

PAPILDYTAS BEPROTIŠKOS SĖKMĖS SULAUKUSIOS KNYGOS LEIDIMAS

ZIGMAS STANKUS

KAIP TAMPAMA ALBINOSAI

DELFI

Portalas **DELFI** ir leidykla **colibris** nori pasidalinti su skaitytojais intriguojančia knyga, šią vasarą tapusia perkamiausia ir iki šiol neapleidžiančia TOP'ų viršūnių.

Jūsų ekrane – visiškai legalus antrojo, papildyto, Zigmo Stankaus knygos **Kaip tampama albinosais** leidimo elektroninis variantas. Jį galite ramia širdimi ir sąžine skaityti, atsispausdinti, persiųsti draugams, talpinti savo tinklaraštyje ar puslapyje. Galite daryti viską, išskyrus kūrinio naudojimą komerciniams tikslams.

Malonaus ir turiningo Jums skaitymo!

DELFI ir leidykla **colibris**

Jei norėsite šia populiaria knyga papildyti savo asmeninę biblioteką ar padovanoti bičiuliams, ją galite įsigyti visuose Lietuvos knygynuose, el. knygynuose ir didžiuosiuose prekybos centruose.

Norėdami gauti daugiau informacijos, kreipkitės:

Mindaugas Mizaras
Leidykla **colibris**
Gedimino pr. 46-13,
LT-01110 Vilnius
T/F: 248 33 77
M: 8686 72299
E: mimi@colibris.lt
Skype: Mindaugas Mizaras
www.colibris.lt/albinosai/

Ižanga arba prologas

Išėjome į armiją jauni, suaugusiųjų kūnais, bet dar vaikišku protu. Paaugliai... Palikę gyvenimą be rūpesčių, iš viskuo pasirūpinančių tėvų glėbio, kiti tiesiog iš mokyklos suolo, nežinodami gyvenimo prasmės ir visų jo sunkumų, papuolėme į sistemą, kurioje kiekviena diena – tai kova už būvį, kurioje tik jėga ir sumanumu galima ko nors pasiekti, kartais net išlikti. Naudodamiesi mūsų nesusiformavusia psichika, valstybės politikai „pajungė“ mus „nešvariems darbams“ – iš mūsų lipdė robotus žudikus. Tik nedaugelis galėjom suprasti, ką mes iš tikrųjų darome, manėm, kad karas lieka karu ir jame galioja tik karo įstatymas: stipresnis neteisiamas. Karas išdarkė ne tik mūsų kūnus, bet ir sielas. Grįžome namo pavargę, bet žinojome, kas yra tikra draugystė, kur riba tarp gyvenimo ir mirties.

O visuomenė gyvena – vagia, girtuokliauja, paleistuvauja, myli, gimdo vaikus, eina į darbą. Visi patenkinti, nes jų tas karas nepalietė, jie jo net nepastebėjo...

Mes nesusprasime pūvančios visuomenės, jie – mūsų. Norėjosi šaukti, kad netiesą šneka politikai ir žurnalistai – juk ten mūsų vaikinai žūva, žmonės, ką darote?! Blaškysimės nerasdami vietos, daugelis iš ten grįžusių prasigers, kiti sugniuš ir prisitaikys prie visų. Nuskėsime tūkstančius kartų didesnėje, viskam abejingoje minioje, taip ir neįrodę savo tiesos. O visuomenė žiūrės į mus kaip į „albinosus“, tarytum jie buvo teisūs iš pat pradžių. O mums bus dar sunkiau, nes jausimės ne tik apgauti, bet ir nesuprasti, ir tarytum sumelavę.

I skyrius

Po labai šaltos 1979 metų žiemos prasidėjo kaip reta ankstyvas pavasaris. Gegužės mėnesio pabaigoje karščiai vis laikėsi. Birželio 1 d. gaunu šaukimą į armiją. Po poros dienų gėrimo, kurį vadindavo išleistuvėmis su giminėmis, tėvais, draugais ir artimaisiais, skusta galva, paruošta kelionei kuprine, senais drabužiais ir 25 rubliais kišenėje birželio 4 d. išvykau į traukiančią ir bauginančią, nenorimą, bet neišvengiamą armiją. Buvau jaunas, stiprus, institutui per kvailas, mokslas atrodė reikalingas tik tam, kad mokėčiau suskaičiuoti gautus pinigus. Tėvams seniai buvau įkyrėjęs su savo išdaigomis – jie laukė nesulaukė, kada mane paims tarnauti, kad galėtų lengviau atspūsti. O man atrodė, kad turiu nemažą gyvenimo patirtį: turėjau mergų, duodančių ir ne, žinojau, kas yra alaus barai, restoranai ir šiaip vietos, kur galima ištuštinti vyno butelius. Ėjau į armiją savo noru, nes bijojau padirbti kokiai kvailei vaiką ar nusigerti. Anksčiau ar vėliau vis tiek reikės eiti, o laukti „kada pakvies Tėvynė“ yra be galo bjauru. Be to, maniau esąs pranašesnis nei kiti, nes man buvo ne 18, o 19 metų, ir buvau gerai pasiruošęs fiziškai.

* * *

21 valandą, staugiant ir švilpiant išlydintiesiems, autobusas su ke-turiolika tokių pat driskių kaip aš ir mus lydinčiu komisariato mič-manu išlėkė pro komisariato vartus ir, kaukindamas signalą, skirdamas girtą apsiašarojusią minią, nėrė Vytauto gatvę į kairę, po to vėl į kairę, į dešinę ir tiesiai Gogolio gatvę.

Išvažiuojant puolėme prie autobuso langų, beldėme juos kumščiais ir staugėme kaip uždaryti vilkai. Pro purvinus langus matėsi girti draugų ir artimųjų snukiai, išlydinčios panos su nubėgusiu nuo ašarų blakstienų tušu. Tarp jų daug buvo ir tokių, kurios mielai verkdamos kiekvienose išleistuvėse. Buvo ir tokių, kurios ne tik verkdamos, bet ir šaukdavo perrėkdomos minią: „Aš tavęs lauksiu...“, o kitą šeštadienį žadėdavo laukti jau kito.

Kiek santūriau laikėsi būsimų kareivių tėvai. Kur nors minios

pakraščiuose droviai šluostydavosi gailėsčio ašaras: „Na, štai ir mes išlydėjom savo kareivėlį“, nepuldami į dvokiančią svaigalais minią, mėginančią gyva mase užtvirti kelią autobusui.

Išvažiavus į autostradą, autobuse stojo nesmagi tylą. Visi, tarytum gavę raminančiųjų, sėdėjome susimąsčiusiais veidais, stiklinėmis akimis. Didvyriškumo, kuris atsiranda einant į armiją ar tuokiantis, kai esi visų dėmesio centre, neliko. Mičmanas, nusiėmęs karininko kepurę, nosine šluostėsi nuo kaktos prakaitą. Išvažiuojant jam gerokai teko paplušėti: traukdamas mus nuo langų ir sodindamas į vietas, jis šaukė, „putojosi“, davinėjo komandas, bet niekas jo neklausė, o mes buvome žali žali, armijos nesugadinta mąstysena ir į jo komandas ne-reagavome.

Kurį laiką važiovome tylėdami, vėliau po truputį pradėjome atkusti. Iš jau tarnaujančių draugų laiškų žinojom, kad už miesto išlaipins, tikrins kuprines, lagaminus, o rastus degtinės butelius sudaužys, atims peilius, šakutes ir visus aštirus daiktus. Tad autobuso gale susėdome keliese ratuku ir nutarėm, kad tai, kas yra buteliuose, geriau supilti į skrandžius, negu duoti tam kvailiui mičmanui sudaužyti. Atkimšome pirmąjį butelį, kažkuris ūkiškesnis surado savo mantoje ir stiklinę. Slėpdamiesi gėrėm. Vienas geria – kiti užstoja, kad nematyty mičmanas. Bet netrukus nusprendėm, kad kol kas mičmanui mes nerūpime – jis ramiausiai žiūrėjo į priekyje bėgantį kelią. Stiklinė greitai ėjo ratu, bijojome, kad nespėsime išgerti butelių iki egzekucijos vietos. Bet autobuso niekas nestabdė. Mes gerokai padrąsėjome. Pasijutome kaip seni bičiuliai: pasakojom apie save, „pažindinomės“. Prie mūsų prisidėjo dar du. Dešrų, lašinių mamos buvo pridėjusios, degtinės buvo... Trūko tik mergų, bet jos liko toli ir kitiems...

Važiavome ilgai. Truputį nusnūdau ir vėl įsitraukiau į geriančiųjų kompaniją. Visi buvo gerai paėmę, vienas žviegdamas pasakojo, kad motina į kelioniaišį įdėjusi lėkščių, šakutę ir stalinį peilį, nes armijoje viso to neduosią. Kitas siūlė duoti mičmanui į snukį, išmesti vairuotoją, grįžti atgal į Klaipėdą ir visų klausinėjo, kas moka vairuoti autobusą. Gerai, kad tokių neatsirado. Bežiūrint į juos man neliko nieko kito, kaip vėl priryti. Gerokai įkaušęs, pradėjau visiems aiškinti, kad esu labai „techniškas bičas“: apsivilkęs marškinėlius trumpom rankovėm, bet kuprinę turiu vatinuką. Vyrai nesuprasdami raukėsi, o

aš aiškinau: jei siųs į Pietus, su marškinėliais neperkaisiu, jei į Sibirą – apsvilksiu šimtasiūlę, taip pat nesusalsiu, o jiems Sibire vienais marškiniais būsią šaltoka. Visi žviegė girtu juoku. Mičmanas miegojo ar tik apsimetė, nes sėdėjo užsimaukšlinęs kepurę ant akių. Degtinė baigėsi. Inkvizicijos kažkodėl nebuvo, bet ji mums jau buvo nebebaisi kaip ir visa armija. Keletas vaikinų autobuso priekyje sėdėjo visiškai blaivūs, nes nebuvo prie mūsų prisidėję. Pradėjome juos ir geruoju, ir bloguoju šnekinti, kad atiduotų savo mamųčių įdėtą „šnapsą“, bet tie nė krust, sakėsi neturį. Vieni siūlė duoti jiems ausų, kiti šaukė, kad su saviškiais pyktis nereikia, nes prieš akis Vilniaus naujokų paskirstymo punktas, o ten amžinos muštynės tarp kauniškių, klaipėdiškių, vilniečių. Mūsų labai mažai, todėl turime būti vieningi.

Nurimę išsiskirstėme pasnausti. Nejutau, kaip atvažiavome į Vilnių. Nubudau – už lango naktis, autobuse dega šviesa, naujokai vieni snaudžia, kiti miega. Pradėjau žadinti savo sugėrovus. Pasirodo, autobusui atvykus į Vilnių, mičmanas pasakė, kad autobuse lauksime kelias valandas, nes medicinos komisija, esanti naujokų paskirstymo punkte, pradėsianti dirbti tik 8 valandą ryto. Laiko turėjome daug ir pagalvojome, kad neblogai būtų „padaryti“ dar keletą buteliukų. Pažadino kitus, surinkome pinigų, beliko nusiųsti autobuso vairuotoją į „tašką“, bet pakalbėjęs paaiškėjo, kad vairuotojas pats turi „tašką“, taigi „no problem“. Tiesa, besiderant dėl kainos, nubudo mičmanas ir norėjo nugrūsti mane į vietą, bet aš jį stumtelėjau ir kai kur pasiunčiau. Jis pradėjo gąsdinti, kad nusiųs mane tarnauti pas baltąsias meškas, – aš jį dar kartą pasiunčiau. Tada jis užtikrino, kad tarnausiu Šiaurėje.

Miegoti nebeteko. Mus, vienus blaivius, kitus girtus kaip kiaules, suvarė lyg į bažnyčią, lyg į kokį buvusį vienuolyną. Į akis krito labai storos pastato sienos, langai su grotomis. Liepė nusirengti nuogai. Vyrukai, kurie turėjo daug pinigų, jaudinosi, kad juos gali apvogti, – išsirengti juk visai nuogai reikia. Vienas siūlė turtingiesiems susikišti pinigus į šikną, o kai šikna įskaus, perdėti į burną už žando. Ėjom iš kabineto į kabinetą kaip avinai vienas paskui kitą, o bandos priekyje – nepakeičiamasis mičmanas. Visa medicinos komisija buvo tik eilinis formalumas. Visi mūsų dokumentai su daktarų rezoliucijomis „tinkamas“ ar „netinkamas“ buvo paruošti Klaipėdoje. Aš visiems

medikams pasirodžiau „tinkamas“. Vilniuje kruopščiau tikrino tik tuos vaikus, kurie Klaipėdos medikams buvo kuo nors neįtikę: silpnėsnė klausia ar regėjimas, patirtos traumos ir pan. Ir faktiškai jau Klaipėdoje mes visi buvome surūšiuoti kaip jaučiai mėsos kombinate pagal rūšis: aukščiausios, pirmos ir t.t. Klaipėdoje buvo sprendžiama ir kokiose dalinių rūšyse gali tarnauti. Vilniuj – paskutinis patepimas. Klaipėdoj mano regėjimas buvo 1:1. Vilniuj buvau girtas ir net abiem akim negalėjau įžiūrėti rodomų raidžių. Praėjus komisiją, liepė apsirngti, mičmanas palydėjo mus, atsisveikino, palinkėjo visiems geros tarnybos, man mirktelėjęs pasakė, kad nepamirščiau parvežti jam loškio kailio. Buvau žalias, maniau, kad 100 proc. esu Šiaurės laivyno jūreivis. Tik vėliau supratau, kad armijoje – kaip ir gyvenime: kuo žemesnės pareigos, tuo didesniais viršininkais dedasi.

Kareivukas palydėjo mus pro geležinius vartus, kurie dalijo pusiau aukštomis sienomis aptvertą kiemą, panašesnį į kalėjimą, o ne į tokią nekaltą įstaigą – šaukiamojo amžiaus jaunuolių paskirstymo punktą.

Už geležinės tvoros buvo kiemas ir kelerios durys į kiemo pusę – aukštos, senovinės. Kareivis mostelėjo: „Eikit, ilsėkitės“, ir liko prie vartų. Mes, nešini daiktais, įėjome pro vienas duris – šlapimo, degtinės, žuvies ir prakaito smarvė. Dviejų aukštų gultai – greičiau ne gultai, o tvirtai suręstos storų lentų lentynos. Ant jų ir ant grindų guli šaukiamieji, pasikišę po galva vienintelį savo turtą – lagaminą ar terbą su mamos įdėta dešra, kumpiu ir konservais. Vieni lošia kortomis iš pinigų ar daiktų, kiti geria degtinę. Mes išsiskirstėme kas kur. Dviese nutarėme eiti lauk, nes miego nesinorėjo, o šioj prismirdusioj patalpoj sėdėti gražų vasaros rytą nebuvo jokio noro. Beeinant lauk, prie mūsų priėjo keletas „čiuvakų“. Pasiruošėm muštynėm, nes vyrukai turėjo užsikišę už diržų peilius – tokius ilgus, tikrus virtuvinius peilius. Jie paklausė, kur einam ir kas tokie. Atsakiau, kad ne jų „supistas reikalas“. Žodžiu, vos neužvirė muštynės. Bet vienas iš jų paklausė, iš kur mes, ir išgirdę, kad iš Klaipėdos, pakeitė toną, pakvietė išgerti. Papasakojo, kad jie, vilniečiai, čia jau savaitę, jų daug, keli autobusai. Dešrą, kumpius atima iš kaimiečių, taip pat pinigus, už kuriuos galima iš saugančių kareivių nusipirkti degtinės. Mušasi su kauniečiais ir šiauliečiais, su Klaipėda – taika.

Po gero pusvalandžio per garsiakalbius pasigirsta įsakymas ri-

kiuotis. Išėjome į lauką. Susirikiavome, šaukė pavardėmis, liepė eiti prie vartų. Mano pavardės nešaukė. Likusiems liepė skirstytis. Po komandos nuėjau prie išvardintųjų, nes tarp jų buvo keli klaipėdiečiai. Besikalbant atėjo „pirkliai“ – kareiviai ir karininkas su statybinių dalinių emblemomis, taigi būsima vyrukų tarnyba tapo aiški. Prie mūsų priėjo du desantininkų uniforma vilkintys vyrukai. Pasirodo, tai seni mano pažįstami Donatas ir Volodka, su kuriais kartu mokiausi. Pasakojo, kad paskirti tarnauti į Kauno desantinę diviziją, o kadangi jų specialybė – akmenskaldžiai, tai laikinai dirba pulkininko viloje.

* * *

Vėl komanda „Rikiuotis (trys pavardės, tarp jų ir mano) prie vartų“. Prie mūsų priėjo desantininko uniforma vilkintis seržančiukas ir pasakė, kad važiuosime į Ferganą. Paklausiau, ar tai ne Šiaurė, atsakė, kad tikrai nesušalsiu. Liepė mums palaukti, o pats nuėjo tvarkyti kažkokių formalumų. Donatas ir Volodka, išgirdę Ferganos pavadinimą, pasakė, kad jų pulkas buvo apmokymuose Ferganoje, kad ten labai karšta, ir skraido geros bulvės dydžio musės. Kartą važiavusi mašina, kėbule stovėję keli kareivukai, ir tokia musė vienam iš jų pataikiusi tiesiai į kaktą. Kareivėlis nuo smūgio „atsijungė“.

Grįžo mūsų „pirklys“. Pasirašė už nemokamus bilietus, maistpiničius – po 5 rublius su kapeikom penkioms paroms.

Maskvą pasiekėme greitai. Ten įsėdom į traukinį Maskva-Taškentas. Važiavom per visą Rusiją, ir negalėjau atsistebėti tokia nematyta netvarka. Kazachstanas paliko dar didesnę įspūdį. Neteko išvykti niekur iš Lietuvos. Jei ką buvau matęs, tai tik per televiziją. Kazachijos aūlai – tai skurdūs, iš smėlio, molio ar dar iš kažkokių medžiagų sulipdyti namai su kur ne kur kyšančiomis televizijos antenomis. Stočių peronuose vagonų langus apguldavo būriai apdriskusių vaikų, kurie už kapeikas basi trypė peroną ir dainavo keiksmožodžiais pagražintas „čiastuškas“. Moterys ant galvų nešiojo padėklus su vaisiais bei apvalia, „lepioškomis“ vadinama duona. Buvome pašiurpę nuo tokio vaizdo. Juokėsi tik seržantas. Žodžiu, nuo „basmačių“ laikų nepasikeitė niekas...

Mūsų „pirklys“ seržančiukas buvo nedidelio ūgio, bet tvirtai sudėtas vyrukas, kuris labai didžiavosi tarnaujant VDV ir tai stengėsi visur

pabrėžti, bet širdyje buvo bailys. Surinko iš mūsų pinigų ir dokumentus. Vaikščiojo po vagonus grodamas gitara gražesnėms merginoms ir „kabindavo makaronus“ apie VDV didybę ir galingumą. Iš pradžių ir mes buvome sužavėti, bet vėliau perkandom, kad jis – paprasčiausia „myžalo puta“: kuo daugiau purtai, tuo labiau putoja, o jis – kuo daugiau šneka, tuo daugiau meluoja.

Traukinys sustodavo prie kiekvieno aūlo, o atstumai tarp tų „gyvybės taškų“ – kaip per visą Lietuvą. Visur baisus karštis, oras bangavo, o iš abiejų traukinio pusių lygu lygu, kiek užmato akys – nei medžio, nei krūmo, tik parudavusi žolė. Vieninteliai gyvi padarai – švilpikai. Stovi ant užpakalinių kojų prie savo urvų ir susidomėję stebi traukinį.

Nepraėjo kelionė ir be nuotykių. Atėjo jaunas kareivukas iš vagonų apsaugos tarnybos, skundėsi, kad jį „čiurkos“ skriaudžia, neduoda gyventi. Mūsų „erelis“ pašoko, kad išpūdingiau atrodytų, užsidėjo kitelį, beretę ir, atsisakęs mūsų paramos, puolė „čiurkas gydyti“. Nesulaukęs jo ieškoti, tikėdamiesi rasti daug sukruvintų. Žiūrim – ogi „čiurkos“ jį gydo. Nemuša. Jei būtų mušę, būtume padėję jam. Tik šiaip atliko „aiškinamąjį darbą“.

* * *

Traukinyje važiojo ir kirgizai iš statybinių dalinių, atsėdėję „dizbatai“, ir uzbekai iš BB – vidaus dalinių. Kirgizai prigėrė kaip šunys ir pradėjo siausti po traukinį. Tokių šlykščių girtų snukių dar nebuvau matęs. Davė į kailį kitų tautybių kareiviams arba tarnaujantiems kituose daliniuose už tai, kad jų uniforma su raudonais, žaliais ar kitokiais antpečiais, o ne juodais – trumpai tariant, esi „čmo“ – šūdas. Ypač smarkiai nukentėjo keli uzbekai, atitarnavę vidaus daliniuose – juos smarkiai sumušė. Uzbekai sukoncentravo jėgas viename vagone, prie kirgizų prisidėjo kazachai ir „fronto linija“ virto mūsų vagonas, kaip tik ta vieta, kur mūsų vietos. Praėjimas siauras – vos du žmonės prasiplenkia, masinis puolimas neįmanomas, tad į darbą buvo paleisti tušti buteliai, nuo bėgių surinkta akmens skalda (matyt, mūšiui ruošiasi iš anksto). Prasidėjus mūšiui užlipome visi ant viršutinių gultų. Abi kariaujančios pusės kaukdamos puolė viena kitą. Na, ir snukiai: vien

jų išvaizda buvo baisi. Uzbekai puolė su diržais ir buteliais, kirgizai gynėsi tuo pačiu. Apsidaužė, susikruvino, keletas iš abiejų pusių neteko sąmonės ir saviškių buvo nuvilkti į šalį. Atakos sekė viena po kitos. Artimiausiame gyvenamajame punkte buvo nuplėštas „Stop“ kranas ir kirgizai su kazachais kapituliavo – atidarė langą, iššoko lauk, palikę lagaminus su asmeniniais daiktais.

II skyrius

Fergana. Atvykome birželio 10 dieną. Gatvės neįprastos, apšodintos medžiais, pakraščiuose visur žaluma, pavėsis, nes saulei vos pakilus jau karšta. Visur arykai – drėkinimo kanalai. Neįprasta vietinių apranga: mergos su sijonais ir kelnėmis, basomis kojomis įsispyrusios pliažines basutes, plaukai supinti į daugybę kasyčių. Ir vyrai, ir moterys, ir vaikai – visi su gražiai išsiuvinėtomis tiubeteikomis. Na, ir gyvi asilai – jų niekur, išskyrus cirką, nebuvau matęs.

Permiegojome dalinyje. Kažkas naktį pažadino, pakeitė mano batus į dviem numeriais didesnius kareiviškus. Įdomiausia, kad pažadino ir sako: „Ar galima paimti tavo batus? Aš tau į vietą duosiu kitus. Iki karantino – ten gausi naujus“. „Imk“, – sakau. Matyt, „jaunas“ buvo, senis būtų ne tik nesiklausęs, bet dar lieptų atnešti.

Visas Ferganos miestas ir jo apylinkės buvo tarytum taurėje, iš visų pusių buvo matyti aukšti, snieguotom viršūnėm kalnai, kurie mėlyname dangaus fone atrodė nuostabiai gražūs. Tik buvo labai keista, kad čia toks velniškas karštis, o kalnų viršūnės padengtos sniegu.

Ryte mus sunkvežimiu nuvežė į mokymo centrą, esantį dešimt kilometrų už miesto. Važiavome asfaltuotu keliu, visur vien dykvietė – nei krūmo, nei medžio, nei žolės, tik kupranugarinė dyglė augo kuokštais ir nuo karščio virpėjo oras.

* * *

Mokymo centras. Vieno aukšto barakai, nedideli namukai vadinami. Visur transparantai su šūkais, skelbiančiais Tarybinės Armijos šaunumą, nenugalimumą, ir šiaip visokiomis frazėmis, pasakytomis mūsų buvusių ir esamų idėjinių vadų. Visur ideali tvarka: degtuko ar nuorūkos nerasi numestos, net ir akmenukai visi savo vietose. Čia nebuvo tokio pavėsio kaip mieste, visur kepino negailestinga saulė. Kas žygiavo, kas dirbo – nė vieno kareivio, besišlaistančio be darbo. Į akis krito nematyta apranga: ant galvų plačiabrylės skrybėlės egzotišku pavadinimu PANAMA, kelnės – „banankės“, apačioje užsegamos saga, ir branavykai batai, kokius išduoda „profkininkams“ gamybinei

praktikai. Viskas chaki spalvos, išskyrus mėlynus antpečius, emblemas, baltai ir mėlynai dryžuotas „telniaškas“.

* * *

Nuvedė į medicinos punktą – PMP. Kadangi buvau plika galva, manęs į pirtį nebevedė, tad likau sėdėti ant suoliuko prie PMP. Duryrs buvo praviros, smirdėjo vaistais ir chlorkalkėmis. Pro šalį ėjęs iki juosmens nusirengęs kareivukas, atrodė gana liūdnei: kaulėta figūra, įkritusios akys. Paprašė cigaretės, atsakiau, jog nerūkau, bet tuoj grįš iš pirties Egidijus ir Romas (bendražygiai iš Lietuvos), gal jie dar turės... Jis prisėdo prie manęs. Šnektelėjome. Pasirodo, jis iš Panevėžio, dabar turi 15 laisvų minučių, ieško, gal ras kur nuorūką, – labai norisi rūkyti.

– Papuolei į pačią blogiausią Sąjungos vietą, – pasakojo jis, – čia baisus karštis. Aš jau beveik du mėnesius čia, paėmė iškart po pavararinio šaukimo paskelbimo. Neseniai nuėmė kopūstų derlių, tad ryte kopūstų košė, pietums kopūstų sriuba, kopūstų košė ir antram patiekalui, vakare vėl kopūstų košė. Gainioja žiauriai – nei dieną, nei naktį nėra ramybės...

Nutraukęs pasakojimą puolė laipteliais žemyn – nesupratau, kodėl. Duryse pasirodė apie 190 cm ūgio ir 100 kg svorio vyrukas. Pasitrynė užmiegotas akis, pasiraivė, garsiai nusipersdamas, ir tik tada pastebėjo mane.

- O čia kas per bybis? – paklausė suraukęs antakius.
- Į tarnybą atvykau, – atsakiau sėdėdamas.
- Na, ir įžūlumas! Kodėl neatsistoji, kai kalbi su seržantu VDV?
- Kai pradėsiu tarnybą, tada ir atsistosis... – atsakiau.
- Iš viso, kas tu toks ir ko čia sėdi? – vėl klausia.
- Tikriausiai čia tarnausiu, atvykau iš Lietuvos, – atsakiau.
- O, kraštietis! – jo riebus snukis nušvito. – Aš iš Rygos!

Norėjau pasakyti, kad Klaipėda ir Ryga ne taip jau arti, bet nespėjau nė prasižioti, o jis pasigyrė tarnaujantis sanitariniu instruktorium ir liepė užėti į vidų – parodysias „cirką“. Įėjęs subliovė: „PMP, rikiuok!“. Ir truputį žemesniu balsu:

- Kalės jūs, aš jus visus išpisiu, žinosit, kekšės, kaip šlangavoti. Į

kuopą nenorit, tai sėdīt čia apsišikę. Aš jus, kurvas, pagydsiu!

Jo pamokslo metu pro duris stumdydamiesi, paklaikusiomis akimis, basi, vienais apatiniais ir jūrinikėmis skubėjo ligoniai apibintuotom rankom, kojom, kiti, matyt, nusividuriavę. Visa ta ligonių grupė išsirikiavo pagal ūgį ir laukė seržanto pamokslo galo visiškoje tyloje.

– Lygiuok, kekšės! Ramiai, šunys! Kad jūs čia gulėdami neišpizdėtumėt, neprarastumėt sportinės formos, aš jus išpisiu, – kalbėjo jis, pakeldamas ir nuleisdamas balsą, o komandas surikdamas.

Keiksmazodžiai liejosi monotoniškai, visiškai nepabrėžiant, ne taip, kaip mes keikiamės, tiesiog ėjo jų srautas iš burnos. Aš buvau sužavėtas. Nebuvo tekę gyvenime girdėti nieko panašaus. Staiga sukomandavo: „Mūšiui!“.

Ligoniai griuvo vienas ant kito: pirma eilė ant grindų, antra ant pirmos, nes koridorius buvo siauras. „Keistas įsakymas: mūšiui!“ – svarsčiau, stovėdamas koridoriaus gale. Seržantas užlipo ant šios kaip silkės dėžutėj suguldytos žmogienos ir vaikščiojo tarytum pirštai pianino klavišais. Vaikščiodamas tęsė savo paskaitų ciklą apie ligas, traumas ir apskritai, kad PMP yra skirtas ligoniams gydyti, o jis, VDV sanitarinis instruktorius, turi vargti čia su jais, suskiais ir t.t. Tai buvo dėstoma tėvišku tonu, o kalba pajvairinama keiksmazodžiais, kurių labai turtinga rusų kalba. Ir tai nebuvo vien įprasti keiksmazodžiai, bet iš kiekvieno jų padarytos dešimtys naujų žodelių. Skambėjo visai neblogai. Mane ėmė juokas. Krūva tratėjo ir stenėjo, bet nė vienas neišdrįso iš skausmo surikti. Jei kuris garsiau sustenėdavo, seržantas grąžindavo atgal žingsniui pakeltą koją, permesdavo visą svorį ant stenančios vietos ir pasisukinėdavo. Pagaliau jis nulipo. Krūva liko gulėti. Visa tai truko gal penkias, gal šešias minutes.

Staiga komanda: „Stot!“ . Viršutiniai pašoko gana lengvai, apatiniai vangiau.

– Palikt! Nestaigiai! (ne rezko!) – ir vėl, – K boju! Otvavit! Nerezko.

Taip guldė, kėlė, guldė, kėlė, kol subliovė: „Otboj 45 sekund!“ . Visi, vienas per kitą, kaip akis išdegę puolė į kambarius, keletas parvirto, kiti puolė per juos. Lovos buvo dviejų aukštų. Tie, kurie gulėjo viršutiniame aukšte, pribėgę atsisuko į lovą nugara, nusitvėrė viršutinių lovų galų viršų ir, atlikę pratimą „podjom-perevorot“, arba lietuviš-

kai „vilką“, atsidūrė antrame aukšte, o gulintieji pirmame turėjo nerti pro skylę tarp dviem aukštais sustatytų lovų arba per tarpą tarp lovų. „Visagalis gydytojas“ stovėjo laikydamas uždegtą degtuką. Nebaigus degtukui degti, trijose palatose įsiviešpatavo tylą. Jis riktelėjo:

– Negirdžiu knarkimo!

Ir visas PMP sudrebėjo nuo knarkimo. Gavę komandą „Otvastit!“ – nutilo.

„PMP viešpats“ įsivedė mane į procedūrinį kabinetą ir parodė „tabletę“ – kuprinę su keturkampiu švino gabalu, sveriančiu apie 20 kg. Gyrėsi, kad labai efektingi vaistai negaluojančiam viduriais: ligoniui uždeda kuprinę, jei netingi, pats bėga šalia, o tas mėlynuodamas velka savo naštą tol, kol praeina pilvo skaudėjimas. „Tabletės“ įspūdis buvo velniškas.

Išėjau pakvėpuoti grynu oru. Kraštiečių dar nebuvo. Saulė vis dar taip pat negailestingai kepino. Pro šalį bėgo pusplikė kuopa (aprangą: kelnės, batai ir panamos). „Kraštietis iš Rygos“ pašaukė vieną kareivuką pavarde, tas akimis parodė į šalia bėgantį seržantą, kuopos seržantas mostelėjo ranka – suprask: „Eik“. Gavęs leidimą pribėgo prie san. instruktoriaus ir atraportavo, kad kviestas atvyko. Rygietis liepė bėgti į kareivines ir atsinešti armoniką. Po kelių minučių armonika buvo vietoj. San. instruktorius paklausė:

– Serekinai, vandens nori?

– Taip, draugas seržante!

– Sėsk ir grok!

Pats nuėjo į savo apartamentus ir grįžo su stikline vandens, kurią pastatė ant armonikos krašto, kaip matydavau vestuvėse muzikantams padeda taurelę degtinės. Serekinas grojo ir sukepusiomis pabalusiomis lūpomis dainavo rusų liaudies dainas.

– Negi čia ir vandens nėra? – paklausiau.

– Yra, iki bybio, bet neleidžiame nevirinto gerti, o virinto neužtenka, be to, triedžia pusė pulko. Pagaus geriant iš vandentiekio – išpis ir išdžiovins.

– O aš, – tęsė jis, – šaldytuvą turiu, įdedu, atšaldau – man užtenka.

Grįžo Egidijus ir Romas, lydimi kareivio, liepė man eiti su jais. Nuvedė mus į autokuopą, į vairuotojų rengimo kuopą. Prieš armiją aš ir

Egidijus buvome baigę DOSAŲ, o Romka buvo remontavęs mašinas, taigi mūsų likimas buvo nuspręstas dar namuose, karinio komisariato kabinetuose. Man su visais daiktais liepė eiti pas kuopos vadą leitenantą Mosiną. Tas liepė iškratyti visus daiktus ant stalo. Leitenantas iš pažiūros darė sauso, stipraus vyro įspūdį, be to, su antpečiais, karininko diržu, vadinamu „partupėja“, jis man šį tą reiškė. Mane smulkiai išklausinėjo apie šeimą, visą giminę, ar buvę šeimoje „miškininkų“ ir t.t., ieškodamas mano biografinėje nacionalizmo ar fašizmo apraiškų. Į klausimus atsakinėjau rimtai, nes nesupratau, kad jis toks pat piemuo, kaip aš, tik pripumpuotas visokių idėjų, ir visi, kurie ne rusų tautybės, buvo jam įtartini. Galų gale jis paėmė mano užrašų knygutę ir apstulbo: be adresų, buvo prirašyta aforizmų, posakių anglų, lotynų ir prancūzų kalbomis su lietuviškais vertimais ir be jų, be to, buvo priklijuota iš užsienio POP SHOP žurnalų iškirptų gražių nuogų mergų ir tais laikais labai garsaus kultūristo Sergio Olivos nuotraukų. Jis pasilenkė prie manęs (sėdėjo ant stalo) ir, žiūrėdamas į akis, pradėjo klausinėti, ką aš čia prisirašęs. Įrodinėčiau, kad aforizmų... „Kodėl ne rusiškai?“ – vėl klausė. Galų gale, rodydamas užrašų knygutės nuotraukas, pradėjo skaityti lekciją:

– Labus (visi pabaltijiečiai taip buvome vadinami), ar žinai, kad tai žalinga Vakarų įtaka, o mes – tarybiniai piliečiai, mums tai svetima...

Aš stovėjau. Iš pradžių ėmė juokas. Po truputį pradėjau suprasti, kad čia visai nejuokinga...

– Neaišku, – sako, – ką turi prisirašęs, gal nori visus „labusus“ sukiršinti prieš armiją ir mus, rusus, pjauti. Jumis negalima tikėti nė vienu.

Galų gale priėjom kompromisą: leido išsiplėsti adresus, o kas liko iš knygutės – pasiėmė, sakydamas, kad parodys žmonai. Ji gerai įkeranti angliškai. Tiesa, užkliuvo ir mano marškinėliai, nes ant nugaros buvo išpurkštas grupės SLADE trafaretas. Liepė nusivilkti ir tuojau pat suplėšyti. Aš paklusau. Nuvedė į „kaptiorkę“ (rūbų ir kitų daiktų sandėlį). Išdavė naujas kelnes – švarkų nebuvo, panamų, kojinių, batų, diržų taip pat. Nuvedė pas Romką ir Egį, kurie siuvisi antpečius prie naujos uniformos. Prie kelnų man pridėjo seną išblukusį švarkelį ir gryną odą, nors ir seną, diržą.

Viskas. Civilis gyvenimas baigėsi kartu su išsiktomis mamytės bandelėmis.

Armijos aparatas, sudarytas iš daugybės didesnių ir mažesnių dantračių, įtraukė ir mus – žalius, truputį išsigandusius ir visiškai neturinčius supratimo apie armiją, ne tą, iš filmų, knygų ar gražiai nupieštų plakatų, o tikrą armiją – su juodom ir baltom spalvom, nepakenčiamu pažeminimu ir begaliniu išaukštinimu, beviltišku skurdu ir neišsėmiamais turtais, kur viršininco žodis gali lemti tavo likimą, sveikatą, net gyvenimą. Tuščio išaukštinimas iki absurdo, švento pažeminimas iki purvo.

* * *

Kuopai vadovavo trys seržantai: du iš divizijos žvalgybos, vienas iš autoremontu kuopos. Abu žvalgybininkai buvo tikri nutrūktgalviai: vienas – buvęs boksininkas, kitas – sulaužytom ausim imtynininkas. Velniškai gerai pasiruošę fiziškai, mus gainiojo pagal savo išgales.

Iš ryto kėlimasis ir apranga (forma Nr. 1 – „kelnaitės“ ir batai) mankštai. Bėgam iki „žvaigždutės“ – tai apie 2,5 km pakalne iki mokymo centro vartų, virš kurių buvo įtaisyta žvaigždutė. Į pakalnę bėgti dar nieko, o atgal... Bėgti reikia visai kuopai rikiuote, atsilikti negalima, nes duodamas įsakymas atsilikusius nešti. Menkas malonumas pačiam bėgti į kalną ir dar kokią „čadą“ nešti, tai geriau bėgi pats iš visų jėgų, mėlynuodamas, putodamas, nekreipdamas dėmesio į duriantį šoną. Jau geriau bėgdamas mirk nei leisk, kad tave neštų. Užpūškavę į kalniuką, bėgam į sporto kompleksą, ten dar keli ratukai žiedu, po to pratimai ant „kupanugario“, lygiagrečių, skersinio... iki pamėlynavimo. Po to – į kareivines. Pusvalandis susitvarkyti. Toliau rytinis patikrinimas. Išsirikiavusieji šaukiami pavardėmis. Išgirdęs pavardę, šūkteli: „Ja“.

Pasigirsta komanda:

– Panamas nusiimti!

Staigiu judesiu nusiimam panamas ir perdedame ant kairės rankos.

– Visą kišenių turinį sudėti į panamas!

Seržantai tikrina, ar prisisiuovę švarias apykakles, ar stipriai laikosi

sagos, ar nublizginta sagtis, ar „margelavka“ (smirdančiu batų tepalu) nutepti batai, švarus munduras. Tada žiūrinėjamas panamos turinys: kareivio kišenėse turi būti tik dokumentai ir nosinė. Visa kita – laiškų, apykaklaičių medžiagą, atsarginius batų užvarsčius ir t.t. liepia suėsti: išžiodo ir po truputį kiša į burną... Smagiai žvengia „neėdantieji“...

Į valgyklą – su daina. Pro kiekvieną sušiktą seržantą, karininką ar puskarininkį turėjom pražygiuoti „ramiai“. Prie valgyklos nusi-plovę rankas, vėl rikiuojamės, seržantai sustoja prie durų su diržais rankose. Po komandos „Į valgyklą vorele bėgte marš“ puolame vienas paskui kitą, stengdamiesi išsisukti nuo diržų smūgių, kuriais skatina mus seržantai. Iškart nuo valgyklos durų keturios pakopos žemyn į valgyklos salę. Dažniausiai jas praleki nepaliesdamas kojomis, nespėji net sustoti. Virstam vieni ant kitų. Pirmieji ir kraštutiniai keliai ir bėga prie paruoštų stalų. Nėra reikalo rūpintis kitais, padėti atsikelti, visi kovoja tik už save – nepapulti, negauti, kuo mažiau akyse rodytis, jei neturi ko būtino, pavogti, bet nepakliūti. Toks karantino gyvenimo principas.

Pripuolam prie stalų, bet valgyti be komandos taip pat negalime. Sustojame savo vietose, abiejose stalo pusėse. Ant stalo pastatytas kailas su įgrisusia kopūstų koše ir lėkštės. Išsidalijame duoną, tiksliau, kas pirmesnis, tas griebia storesnę riekę (forminės duonos kepalas supjaustytas į penkias dalis). Paskutiniam, žiopliausiam, gali likti duona be plutos (tai jau didelis nuostolis), dėl kurios gali kilti ir muštynės.

Įeina seržantai. Jiems atskirai paruoštas stalas, ant kurio – mėsa, sviestas ir daug baltos duonos. Jie nusprendžia, kad per didelis triukšmas, duoda komandas „Sėst! Stot! Sėst!.. Stot!“. Taip kokius penkiasdešimt sykių, po to komanda „Padėti duoną ant stalo ir bėgte marš iš valgyklos!“. Kieme stovime alkani ir pikti, keikiame visus, vadiname pederastais, „čadomis“, silpnieji gauna į kailį profilaktikai. Tarp mūsų kaltų visada surasdavome, tai buvo silpniausi ir labiausiai ištižę. Po „sočių pietų“ leidžia išsivaikščioti ir penkias minutes parūkyti. Kurie nerūko, įsigudrina nusenūsti, nes ir miego labai trūksta. Rūkaliai medžioja „bikus“.

Taktika. Vos išgirdę šį žodį visi sudrebėdavome. Po pusryčių išvarydavo į dykviетę. Šliauždavom pilvais per aštriais akmenukais ir kupranugario dyglėmis nusėtą žemę, prisivarydami rakščių į alkūnes, kelius, delnus, kurie ir taip daug kam pūliuodavo. Apsupdavome įsivaizduojamą priešą, puldavome jį, guldavome ir vėl keldavomės... Prakaitas bėgo upeliais. Munduro nugara, pažastys būdavo baltos nuo išdžiūvusio prakaito druskų. Gertuvės, iš ryto pripildytos vandens, greit ištuštėdavo ir kamuodavo troškulys. Oras tiesiog drebėjo nuo karščio, žemė buvo įkaitusi kaip keptuvė. Alsuoti buvo sunku, tarytum stovėtum labai arti degančio laužo.

* * *

Geriausias dalykas – politinis švietimas. Dažniausiai jį pravedavo leitenantas Mosinas. Skaitė apie įvykius pasaulyje iš „Krasnaja zvezda“ ir kitų tokio pobūdžio laikraštųpalaikių. Rašydavom po kelis lapus. Kartais, pasislėpus už kitų nugarų, galima būdavo nusenūsti atviromis akimis. Bet, neduok Dieve, jei miegantį pagaus!

* * *

Žygiavimo pratybos taip pat nieko gero nežadėjo. Turėjome išmokti žygiuoti visa kuopa su daina, be dainos, žygiuojant „gerbt“ viršininą, kitą junginį, posūkius ir t.t. Niekada nemaniau, kad gali būti tiek skirtingų žygiavimo elementų. Be to, batų man niekas nepakeitė – vietoj 40 dydžio avėjau 42. Tad sutryniau pūsles ant abiejų kulnų. Pūsles nuo skysčio, susikaupusio po oda, išpampo. Kojinių neturėjau. Tad per taktikos ir žygiavimo pratybas labai kentėjau – eidavau pirštų galais. Dar blogiau būdavo, kai žygiuojant pasigirdavo komanda „Ramiai“, tada reikėdavo kirsti visa pėda į asfaltą. Kreiptis į PMP nenorėjau, nes tie, kurie „pailsėdavo“ PMP, būdavo laikomi „šlangais“. Juos seržantai kelias dienas „turėdavo omeny“, o tai reiškė didelį nusidėjimą, už kurį vakarais turėdavo atsiimti. Bet pagaliau nebeiškenčiau, nes kojų pūslėse skystis pagelto. Parodžiau seržantui, ir jis mane nuvedė į PMP. Ten jau šeimininkavo kitas, mergiško veido san. instruktorius. Žirkklėmis nukirpo tas pūsles, kurios jau buvo per pusę pėdos, išleido skystį,

apibintavo kojas ir sergančiųjų knygoje užrašė: „Atleisti nuo fizinio parengimo ir rikiuotės pratybų, kol nebus išduotos kojinės arba autai“.

Seržantas perskaitęs nusižvengė, atnešė man kojines ir išginė į pratybas.

Man nebuvo jau taip blogai, kaip kai kuriems kitiems. Nebuvau smarkiai išlepęs, turėjau sveikatos ir kantrybės. Sunkiau buvo tiems, kurie į armiją atvyko fiziškai silpnesni. Vieni, nepakeldami tikrai didelio fizinio krūvio, pasityčiojimų ir pasiutusio karščio, stengdavosi įsitrinti į geras vietas – kūreno pirteles, tapo sandėlininkais ar jų pagalbiniais, išnešdavo valgyklų maisto atliekas, kurios, pastovėjusios dieną, baisiai dvokė. Jie galėjo imtis bet kokio juodo darbo, kad tik prastumtų dieną. Kiti tapo amžiniais ligoniais – išsigudrino sirgti visus dvejus metus: tvarkydavo karinių ligoninių aplinką, šerdavo kiaules. Visa tą „gudručių ir neatlaikiusiųjų“ grupė pulko buvo labai smerkiama, juos vadino „čadomis“, mušdavo, gainiodavo ar tyčiodavosi visi, kas tik pagaudavo, o šie, pasmirdę, murzini, visų atstumti ir paniekinėti, stengdavosi nepapulti niekam į nagus ir slankiodavo tarytum šešėliai.

Dienos slinko labai palengva. Apimdavo siaubas ir net kildavo mintis nusižudyti, užuot taip tarnavus dvejus metus. Atrodė, kad tiek tikrai neištrauksiu, bet vis raminau save, kad reikia atkentėti 12 „plaktuko“ mėnesių. Po to perkelsią į „veteranus“ ir jau būsią gerai. Bet buvau tik karantine, galima sakyti, buvau tik ruošiamas tapti kareiviu.

Gera, kad tie du puskvailiai seržantai iš divizijos žvalgybos, nepavargstantys patys ir pasiruošę gainioti mus be poilsio dieną ir naktį, atrinko iš pulko 12 jaunų karių, būsimų žvalgų – vieną iš šimto jaunų rinktinių vyrų – ir pradėjo juos ruošti atskirai. Atrinktoji grupė bėgiojo kaip briedžiai be poilsio. Iš ryto išbėgdavo, grįždavo vėlai vakare išvargę, pajuodę. Visi jie – būsimasis žvalgybinio dalinio, kuris buvo tiesiogiai pavaldus tik vadovaujančiam VDV generolui pulkininkui Suchorukovui, rezervas.

O mus pradėjo „šefuoti“ du nauji seržantai – suskiai kaip reta. Žvalgybininkai nedarė iš mūsų patyčių, o tie du nusmurgę seržančiai – sadistai iš prigimties. Lakstyti, sportuoti arba organizuoti taktikos pratybas jie tingėjo, visa tai darė atmetinai gal dėl savo fizinio

silpnumo. Bet tyčiotis tai buvo meistrai! Gavęs nuo žvalgybininko per snukį, ištis pasijusdavai kaltas, o pasižiūrėjus į „naujųjų auklėtojų“ muskulatūrą, ėmė juokas, todėl gavus per snukį labai norėjosi rauti atgal. Tačiau mes jau buvome robotai, mažai beprotaujantys, tik saugojomės nepapulti „auklėtojams“ į akis. 120 naujai keпамų kuopos kareivių jau buvome suskaldyti pagal daugybę tautybių, iš kurių buvo vienaip ar kitaip išsijuokta. Visi užsidarė savame kiaute, žiūrėjo tik savęs, ir tik retkarčiais, turėdami truputį laisvo laiko, bendraudami vieni ar kitais, pajusdavome kažką panašaus į draugystę, kurią iš karto pamiršdavome, vos išgirdę pirmas komandas. Juk mes visi buvome žali. Ir mums per trumpą laiką norėjo išmiklinti raumenis ir prikišti į galvą daugybę nematytų ir negirdėtų dalykų. Ir, neduok Dieve, tu būsi pamiršęs, ko tave mokė, – su tais seržantas dirba individualiai, o už sugaištą jo brangų laiką gali smarkiai nukentėti. Be to, nežinai, kas nauja, negirdėta gali šauti į galvą tavo „globėjui“. Tokį kreipinį, kaip „draugai kareiviai“, galėjai išgirsti tik iš karininkų, o seržantai mus vadindavo „psy“ (šunys), „molotki“ (plaktukai). Kartais nuošalesnėj vietoj einant rikiuotėj duodavo komandą: „Šunys, lo- kit!“ Ir mes einam, lojam pagal kokią melodiją. Vakaro šiaip ne taip sulaukus, vykdavo vakariniai patikrinimai, ir mes visi likdavome seržantų globoje, nes karininkai išvažiuodavo pas šeimas, gyvenančias čia pat, Ferganoje. Pulke likdavo tik budintis karininkas. Tada prasi- dėdavo „linksmoji dalis“. Kartą vakarinio patikrinimo metu kažkas atsakančiai pasmardino. Pasigirdo komanda „Mūšin!“ – visi puolėme ant pilvų. Bet po to sekė kita: „Į besiilsinčio varano pozą stok!“ – tai pusiau sulenktos rankos, tarytum nebaigtas atsispaudimas ant grindų, pakelta viena tiesi koja, vaizduojanti driežo uodegą, ir užlaužta galva. Varano poza – labai geras pratimas pečių, krūtinės, nugaros ir pilvo raumenų grupėms treniruoti. Bet ilgai būnant „varanu“, pradeda drebėti kojos, rankos, o nuo kaktos lašantis prakaitas plečia balutę ant žemės. Silpnėsi pradeda murmėti, bet, gink Dieve, ne ant seržanto, o ant tokių kaip jis:

– Kekšės, kas pašikot, prisipažinkit!

Kuris nebeatlaiko, kakta kerta į grindis, nes rankų pakišt po galva nebepavyksta, jos tarytum priauga prie grindų. Vėl liepiama atsistot ta pačia poza, vėl didinama prakaito balutė, kol atsiranda vienas kuris

drąsesnis ir prisipažįsta užsikęs. Bauda jam paskiriama individualiai. Komanda „Otboj!“ dar anaip tol nereiškia, kad galėsi pailsėti. Pradžioje dešimt sykių kelsies, rengsies, vėl nusirengsi, kol visa kuopa nusirengs ir atsiguls per 45 sekundes. Vėliau išgudrinom jau stovėdami rikiuotėj nepastebimai atsisagstyti rankovių sagas, klyną, atsisegti kelnų diržą, o tai jau daug sutaupytų sekundžių.

Prieš miegą tenka padaryti „skersinį“ arba „klirensą“. „Skersinis“: jei padarai šešis „vilkus“ (rusiškai „podjom perevorot“) tiesiom kojom, gali eiti gulti. Sunkiau tiems, kurie to negali – juos pririša prie skersinio ir jie kabo, kol praranda jėgas. Bet net ir tie, kurie padaro, nėra tikri, kad galės miegoti. Jei seržantui šaus į galvą, išsirikiavę stovėsime ir žiūrėsime, kaip kybo „čados“. Keikiame juos ir stengiamės progai pasitaikius „užklibinti“ jiems per inkstus ar kepenis. „Horizontalus klirensas“ – tai fizinis pratimas, atliekamas prieš miegą. Gulim lovoje. Išgirdę įsakymą „Priimti horizontalų klirensą“ rankomis išsiremiam į lovos galo viršutinį skersinį, kojomis – į kojų galo skersinį. Visą kūno svorį laikai, įtempęs nugaros ir pilvo raumenis. Tarp čiužinio ir horizontalioje padėtyje esančio kūno – tarpas. Išvargęs kūnas greitai pradeda drebėti nuo raumenų įtampos. Barška visa dviejų aukštų metalinė lova. Vėl įsakymas: „Kiekvienam skaičiuoti iki dvidešimt“. Mūsų „kubrike“ šešios dviaukštės lovos, dvylika žmonių, tad bendras skaičius – 240. Vienas pradeda skaičiuoti – „klirensą“ laikom, perima kitas skaičiuoti – laikom, trečias – laikom. Ketvirtą, penktą pradedam raginti:

– Skaičiuok greičiau, suski!

Tas pradeda berte berti skaičius. Seržantas juokiasi, sako, kad netinka taip skaičiuoti. Skaičiuoja pats, lėtai tardamas skaičius. Suskaičiuoja iki penkiolikos, grįžta atgal iki dešimties, juokiasi pederastas! Sako: sugedo „skaičiuotuvas“. Galų gale ima kartoti tą patį skaičių, vėl juokiasi, sako: subraižyta plokštelė. Nebeišlaikom: krentam – vienas, kitas ir visi kiti. Alsuojam sunkiai, šlapi kaip ištraukti iš vandens, o tas kvailys žviegia iš laimės ir, springdamas juoku, kartoja:

– Juk aš jums, kiauulės snukiai, nedaviau komandos „Gult“!

Gulim nejudėdami ir galvojam: kokie tešlagalviai turi būti tėvai, pridirbę tokių kvailių. Bet nė minties apie pasipriešinimą, nes nuo pirmos dienos įkalė mums, kad mes tik nuolankūs ir neprotaujantys

vykdytojai. Ir tai jau darosi panašu į tiesą: kiekvieną dieną mes tapdavome vis bukesni, netgi ėmėme mąstyti frazėmis iš „ustavo“.

Praėjus juoko priepuoliui, tas kvailys vėl stato mus į „klirensą“. Tas pratimas labai sunkus mažiukams, o didieji gali truputį išsiriesti į viršų. Išsiritus mažiau apkraunami nugaros ir pilvo raumenys, mat dirba ir kitos raumenų grupės. O mažiukai turi pasiutusiai stumti lauk lovos galus, kad galėtų išsilaikyti.

Vėl skaičiuojame. Šįkart nebesikabina. Sustabdo ir duoda komandą:

– Viršutinis aukštas – miegot!

Viršutinieji visu svoriu krentame, numušdami apatinius, nes šie, laikydami „klirensą“, savo kūnu truputį pakelia ir viršutinių čiuzinius. Tas kuilyl vėl žviegia ir sako:

– Juk aš daviau komandą tik viršutiniams, o kodėl nukritot ir apatiniai? Reikia pa-kar-tot!

„Suskis. Gaidys. Vaflistas“, – keikėme mintyse smarkiai ir sunkiai alsuodami, šlapi, vos gaudydami kvapą.

Kartais „klirensu“ viskas ir baigiasi, kartais dar pasportuojame. Seržantui išėjus, ieškome „čados“ – kas blogai skaičiavo ar pirmas krito. Suradęs, jei kas netingi, atsikėlęs užmeta „čadai“ į snukį. Visa tai daroma labai tyliai, neduok Dieve, išgirdęs triukšmą, JIS grįš atgal. Kaltas ne JIS, kaltas „čada“. JIS nekaltas. JIS SERŽANTAS. Kaltas „čada“. Užmiegame sunkiu, baimingu miegu: gali grįžti JIS ir viską pradėti iš naujo, „čados“ juk neišlaikys, per juos kentėsime ir mes.

* * *

Šimtas seržantų iš 1500 naujokų daro bukapročius. Nebekyla minčių apmąstyti jų įsakymų logiškumą. Galvoje visiška tuštuma. „Įsakymai vykdomi, o nesvarstomi“, – šie „ustavo“ žodžiai ištumia bet kokią mąstymą. Viskas. Protauti reikia tik vykdant įsakymą, kad įvykdytum greičiau ir geriau.

Atsiranda kareiviškas gudrumas – kaip kuo rečiau papulti jiems į akis, netgi nieko nedarant mokėti bet kuriuo momentu apsimesti ką nors naudinga veikiančiu, nes laisvo laiko turėjimas – tai įžūlybė, kelianti teisėtą pasipiktinimą. Negana to, per tave, nieko naudinga ne-

darantį, gali nukentėti visi – visiems gali duoti papildomo darbo, ir tu būsi „čada“. Mes visi pervargę, karščiuojančiomis akimis, bet bukėja ir kareiviškai gudrėja ne visi vienodai. Taip atsiranda: I – pastovūs „čados“ – visų visur ir visada skriaudžiami ir niekinami; II – šiaip „prie čadų“ – „čadašni“, į juos kartais žiūrima su panieka, ir III – sumanieji („tolkovyje“), kurie sugeba laviruoti ir dar protauti.

* * *

Prieš miegą kuopos budėtojo prašai pakelti kurią nors valandą nakties: reikia prisisiūti naują švarią apykaklę, nusiblizginti diržo sagtį, varines sagas, nusivalyti batus. „Čados“ prisiuva apykakles seržantams, nuvalo jų batus, jei reikia, išskalbia ir išlygina mundurą – neduok Dieve, jei rytą jis bus dar drėgnas. Miego niekas neprideda, o savo aprangai paruošti neliaka laiko. Budėtojai stovi per naktį prie „tumbačkės“, keisdamiesi kas dvi valandas, ir užsirašo pavardes tų, kurie naktį eina daugiau nei vieną sykį į tualetą. Rytą sąrašas pateikiamas seržantui ir surašytiesiems pravedama „gydomoji mankšta“. Jie turi susėsti ant lygiagrečių ir susikabinti per pečius rankomis. Skaičiuojant pumpuojamas presas tol, kol apsišika tiesiogine žodžio prasme – taip be vaistų gydomas viduriavimas.

* * *

Nuo neprivalgymo taip pat yra savi metodai.

Jei patikrinimo metu kieno nors kišenėje randa cukraus ar duonos trupinių, tas tampa „neprivalgiusioju“. Visi jį „čadina“ ir baksnoja tol, kol iš valgyklos atnešami du kepalai forminės duonos. Dvi ar trys taburetės sustatomos viena ant kitos. Užlaipinamas „neprivalgiusysis“. Visa kuopa po komandos „Mūšiui“ atsispaudinėja nuo grindų pagal seržanto skaičiavimą, o „neprivalgiusysis“ ryja kepalėlius. Valgyti turi greitai, dideliais gabalais, sausai, nes kuo ilgiau užtruks valgydamas, tuo ilgiau atsispaudinės kuopa ir tuo daugiau gaus „pamaitintasis“ į kailį.

Visi pūškuojame. Švino prisipildo rankos, krūtinė, pečiai. Pasi-girsta riksmi:

– Ėsk, suski... Greičiau, bjaurybe!.. Ryk, kekše!

„Maitinamasis“ puikiai juos supranta ir jaučia artėjančią nemalonią, išsprogusios akys ašaroja, nes į pražiotus nasrus vienas po kito lenda duonos gabalai. Žiaumoti nėra kada, vandens taip pat niekas neduoda. Mes atsispaudinėjame iki pamėlynavimo, kol dingsta burnoje paskutinis duonos gabalas, kurio nuryti jis jau nebeturi jėgų. Išmušama apatinė taburetė, ir „privalgiusysis“ krenta žemėn, o kaip nukris – čia jau jo reikalas, juk jis – desantininkas.

Toks „maitinimas“ gali vykti ir valgykloje. Viskas priklauso nuo jo didenybės seržanto kūrybinės vaizduotės.

Valgykloje turi suryti košės dubenį, skirtą dešimčiai kareivių. Pikiausiais baudėjais tampa dešimt nuskriaustųjų, kurių košę ritina kaltasis. Be to, visa kuopa jaučiasi moraliai įžeista, nes maitinimo metu mums atsispaudinėjant, kitų kuopų kareiviai juokiasi, vadindami mus „čmošnikų“ ar „čadų“ kuopa, o visa valgykla vieningai išreiškia mums savo panieką pagal komandą kaukdami:

– Ū.. Ū.. Ūch... kekšės...

Kelių šimtų burnų vienu metu išreikšta panieka skambėdavo labai efektingai. Kai kitą kartą būdavo „maitinami“ kitų kuopų kareiviai, mes taip pat mielai ir su džiaugsmu jiems atsilygindavome:

– Ū.. U.. Ūch... kekšės...

„Primaitintieji“ tapdavo „čadomis“. Mušti juos pirmumą turėjo grandis, kuriai jie priklausė, po to skyrius, na, ir visa kuopa. Seržantai nemušdavo, mušėm patys vieni kitus, ugdydami savyje kolektyvizmo jausmą.

* * *

Gavę kelias minutes poilsui po taktikos ar žygiavimo, vieni kitus sergėdami prisisiurbdavome prie vandens čiaupų. Burnos būdavo taip išdžiūvusios, kad šiltu vandentiekio vandeniui sunku būdavo numalšinti troškulį. Gerdamas skaičiuodavai gurkšnius, stengdamasis kuo mažiau nuryti. Protas sakė, kad kuo daugiau geri, tuo daugiau šansų pakliūti į viduriuojančiųjų sąrašą. Bet organizmas darė savo – „troškulio plėvės“ niekaip nepavyko nustumti į skrandį ir smegenys buvo bejėgės atsispirti... Gerdavai, kol pajusdavai sunkumą skrandyje

ir pilvas pradėdavo žliugsėti kaip vandens pripiltas balionas. Galėjai išvemtį viską lauk ir vėl gerti. Tik „išmušti kamštį“ – pradėti vemtį – buvo sunku, nes paskiau visas skrandžio turinys labai lengvai išbėgdavo, vos spustelėjus pilvo raumenis.

Jei geriant vandenį ar valgant vaisius pagaudavo seržantas, būdavo paskiriama priešbakterinė taktika: užsivilkęs guminių AZK kostiumą, užsidėjęs dujokaukę, kartais ir kuprinę, prikrautą akmenų, 30-35 °C karštyje 3 km turėjai bėgti krosą. Po šio specifinio kroso prakaitą išpildavom iš batų, dujokaukės, o mundurus išsigrėždavom.

Na, ir ieškodavom pažinčių med. punkte, kad gautume levomicefino. Valgykloje stengiausi valgyti tik duoną su arbatą – kopūstus atiduodavau kitiems.

* * *

Vakarais su „čadomis“, „čmo“ ir šiaip „pridvėsusiais“ buvo dirbama individualiai. Visi pratimai buvo parinkti jėgai, ištvermei ir bukmui „vystyti“, nes pats niekados neprisiversi daryti atsispaudimų ar „laikyti kampą“ iki mėslungio ir po jo. Pratimų buvo gausybė, perduodamų vienu kitiems metų metais, su įvairiais sportiniais, žygiavimo ar taktikos elementais – seržantai jais pajvairindavo savo spėjusią įkyrėti kasdienybę. Juos taip gainiojo, dabar gainioja mus. Po metų tais pačiais metodais „darysime“ kareivius iš kitų, o tie po metų – dar iš kitų. Žodžiu, tai tvirčiausios tradicijos, kokios begali būti.

* * *

Prieš komandą „Otboj“ (gulk) tobuliname vestibuliarinį aparatą. Išsirikiuojame, kad ištiestomis rankomis nesiektume vienas kito. Po komandos dešinės rankos smilių priremi prie dešinės kojos pirštų – tai tavo ašis – ir seržantui skaičiuojant iki dvidešimt turi bėgti, kiek įkerti, apie ašį. Iš karto po skaičiaus dvidešimt – lauktoji komanda „Otboj“, ir visi puolame ieškoti savo lovų. Besisukdamas visiškai užmiršti, kur stovėjo lovos, spintelės ar kiti didesni daiktai, be to, kūną neša į tą pusę, į kurią sukaisi, sustoti ir susiorientuoti neįmanoma. Nesustoji nei prieš stulpą ar stalą, o į lovų tarpą „įvairuoti“ beveik

nejmanoma. Tad į visas pakelej sutiktas kliūtis kerti kakta iš visos širdies.

Seržantai guli ant viršutinių lovų aukštų ir myža į kelnes, žiūrėdami, kaip mes daužom kaktas vieni į kitus ar stovinčias kliūtis.

* * *

Artėja birželio 22 d. – karinės priesaikos davimo diena. Karininkai ir seržantai apsiputoję aiškina artėjančią svarbią misiją, atsakomybę įstatymams ir t.t.

Mus, vėliau atvykusius, atrinko ir pareiškė, jog lauksime spec. šaukimo – baigusių technikumus. Kartu su jais išmoksime visą „jaunojo kareivio kursą“. Padarysime po keturis šuolius su parašiuotais iš lėktuvo. Surinko 20 tokių „gavrikų“ kaip aš, o visas pulkas buvo išskirstytas po Ferganos desantinę diviziją. Žodžiu, įpylė šviežio kraujo į seno kuino venas.

* * *

Priesaikos dienos išvakarėse mums buvo įsakyta išsiskalbti ir išsilyginti mundurus. Visą naktį mintinai kalėm priesaikos tekstą.

Išaušo rytą. Mes buvom be miego, bet išsiskalbę, išsilyginę, išsiblizginę, o galvose užė priesaikos žodžiai. Sušokome į atvažiavusį sunkvežimį, kuris nuvežė prie kažin kokio obelisko. Čia jau vyko iškilmingas priesaikos davimas. Vakarykščiai mūsų draugai stovėjo išsipustę: paradinės uniformos, mėlynos beretės, prie krūtinių – automatai. Aplink spietėsi marga civilių minia, ir atrodo keista, kad kažkas gyvena dar kitokią gyvenimą nei mes – armijos drausmė ir šuniškas gyvenimas buvo išstūmę visas nereikalingas mintis.

Pavyko persimesti keliais sakiniais su pasipuošusiais paradinėmis uniformomis. Jie patyliukais aiškino, kad turim džiaugtis, jog likom karantine, nes pulke juos dar daugiau gainioja. Na, ir sakė, jog šiandien jiems tikra šventė, kai kurių net tėvai atvažiavę, būsią šventiniai pietūs, koncertas. Naktį jie taip pat nemiegoję, nes buvęs baisus „šucheris“.

Prieš juos, išsipusčiusius, mes atrodėm apgailėtinais – išblukusios

nuo saulės ir prakaito „mabuta“ ir nusvirusiais kraštais „panamom“.

Atėjo keletas išsipusčiusių karininkų, atsinešė vieną AKS74 automatą ir tarpusavyje pakalbėję nusprendė, jog reikia tuos „čmo“ vesti toliau nuo kitų. Paėmėme stalą ir atokiau nuo „iškilmingųjų“ davėm priesaiką.

Prisiekę sušokom į bortinį sunkvežimį ir atgal į mokomąjį centrą. Važiuojant seržantas aiškino, jog nuo šiol už visus prasižengimus jau baus karinis tribunolas. O šventiniai pietūs būsią pas „babajus“ – reikės ravėti svogūnus. Kadangi buvom be pusryčių, o ravėti – ne bėgioti ar marširuoti, tai atrodė visai nieko. Be to, mūsų nuomonės niekas ir neklausė. Kartu su mokomuoju pulku išvažiavo ir visi virėjai bei sandėlininkai, o kad mus reikia maitinti, buvo tiesiog pamiršta.

Svogūnais užsodinti keli hektarai. Laukus drėkina arykai, kitaip toje dykumoje jau būtų viskas išdegę.

Keliais slinkome į priekį pešiodami piktžoles. Seržantai gulėjo ir deginosi, o paskirtas žmogus kartkartėmis apliedavo juos alykų vandeniui.

Temstant, kai mūsų strėnos gerokai braškėjo, gavome tirštos uzbekiškos iš pomidorų, ryžių ir velniai žino iš ko virtos sriubos. Maniau, kad sprogsiu berydamas – po amžinų kopūstų ši sriuba atrodė pasakiška. Pavalgę snūduriavome laukdami, kol atskirai valgę seržantai prisiris „čašmos“ – pigaus uzbekiško vyno.

Vėlai naktį grįžome į kareivines.

Svogūnus ravėjome keletą dienų, užsidirbdami valgį, o seržantams – vyną. Bet atvažiavo karininkas – naujas mūsų vadas – ir jau kitą dieną atsirado virėjai, maisto produktų, ir gavome „parašos“.

* * *

Vėl ėmė vežti į darbus, tik nebe juodašikniams uzbekams, o aukštesnei armijos kastai dirbti. Pulkininkui vištidę statėme, majorui tvorą mūrijom. Taip pat teko iš buto į butą kraustyti, sprendžiant iš pilvo ir baldų, aukštą valdininką. Jo žmona velniškai mums patiko, nes, būdama nors ir ne pirmos jaunystės, į mus, kaip į sekso objektus, žiūrėjo liūdnu karvės žvilgsniu. Vyras „sirgo“ veidrodžio liga, o mes tikrai neturėjom laiko...

* * *

Mūsų gretos pasipildė – atvyko penkiolika vyrų iš Tiumenės. Visi baigę tą patį technikumą. Seržantai pasidarė nuolaidesni, pastebimai geresni, ypač tiems iš Tiumenės, nes įvyko klaida, nusižengimas armijos taisyklei: „Skaldyk ir valdyk“. Penkiolika iš vieno miesto, to paties technikum! Tai kolektyvas, kurį sunku morališkai pavergti ir sukiršinti, nes jie gali turėti savo nuomonę, o tai armijoje nepageidautina.

* * *

Prasidėjo visokios kariškos pratybos, bet jos vyko blankokai. Seržantai tingėjo ir gėrė, o karininkas atvažiuodavo tik kas ketintą dieną.

* * *

Prie mūsų prisidėjo dešimt nuri tautybės naujokų. Visi plikom galvom, siauraakiai, riebokais snukiais ir kaip susitarę kartojantys: „Niponimaja...“, kad ir ko jų beklaustų. Jiems išdavė uniformą, tiesa, be batų, diržų ir panamų.

Eidami rikiuotėje iš juoko dėdavom į kelnes – priekiniai, kuriems aprangos šiaip taip užteko, žygiuojame po keturis ir tik dvi paskutinės eilės kiūtina iš paskos be panamų, diržų, batų, vis nespėdami kartu su rikiuote, tarytum būtų karo belaisviai. Taip jie vargo tris dienas, kol nuo sumušimų, supjaustymų ir kupranugarinės dyglės rakščių pradėjo tinti ir pūliuoti kojos... Juos atleido nuo visų pratybų, nes komandų vis tiek nesuprato ir po keleto dienų išvežė į statybos batalioną – „stroibatą“.

Atvyko dar kelios papildomos grupės. Prieš juos mes jautėmės kaip seni kariūnai.

* * *

Prasidėjo prieššuliniai pasiruošimai.

Mokymo centre buvo specialūs treniruokliai, maketai mokytis šokti iš lėktuvo, grupuotis, išvengti susidūrimų ore ir t.t. Mus taip per dienas išmuštravo, kad dar nebandę šokti, naktimis sapnuodavom „laisvą kritimą“.

Pradėjom mokytis surinkti parašutą. Šventoje vietoje – place, kuriuo negali eiti žingsniu „laisvai“, ardėme, dėjome, vėl ardėme ir vėl dėjome parašutus. Konstravome spynas, vėl traukėme ir vėl konstravome. Visa tai darėme dešimtis kartų, prižiūrimi seržantų, kurie prieš „lėčiau mąstančius“ imdavosi papildomų priemonių.

Po kontrolinio patikrinimo, įvykdę užduotis pagal nustatytą laiką, pasirašėm į knygutes ir, išiminę abiejų parašutų numerius, laukėme šuolių iš lėktuvo dienos.

Oras šuoliams ir lėktuvų skraidymui buvo palankus vos ne ištisus metus, tad neilgai trukus, pasikrovę parašutus į bortines mašinas, nuvažiavom į aerouostą.

Nors buvom „pripumpuoti“, prigąsdinti, bet į lėktuvus lipom virpančiomis širdimis, nors stengėmės šypsotis. Kuo aukščiau kilo sukdamas ratus „kukurūznikas“, tuo blankesnės darėsi mūsų šypsenos. Žvilgčiojome pro iluminatorius. Lėktuvas suposi ir siūbavo.

Instruktorius įkabino mūsų parašutų karabinus į lėktuve ištemp tą lyną. Užsidedė raudona lempa ir pasigirdo sirena. Atsidarė lėktuvo durys. Susodinti prie durų buvom pagal svorį, tad pirmieji šoko lauk sunkiausiai. Šuoliai kartojo kas tris sekundes. Vienas paskui kitą slenkam į priekį durų link. Paskutinės trys sekundės lėktuve virto amžinybe. Dingo angą užtvėrusi instruktoriaus ranka, pasigirdo komanda „Pašol“ ir stiprokas stumtelėjimas.

Pamiršau viską, ko mokė: kad šokant iš lėktuvo reikia atsispirti tik kaire koja, kad iššokus reikia skaičiuoti – 521, 522, 523 ir tik tada traukti pagrindinio parašuto žiedą. Vos iššokęs patraukiau žiedą ir, tik pajutęs smūgį, atsimerkiau, žiūriu – virš galvos kupolas, bet, o Dieve susisukę visi stropai. Seržantai juk sakė: jei vienas stropas brūkstelės kitą, trūks abu kaip nupjauti peiliu. Mano susisukę visi, vadinasi tuoj nebebus nė vieno. Automatiškai dešinė ranka griebiau kairį priekinį diržą, kaire ranka – dešinį ir pradėjau traukti juos į priešingas puses. Viskas aplinkui ėmė suktis. Stropai išsisuko ir iš inercijos susisuko į kitą pusę, bet, laimei, vėl atsisuko ir... tvarka – visi savo vietose, nė vienas nenusipjovė, nors besisukiojant ir braškėjo nuo įtampos. Truputį prisitraukęs rankomis pasikišau diržą po užpakaliu. Dabar tvarka, leidžiuosi pagal instrukciją.

Aplink spengianti tylą, atrodo, jog kybau ore, o ne leidžiuosi. Spjo-

viau, bet skreplys nulėkė į viršų. Patiko... Spjaudžiau tol, kol išdžiūvo burna.

Kai artėjančioje žemėje ėmė ryškėti mašinos, po to žmonės, pajutau kritimo greitį. Mašinos greitai didėjo, žmonės irgi. Ėmiau akimis ieškoti rodyklės, rodančios vėjo kryptį. Tvarka. Leidžiuosi į vėją nugara. Suglaudžiau kojas, truputį sulenkdamas per kelius, kad būtų vienodas smūgis abiejom. Paskutinius keliolika metrų žemė artėjo pasiutusiai greitai. Apėmė baimė ir tarytum jaučiau visus vidurius, pakilusius ties gerkle. Bet rankomis nusitveriu priekinius diržus ir traukiu juos prie krūtinės. Prieš pat žemę juos staigiai paleidau, norėdamas parašiuo kupolą nukreipti horizontaliai ir taip sušvelninti smūgį į žemę. Bet ar per anksti paleidau diržus, ar per trumpą jų ilgį prisitraukiau, nes smūgis į žemę buvo toks velniškai stiprus, kad net ėmė spengti kojas. Be to, prie smūgio prisidėjo ir mano batai, kurie tebebuvo dviem numeriais didesni ir apauti ant basų kojų – kojines seniai buvau sunešiojęs ir išmetęs.

Nors kojose tebejutau stiprų skausmą, bet priešsuoliniai pasiruošimai nenuėjo veltui – iš karto po smūgio ėmiau „melžti“ priekinių diržų stropus į save, norėdamas „užgesinti“ kupolą – panaikinti jo pasipriešinimą vėjo gūsiams. Kažkas užšoko ir „užgesino“ mano parašiuo kupolą. Pašokęs atsisegiojau diržų spynas, nusiėmiau kuprinę, atsarginį parašiuotą ir ėmiau rinkti stropus į „kasą“. Pro šalį kažkuris „važiavo“ – didžiulė parašiuo kupolo kvadratūra, pučiama vėjo, vilko parašiuotą ninką. Metęs savąjį parašiuotą, pabėgėjęs šokau ant jo kupolo, panaikindamas pasipriešinimą vėjui. Tas, kuris „važinėjosi“, keikėsi susiriesdamas, rodydamas savo kruvinas alkūnes. Paskubomis pagal instrukciją surinkę savo parašiuotus ir užsimetę juos ant pečių bėgome į susirinkimo punktą, kurį buvome nusižiūrėję jau ore. Ieškant jo, teko vadovautis tik intuicija, stengiantis žemėje atkurti vaizdą, matytą iš oro.

Atbėgome laiku. Bet kelių mūsiškių dar nebuvo. Aplink trainiojosi seržantai ir karininkai. Susispietę į krūvą patyliukais dalijomės įspūdziais, kaip būsiai berniokai, papuolę į ūsuotų vyrų tarpą, neiškenčia nepasidaliję mintimis apie ką tik lovoje išmėgintą kekšę, kuri buvo pirma jų gyvenime moteris.

Pertraukdami ir drausmindami vienas kitą, pasakojome manydami, kad pačių šuolis buvo įdomiausias. Rodėme kupranugarinės dy-

glės prilindusius pilvus, alkūnes, kojas.

Seržantai kartkartėmis užbliaudavo:

– Tylėt, kalės!.. Kas per triukšmas? Paprakaituot užsigeidėt, suskiai?!

Bet kaip arklys pripranta prie važnyčiojo raginimų, taip ir mes skyrėme, kurių prisibijoti, o kurie raginimai sakomi tik šiaip sau, tuštumai užpildyti.

Netrukus atbėga ir likusieji. Mus rikiuoja. Seržantai tikrina, ar nepametėm peilių-durklų. Tikrina pagrindinio kupolo žiedus, kuriais, iššokę iš lėktuvo ir atskaičiavę tris sekundes, turėjome visas kontruotes nutraukti ir įsegti į spyneles, esančias ant palei petį einančio diržo. Bet ne visi tai buvo iki galo suvokę. Dvylika, kurie neturėjo žiedų, buvo sustatyti kampu, ir seržantai jiems gerokai įvažiavo prie žiedo esančiu lynu. Retas kuris „gydomas“ nešokinėjo į viršų.

Išrikiavo mus į vorą – „šukavome“ nusileidimo aikštę, ieškodami pamestų žiedų. Jų radom daugiau negu pametėm, matyt, ir prieš mus šokinėjusiems parašiuoto žiedas nebuvo gyvenime svarbiausias.

Už šuolį uždirbome po 1,20 rb, bet nei už šį, nei už kitus tris niekas pinigų neužmokėjo.

* * *

Antras šuolis buvo kitą dieną. Pajutau laisvo kritimo „kaifą“, bet ir vėl atsimušiau kojų padus. O vienas totorius, ant kurio kojų pėdų storomis raidėmis ištatuiruota: „Mano kojos pavargo, bet iki baro nueis“, kai liko keliolika metrų iki žemės, ėmė lipti stropais į viršų, bet pamatęs, jog kupolas smarkiai pasviro, o žemė vis tiek artėja, ėmė kelti kojas į viršų, tikėdamasis išvengti smūgio. Jam šaukėm, kad tiesių kojas, bet jis, matyt, nusprendė sutikti smūgį užpakaliu. Smūgis į žemę. Aplink dulkių debesis. Puolėm, „užgesinom“ kupolą. Dulks prasisklaido, „tatarinas“ stovi kaip stulpas išsprogusiomis akimis. Stovi, nejuda, neatsako net į klausimus.

Žviegėm kaip kergiamos kiaulės, o totorius po keleto akimirų atsigavo, susirinko parašiotą ir nieko nesakęs nuėjo. Vos neapsimyzom...

* * *

Šuoliai vyko kuo puikiausiai – nebuvo nė vienos rimtesnės traumos, nė vieno atsisakiusio šokti.

Tik vienas Maskvos „čada“ įsirėmė rankomis į lėktuvo durų angą, bet instruktorius kirtu jam per rankas, seržantas spyrė į nugarą ir – laisvas kritimas. Po šuolio – individualus pokalbis su seržantais ir kitą šuolį maskviškis galėjo atlikti net nuo lėktuvo sparno. Žodžiu, nemo ki – išmokysim, nenori – priversim.

Vakare atvežė filmą. Bet filmą reikėjo nusipelnyti. Susisukom popierinius paketėlius ir ėmėm mušti nustatytą normą – po du šimtus musių. Iš ankstesnių „medžioklių“ žinojom „musingas“ vietas ir mušėm kaip įmanydami. Kiekvieną auką skaičiavome ir dėjom į savo paketėlius. Priskaičiavę du šimtus musių, nešėm jas paskirtam „buhalteriui“, kuris patikrinęs, surinkusiam nustatytą kiekį, sąraše brūkštelėdavo paukščiuką. Musės tapo lyg konvertuojama valiuta – skolinom vieni kitiems, mainėm į cigaretes ar „užspausdavom“ kitam kartui, jei primušdavom virš normos.

Įvykdę užduotį eidavom į filmą, kurį rodydavo valgykloje. Filmo metu pusantros valandos galėjom pasnausti. Likusieji „pederasino“ kareivines.

* * *

Trečias šuolis – su automatais. Jis užlenkta buože medžiaginiame dėkle įkišamas į RD (riukzak desantnyj) šoninę kišenę. Ant kuprinių užsidedam parašiusus. Karininkas griežtai perspėja: jei kristumėm, tik šonu ar ant pilvo, nes, krentant nugarą, automatas gali sulaužyti šonkaulius. Šuolis vyko pagal instrukciją, bet netoli žemės papuoliau į vėjo gūšį. Nešė mane nugarą tolyn. Kryžmiškai traukiau diržus, bet nespėjau pasisukti nugarą į vėją...

Atsigavau velniškai dūžgiančia galva. Kupolas gulėjo „užgesęs“. Nežinau, „vėžino“ mane ar ne. Ausyse spengė. Niekaip negalėjau suorientuoti, kur esu ir ką toliau daryti, bet automatiškai surinkau kupolą į maišą. Pro šalį bėgo čiuvašas Šorokinas. Vis dar neatsigavęs paklausiau, kur jis bėga. Tas sustojo ir tarstelėjo: „Pizdanulsia?“. Su-prask: „Prisitrenkei?“, atsakiau: „Atrodo, kad taip“. Jis padėjo nunešti parašutą iki susirinkimo punkto.

Galvą keletą dienų smarkiai skaudėjo. Jei ne tankisto šalmas, neišku, kuo būtų pasibaigę.

Prasidėjo stiprus akių uždegimas. Keletą dienų kentėjau, bet ėmiau blogai matyti. Be to, naktį nuo pūlių tiek sukibdavo blakstienos, jog rytą tekdavo pirštais atplėšti vieną voką nuo kito. Ir akys taip skaudėjo, lyg kas būtų pripylęs smėlio.

Kitą dieną išvežė mane į karo ligoninę. Ten susirgau dar infekcine gelta, nuo kurios vos neatidaviau galų – penkias paras buvau be sąmonės, nes iš pradžių gydė mane nuo gripo, ir tik tada, kai ėmiau darytis panašus į citriną, nusprendė, jog gelta.

Infekciniame skyriuje „ištempiau“ 45 paras. „Tempiau“ todėl, kad išgulėjus 30 parų duodavo 30 parų atostogų, atseit reabilitacija po ligos. Jei išgulėdavai daugiau kaip 40 parų, gaudavai 45 paras atostogų, o dvi savaitės armijoje ar namie – didelis skirtumas.

„Tempdavome“ dienas paprasčiausiu būdu: prieš eidami duoti analizei kraują iš venos, padarydavom daugybę atsispaudimų, kad padidėtų bilirubino kiekis kraujyje. Kiti ėmėsi net „zekiškų“ būdų – nuryja stiprią virvutę pririštą kietą gabaliuką, pvz., lašinių, ir po kurio laiko traukdavo virvutę lauk, taip keletą kartų.

Sirgdamas palengvėjau 12 kg ir med. komisija skyrė 45 paras atostogų.

Dar savaitę gyvenau med. sanbato kuopoje, nes niekas netvarkė mano važiavimo namo dokumentų – niekam nerūpėjau.

Čia keletą kartų susimušiau, gindamas savąjį „aš“, ir galų gale man gerokai buvo „įversta malkų“: sulaužyta nosis ir aplamdyti šonai.

Nieko nepadarysi – kolektyvas yra kolektyvas.

III skyrius

1979 metų gruodžio 14d., vėluodamas į dalinį 7 paras, išvykau iš namų. Širdis daužėsi pagalvojus, kad jau už 3 paras sąmoningo dezer-tyravimo gali įsūdyti porą metų „dezbato“.

Aerouostuose, kuriuose turėdavau persėsti į kitus lėktuvus, siųsdavau į dalinį telegramas, kad dėl blogų oro sąlygų vėluojuos. Telegramas mielai pasirašydavo aerouostų viršininkai.

Maskvos aerouoste susipažinau su mongoliško veido vaikinų, var-du Vasia. Jis laukė to paties lėktuvo ir ruošėsi kažkur į Rusijos gilumą. Pinigų turėjo kaip šieno, nes buvo gavęs už kelis reisus į jūrą. Nuėjom į aerouosto restoraną. Nustebino netvarka ir nešvara. Staltiesė buvo šlapia, nors grėžk.

Padavėja, labiau panaši į ištrauktą iš šiluminių trasų venerinių ligų dispanserio pacientę, atnešė bifšteką, bebaigiantį atšalti, ir konjako.

Žvilgtelėjau į ją, bedėliojančią ant stalo lėkštes. Iš arti ji atrodė dar baisesnė, mat kaip dauguma rusių visiškai neturėjo skonio: visa surū-gusi, lūpas storai nusitėpusi dažais, kurie buvo susproginę ir atrodė klaikiai prie paveltos ševeliūros ir smarkiai šešėliais išryškintų akių. Bateliams buvo tiek pat metų kaip ir šeimininkei.

Vasia buvo malonus – konjaką rijo iš didokos taurės ir vis mane ragino, bet aš laikiausi – bijojau patrulio, nes jau aštuonios paros, kai turėjau būti dalinyje.

Salė buvo visiškai tuščia, tik kitoje stalų eilėje sėdėjo trys pripu-tę karininkai raudonais antpečiais. Jie keletą kartų žvilgtelėjo į mane. Vienas atsistojo ir priėjęs paklausė, ką aš čia veikiu. Pasiuñčiau jį ant trijų raidžių. Jau karantine mums buvo kalama į galvas, kad visoje Tarybinėje Armijoje yra tik keletas normalių dalinių rūšių: tai spec. nazas, desantas, jūrų pėstininkai, na, dar šiek tiek pasieniečiai ir lai-vynas. Kiti – „čmo“: gali spjauti visiems į snukį, pradedant praporšči-ku ir baigiant pulkininku, bet po to mokėk išsisukti. O ir milicija toks pat šūdas: VDV seržantas yra pranašesnis už milicijos majorą.

Apstulbęs kapitonas nuėjęs perdavė mano žodžius savo kovos draugams. Jie visi atsikėlė... Pašokau ir aš. Akimirksniu įvertinau padėtį, kuri man buvo nepalanki. Ataką būtumėm atrėmę ir perėję

į kontrpuolimą, netgi pastebėjau mūšiui tinkančias nemažas kėdes, bet trauktis nebūtų kaip – šinelis rūbinėje, o jame visi dokumentai. Ir iškviestas patrulis mane į dalinį išlydėtų su konvojumi.

Padėtį suregulioavo Vasia. Apramino įsiutusius karininkus, susisodino prie mūsų stalo ir užpylė ir taip jau drumzlinas jų akis konjaku, vis kalbėdamas apie tautų draugystę, apie šventą pareigą ginti Tėvynę.

Po pusantros valandos išskridau į Taškentą. Iš Taškento – į Ferganą.

* * *

Vos įėjęs pro pulko KPP vartus, pastebėjau visuotinį sujudimą, kurį slėpė pulko teritorijos tvoros.

Šūktelėjau pažįstamam iš ligoninės laikų, vilkinčiam kombinezoną su pistoletu prie diržo. Jis man patarė porai dienų „prapulti“, nes pulkas esąs karinėje parengtyje Nr. I ir šiąnakt išskrendas į Afganistaną. Neilgam – gal trim dienoms, gal mėnesiui.

Kadangi ir taip smarkiai vėlavau, nusprendžiau geriau eiti. Tik vėliau supratau, kad turėjau puikią progą visiškai pradingti iš Tarybinės Armijos gretų.

Karantine buvau ruošiamas Ferganos desantinės divizijos Azet Bašo savaeigių artilerijos pabūklų diviziono remonto kuopos vairuotoju. Bet man atostogaujant namuose, divizija buvo išformuota, o aš gavau pranešimą, jog esu pervedamas į Ferganą V/Č55523.

1979 m. Brežnevo vadovaujamai vyriausybei pareiškus, jog Čekoslovakijoje ir kitose broliškose soc. šalyse mažinamas Sovietų Armijos karinis kontingentas, iš Čekoslovakijos buvo išvesti keli pasenusios modifikacijos tankų daliniai, bet į jų vietą slapta buvo pervesti mūsų desantinės divizijos pulkai, tarp jų ir Azet Bašo desantinės artilerinių savaeigių pabūklų dalinys. Tiesa, visi desantininkai buvo perrengti į „krasnuchą“ – raudonantpetininkus.

Taip buvo išformuota desantinė Ferganos divizija, neoficialiai vadinama „bėšanaja“. Iš divizijos liko tik Ferganos atskirasis oro desantinis pulkas.

* * *

Pulko štabe pasakė, kad aš juos užpises telegramomis, kad jie ir be manęs turį darbo, kad esu skiriamas į III batalioną ir paliekamas su visais „šlangais“ – geltliginiais, nusividuriavusiais ir t.t. – saugoti pulko kareivinių, sandėlių ir t.t. Žodžiu, kas antra para – karaulas (sargyba). Šiaip taip pasisekė priprašyti, kad pervestų mane į antrąjį batalioną. Geriau skristi velniai žino kur, nei amžina sargyba. Buvau pasiūstas į penktąją kuopą. Ten turėjau daug draugų ir pažįstamų iš ligoninės laikų netgi tarp „veteranų“ ir „dembelių“. Pažįstami sutiko linksmai. Seržantas Mamonas, ėjęs kuopos sandėlininko pareigas, išdavė įsiūtais šonais HB, aulinius batus ir diržą lenkta sagtimi, nors iki įsiūtų kelnų ir lenkto diržo sagties man reikėjo tarnauti dar penkis mėnesius.

Daviau pinigų, kurių būtų likę iš kelionės, ir buvo suorganizuota „čašma“. Pirmą kartą gėriau su „veteranais“ ir „dembeliais“, nes ne visi žinojo, kiek laiko esu ištarnavęs, kitaip būtų nuginę šalin nuo stalo.

Išgėręs pasijutau tvirčiau. Pasakojau apie namus, išgertuves, kekšes. Jie pasakojo, kad visos kuopos yra naujai suformuotos, visa manta (antklodės, čiužiniai, pagalvės, lovos) pakrauta į lėktuvus. Visų kuopų BMD kovinės mašinos taip pat priešvartuotos lėktuvuose. Tik nuo mašinų nutrintos desanto emblemos, ir jiems įsakyta nusiardyti visus skiriamuosius ženklus, emblemas. Gera, kad nors dryžuotus desantininkų marškinėlius leido pasilikti. Kareivinėse liko tik ginklai ir kareiviai, kiekvieną akimirką laukiantys aliarmo signalo sėsti į lėktuvus, kurie stovi aerouoste.

* * *

Vakare pasirodęs kuopos vadas pareiškė, kad aš jiems nereikalingas, kad visos 78 kuopos vietos užimtos, nors ir kaip jo prašė mano pažįstami. Po to pasiūlė nueiti į to paties bataliono šeštąją kuopą.

Nebeliko nieko kito, kaip užlipti aukštu aukščiau, į šeštosios kuopos valdas. Svaigi mintis ramiai sulaukti „veteranstvos“ nuplaukė. Šeštojoje kuopoje nebuvo nė vieno pažįstamo.

Čia davė automatą AKS-74, 120 kovinių šovinių, peilį-durklą, abu parašiusius ir paskyrė pirmo skyriaus trečios grandies vyresnioju šauliu. Šios pareigos man nieko nesakė.

Sužinoję, jog esu „labus“, pakvietė kraštiečių „dembelį“ Meškauską. Įspūdį paliko ūgio ir nosies dydis. Trumpai prisiminėm namus, pasidomėjom, kas iš kur ir ar nepažįstam vienas kito giminių Klaipėdoj ir Panevėžy. Tuo garsi lietuvių bičiulystė ir baigėsi.

Atėjo kuopos vadas kapitonas Čerkasovas – aukštas, tamsaus gymio, pavyzdingais vyriškais ūsais. Išrikiavęs kuopą, „mėtė baikas“. Staiga liepė, nepriklausomai nuo ištarnauto laiko, visiems užsiauginti ūsus, o kam neauga... Padaręs pauzę paklausė:

– Eilini Eranosianai, tu pasiruošęs?

– Tikrai taip!

– Gausi vadovauti mergšių būriui – visiems, kurie negali užsiauginti „tramplyno mandavoškėm“. Iš kareivinių – nė per žingsnį, net einant į bufetą reikia užsirašyti pas kuopos budėtoją. Nusirengti negalima, galima nusiauti batus, tik žiūrėkit, kad nepavogtų. Visus prasižengusius rekomenduosiu eil. Eranosianui... Tu pasiruošęs?

– Tikrai taip! – subaubė net už mane mažesnis armėnas.

Kuopos vadas leidžia skirstytis.

Išsiardęs valau ir taip blizgantį automatą ir kartoju šešiaženklį automato, abiejų parašiotų ir peilio-durklo numerius, kuriuos turiu nesuklysdamas žinoti.

Po pusvalandžio budėtojas rėkia kuopos vado įsakymą:

– Kuopa... rikiuok!..

Paskubomis rikiuojamės. Kapitonas Čerkasovas vadinamas tiesiog Čerkesu, padaręs įžanginę pauzę ir nutėškęs rimtą išraišką, klausia:

– O laikraščių ar pasiėmėt?..

– Ne! – bliunam.

– O jūs ką... parazitai... mamyčių žindikliai... pirma diena Azijoje?

Mes nieko nesuprantam.

– Kuo šiknas šluostysit, smirdaliai?! – vėl pakilesniu tonu „filosofuoja“ jis. – Gal manot, jog Afganistane civilizacija tokio lygio, kad stovi automatas ir nusišikus tereikia mygtuką nuspaust?... Ne, vyručiai, Afganistanas – tai kalnų ir dykumų kraštas, ir miškų jame nėra... Na, o jei nėra miškų, nėra nei celiuliozės, nei popieriaus pramonės, o jei nėra pramonės, nėra ir popieriaus... O jei nėra popieriaus, tai kuo ruošiatės šiknas valyti? Akmenukais?! Teks, juk neleisiu jums Lenino kambario draskyti.

Po to pasakoja anekdotą apie vieną besilengvinantį, kuris, įpusėjęs reikalui, t.y. atsikratęs pirmo spaudimo į apačią, ėmė žvalgytis popieriaus, norėdamas visa tai kuo kultūringiau baigti. Neradęs aplink nė skiautės popieriaus, nusiminė. Staiga pastebėjo pertvaroje skylę su užrašu „Pirštaplovis“. „O, – pagalvojo jis, – nuo civilizuoto pasaulio neatsilieka!“ Brūkštelėjo pirštu per tiesiąją žarną ir įkišo į „pirštaplovį“, tikėdamasis malonios šilto vandens srovės. O už pertvaros stovėjo vyrukas, kuris tvojo kūju per įkištą pirštą... Pasigirdo čiulpiamo piršto garsas...

Mes juokiamės susiriesdami.

Čerkesas išdaliuja po kelis „Krasnaja znamia“ numerius ir parodo, kaip juos susilankstyti, kad tilptų į šovinių dėklą.

* * *

Slinko laikas, bet mes vis buvom Ferganoje. Penktoji kuopa išskrido jau tą pačią naktį, o mus vis vilkino, skelbdami aliarmą po vieną du kartus per naktį. Su ginklais sušokdavome į mašinas, kurios nuveždavo į aerouostus. Subėgdavome į jau besisukančiais sraigtais lėktuvus, ir aliarmą atšaukdavo. Kartais gulėdavome ant parašiotų ar stovėdavome po kelias valandas aerouoste, kol imdavo švisti. Prašvitus grįždavome į kareivines.

IV skyrius

Išskridome visai netikėtai. Net parašytus liepė palikti aerouoste. Prieš išskrendant gavom naujausią instrukciją – skrendam į Kabulą. Lėktuvui nusileidus, t.y. palietus važiuoklėm žemę, nelaukiant, kol jis visiškai sustos, atšvartuoti BMD, užimti juose vietas ir atsidarius lėktuvo angoms – pirmyn. Į švį atsakyti ugnimi. Ko skrendam – ne mūsų reikalas, vėlesnes instrukcijas gausime vietose. Džiaugėmės, kad gal teks pašaudyti, bet kad į mus gali kas šauti, netikėjom niekas.

Buvo 1979 m. naktis iš gruodžio 25 d. į 26 d.

* * *

Vos palietus galingom AN-22 važiuoklėm aerouosto betoną, nuspardėm, atrakinėjom švartavimo grandines nuo mūsų BMD ir, išvažiavę iš lėktuvo, susirikiavom į koloną lėktuvų pakilimo tako šone. Kol vadai orientavosi pagal ką tik išduotus žemėlapius, mes žvalgėmės aplink, stengdamiesi auštančiame ryte įžiūrėti ką nors nepaprasta. Bet nieko ypatingo neišvydom – aerouostas ir tiek, tik nėra žmonių, nėra prie lėktuvo angos privažiuojančių mašinų, bent jau jų nesimatė tirštokoje tamsoje, nėra ir namų, iš kurių galėtų pasigirsti šūvis...

Apskritai labai maža šviesos tokiame objektui, kaip aerouostas. Tik tiek, kad kalnai čia pat, visai šalia pakilimo juostos. Ir mūsų AN-22 („anuškos“) leidžiasi vienas po kito, įjungę galingus žibintus. Iš jų išvažiuoja desantinė technika, ir paskirti kareiviai mikliai neša iš lėktuvų ir meta šalia tako visą likusią lėktuvuose mantą. Ir jau tušti, taip ir neišjungę sraigtų, lėktuvai suka, išvažiuoja į kitą taką ir kyla, palikdami mus.

Vieni kyla, kiti leidžiasi, ir taip be paliovos. Įsakymas: „Pirmyn!“ ir visa kuopos kolona nuskuba paskui kuopos vado mašiną. Pakeliui skyriaus vadai gauna patikslintas užduotis ir kolona skyla į kelias dalis.

Pravažiavome kelias kaliauses, apsirengusias drapanom, panašiom į šinelius. Sprendžiant iš šautuvų, tai, ko gero, buvo afganistaniečių kareiviai.

* * *

Mašina BMD – tai šarvuota, vikšrinė mašina plieniniu bokštu, kuriame įmontuotas 72 mm lygiavamzdis pabūklas, suporintas su rėminiu kulkosvaidžiu, be to, priekyje – dar du kulkosvaidžiai. Visų trijų kulkosvaidžių šovinių kalibras 7,62 mm. 4 PTURS – prieštankiniai valdomi sviediniai. 4000 šovinių kulkosvaidžiams, 40 sviedinių pabūklui. Aišku, visokie prietaisai: priešcheminiai, naktiniai, optiniai ir t.t. Ekipažas – 7 žmonės (skyriaus grandis), apsiginklavusi 4 automatais AKS-74 5,45 mm kalibro, 3 Makarovo pistoletais, nešiojama prieštankiniu granatsvaidžiu RPG-16 ir rankiniu kulkosvaidžiu. Šovinių, granatų ir sviedinių dėžėmis buvo prigrūsta kiekviena laisva mašinos vieta. Vieno seržanto, dviejų jefreitorių ir keturių eilinių rankose buvo didelė jėga, galinti nunešti daug gyvybių, o tokių BMD kuopoje – 10, ir vienas šarvuotas transporteris.

* * *

Kovinę poziciją užėmėme tarp dviejų sopkų. Į vieną rėmėsi kelias, skildamas ir apžergdamas ją. Viena kelio atšaka vedė į aerouostą, kita palei sopkos apačią vingiavo kažkur tolyn. Grandis, į kurią buvau paskirtas, gavo įsakymą užimti gynybinę poziciją prie moliu drėbtos tvoros, esančios netoli kelio. Bet ir vienur, ir kitur statoma mašina savo tamsiai žalia spalva buvo didelis kontrastas vyraujančiai šviesiai rudai aplinkos spalvai.

Mūsų grandininkas seržantas Linikas nutarė pastatyti mašiną už tvoros, vadinamos duvalu. Pusmetro storio ir 2,5 m aukščio tvora visiškai tiko mašinai paslėpti. Mašina, keletą kartų įsibėgėjusi, savo smailia nosimi išmušė tvoroje didelę skylę. Tada lengvai išardėme tvoroje angą, pro kurią įvažiavo mūsų BMD.

Mašina užėmė gynybinę poziciją: pro optinius mašinos taikiklius matėsi visas stebėjimo sektorius.

Tvoroje prikiirtome skylių, tinkamų šaudyti gulint, stovint ir nuo kelio. Seržantas sėdėjo ant mašinos bokšto liuko, kareivišku žargonu tariant, „ant ryšio“ su kuopos vadu.

Išaušo visiškai. Ėmėme žvalgytis, kur papuolėm. Tvora buvo aptvertas stačiakampis žemės sklypas. Aptvaro viduje – akmenų, suskaldytų plonais lakštais, krūvelės. Kai kur akmenų lakštai vienu galu

buvo įkasti į žemę. Šalia kiekvienos tokios krūvos į žemę įbestos aukštos kartys, ant kurių priraišiota įvairiaspalvių kaspinių. Kartis panaudojom laužui, o akmenų skalda sustorinom apkasų sienas.

Vieni budėjo prie ryšio ir stebėjimo sektoriaus, kiti sėdėjome prie laužo ir niekaip negalėjome suprasti šio aptvaro paskirties. Po trumpų ginčų nusprendėm, jog tai apleista akmens skaldykla.

Sukapotos kartys smagiai spragsėjo – buvo puikiai išdžiūvusios. Išsivirėme arbatos, pasišildėme sausų daivinių košę. Keitėmės sargyboje, leisdami vieni kitiems sušilti prie laužo. Čia buvo ne Fergana – oras daug vėsesnis.

Grandį sudarėme mes keturi – jauni, žali, šunimis, plaktukais ir dar kitaip vadinami, žodžiu, ta grupė, kuri neturi žodžio, tik vykdo įsakymus. Kiti trys, atitarnavę metus, „veteranai“: seržantas Linikas, jefreitorius Griaznovas ir granatsvaidininkas eilinis Eranosianas – vienintelis juodšiknis kuopoje.

Pozicijos patikrinti atvyko skyriaus vadas leitenantas Čiulkovas. Jis pareiškė, jog mes esame avinai, nes įsikūrėme greičiausiai kapinėse, bet svarbiausia tai, kad mūsų pozicija „šūdiška“ – mus užstoja sopkos šlaitas ir kitoms dviem skyriaus mašinoms esame „dingę iš akiračio“.

Tylomis nuriję keiksmazodžius, kasėme apkasus naujoje, skyriaus vado nurodytoje pozicijoje ant sopkos šlaito, bet greitai atkandom dantis: po žemės sluoksnėliu buvo kieta uoliena, kurios neįmanoma buvo atkirsti nei kastuvu, nei laužtuvu. Keikėm susiriesdami visus iš eilės, nes keturiems reikėjo iškasti penkis apkasus šaudymui gulint ir apkasą mašinai, kažkodėl vadinamą „kapanir“. Be to, čia kiaurai košė šaltas vėjas.

Leitenantas vis ateidavo ir ramiai, bet labai neigiamai vertino mūsų pastangas, nors mes jam rodėm į uolieną sulankstytus kareiviškų kastuvėlių ašmenis. Jis ramiausiai patarė išlyginti juos ir greičiau kastis gilyn, nes jei važiuosią ant mūsų tankai, tokiuose apkasuose iš mūsų liksią sveiki tik kiaušiai, ir tai kažin...

Jam nuėjus, keikėme jį, vadindami „berniuku su ilgu bybiu“, kuris, prisižiūrėjęs filmų apie karą, įsivaizduoja esąs Kursko lauke tankų mūšyje. Kažin ar tie azijatai iš viso yra tankų matę, nes aerouoste matyti keturi jų kariūnai žiūrėjo į mus išsprogusiomis akimis kaip pagiringas girtuoklis į rastą šimtrublę – ir tiki, ir ne.

Iš ryto prasidėjusią šlapdrią pakeitė šaltukas. Šalo nestipriai, bet mums, per dieną šlapdribos „įmirkytiems“, atrodo ne kažin kokie pyragai.

Ėmė temti. Seržantas Linikas apžiūrėjo mūsų dienos pastangas ir pareiškė, kad į tokį apkasą gult jis nerizikuotų, nes netoli sprogsi granata ar sviedinys visiems gulintiesiems nuneštų šiknas.

Po to išklausėme ir eilinio Eranosiano priekaištus. „Veteranai“, aišku, nekasė, tai už juos atlieka „plaktukai“.

Naktį po du budėjome prie mašinos, keisdami kas dvi valandas, nes „veteranams“ sargyba šiuo atveju taip pat nepriklauso. Išstovėję dvi valandas, tiksliau, kartkartėmis palakstę apie mašiną, kad nesuriestų į ožio ragą, lįsdavome į jos vidų, kiti du – lauk. Mašinoje buvo ne ką šilčiau. Ta „konservų dėžutė“, pagaminta iš aliuminio ir magnio lydinio, gerai praleido tiek šaltį, tiek karštį. Šios 7 tonas sveriančios mašinos plieninis buvo tik bokštas, vikšrai ir variklis, o visa kita darė dėl lengvumo, o ne patogumo viduje esantiems.

Mašinoje nebuvo net krosnelės, be to, temstant buvome gavę įsakymą – tamsiu paros metu laužų nekūrenti, nerūkyti ir mašinos variklio nepaleidinėti.

* * *

Į aerouostą ėmė leisti „anuškos“ (AN-22). Vienodais intervalais velniškai kaukiantys, nusileidžiantys įjungtais prožektoriais lėktuvai darė įspūdį. Ir atėjus laikui budėti, stovėdamas skaičiuodavau juos, kol įkyrėdavo ar užsnūsdavau – papuldavau į „duobę“. Pirmą naktį „duobės buvo negilios“, tuoj nubusdavau. Apibėgu kelis ratus apie mašiną, apšylu ir vėl stoviu, žiūriu į žvaigždėtą dangų, kokio Lietuvoj tikrai nebūna.

Šakalai kaukė vis arčiau mašinos. Įsidrąsina ypač prieš rytą. O mudu su porininku čiuvašu Perepiolkinu nežinom, kokio jie dydžio ir ar galima, jei visai priartės, į juos šauti.

Paskutinės valandos prieš aušrą sunkiausios. Akys pačios limpa. Bėgu aplink mašiną, purtau galvą kaip gyliuojantis arklys, bet mažai kas padeda. Iš siaurų porininko akių sunku suprasti, ar jis stovėdamas miega, ar tik prisimerkęs. Kalbėti uždrausta, be to, kalbam mudu ru-

siškai ne itin. Jis nemoka lietuvių, o aš – čiuvašų, tad abu tylim.

Neturėdamas, ką veikti, mintimis rašau laiškus. Juos išsiųsiu grįžęs, nes buvome perspėti, kad tai trumpalaikė komandiruotė ir kad iš čia nerašytume. Stengiuosi nupasakoti nematytas gyvenime sopkas, nerandu su kuo jas palyginti, nebent su milžiniškomis krūtimis – jos tokios pat aptakios ir lygios. O mūsų kampuota mašina – kaip karpa ant vienos iš jų. Nuo tokių minčių pasidarė šilčiau ir linksmiau... Ech, būtų gera nors galvą pasidėt...

* * *

Išaušus tobulinome apkasus. Jei neimanoma į gylį, reikia kilti į aukštį. Rinkome akmenis, krovėme juos į brustverus, dėjome aplink mašiną. Akmenys buvo maži, tad rinkom, nešėm ir nesimatė galo. Po to apipylėm juos dar nespėjusia įšalti žeme.

Keliu važiavo, sprendžiant iš numerių, ne mūsų pulko mašinų kuopa. Priekinė mašina sustojo ir išlindęs karininkas liepė pakviesti seržantą. Linikui jis pareiškė, jog mūsų leitenantas avinas, o mūsų visas pulkas – „nedadaryti“, jei sėdim užėmę tokia kvailą poziciją. Jei važiuosią prieš tankai, mūsų mašiną nupūsia kaip nuo bybio dulkes. Ir nuvažiavo palei sopką keliuku į dešinę. Šitų linkėjimų savo leitenantui nutarėm neperduoti, nes gali liepti kitur rausti poziciją.

Negaunam visiškai jokios informacijos, kas kur vyksta. Bet kelis kartus išgirde, kad gali eiti tankai, pasidarėm truputį darbštesni, nes pradėjom jausti, kad vyksta ar turi įvykti kažkas rimta.

Košę dėžutėse šildėm apdėję kupranugarinės dyglės krūmais, kurie degė kaip parakas.

Diena praėjo be ypatingų nutikimų. Keista buvo tik tai, kad nepraejo pro šalį nė vienas žmogus. Buvome vieni...

* * *

Vakare jau gerokai spaudė šaltis ir normaliai snigo. Mašinose buvo velniškai šalta, nuo iškvėpto oro apšarmojo lubos ir sienos, temperatūra beveik tokia pat kaip lauke, tik tiek, kad nėra kiaurai košiančio vėjo.

Visokio šlamšto prigrūstose mašinose vietos sėdėti lieka labai kukliai ir, išbuvus joje dvi valandas, nuo šalčio lėtėdavo kraujo apytaka kojose. Norėdamas išlįsti lauk, turėjai pasikliauti tik rankomis ir išlindęs krisdavai į sniegą, nes kojos visai nelaikė.

Keičiama pora patampo, paminko kojas, po to jau pats pritūpimais ir krosiuku apie mašiną gražini joms laikinai sutrikusias funkcijas.

Naktį praleidome beveik šuniškai – „duobė“ ant „duobės“. Išaušus gilinom apkasus, kartkartėmis pasišildydami rankas prie konservų dėžutėse degančio diz. kuro.

* * *

Lėktuvai leidžiasi ir kyla ištisą parą.

Mes vis kasam. Atbukome, baksnojam kastuvais, vargu ar tai galima pavadinti kasimu – vis tiek gilyn nė velnio nesikasa.

Nuolat palaikomas radijo ryšys išėikvojo mašinų akumulatorius.

Radijo ryšio nebeliko, ir kuopos vadas per pasiuntinius davinėjo nurodymus. Naktį perdavė įsakymą:

– Pasiimti prieštankines MYXA ir pasiruošti mūšiui!

Pasigriebę po 3 prieštankinius vienkartinčius sviedinius, suvirtome į „išgimdytus“ apkasus.

Gulėjome juose ir keikėmės, kad kvaili vadai kažin kur surado tankus, kurie būtinai važiuos į mus, be to, velniam tos MYXA, jei nė vienas naudotis jomis nemokame.

Leitenantas laktė nuo vienos mašinos prie kitos kaip susišikęs. Vis tikrino, ar nemiegame, bet velnią tu užmigsi tokiam šaltyje. Atrodė, jog kraujo neliko nei rankose, nei kojose, ir gėlė visus sąnarius.

Po kurio laiko suskaičiavom šešiolika prožektorių. Į mus važiavo šešiolika tankų. Išniręs iš tamsos leitenantas suklykė:

– Ugnį į tankus paleisti tik po to, kai ją paleis priekyje stovinčios mašinos.

Parodė, kaip paruošiama mūšiui MYXA. Iš baimės nutirpę karštligiškai ėmėm ruošti mūšiui – parankiui išsidėliojom rankines granatas, šovinines ir t.t. Operatorius sukiojo į visas puses mašinos bokštą, tikrindamas, ar niekur nekliūva. Suspragsėjo automatų spynos, ištraukėme vieną futliarą iš kito ir paruošėm mūšiui MYXA, mėgi-

nome jas gulėdami, nuo peties. O akys karštligiškai sekė didėjančius prožektorius ir vis garsėjančią tankų gausmą.

Tankai akimirksniai sustojo kelio išsišakojime, matyt, buvo svarstoma, kuriuo keliu pasukti.

Mes gulėjome sustingę, pasidaliję taikinius – kiekvienai porai po tanką. Jautėme: dar akimirka, ir vos keli tankai įvažiuos į mūsų keli atsišakojimą, bus atidengta ugnis.

Bet kolonos vedlys pasuko keliu į kairę, palei sopką, kur nuvyko mus iškvailinęs dalinys. Paskui vedlį pasuko ir kiti.

Mes lengviau atsipūtėme... Ne juokas, kai prieš 3 BMD važiuoja 16 tankų.

Vos spėjome apsieisti sakiniiais, kai pasigirdo stiprūs sproginiai anoje sopkos pusėje.

Atlėkė apsiputojęs pasiuntinys su įsakymu šauti, jei tankai važiuos atgal. Bet jų burzgesys tolo į priešingą nuo mūsų pusę. Likusią nakties dalį miegas nebeėmė, ir su nauju įniršiu kartu su „veteranais“ lindom gilyn į žemę.

Atėjęs leitenantas Čiulkovas pareiškė:

– Nėra žemėje tokios vietos, kurios nebūtų kasės ir iškasės, kiek reikia, rusų kareivis, – ir lyg niekur nieko pridūrė: – Ten stovėjo Vitebsko divizijos padalinys ir jie, šaunuoliai, pamušė keturis priekinius tankus, kiti apsisuko ir nurūko. Tai Aminui ištikimas batalionas. Važiavo į aerouostą.

– O iš kur čia Vitebsko divizija? – kažkas paklausė.

– Jau dvi paros, kai jie leidžiasi, – mostelėjo ranka į aerouostą leitenantas. – Du lėktuvai su žmonėmis sudužo kalnuose.

Mes buvom priblokšti tokios informacijos ir pradėjom suprasti, kad visa tai ne taktika su tuščiais šoviniais ir sprogstamaisiais pakeitais, tai greičiausiai...

* * *

Akmenys buvo išjudinti, apkasai pagilinti, tiko šaudyti nuo kelių. Praraušė net apkasus jungiančias tranšėjas, kuriomis iš bėdos galima buvo šliaužti.

Taip praėjo naktis. Buvom galutinai pervargę. Snaudėm visi: kas

mašinoj, kas stati sargyboje, bet tai buvo šuns miegas, nes ateinančius tikrintojus greičiau pajusdavai nei išgirsdavai.

Diena praėjo kaip ir nakties dalis – pusiau miegom. Prieš pietus gavome įsakymą šauti į bet kokią kylantį lėktuvą. Ir tik dabar pastebėjome, kad mūsų šaliai lėktuvai nebeskraidė.

Sutemus pasigirdo susišaudymas, bet kažkur toli. Skyriaus vadas atėjęs paaiškino, jog šturmuojami Amino rūmai ir galimas tankų ar kitokios karinės technikos veržimasis aerouosto pusėn.

Paeiliui snausdami, naktį praleidome apkasuose.

* * *

Auštant atbėgęs kuopos vado pasiuntinys perdavė įsakymą „Ruoštis išvykai“. Užkasėme ilgai ir sunkiai vargtus apkasus. Vairuotojas-mechanikas Perepiolkinas vargais negalais paleido variklį. Netrukus pasirodė kuopos vado mašina, už jos kitos.

Mūsų mašina užėmė savo vietą kuopos šarvuotų mašinų kolonoje. Kur važiuojame, žinojo tik kuopos vadas, be to, jo paaiškinimas „Bagramas“ mums nieko nesakė. Pakeliui prie kolonos prisijungė visos kuopos mašinos ir mūsų kolona įsiliejo į kitą didelę koloną.

* * *

Aplinkiniais keliais apvažiavome Kabulą. Visur iš siaurų gatvelių ir namų sveikindami mus, bėgo žmonės. Bet buvome pavargę, be to, išvažiavome į platesnį kelią, matyt, jungiantį miestus.

Nuvažiavę 60 km nuo Kabulo, Parvan provincijoje pasukome iš pagrindinio kelio į šalutinį, vedantį į Bagramą.

V skyrius

Mūsų nauja bazė – tai žemės pylimai, vadinami kapanirais, į kuriuos karo atveju iš šalia esančio karinio aerouosto turi būti sustatomi lėktuvai, kaip aiškino karininkai. Tarp tų žemės pylimų, sustiprintų betoniniais šonais, buvo statomos didelės, 40-iai žmonių skirtos karaviškos palapinės.

Atvykę čia, radome kai kurias kuopas, visai neblogai įsikūrusias, palyginus su mūsų paskutinių trijų parų gyvenimu. Bet mūsų čia niekas nelaukė. Karininkai aiškinosi, kur galėjo dingti kuopos palapinės, čiužiniai, krosnelės ir kitas turtas, kurį palikome Kabulo aerouoste. Kažkas turėjo visa tai čia atvežti, bet viskas dingo be pėdsakų. Ką darysi, ir tarp čigonų vagių pasitaiko.

Priglaudė mus ketvirtoji kuopa – nakčiai suėję į vieną palapinę, mums užleido antrą.

Karininkai atsinešė kelis čiužinius, o mes suvirtome ant plikos žemės. Krosnelės užkurti nepavyko. Mes taip glaudžiai sugulėme, kad galvą ir kojas teko dėti ant kitų. Tie, kurie triūsė prie krosnelės, liko be vietos. Tad vienas užgulė pečiu krosnelę-buržuiką, o antrasis prisisegė diržu prie vamzdžio, atstojančio kaminą, ir miegojo vis pasispirdamas aukštyn.

Dieną valėme ginklus, tvarkėme mašinas ir gavome karštos košės. Be to, kur išmanydami stengėmės nusiprausti murzinus, aprūkčiusius veidus. Naktį miegojome toje pačioje palapinėje, tik sugulėm ne kas sau, bet tvarkingai – kaip šprotai dėžutėje: šonais, tikėdamiesi naktį, sušalus šonui, apsisukti į kitą pusę. Bet miegojom su visa amunicija ir ginklais, tad norėdamas apsisukti, turėjai žadinti miegančiuosius iš abiejų šonų, o tai padaryti beveik neįmanoma.

Naktį aliarmas. Išsirikiavome laukdami nurodymų. Kuopos vadas patikrino ginklus ir pasveikino su Naujaisiais 1980-aisiais metais, ir leido miegoti.

Pasistatēm palapines. Likusi manta taip ir neatsirado. Vietoj čiuzinių paklojom nuo mašinų nuimtus brezentus ir maskuojančius au-deklus, nes naktimis nukrisdavo iki -15 °C, o dienomis būdavo apie 0. Gavome dvi krosnis labai egzotišku pavadinimu „palariusai“, bet nekaip šildančias. Miegojom su drabužiais, batais ir ginklais. Naktį automatai velniškai trukdė, o karininkai negailestingai teigė, jog ginklai – tai mūsų mylimosios, kurių nevalia net naktį paleisti iš rankų. Automatus prisisegdavome prie juosmens diržu ir karininkams aiškinom, kad tik taip reikia miegoti su mylimąja: arba tu ant jos, arba ji ant tavęs.

Rytą pašokęs atsikabini „mylimąją“, persivynioji autkojus, išbėgęs į lauką patrini veidą sniegu – štai ir visos higienos ir apsirengimo procedūros. Barzda augo vos keliems, labiausiai apšepusiu snukiu džiaugėsi armėnas Eranosianas. Bet ir barzdom atėjo galas – buvo įsakyta: skuskitės barzdas, kur norit ir kaip norit, bet kad barzdų nebūtų, kitaip būsit skutami „desantine britva“.

„Desantinės britvos“ veikimą mačiau karantine. Tai smulki spyruoklė, kurią sulenkus vienas jos galas staiga atleidžiamas. Kai tarp vielų papuola barzdos ar ūsų plaukai, tada seržantas lėtai traukia lauk visus nenuskustus plaukus. Po truputį pešiojami ūsai priversdavo ašaroti net labiausiai užsispyrusius.

Tris kartus per dieną gavome karštos košės. Prasidėjo žygio muštras. Žodžiu, tarnyba tęsėsi, o gyvenimas riedėjo savo keliu.

* * *

Mūsų išvykimas į Sąjungą buvo vis atidedamas. Karininkai aiškino, kad desantinių dalinių, kaip ir pasieniečių, buvimas svetimoje valstybėje yra nusikaltimas kažin kokioms normoms, bet išvykimo laikas buvo vis nukeliamas tolyn. Sklido kalbos, jog mus keis Ošo desantinis pulkas, mūsų vadinamas „kalnų kanopiniu“, kadangi ruošiamas jis buvo kovai kalnuose. Pulkas BMD mašinų neturėjo, o ir ką veiksi su jomis kalnuose. Mašinas jiems atstojų SPG – rėminiai prieš-tankiniai pabūklai, lengvi, vežiojami ant ratukų, na, o visas kitas apsiginklavimas kaip ir mūsų. Vienas Ošo batalionas mūsų bazėje buvo nuo 1979 m. vasaros.

VI skyrius

1978 ar 1979 metais Uzbekijoje vyko dideli kariniai mokymai, kuriuose dalyvavo keli oro desanto pulkai. Mokymus stebėjo užsienio atstovai, ir tai buvo savotiška ginklo reklama. Mokymų metu pakilo stiprus, šuoliams netinkantis vėjas, bet užsienio svečiams buvo parodytas masinis desanto išmetimas ir karinės technikos desantavimas. Daugelis susilaužė kojas, rankas, o kaip kompensaciją pulkas nuo TSRS vyriausybės gavo vimpelą „Už ištvermę ir drąsą“.

O vienas svečias iš Afganistano delegacijos nutarė pirkti dešimt desantinių AN-12 lėktuvų. Kartu su nupirktų lėktuvų lakūnais ir mechanikais su nauja Afganistanui technika atvyko Ošo desantinio pulko batalionas.

Ir 1979 m. vasarą, perrengti nesuprantama apranga, jie atsidūrė Afganistano Bagramo bazėje. Kapaniruose užėmė žiedinę gynybą ir tapo Sovietų respublika vidury Afganistano. Algas gaudavo afganiais (Afganistano piniginis vienetas). Maitinimas diena už 7 rublius: medus, uogienė, Pakistano gamybos sausainiai. Už dviejų mėnesių kareiviškas algas pirkto džinsus, drabužius. Kareivinėse turėjo japonišką televizorių, P. Korėjos šaldytuvą, žodžiu, ne gyvenimas, o rojus.

Na, ir kasė apkasus, juos jungiančias tranšėjas. Statėsi iš akmenų kareivines.

Likus dviem mėnesiams iki masiškos Sovietų armijos invazijos į Afganistaną, iš Čekoslovakijos buvo nelegaliai atvežta, medžiotojų terminu tariant, „antis išdavikė“ – Karmalis Babrakas. Mes jį vadinom tiesiog Kolia Babrovu. Atvežė jį slapta ir laikė viename iš kapaniruose esančių kambariukų. Saugojo dvimetriniai saugumiečiai, kurie gindavo šalin netgi bataliono karininkus.

Mūsų pulkui apsupus Kabulo aerouostą, nusileidusi Vitebsko desantinė divizija užėmė svarbiausius „taškus“ ir kartu su spec. nazu, mūsų pulko batalionu ir musulmonų korpusu, „Afganistano liaudžiai prašant“, šturmavo tuometinio Afganistano respublikos vadovo Aminų rūmus. Aminą kartu su sužeista į šlaunį žmona ir suaugusia dukra paėmė į nelaisvę. Tiesa, sklido kalbos, jog bevežant iš kalėjimo į kalėjimą Aminą kažkas pakorė.

Musulmonų korpusas buvo suformuotas Sąjungoje iš tadžikų „partizanų“. Aprengti jie buvo afganistaniečių armijos mundurais, kalbėjo vienu iš Afganistane vartojamų dialektų.

Šalyje tuo metu buvo baisi politinė suirutė. Aminos korė visus priešus iš eilės. Arba korė, arba žudė tokiu būdu: už nugaros surištomis rankomis paguldydavo ant pilvo, uždėdavo ant kaklo virvę su kilpa. Vykdantysis mirties bausmę užsilipdavo jam ant nugaros ir traukdavo į save virvę, kol auka uždusdavo. Be to, dar būdavo sutratinamas stuburas.

Žodžiu, visa šalis braškėjo per siūles. Ir tokios suirutės metu buvo įvestas suformuotas musulmonų korpusas, kuris bazavosi netoli Kabulo, laukdamas nurodymo.

Žinoma, didelį indėlį, ruošiant perversmą, įdėjo KGB ir kitos specialiosios tarnybos.

Amino rūmų šturmo metu buvo sužeistųjų bei žuvusiųjų ir tarp mūsiškių. Bet, kaip ir po Žiemos rūmų šturmo, vėliau viskas buvo suidealizuota ir iškreipta. Viską darė spec. nazas, o po jų jau puolė likusieji daliniai.

Užėmę Amino rūmus, tarybiniai tadžikai darė savo tvarką: plėšė nuo sienų ir grindų persižemus kilimus, nukabinėjo krištolinius sietynus, lupė nuo sienų pagražinimus, paveikslus ir viską krovė į savuosius BTR. Savo karininkus siuntė po velnių. Rūmus šturmaus spec. nazas ir kiti „rimtesni“ daliniai tuo metu puolė kitus, šalia esančius Afganistano armijos dalinius.

Visa operacija buvo atliekama vienu metu ir nuginkluotos pagrindinės šalies pajėgos. Na, o „sovietiskai užaugintus tadžikus“ teko apsupti, ir tik tada jie atidavė prisiplėštą turtą.

Tą pačią naktį atidaryta valstybinė siena, ir iš Sąjungos į Afganistaną ėmė važiuoti, skristi įvairūs daliniai.

Bagramo aerouosto apsaugoje esančias afganistaniečių armijos priešlėktuvinės zenitines baterijas šturmaus mūsų pulko kelios kuopos. Mūsiškiai jėga, technika, geru organizuotumu ir susiklausymu sudavė nespėjusioms pakelti aliarmo baterijoms smūgius. Įsiveržė į jas ir šaudė iš eilės visus, kurie turėjo rankose šautuvus, na, o spėjusieji numesti ginklus buvo pavaišinti automatų buožėmis.

Pasižymėjo vyr. leitenantas Prochorenka. Tas šaudė visus iš eilės –

priešinosi jie ar ne. Kareivinėse statė po kelis beginklius afganus prie sienos ir automato serija ištaškėdavo galvos smegenis ant lubų ir sienų.

Užšokęs ant baterijos kareivinių stogo, rado du pasislėpusius kareivukus. Riktelėjo: „Stat!“. Tie gulėjo, nes nieko nesuprato. Vyr. leitenantui tai pasirodė kaip įstatymo nevykdymas ir jo antpečių negerbimas, tad sušaudė ir juos. Per keliolika minučių jis nušovė 17 afganistaniečių kareivių.

O pulko KARATĖ instruktorius baterijas ėmė beginklis ir traškino stuburus afganistaniečiams. Bet ir jį, ir vyr. leitenantą Prochorenką visur lydėjo dvimetriniai asmens sargybiniai.

Baterijos buvo paimtos.

VII skyrius

Dienos slinko pamažu. Sunku laukti, kai terminas išvykti vis atidedamas. Be to, neatrodė, kad greit išvyksim. Karininkai sprendė neišsprendžiamus dalykus: kur gauti cemento kareivinių statybai. Akmenų kiek nori – aplink vien kalnai.

Į bazę vandenį vežė mašinomis iš vandens bokšto, esančio už 7 km. Na, ir pirmą kartą mus ginė į pirtį. Šiandien atvežė čiužinių, išdavė švarią patalynę, švarius apatinius marškinius. Eidami guviai aptarinėjome, kaip bus puiku, kai tiek išbuvom nenusivilkę rūbų: šiandien ir pirtis, ir švari patalynė – viskas kartu.

Pirtis – tai palapinė, kurioje U raide išvedžiotas skylių grigrėžtas vamzdis. Juo bėga utilizacijos sanitarinėje mašinoje šildomas vanduo. Kitas vamzdis, kuriuo ėjo garai, buvo įkištas per palapinės apačią. Kad nešaltų kojos, buvo sukalti mediniai klojimai. Prieškambaryje nusirengę laukėm, kol nusimaudys kiti skyriai. Ir, rankomis prisidengę įgeltusius pusančio mėnesio nekeistų apatinių kelnų klynus, godžiai gaudėme besiturškiančių ir laimingų kuopos vyrų balsus.

Po karininko komandos visi besimaudančio skyriaus „jauni“ ir „čadavoti veteranai“ iškiūtino lauk, „dembeliai“ liko viduj „papildomai dozei“ – jiems priklausio. O mes, nusimetę parudavusius ir surūgusius apatinius, korektiškai pridengę per tarpkoją einančią šūdiną siūlę, puolėm į vidų.

Palapinės pakraščiai buvo apledėję, klojimai atitirpę tik ten, kur ėjo garas ir bėgo vanduo. Pilna palapinė karšto ir šalto garo, bet mes kriokėm iš laimės:

– A..a..ū..ū..ū...

– Aš nežinau, kas yra kaifas, bet aš... svaigstu...

– U u..u..utiutiu..a..a..ach!

– Vyrai, bybio galvų purvą nulupkit pirštais... mažiau mirkyt reikės...

– Taip, taip... pirmoj eilėj reikia plauti mažąją galvutę ir „ačko“, o antrąją visada suspėsiu.

– Ū ūch... kekšės... tai tiesiog užsipisimas.

Iš vamzdžio tekančių srovių visiems neužteko, todėl žioplesni

stumdėsi prie palapinės apačia einančio garo. Keli mirkė šiknas vonelėse ir laimingi pliauškinio pimpalais į pilvus, stengdamiesi išgauti kuo didesnę pliaukšėjimą. Žodžiu, jautėmės kaip žąsiukai, papuolę į aptvertą kūdrą. Bet... pasigirdo komanda „Eiti lauk“. Ėjau mintyse keikdamas, kad iki „veteranstvos“ man dar keli mėnesiai, kitaip būčiau likęs su kitu skyriumi.

Išsimazgoję ir išsiprausę švariose lovose miegojom kaip vaikai. Tiesa, vėliau paklodes keitė retai: dvi savaites gulėdavom ant vienos pusės, po to apversdavom ir gulėdavom ant kitos. Be to, vandens trūko ne tik išsiskalbti – ir praustis, ir gerti būdavo problema.

* * *

Kuopos kareiviai buvo skirstomi į kelias kategorijas: „jauni“, „veteranai“, „dembeliai“ ir civiliai. „Jaunus“ galima atpažinti iš aprangos: nesiaurintos, per didelės kelnės ir švarkeliai, diržai tiesia sagtimi, panamos bryliai nulinkę į apačią. Tai „juodoji gvardija“, atliekanti visus juodus darbus ne tik už save, bet ir už „dembelius“, „veteranus“ ir civilius. Jie visą laiką turi judėti – kasti apkasus, plauti katiliukus, siūti apykakles, tvarkyti palapines, ruošti „porcijas“ ir nešti jas iš valgyklos į lovas „dembeliams“. Žodžiu, tai vykdytojai, kurie neturi teisės dieną net atsisėsti, be leidimo viešai rūkyti, o visą laiką tik judėti, dirbti. „Jauni“ – tai visi, neištarnavę 12 mėnesių.

„Veteranai“ – atitarnavę metus darbų organizatoriai ir tikrintojai. Už tvarką, drausmę ir pasirengimą jie atsako „dembeliams“. Jų rūbai įsiūti, diržų sagtys lenktos, panamų bryliai šauniai užriesti į viršų.

„Dembeliai“ – pusantrų metų atitarnavę pižonai. Jei ką dirba, tai tik savo malonumui. Jie šauniai persiūtais rūbais, batais, ginklais švariausi. Jų geroje pasirūpina „veteranai“, o viską atlieka „jauni“. Į valgyklą jie neina, jų porcijos atnešamos į lovą. O jei eina, tai jiems paruoštos geriausios stalo porcijos.

Na, ir „graždanski“ – civiliai. Jų dienos armijoje jau baigėsi. Jie atpylę nuo šaukimo iki šaukimo dvejus metus ir laukia sutvarkytų dokumentų, leidžiančių vykti namo. Jų uniformos jau be emblemų, be visų skiriamųjų ženklų. Vaikšto apiplyšę ir visiškai svetimi įprastai disciplinai ir įsakymams. Tai tarytum jaunoje, sveikoje, darnioje šeimoje iš kažin kur atsiradęs išsigimėlis.

Kiekvienas kareivis turi tas pakopas pereiti. Ir kuo gilesnės tradicijos, tuo sunkiau pasipriešinti šiai pakopų struktūrai. Bejėgiai buvo prieš ją ir stambūs, ir kieti. O karininkai visa tai žinojo, bet gerai sureguliuoto mechanizmo, veikiančio metų metus, neverta perdirbti, nes neaišku, kas bus naujai sukurta. Be to, kiekvienos tarnybos pakopos asmenys pagal protinius, fizinius sugebėjimus buvo skirstomi į „čadas“, „čadavotus“, „normalius“ ir „gudragalvius“.

* * *

Tuo metu buvau dar „jaunas“. Laikė mane normaliu. Diena prasidėjo gerokai prieš komandą „Kelk!“. Reikėdavo parūpinti vandens nusiprausti ir nusiskusti kuriam nors iš „dembelių“ ar „veteranų“. Vandens trūko, tad tekdavo vogti iš vandenvežio, stovinčio prie valgyklos. Nors prie jo stovėdavo sargybinis, neleidžiantis imti vandens, reikėdavo suktis kaip išmanai: blogiausiu atveju tirpdyti suodiną sniegą. Po to mankšta. Išbėgam tik su švarkeliais ir, jei nėra lėktuvų, bėgame pakilimo takais keletą kilometrų. Aerodromas įrengtas 1400 m aukštyje ir bėgti labai sunku. Jei smarkiai šąla, leidžiama užsidėti kepures. Ant jų sušaldavo iškvėpto oro garai. Šerkšnu pasidengdavo antakiai, blakstienos, ūsuotiems – ūsai.

Po mankštos – uniformos patikrinimas. Dėl defektų „veteranai“ įspėjami, „dembeliams“ – švelnūs priekaištai, „jauniems“ kenčia kojų blauzdų kaulai ar kelių girnelės. Be to, „jauni“ kentėdavo ir už tai, kad rasti netvarkingi jų skyriaus „veteranų“ ar „dembelių“ mundurai.

Pusryčiauti, pietauti ir vakarieniauti žygiuojame su daina. Taip pat ir atgal.

Stalas skirtas dešimčiai žmonių. Prie stalo sodinami pora „dembelių“, 3-4 „veteranai“ ir 4-5 „jauni“. Sviestas dalijamas į keturias lygias dalis: dvi dalys – „dembeliams“, viena – „veteranams“ ir mažiausia – „jauniems“. Bet „jauni“ dažniausiai visai negauna, nebent prie stalo sėdi veteranai „čados“. Na, ir aišku, košės porcijos: „dembeliams“ – kiek jie jos nori, o „jauniems“ – kiek liko. Civiliams košę valgyti per žema. Jie valgo tik duoną su sviestu, o košę atitenka „jauniems“.

Po to – darbas. Kuopa išskirstoma grupėmis pagal reikalingą skaičių darbui. Imami „jauni“, keli prižiūrėtojai „veteranai“ ir pora „dem-

belių“. „Jauni“ sparčiai sukasi, „veteranai“ dalija nurodymus ir patarimus, „dembeliai“ miega ir skaito.

Po to – pietūs, į valgyklą ir atgal su daina, vėl darbas, vakarienė ir t.t.

* * *

Kuopa budi valgykloje. Tai „juodžiausias“ budėjimas. „Jauni“ lečioja kaip prieštankiniai sviediniai. „Veteranai“ plėšo gerkles, davinėdami nurodymus, o „dembeliai“ abejingai sėdi kampe ar guli ant suolų.

Valgyklos pastatas per mažas pusantro tūkstančio jaunų vyrų pulkui. Valgykla buvo „nacionalizuota“ iš šalia esančios afganistaniečių priešlėktuvinės baterijos. Šildoma nebuvo, lėkštes plovėm vonioje, dėl vandens stokos riebiame vandenyje.

Išnešiota ant stalų košė greit atšaldavo, be to, riebaluotos lėkštės būdavo paskutinis kantrybės išbandymas atėjusioms valgyti kuopoms. Į maisto išdavimo langelį imdavo skristi lėkštės, puodai su koše, o būdinčios kuopos „jauni“ ir „čadavoti veteranai“ gaudomi ir mušami čia pat, salėje. Grindys nuo sušalusios košės pasidaro slidžios ir kitai pamainai dengiami stalai greičiau primena cirką ant ledo. Naktį skutame pašalusias bulves.

Po budėjimo valgykloje daliai „jaunų“ sustreikuoja viduriai nuo be saiko prirytos košės.

* * *

„Jauniems“ dienos per ilgios, naktys per trumpos. Visa jų diena įtempta, besistengiant suktis, nepavargti, gudrauti, meluoti. „Jauną“ galima mušti ir reikia mušti, nes gyvuoja taisyklė: kareivis viską pradeda suprasti tik mušamas. Mušama per kepenis, dvylikapirštę žarną, inkstus, į stuburą tarp menčių. Per snukį mušti neverta – gali tekti aiškintis dėl mėlynių ar išmuštų dantų. Žmogus turi šimtus skaudžių taškų, ir juos armijoj įsimeni.

Viršutinė munduro saga „jaunam“ visada įlenkiama. Jei ji išgaubta, normalios formos, tuoj gauni stiprų smūgį kumščiu, nuo kurio raibs-

ta akyse, nes saga lenda į krūtinę, o stovėti reikia ramiai. Galima ir nemušti. Galima liepti daužyti galvą, pavyzdžiui, į lovos galą, automatą ar dar ką nors, arba iki visiško išprotėjimo atidavinėti pagarbą, pavyzdžiui, elektros jungikliui. Prižygiuoja ir atidavęs pagarbą, sakai: „Draugas jungikli, leiskite jus išjungti“... Ir išjungi. „Leiskite eiti“ – atiduodamas pagarbą apsisuki, eini kelis žingsnius, pagal statutą apsisuki, ir vėl priėjęs klausai, ar galima įjungti, vėl eini, vėl įjungi, vėl išjungi... Tariamuoju viršininku gali būti kad ir plyta, tik ją prašai leisti perkelti.

Taip mokoma visų žygiavimo variantų. Jei tavęs neppureikia, gali „mokytis“ kelias valandas, kol pradėsi nebeprotauti.

* * *

Lovų, kurios labai siauros, visiems neužtenka, tad jauni „čados“ miega po du. Norint vienam apsiversti ant kito šono, antram reikia išlipti lauk.

VIII skyrius

Laiškų rašyti vis neleido. Tikėjomės greitai išvykti į Sąjungą, bet kasdien vis giliau leidome šaknis į šią svetimą žemę. Statėme stulpus ir tvėrėme spygliuotos vielos tvorą aplink technikos kiemą. Kasėme apkasus, juos jungiančias tranšėjas visur, kur galėjo jų prireikti, jei būtumėm netikėtai užpulti.

Afganistaniečių armija buvo performuota. Iš naujo suformuotiems daliniams pulkas grąžino priešlėktuvinius pabūklus, techniką, viską, ką buvo iš jų atėmęs. Na, ir tokių elgetų, kaip jų armija, dar neteko regėti.

Sovietinė armija – tai elgetų armija, kuri blizga tik paradų metu, bet tie tai tikri driskiai. Vieną šinelį ar mundurą nešiodavo kelios kareivių kartos. Kiauromis mundurų alkūnėmis, šiknomis, visi tamsaus gymio. Kiauras dienas slankiojo be darbo ar gėrė arbatą. Vėliau sužinojom, kad jie beveik visi rūko hašišą arba po liežuviu laiko nasvai (narkotinė medžiaga) ir kad tarp jų labai daug pederastų. Mūsų bijojo kaip velnių. Ir užšnekinti baimingai atsakinėdavo, akimis ieškodami geriausio varianto sprukti.

Važinėjom į kovinius budėjimus saugoti afganistaniečių lakūnų ir mūsiškių karinių tarėjų miestelių, be to, dar degalų ir tepalų, aviabombų sandėlius, vandens siurblinę.

Visur kasėm apkasus, blindazus. Naktimis budėjome. Kiekvieną kartą karininkai perspėdavo: jei pamatysim ginkluotus raitelius, paleisti ugnį. Bet visur buvo ramu, tik pulke sklido kalbos, kad apšaudytas tai vienas, tai kitas mūsiškių postas.

* * *

Kartą vos neiššaudžiau saviškių. Šuns kąsniais krito šlapdriba. Prie mašinos budėdavom po du, kiti – mašinoje. Vaikščiodami pirmyn ir atgal trypėm keliuką sniege. Per kelias budėjimo pamainas takelį pritrypėm kokio pusmetro aukščio, o prieš rytą, vaikščiodamas tuo takeliu pirmyn ir atgal, užmigau. Sutryptas takelis baigėsi, o aš miegojdamas žengtelėjau nuo takelio į purų sniegą tarytum į duobę. Virsda-

mas pamačiau prie mašinos stovinčią figūrą. Persmelkė baisi mintis, jog per mano žioplumą priėjo kažkas svetimas. Galiojo komendanto valanda ir nuo vakaro aštuonių į nežinantį kasdien keičiamo slaptažodžio galėjai šauti be perspėjimo. Dar griūdamas įvariau šovinį į vamzdį. Truputį pasikėlęs, prisitaikiau ir šūktelėjau:

– Slaptažodis!

Prie mašinos stovintis sargybinis – mano palaikytas priešu – taip pat snaudė, bet automatiškai subliovė atsakymą, o aš vis skaidrėjančiomis smegenimis niekaip nebegalėjau prisiminti: atsakymas teisingas ar ne, šauti ar ne.

Migla, apgaubusi protą, dingo, ir viskas stojo į savo vietas. Su mechaniku Perepiolkinu likusį sargybos laiką juokėmės, kad vienas išvengė gimtinės kapinių, antras ilgų kalėjimo metų.

* * *

Leido rašyti laiškus. Mūsų adresas: Maskva 400 p/ja 515-B-2. Kai kurie juokėsi: sprendžiant iš adreso, mes visi sėdim Maskvos kalėjime.

Atvežė laikraščių – vienas kareiviškas mėšlas. Visų jų pavadinimai prasideda arba „krasnij...“, arba „sovetskij...“

Kad esame Afganistane, rašyti uždraudė. Atėmė fotoaparatus, namo liepė rašyti vos ne pagal šabloną.

IX skyrius

Kovo pradžioj tirpsta sniegas. Kaitina karštoka saulė, ir užuovėjoj galima degintis, nors šalia guli sniegas. Kasdien sniegas traukiasi vis aukštyr į kalnus. Kažkodėl keista, atrodo, jog tirpti turėtų pirma kalnų viršūnės ir tik tada „plikti“ žemyn, o ne iš apačios į viršų.

Keliais nebeįmanoma važiuoti. Geresniu keliu dar nieko, bet vos tik nuvažiuoji nuo kelio, mašina klimpsta į suminkštėjusią molingą žemę.

Dienos kasdien vis šiltesnės. Aplink pražydo tūkstančiai įvairiaspalvių smulkiažiedžių laukinių, apie 20 cm aukščio tulpių.

Emė pliaupti lietus. Dvi dienas lyja, keletą šildo iki +30 °C, ir vėl lyja, vėl kaitina.

Ištvinę kalnų upės, sučiulbo paukščiai. Priskrido tūkstančiai varnėnų, bet čia jie nečiulba. Vaikšto kažkokie liūdni. Vietiniai juos gauda įvairiom priemonėm. Pastebėję, duodavom afganistaniečiams į kailį, bet jie buvo apimti velniško azarto – tiek mažas, tiek pražilęs senis, vos pamatę jų būrį, traukdavo iš kišenių laidynes ir pliekdavo į juos. Gaudė juos tinkliukais, spąstais, kilpomis.

– Ėda, rupūžės, – nusprendėm, taip ir neradę atsakymo į nesuprantamą mums reiškinių.

Jefreitorius Sergejus Griaznovas prisipažino valgęs varles, varnėną suėstų kaip nieką – pridėjo.

Už penkias kareiviškas sagas vietinis vaikinukas atidavė du nušautus varnėnus. Griaznovas nupešė juos, ir mes nusivylėme, pamatę juos be plunksnų – jie sumažėjo perpus. O išėmus vidurius, liko geras kėsnis su visais kaulais. Kol varnėnai kepė, sumauti ant automato grūstavo, seržantas Linikas padalijo kepamųjų mėsą. Man teko vieno varnėno šlaunis. Bet jie buvo pasitusiai kieti ir mes pažiaumoję išspjovėme savo dalis, taip ir nesupratę, kodėl juos vertina afganistaniečiai.

* * *

Kovo 26 d. išėjo Tarybų Sąjungos Gynybos ministro Ustinovo įsakymas dėl šaukiamojo amžiaus jaunuolių mobilizacijos. Tos datos ir

įsakymo ypač laukė tie, kurie buvo ištarnavę vienerius metus – vadinasi, taps „veteranais“, ir, žinoma, tie, kuriems laikas namo.

Atliekama tradicinė ceremonija: mauniesi kelnes ir guliesi ant suolo. Ant stuburo dedama pagalvė. Į rankas Ustinovo įsakymas. Aplink suolą sustoja „civiliai“ su diržais rankose. Garsiai skaitai Ustinovo įsakymą, o „civiliai“ pliekia diržų sagtimis per pliką šikną: 12 kartų už 12 ištarnautų mėnesių, 1 kartą už tai, kad tarnauji desante, dar už antpečių juosteles. Muša kaip spragilais javus. Vienas skaičiuoja kirčius. Po procedūros, nuo kurios šikna dega kaip ką tik ištraukta iš verdančio vandens, visi paspaudžia ranką, atleidžia diržą, sulenkia sagtį. Prisako būti vertam „veterano“ vardo, susitvarkyti drabužius ir panamą.

Tada imi laukti naujausio šaukimo kareivių, kad galėtum juos gairinti ir tyčiotis.

X skyrius

Balandžio mėnesį ruošiamės operacijai į Bamianą. Kažkur ten esanti deimantų kasykla, kurią valdo viena afganistaniečių gentis: patys kasa, patys deimantus parduoda ir perkasi ginklus. Nepripažįsta jokios valdžios ir duoda į kailį visiems iš eilės. Kasyklas reikia nacionalizuoti ir perduoti teisėtai liaudies valdžiai, be to, kontržvalgybos duomenimis, ten daug diversantų, atėjusių iš Pakistano teritorijos.

Neimti jokių dokumentų, jokių laiškų, nieko, kas išduotų vardą, pavardę ar dalinio numerį. Visi turėjom tarnybinius numerius ir to pakako.

Po daugybės patikrinimų ir pasiruošimų buvo išrikiuota žygio kolona. Miegojome su drabužiais ir ginklais, batus nusiaut leisdavo kas antrą parą. Kiekvieną minutę galėjo paskelbti įsakymą.

Dislokacijos bazė per tris mėnesius buvo gerokai įgriususi ir visi su dideliu pakilimu laukė išvykimo.

Pagaliau pajudėjom Čirikaro miestelio link. Ten susijungėme su Čirčiko DSB (desantinė šturmo brigada), kurioje sutikau klaiपेदिक्षी Varną, namie vadinamą Čiunga Čianga.

* * *

Įvyko taktikos pratybos. Permiegojome mašinose ir auštant kartu patraukėme tolyn.

Kalnų tarpekliuose kolona suskilo į daugelį atskirų grupių ir visi nurūko vykdyti užduočių.

Mūsų kuopos mašinos su įsimašiusiomis GAZ-66, tempiančiomis 120 mm minosvaidžius, įsuko į mums skirtą tarpeklių.

Mašinos buvo naujos ir lėkė pasiutusių greičiu. Mes sėdėjome ant šarvų ir grožėjomės nematytais vaizdais.

Niekas nešaudė. Visur buvo ramu.

Nors važiuojome dideliu greičiu, bet buvo labai keista prie aulų matyti susirinkusius vietinius su raudonais skudurais ant pagalių, kitur net su transparantais, kurių užrašai buvo „neįkandami“.

Visur siūlė arbatos ir saldainių, ir buvo įdomu bendrauti, nors mes

nemokėjom jų kalbos, jie – mūsų. Be to, karininkai perspėjo nekontaktuoti su jais, kad nebūtume netikėtai užpulti ar nunuodyti. Mes privengėme jų, jie bijojo mūsų, nors rodė pastangas mus pagerbti ir kuo gali padėti. Ir į kokią aulą beužsukome – visur tas pats.

Mums labai patiko tokia išvyka po nematytą šalį. Stebėjomės vietinių apsirengimu: dėvi laisvai krentančius plačius marškinius ir kelnes, basomis kojomis įsispyrę į vasarines basutes, nors naktys dar šaltokos ir dienomis toks apavas nelabai tiko. Ant galvų čalmos – galvos apdangalas iš susukto audeklo.

Namai geometriškai – plokščiais stogais, kiekvienas aptvertas aukšta 3 m tvora, be to, tiek namai, tiek tvoros iš molio drėbtos. Ekskursija truko neilgai. Nors karininkai buvo gavę naujus smulkaus mastelio tos vietovės žemėlapius, ne visur jais buvo galima vadovautis. Tiltai buvo susprogdinti, pažymėtų kelio atšakų visai neradom, tad vadovomės kompasu ir kareiviška nuojauta.

Važiavome per ištvinusias kalnų upes, darėme spragas tvorose, kol galutinai įstrigdavom kokiam nors aule. Tada sukome atgal ir vėl daužėm techniką į tvoras ir į po vandeniu esančius akmenis. Ir kuo giliau skverbėmės į kalnų masyvą, tuo daugiau radome tuščių aulų. Apžiūrėdavom tuos varganus būstus ir grįždavome atgal į pagrindinį kelią.

Technika buvo gerokai apdaužyta, tad teko dažnai sustoti dėl smulkių vienos ar kitos mašinos gedimų.

Viename tarpeklyje vadai nusprendė, jog reikia eiti pėsčiomis. Mašinose liks tik vairuotojai-mechanikai ir operatoriai-taikytojai. Iš mašinų išlipome karingai nusiteikę, nusimetėme šiltas desantininkų striukes. Likome vienais kombinezonais. Kiekvienas gyrėmės turėdami 10, 12 ar 13 granatų daugiau, nei buvo liepta. Šovinių galėjai neštis tiek, kiek sveikata leido, bet ne mažiau kaip 450.

Prieš akis buvo kalno šlaitas, į kurio viršūnę, atrodė, galima bėgte įbėgti, bet toks noras praėjo, vos gavus komandą kopti į ją.

Kopėme kaip avių banda. Jokios tvarkos ar taktikos. Vieni išsiveržė į priekį, kiti kopė atsilikę ir susimaišė su kitomis kuopomis. Nors visi kopė įnirtingai, atrodė, jog mini vietoje. Smarkiai paprakaitavome, kol išmokom derinti žingsnius su kvėpavimu. Pečius spaudė RD-kuprinės, prigrūstos visokio šlamšto.

Pasiekus kalno šlaito vidurį, pasigirdo šūviai iš aūlo. Bet mes visi buvome jauni ir kvaili, prisžiūrėję tarybinių filmų apie karą, ir vaidinome didvyrius, tarytum mums turi tekti iššaudyti ištisus vokiečių pulkus – priešų kulkos būtinai lėks pro šalį, nekliudydamos mūsų, ir pabaiga bus laiminga.

Bet šaudė iš labai toli, nes šūviai buvo netaiklūs. Jei kulka kirsdavo prie kojų, šaukėme, jog nusvilino, jei virš galvos, kad galvą pakasė. Nesustodami, nesislėpdami lipom aukštyn, tarytum šaudymas į mus yra numatytas scenarijuje.

Tai truko neilgai, nes gavome įsakymą apšaudyti aūlą. Pliekėme iš automatų kaip pasiutę, negalvodami apie kvailio šaudymo reikšmę.

Temstant pasiekėme šlaito viršų. Bet mūsų įveikto kalno šlaito viršūnė buvo kito, einančio aukštyn, šlaito pradžia, ir taip aukštyn, iki snieguotų viršūnių, kurios pakilimais ir nusileidimais jungiasi su kitomis viršūnėmis, sudarydamos virtualią kalnų aukštesnėmis ir žemesnėmis viršūnėmis.

Priimtas sprendimas ruošti nakvynei. Aplink žiedu išstatyti sargybos postai ir priekyje jų išbarstyti „sekretai“ – po du žmones. Į vietą iš jų papuoliau kartu su kito bataliono seržantu Borisovu.

Prieš operaciją buvau perkvalifikuotas į kulkosvaidininkus ir turėjau ilgavamzdį RPKS-74 5,45 mm kalibro kulkosvaidį. Kulkosvaidis – daiktas geras, su automatu nepalyginsi, tik bjaurus nešioti.

Sutemus pasikeitė vėjo kryptis. Dieną pūtė šiltas vėjelis iš apačios, dabar šaltas nuo kalnų viršūnių.

Borisovas buvo stambus kaip jautis – dziudo pirmaatskyrininkas. Ilgai kalbėjom apie mergas, „šnapsą“, įvairius civilinio gyvenimo nutikimus, kol nusprendėm miegoti pakaitomis. Bet miegoti neteko, nes šaltas vėjas atvėsino įkaitusius nuo kopimo kūnus ir su šlapiais nuo prakaito kombinezonais darėsi vis šalčiau. Išrausėm duobę, pavadinę apkasu dviem, ir sukritom į ją. Užsidengti nebuvo kuo, tai susiglaudę drebėjom kaip šunyčiai. Šonai, kuriais jautėme vienas kitą, apšildavo, tai vartėmės šildydami vienas kitą. Galiausiai nusitvėrę po „įkandamą“ akmenį ėmėm kilnoti, stengdamiesi nekelti triukšmo, neišleisdami iš akių stebimo sektoriaus. Taip pradrebėjom visą naktį.

Auštant buvom išrikiuoti kuopomis, patikrino pagal sąrašus ir įsakė „Leistis žemyn“. Taip likom nesupratę, kurių velnių mes į kalną kopėm, gal romantiškai pamiegoti kalnuose.

Vos ėmus leistis, buvo sužeistas afganistanietis kareivis, kurių vienas batalionas iš kažin kur buvo atsiradęs. Pamatę kraują ir kūnu pajutę, kad į mus šaudo daug taikliau ir, sprendžiant iš garso, iš arčiau, vaikiška drąsa ėmė blankti. Atsirado nesuprantamas savašaus instinktas. Nebesileidom žemyn padrikai, o „kietai“ klausėm komandų. Leidomės grupėmis vieni kitus dengdami.

Sužeidė dar porą. Leido paleisti ugnį į skęstančius žalumose namus. Pliekėm į žalumos neužstotus langus, duris ir į viską, kas juda. Taikiniu tapo priištąs baltas arklys, kuris iš pradžių nenatūraliai prisėdo ištiestas užpakalines kojas, krūptelėjęs nuo kelių papildomų šūvių, virto ant šono ir po keleto mėginimų keltis liko tysoti.

Per medžių tankmę bėgo du siluetai, kuriems neužteko proto slėptis, ir abu vienas po kito nuvirto.

Vėl įsakymas „Leistis žemyn“, ir jau kaip tikrose taktikos pratybose leidomės skyriais, vieni kitus dengdami ugnimi. Lipom į kalną gerą pusdienį, o nusileidome pasiutusiai greitai.

Į namus pro langus mėtėm F-1 granatas. Granatų sprogimas tolo gilyn į aulą. Nulūgus sprogimų bangai, įsiviešpatavo tylą. Mūsų kuopa dengė paskutines besileidžiančias nuo kalno grupes.

Iš vieno namo žiaukčiodamas išėjo leitenantas Čiulkovas. Pagal instrukciją, prieš įeidamas į namą, pro langą įsiviedė „citrinukę“ (F-1). O name rado šešis besitampančius mėsos gabalus: vyro, moters ir keturių vaikų.

Pašautieji siluetai buvo du suvarpyti moterų kūnai. Mus suklaidino jų parandža – nuo galvos iki kojų moterį dengiantis apdaras. Į veidus nežiūrėjome, jie taip ir liko uždengti, tik stebėjomės kulkos padaryta plėštine žaizda kojos čiurnoje.

Karininkai, jau gavę užduotis ir suskirstę mus grupėmis, vedė paskui save įvairiomis kryptimis. Kiekviena grupė buvo suskirstyta dar į keletą grupių: priekinė – žvalgybinė, antra – pagrindinės jėgos, trečia – dengianti užnugarį.

Judėjome dengdami vieni kitus. Juda žvalgybinė grupė – antra, trečia guli, dengia. Pirmieji, nuėję 30-40 m, sugula, užima gynybinę poziciją, duoda ženklą. Eina antra grupė – pirma ir trečia ją dengia. Vėl eina pirma, antra dengia, trečia jungiasi prie antros. Grupėse išskirstyti stebėjimo sektoriai: vienam – dešinė, kitam – kairė.

Kuopos vadas palaiko ryšį su bataliono vadu ir skyriaus karininkais. Ryšį tarp skyrių palaikėme mažesnėmis radijo stotimis, kurios nustatytos tik kuopos banga. Kiekvienas seržantas – grandies vadas – turi nedidelį imtuvą, kuriuo girdi skyriaus vado komandas. Žodžiu, slenkam tyliai kaip vilkai, be mostų ir riksmų keisdami kryptį.

Aūlas visiškai tuščias, net gyvulių nėra. Visur ramu, tylu. Slenkame stengdamiesi nesukelti nė menkiausio garso. Granatų į namus nebemėtom. Vis tiek visi tušti. Keista, tarytum būtumėm įžengę į seniai išmirusį aulą.

* * *

Namai baigėsi. Einame sraunėjančios upės dešiniuoju krantu. Upė vis platyn ir sraunyn. Kalnų virtinės arčiau viena kitos. Kairiuoju upės krantu eina ketvirtoji mūsų bataliono kuopa. Jiems prieš akis – gyvenamasis punktas iš keliolikos namų.

Užėmę žiedinę gynybą, atspūtėm, akimis sekdami ketvirtąją kuopą. Jie „darbuojasi“ – sprogsa rankinės granatos, trata automatų šūvių serijos. Kuopos vadas kapitonas Čerkesovas susisiečia su bataliono vadu ir klausia, ar ketvirtajai nereikia pagalbos. Po kurio laiko bataliono vadas ryšiu atsako:

– Ketvirtoji atlieka „profilaktiką“.

Mes juokiamės, nes neaišku, kokią profilaktiką – ar nuo blusų ir utėlių, nes dviejuose namuose ima šėlti ugnis...

„Šaunus jų vadas kapitonas Primenka, – mąstom tylėdami, – pats geria kaip šuo ir laikomas vienu iš didžiausių pašlemėkų karininkų pulke, bet kai reikia...“

Staiga nuo kraštinių, toliausiai nuo mūsų esančių namų atsiskyrė dvi žmogystos, vilkinčios parandžomis. Šaudyti į jas buvo nepatogu – labai mažas kampas. Kapitonas Čerkesovas liepė mums nutraukti ugnį, o šaudyti kuopos snaiperiams. Kiekviename skyriuje buvo po tris snaiperius, kurie jau Afganistane baigė snaiperių kursus, gavo po SVD šautuvą, tik nė vienas taip ir nemokėjo paskačiuoti paklaidos pagal vėjo stiprumą.

Tačiau snaiperiai buvo per menki, jie nespėjo, nes siluetai dingo už išsikišusios uolos. Juokėmės sakydami, kad su bybiu taikliau išeitų,

kam jie be reikalo tampo tokius nepatogius ilgavamzdžius.

Bet snaiperiai grąžino sau gerą vardą nušaudami šalia mūsų esančiame šlaite ožį. Jis krito po pirmų šūvių. Ir netrukus apie jį ėmė sukti ratūs dideli ereliai, panašūs į grifus. Dar keletas minučių, ir jų būrys tapmė ožio dvėseleną kaip skarą. Per žiūronais matėme jų plikus kaklus ir baltas krūtinių skepetas.

Snaiperiai nušovė kelis paukščius, kad užtektų dvėselenos visiems. Bet jų rinkosi vis daugiau, stebėjomės jų uosle ir regėjimu.

Pirma grupė pajudėjo į priekį. Kiti, likę didelių akmenų ir krūmų uždangoje, stengėsi kuo daugiau prisisiurbti poilsio ramumos, nes tuoj bus įsakymas „Pirmyn!“.

Pirma grupė priėjo aklavietę – iš dešinės labai stati uola, prie kurios šliejosi upės vingis. Užlipti ant jos neįmanoma. Kairėje pasiutusiai srauni ir šalta upė. Grupė užėmė gynybos poziciją ir svarstė, kaip elgtis toliau: grįžti atgal ar mėginti bristi...

Antra grupė priartėjom prie pirmos ir akimis ieškojom vietos, kur patogiau įsitaisyti... Dviese jau brido į šaltą srovę, bet buvo nuversti iš kojų ir blaškėsi garsiai purkštaudami lediniame vandenyje. Visi juokėmės iš jų...

Staiga pasigirdo pavienių šūvių ir trumpų serijų papliūpos. Pasislėpėm už akmenų, bet kalnų aidas neleido tiksliai nustatyti šaudančiųjų vietos.

Vėl pavieniai šūviai, automato serijos... Mes paleidom padriką ugnį. Šaudėm į uolas.

Mačiau, kaip eilinis Eranosianas veidu įsiremė į stačią uolą ir ėmė smukti žemyn. Neužsegtas šalmas nukrito, ir jis šonu virto į vandenį.

Mes be paliovos kapojome kulkomis uolą, „čiupinėdam“ visas jos iškyšas ir įdubas. Snaiperiai ieškodami „galvų“, kartkartėmis iššaudavo.

Į mus keturpėscias ropojo eilinis Tolstašejevas. Jam iš abiejų blaudų sruvo kraujas, ant akmenų palikdamas raudonas dėmes. Su eiliniu Goršeninu, dengdami vienas kitą, puolėm prie jo ir ėmėm vilkti akmenų pusėn. Traukėme jį už pažastų, laisvose rankose laikydami ginklus. Tolstašejevas garsiai vaitojo, kojoms kliūvant į akmenis.

– Tylėk, kurva! – suriko Vasia.

Pametėm jį kaip maišą tarp akmenų, kur buvo sugulę kiti mūsų šikiai.

– Denkit, kekšės!.. – vėl subliuvo užkimusiu balsu Vasia. – Labus, bėgam prie armėno...

Bėgom zigzagais ir, vienas kitą dengdami, šaudėm.

Armėnas ramiausiai plūduriavo uolos sukurtoj įlankėlėj. Jis gulėjo ant nugaros, atmetęs rankas į šalis.

– Ot bliadė... tarytum kurorte... – išsunkė Vasia.

Nutvėrę Eranosianą už rankų riešų, vilkome visai nesijaudindami, kad jo pakaušis daužosi į akmenis. Jis buvo gatavas...

Vilkdamas viena ranka šaudžiau kulkosvaidžiu, kol spragtelėjo tuščia šovininė.

Netoli akmenų susirietęs gulėjo Charitonovas. Mano koja užkliuvo už jo granatsvaidžio ir aš virsdamas pyliu galva į akmenį.

– Gerai, kad turiu šalną, – šūktelėjau Vasiai, kol ieškojom vietos armėnui. Už didelio akmens gulėjo kuopos vadas. Jis buvo susirietęs dvilinkas.

– Jūs sužeistas? – paklausiau šalmo, nosies galo ir ūsų, nes tik jie buvo matyti. Kapitonas papurtė galvą.

– Myža iš baimės... – atsakė už jį Vasia.

Atsitraukimui vadovavo „seniai“. Girdėjosi jų komandos.

Mums bevelkant eilinį Eranosianą, iš priedangos į pagalbą mums skubėjo seržantas Linikas, bet nuvirto. Jį išnešė kiti, ir aš, netoliese gulėdamas, grūdėdamas į šovininę šovinius, stebėjau, kaip san. instruktorius varto jo pėdos čiurną, ant kurios matyti baisi plėštinė žaizda. Iš sąnario ne kažin kas likę.

– Timpą dėk, bybi, – neiškenčiau Liniko vaitojimų.

– Be tavęs žinau, sūneli... – ramiausiai tarė daugiau kaip pusmetį pratarnavęs san. instruktorius.

Man užėjo baisus noras rėžti jam kulkosvaidžio buože. Bet tarytum pakirstas san. instruktorius virto ant šono, nusitvėręs abiem rankom šlaunį. Linikas beviltiškai skaudžiai vaitojo dėl staigiai išmestos savo kojos. Aš peršokau per seržantą Liniką, kažkas jau dėjo jam timpą ir, radęs porą pagalių, stengėsi „įtaisyti“ pėdą, kad nustotų nenatūraliai vartytis. San. instruktorius vaitojo kaip pašautas briedis:

– Įtvarą dėk... kaulas lūžo...

Paėmęs už kelio, pajudinau jo koją.

– Bybį tau, ne įtvarą... – tariau, – kulka išėjo kiaurai per raumenis.

Perplėšiau kelnų kišką, išsiėmiau EPP paketą ir sutvarsčiau jam koją. Prisiminiau, jog reikia suleisti promidolio. Susiradau dėžutę ir, pasiroošęs durti, paklausiau:

– Gal prieš duriant spirituota vata nuvalyti? – ir įsmeigiau adatą per kelnes į sveikąją šlaunį.

Seržantai vadovavo atsitraukimui. Buvo surinkti sužeistųjų ginklai, kuprinės, kiti daiktai.

Atsigavo kuopos vadas. Jis dviguba energija ėmė vadovauti atsitraukimui. Ir buvo matyti, jog jisai labai mielai tartų: „Vyručiai, aš pabėgėsiu į priekį, pažiūrėsiu, ar visur tvarka...“, bet keturios žvaigždutės antpečiuose to neleido.

Zampolitas leitenantas Zdobinas vienas vilko ilgą seržantą Liniką. Išnešėm už nedidelio posūkio pirmą partiją sužeistųjų. Nešant lauk kitus du, vėl pasipylė į mus prtilę šūviai. Klaikiai bliovė iš skausmo sužeistieji, daužomi į akmenis. Mes griūnam už akmenų ir skystokos lapijos medžių kamienų. Iš kur šaudė, taip ir nesuprantam. Pasiutęs aidas... Šaudyti į kalnus nebėra noro... Mano kulkosvaidis tiek prikępęs, jog šaudė tik pavieniais šūviais.

Vėl kylam, griebiam savo vaitojančias naštas ir nešame nusitvėrę už palapinės apsiausto kraštų, ant kurių guli sužeistieji. Viena mintis sukasi galvoj: „Jei jie mus seks kalnais, iš to tarpeklio gyvi nebeišeisim“.

Susijungę su pirmąja sužeistųjų partiją saugojusiais, pasiuntę į priekį žvalgus, po keturis prie sužeistojo ar žuvusiojo, kuo greičiau traukiamės lauk iš tarpeklio, kuo toliau nuo kalnų.

Už posūkio, nubėgus keletą šimtų metrų, pradėjo grįžti gyvenimas. Keitėmės vietomis su žvalgybos ir užnugarį dengiančiomis grupėmis. Tik kuopos zampolitas vienas vilko Liniką. Siūlėmės į pagalbą, bet jis atsisakė.

– Plėšia šikną... – nusprendėm. – Na, ir tegul plėšia vienas.

Jis gerokai lėtino mūsų atsitraukimą savo kvailu užsispyrimu.

Baisiausiai nustebau, pamatęs eilinį Charitonovą, tempiantį granatsvaidį.

– Tai tu, suski, gyvas? – stabtelėjau prisiminęs, kaip gulėjo jis susirietęs ir per jo RPG-16 vos nesusiskaldžiau galvos.

– Kartais visai neblogai apsimesti negyvu... Ar ne, Charitonovai? –

norėjo pajuokauti kapitonas Čerkesovas, bet laiku susigriebė ir, kažką sumurmėjęs, paspartino žingsnį.

Mes juokėmės akimis. Vasia patrynė du kumščius, atseit: „O, kiaušiniai tai ne geležiniai...“

Iš mašinų stovyklos atskubėjo pagalba, nešina neštuvais, į kuriuos suguldėm išsikankinčius sužeistuosius.

* * *

Mašinos stovėjo ratu, nusukusios nosis į įvairias puses. Žiedo viduryje stovėjo ratinės mašinos.

Pulko gydytojai apžiūrėjo sužeistųjų žaizdas, perrišo jas švariais tvarsčiais, suleido vaistų.

Armėnas gulėjo keistai išplėtęs kojų pėdas. Veidas buvo uždengtas kruvina palapine.

Girdėjome atskrendančių malūnsparnių parpimą. Jie išgabens mūsų vyrus į ligonines, lavonines. O mes skubame į pagalbą ketvirtajai kuopai. Pusiaukelėje susitikome juos ir grįžome atgal.

Prie mašinų būriuojasi antrosios kuopos skyrius, vadovaujamas leitenanto Larionovo. Jie iš tolo sveikino mus.

Glebėščiuojamės, tarytum būtumėm nesimatę savaitę. Jų skyriuje trys sužeistieji: „dembelis“ Sinicinas, eilinis Kuvšinovas – sunkiai, į pilvą, ir eilinis Grigorjevas – taip pat labai sunkiai.

* * *

Gavom karštos košės ir arbatos. Pavalgęs gulėjau visų nuošaly ir galvojau apie sužeistuosius.

Armėnas Eranosianas buvo šūdas, lindo į šikną kuopos vadui norėdamas tapti kuopos viršila, ir karininkai kartkartėmis leisdavo jam išrikiuoti kuopą – pasijusti viršininku. Bet jis buvo riboto proto ir ne itin gerai kalbėjo rusiškai. Manęs jis nemėgo ir vis šaukė:

– Liapiust, aš tave išpisiu...

Aš jam vis atsakydavau, jog neužteks sveikatos ir verčiau tegu tai daro su savo motina – pigiau atsieis... Tada jis pasiusdavo, puldavo prie manęs, bet pastebėjęs, jog jo nebijau, prikišęs savo veidą prie ma-

nojo, pašnibždom grasindavo, o aš vos laikydavausi nekirtęs jam kakta į dantis. Jis buvo „dembelis“, aš – neseniai iškeptas „veteranas“, ir muštynės galėjo galutinai sugriauti ir taip pašlijusius santykius tarp dviejų kastų. O „jaunas“ būdamas gerokai nuo jo kentėjau. Bet vis tiek jo buvo labai gaila. Jis tarytum ištirpo tuštumoj...

Seržantas Linikas buvo grynai rusiško atviro veido. Raudonais skruostais, didele burna ir truputį per mažomis akimis. Nors stengiausi, bet nieko ryškesnio taip ir neprisiminiau. Jis tiesiog buvo žmogus savo vietoje – nepastebimas, neišsišokantis, bet gerai suprantantis savo pareigas. „Jaunų“ jis negainiojo, nemušė. Tik reikalavo tvarkos, žinojimo ir mielai padėdavo nežinančiam, jei matydavo, jog rimtai domisi. Pamenu kartą seržantų Averkovo ir Usovo, kuopos silpniausių, bet stipriausias gerkles turinčių, „čadinamas“ liepė mums pumpuoti atsispaudimus, o pačiam akyse kaupėsi ašaros. Ir mums norėjosi geriau gauti į snukį, negu leisti jį „čadinti“.

Eilinis Kuvšinovas sunkiai sužeistas į pilvą. Prisiminiau per mažą didelei galvai veidą, tarytum visas veidas būtų truputį patemptas į priekį, ir ne visiškai natūraliai sudėtas viena ant kitos lūpas, smakrą, didoką nosį ir žvitrias akutes. Jis buvo iš Sibiro. Kažkur iš taigos glūdumų. Kartą, kai mudu kasėme sniegą, jis mane vis klausinėjo, ar Lietuva Tarybų Sąjungoj, kur ji yra, ar Lietuvoj tarybiniai pinigai, ar tiesa, kad visi lietuviai turi ginklus ir t.t. Atsakinėjau juokais ir vis klausiau, ar tiesa, jog sibiriečiai, prieš išeidami į kiemą, iškišę šautuvą pila kelis sykius į orą, kad išbaidyty kieme susirinkusias meškas. Ir jų restoranuose prostitutės esančios meškos. Taip mums bekasant sniegą, išėjo buvusio Ošo bataliono „dembelis“ su džinsais ir odine striuke, matyt, atėjęs pasipuikuoti prieš kitus.

– O, su džinsais, – nustebau aš.

– Tai šitie ir yra džinsai? – nustebau jis. – Šūdas, ne kelnės, o aš maniau...

– Tai tu, avine, džinsų nesi matęs?.. – dusau iš juoko aš.

– Iš kur, nei mūsų kaime, nei apylinkėje niekas jų neturi.

– Na, tai tu būsi pirmas vaikiškas ne tik kaime, bet ir apylinkėj... Duos ne tik meškos, bet ir viena kita klišė... – myžau į kelnes iš juoko.

Nespėjo vyrukas nusipirkti nei džinsų, nei...

Grigorjevas buvo „čada“ kaip reta. Ilgas, ištižęs ir bukas. Ir sužeidė

per žioplumą. Kažkaip jis atsidūrė prie namo, iš kurio buvo apšaudomas antrasis skyrius. Išsiėmė granatą, žiūrėjo į ją keletą sekundžių, po to nutarė pasidėti kulkosvaidį, kad būtų patogiau sviesti į langą. Po to dar svarstė, traukti sprogiklio žiedą ar ne, bet jį pastebėjo ir persiverstęs per langą, peršovė namo viduje buvęs šaulys. Kulka pataikė į kaklą. Jis baltas kaip popierius, nuplaukiančia sąmone gulėjo ant neštuvų. Buvo vedęs. Žiūrėdavom prieš armiją darytas nuotraukas. Vienoje jis gražiai žydinčioj ramunių pievoj vartėsi su blondine. Blondinė buvo patraukli ir mums ypač patikdavo nuotrauka, kurioje ji gerokai apnuoginta šlaunimi. O ir Grigorjevas ramunių pievoj nebuvo panašus į „čadą“. Erzinom jį, kad jo blondinė toj pačioj pievoj vartaliojasi jau su kitu, bet jis kraipydamas galvą sakė:

– Sūnų augina...

„Seniai“ jam liepdavo groti armonika. Jo kepurė gulėdavo šalia, atseit išmaldai, o „seniai“ vaidino „vaikštynes“ – susikibę vaikščiojo po du, atseit su panomis, užsakinėjo dainas, mesdami į kepurę cigaretes. Dainuodavo jis labai rimtu pavargusio ir atbukusio žmogaus veidu. Ir visas jo armijos gyvenimas buvo tarytum dvilypis – kūnas čia, o mintys labai toli. Gavęs komandą, jis sunkiai „persijungdavo“ į esamą gyvenimą ir vis kentėjo dėl to.

Sužeistasis į šlaunį san. instruktoriumi buvo paskirtas prieš operaciją. Visas šviežias, švarus palyginti su mūsų suskirdusiomis rankomis ir aprūkusiais snukiais, tarytum neseniai atsivestas paršelis. Žodžiu, „čada“, ir nepaprastas – iš Maskvos. O maskviškiai „čados“ ypatingi.

* * *

Ėmė temti ir, sulindę į mašinas, nusenūdom po keletą valandų. Mašinų vairuotojai ir operatoriai stovėjo sargyboje.

* * *

4 valanda ryto. Išėjome šturmuoti namo, iš kurio buvo apšaudytas antrasis kuopos skyrius. Namą ėmėme pagal visas taktikos taisykles, bet veltui – jis buvo tuščias. Apžiūrėję kambarių turinį, gavome įsa-

kymą „Skubiai grįžti prie mašinų“. Bataliono štabo viršininkas „davė instrukciją“, jog apsupta mūsų bataliono 5 kuopa, joje daug sužeistųjų, žuvusiųjų. Reikia padėti, nes sėdi jie be maisto, baigiasi šoviniai.

Atidarinėjome šovinių dėžes, dalijomės šovinius, granatas, sausus davinius, pildėm ištuštėjusias savo šovinių atsargas – viskas vyko pas-kubomis.

Dėmesį atkreipė greitai artėjanti vietinių minia. Mes pasiruošėm mūšiui. Bet jie, nekreipdami dėmesio į mūsų agresyvumą, praėjo pro šalį, nešdami į audeklus suvyniotus kelis žmonių kūnus. Visą eiseną sudarė apie 30 vyrų – moterys laidotuvėse nedalyvavo. Visų veidai įtempti, griežti, pikti, reikalauja keršto. Netaisyklingai kolonai nutolus svarstėm: iš kur jie visi atsirado, juk aūlas beveik tuščias. Gražu buvo tai, kad jie, nelaukdami, kol mes išsidanginsime, nekreipdami dėmesio į atsuktus pabūklų ir automatų vamzdžius, vykdė savo musulmoniškas apeigas. Tokia drąsa pasižymi ne kiekviena tauta.

Gavę papildomus nurodymus, pajudėjome. Priekyje ėjo kuopos skyrius, po jų afganistaniečių armijos junginys ir kiti du skyriai.

Mus, kulkosvaidininkus, išstatė prieš ir po sąjungininkų. Įsakė būti akyliems ir, jei afganistaniečių armijos kariai paleis bent vieną šūvį į mūsų škius – visus juos išgalabyti. Bet sąjungininkai ėjo išsiviepe kvailių šypsenomis. Senos modifikacijos rusiškus automatus nešė užsidėję ant pečių kaip nereikalingus šakalius.

Ant vieno iš jų pamačiau savo striukę, vadinamą „disantūra“. Atvažiavę mes visos mašinos įgulos striukes sudėjom į ant šarvų pririštas dėžes, nes buvo šilta, o ir mašinoj be jų daugiau vietos. O tas suskis, matyt, išsiėmė ir ėjo labai laimingas, neužčiaupdamas srėbtuvės. Stengiausi neišleisti jo iš akių, kad vakare, orui atšalus, galėčiau atimti, o dabar, kol šilta, lai prakaituoja su ja.

Vos įžiūrimas keliukas čia kilo, čia leidosi. Eidavom palei upės posūkius, lipdavom į kalną, bet visur sekėm pramintu takeliu, kuris rodė, jog čia gyvena žmonės ir vaikšto vieni pas kitus.

Buvo keista, kad iškrypę iš keliuko ir pasukę tiesiai mes užtrukdavome ilgiau ir jėgų atiduodavome daugiau. Visi kalnų takeliai – tai šimtmečiais išmėginti trumpiausi ir lengviausi variantai. Eidami pagal kompasą, laimėdavom tik tiek, kad ne visada pakliūdavom į pasalas, rengiamas prie takelių. Mes laikėmės upės, nes 5 kuopa buvo kažkur

netoli jos. Vienoje vietoje takelis buvo iškirstas stačioje uoloje, kitoje akmens luitai įkalti į stačią uolą. Vargais negalais peržengę iškritusias pakopas ir virpančiomis kojomis perėję per judančias, lengviau atsi-pūsdavome jau ant įprastų šlaitų. Tada stebėdavomės, kaip jie stačioje uoloje gali iškirsti skyles pakopoms, įmontuoti jas, ir iš viso, kokie mes pusgalviai, būtų užtekę vieno kulkosvaidininko anoje upės kranto pusėje, kad būtume išmušti kaip musės. Takelis siauras, dviese ne-prasilenksi, nei į viršų palipt, nei apačion šokt – visur vienodi šansai.

Nusileidę prie upės uoloje radome bataliono vadą majorą Ciganovą, sužeistą į koją, ir nušautą med. punkto gydytoją, kuris puolęs gel-bėti bataliono vado, pats gavo į kaktą.

Majoras Ciganovas gulėjo ant neštuvų ir ramiausiai rūkė, šalia jo gulėjo buvęs gydytojas. Viena kuopos grandis liko pagelbėti išnešti. Bataliono vadas tapo invalidu.

* * *

O mes vis kilom į kalną, leidomės, ejom šlaitais. Vakarėjant gyve-namajame punkte susitikome su penktąja kuopa. Jie juokėsi iš mūsų humanitarinės pagalbos: šovinių turėjo, sausų davinių taip pat netrū-ko. Turėjo du žuvusius, susuktus į apsiaustus, ir kelis sužeistuosius.

Cinko dėžutes su šoviniais sumetėm į giliausią toje vietoje upės duobę.

Penktoji kuopa buvo prisirinkusi ginklų – parakinių, uždegamų pakulomis ir truputį tobulesnių. Europoje tokius naudojo XVII-XVIII amžiuje. Visos šios muziejinės senienos buvo gražiai išpjaustinėtomis buožėmis, papuoštos stikliukais. Kad nereikėtų jų tampyti, sudaužę sumetėm į upę.

* * *

Temo. Gavom įsakymą užimti gynybą dideliame name. Aplink iš-statyti postai – sekretai.

Namas ne toks jau tuščias, kaip pasirodė iš pradžių. Radome daug riešutų chalvos, kurią rijome, kol sukibo snukiai ir užpakaliai.

Naktį įsakymas „Keltis“. Išėjau, tiksliau, iššliaužiau iš namo vienas

iš paskutiniųjų. Ir kas tik nesimėtė ant grindų – šoviniai, granatos. Taip daugelis, naudodamiesi tamsa, atsikratė nereikalingo svorio kuprinėse. Keliose vietose buvo pridergta.

Palikome gerą dovaną už nakvynę ir chalvą.

* * *

Ėjome apgraibomis, labai atsargiai, nors švietė mėnulis ir dangus buvo pilnas žvaigždžių, vis tolyn, tik karininkams žinomu maršrutu.

Auštant ėmėm kopti į aukščiausią kalną, užėmėm žiedinę gynybą. Pasikeisdami snaudėm ir valgėm. Sutemus ėjome tolyn tarpekliu visą naktį, išaušus vėl sėdėjome kalnuose.

Striukę iš afgano atėmiau, bet kuopos vadas, rodydamas gerą širdį, leisdavo man būti su ja pusę nakties, po to šildydavosi jis. Prieš rytą atiduodavo ir aš pasiklodavau ją iš akmenų sukrautame apkase.

Sąjungininkus „ganėme“ dieną naktį. Vis skaičiavom juos kaip viščiukus.

* * *

Pagaliau pasukome atgal. Grįžome laimingai – be šūvio. Ir nuoširdžiai nustebe klausėmės kuopos vado raporto, kiek aulų „išvalyta“. Palikom nesupratę, kas ko labiau bijojo: dušmanai mūsų ar mes jų.

* * *

Kiti pulko batalionai taip pat turėjo nuostolių. Mes ir mūsų technika buvom bejėgiai prieš gamtos sukurtas kliūtis – kalnus, upes, karštį. O vietiniai jais mokėjo naudotis, nes jie čia nuo amžių gyveno. Mes buvom svetimi.

XI skyrius

Bazėje laukė pirtis, švarūs apatiniai ir lova. Vien dėl to galima gyventi. Kaip smagu nusimesti prakaito smarvės ir riebumo prirūgusią aprangą, trinti niežtintį kūną, muiluoti kad ir pliką galvą ir mirkyti vandenyje savaitėmis nenuautas kojas ...

* * *

Visą žiemą šalę su nudėvėtomis antklodėmis, operacijoje pasirūpinom „iš priešišškai nusiteikusių balandžio revoliucijai“ gyventojų kupranugario vilnos antklodžių. Bet kartu su jomis parsivežėm kitą vargą – drabužinių utėlių, kurios žaibiškai išplito. Nuo jų negelbėjo niekas – nei verdantis vanduo, nei ugnis, nei dustas.

* * *

Dvi dienas remontavę techniką, šalinom pirmosios operacijos nesklandumus – strateginius, techninius, moralinius. Kiekvienas skyrius buvo papildytas 82 mm kalibro minosvaidžiais. O mums papildomai „išsūdyta“ nešti po tris minas.

Išvažiavome „šukuoti“ arčiau bazės esančių tarpeklių.

Kelis aūlus „išvalėme“ be ypatingų nuotykių. Viename nebuvo kelio – važiavome upės vaga. Vos išvažiavę į krantą, buvome apšaudyti. Nukentėjo mūsų sąjungininkai, kaip visada važiavę „ant šarvų“, be jokios priedangos. Kilus susišaudymui, jie, vargšai, neturėdavo kur slėptis, o mes jų į mašinos vidų neįsileidžiam – tokia instrukcija. Pasi-girdus pirmoms automatų serijoms, nuo prieš mus važiuojančios mašinos nusirito du sąjungininkai, kiti šokinėjo nuo mašinų ir slėpėsi už akmenų.

Paleidom kulkosvaidžių ugnį. Vieta buvo netikusi – iš abiejų pusių medžiai ir krūmai, o ir mūsų mašinos susigrūdusios viena prie kitos. Apsisukti neįmanoma. Pliekėm į namus, krūmus, per tripleksus stebėdami sužeistus afganus. Du mūsiškiai išsoko ir sumetė juos į mašinų vidų. Vieno buvo sužeista koja, antro, pakliuvusio į mūsų mašiną,

krūtinė. Mūsiškis baigėsi. Dėl viso pikto perrišom ir suleidom promi-
dolį. Bet po keleto minučių jis buvo gatavas. Įmetęs jį į mašiną seržan-
tas Vasiljevas apžiūrėjo kišenes ir už vargą, ir riziką nusisegė laikrodį.
Aprimus šaudymui, lavoną išvilkom lauk ir pririšom prie šarvų, nes
čiuvašas vairuotojas Perepiolkinas žiauriai putojo, jog prikruvinta JO
mašina!

Atsidarė gretimai stovinčios mašinos desantinis liukas. Buvo
krapštomas lauk sužeistasis į koją. Bet jis nebenorėjo nė žvilgtelėti į
lauką, nors mūsiškiai aiškino jam, jog puikus oras, šviečia saulė, nebe-
šaudo. Sužeistasis nė nekrutėjo. Tuomet buvo apibaksnotas ir išmestas
lauk ir gana vaizdžiai jam buvo išaiškinta, jog ir jį galima prišti prie
šarvų.

* * *

Grįždami atgal patikrinom dar kelis aūlus. Viena paėmėm pen-
kis belaisvius, kurių namuose buvo rasti priešvaniniai multukai.

* * *

Bazėje laukė laiškai: vienas nuo seržanto Liniko – jam nupjovė
koją, bet gendąs kaulas, pjausią dar kartą, kiti iš namų – nuo tėvų,
draugų ir draugių. Laiškai dvelkė švelnia melancholija – jokių nuoty-
kių ar įvykių, tarytum iš krano bėgantis šiltas vanduo. Jų nuomone,
svarbiausios naujienos, kad tas ir tas vedė, tas išėjo į armiją, tas grįžo,
nusipirko paltą ar batus ir t.t.

Niekam nenupjauna kojų ar rankų, niekam neperšauna vidurių,
netraiško galvų, net keista ir, atrodo, nenormalu.

XII skyrius

Laukiam atvykstančiųjų pašauktųjų. Pusmetį jie „atpila“ Sąjungoj ir tik tada siunčiami.

Algų nemoka, o mes jau pasiskaičiavom, ką už jas pirsime. Skolingi už penkis mėnesius.

Kalbama, jog mūsų pulką keis vienas iš Vitebsko divizijos pulkų, o rudenį – į Sąjungą, Jugoslaviją ar Čekoslovakiją.

Su karščiais prasidėjo dizenterija, geltligė, kai kurie įsigudrino susirgti net dėmėtąja šiltine ar karštlige.

Atsirado visokių bjaurybių – gyvačių, didelių nuodingų vorų, driežų ir kitokių šlykštynių.

Delno dydžio vorai falangos gyvena mūsų palapinėse. Vakaraus išlenda gaudyti tupinčių musių. Tada iš lovų iššokinėjam greičiau kaip iš degančio tanko. Gaudom jas ir traiškom. Kartais darome dvikovas trijų litrų stiklainyje. Įmetam falangą ir gyvą pelę. Pelė šokinėja iš siaubo, kol voras griebia ją savo keturiais žandikauliais. Po keleto akimirų pelė gatava.

Už falangą stipresnis skorpionas. Užtenka vieno jo smūgio uodega, kurios gale riestas dantis, ir falanga guli.

Pagauname apskritagelvį driežą ir į išžiotus nasrus įkišame cigarę. Pastatome jį ant žemės. Nebėga, traukia per išžiotus nasrus orą kartu su tabako dūmais. Pradedą keisti spalvą ir vietoj šviesiai su tamsiom dėmėmis rudos spalvos lieka mėlynas. Virsta ant nugaros. Gatavas. Rūkymas kenkia sveikatai!

* * *

Pulko vadovybė pranešė, kad papildymas atvyks vėliau ir, dideliame civilių nusivylimui, buvo suformuota žygio kolona. Po keleto asmeniųjų daiktų ir ginklų ekipiruotės tikrinimų išlydėjome benzinvežius į Bamianą. Kiekvieną iš jų, vežantį 16 tonų aviacinio kuro, įmaišė ir į taip mišrią ratuotą ir šarvuotą mūsų koloną.

Kelias buvo labai pavojingas: aukštos netaisyklingos uolos vertikaleje iškirstas horizontalus brūkšnys – kelias. Pakelės griovys kilo

ir leidosi į 20-30 m gylį, kuriuo tekėjo srauni, pavasariškai ištvinusį kalną upę.

Važiavome keletą dienų ir naktų. Labai dulkėjo, turėjome laikytis kuo mažesnių atstumų tarp mašinų ir nenukrypti iš provėžų. Išklydus iš pravažiavusių mašinų provėžų, prieštankinės minos galėjo atnešti mirtį. Atsilikti nuo kolonos taip pat ne ką geriau: pasiklysi nakties tamsoje, priversi sustoti ir laukti tavęs pagrindinę koloną.

Kolonos priekyje važiuodavo vadinamasis „šarvinis kumštis“. Tai priekinis tankas, stumias mininį tralą. Paskui jį dar du trys tankai, o už jų visa ratinė ir lengvesnė šarvuota kolona. „Šarvinis kumštis“ „rinko“ kelio minas ir darė savo plačiais vikšrais patikimas provėžas, kuriomis ir turėjo nenukrypdomi sekti paskui važiuojantieji.

* * *

Keliose vietose kolona buvo apšaudyta. Keli nukentėję benzinvežiai su pramuštomis cisternomis buvo nustumti į upę ar kelio pakraštį, ir kolona judėjo toliau. Iš pradžių bijojom, kad kulkos uždegs benzinvežius ir, vienam sprogus, ugnis nuneš pusę kolonos, bet jau pirmo apšaudymo metu nudžiugom – net stambaus kalibro kulkosvaidžių kulkos tik pramušdavo cisternas, o tankai operatyviai stūmė jas į upę. Vos prasidėjus susišaudymui benzinvežių vairuotojai šokdavo iš kabinų lauk ir maudavo kuo toliau nuo savo ratuoto draugo, o mašinos atsidūrus upėje, sielvartavo daugiau dėl upėje esančių žuvų negu dėl savų mašinų. Įlindę į mūsų mašinas atrodė laimingesni negu savose benzinvežių kabinose: vis po šikiu tokiu šarvu.

* * *

Ramesnėse vietose sustojus pailsėti ar mašinų remontuoti, keletas BMD pavažiudavo į priekį. Įmesdavo upėn kelias rankines granatas, o mes, sulindę į šaltą vandenį, gaudėme apsvaigintus didžiulius upėtakius. Ir jei stovykloje likdavom nakčiai, žuvienės užtekėdavo visam batalionui. Bet valgė tik tas batalionas, kuris „žuvavo“.

* * *

Pakelėse rasdavom daug sudegintos technikos. Ir pavienės, ir ištisos kolonos entuziazmo nekėlė. Prie vieno tokio sudegintos technikos kapinyno radome afganistaniečių armijos karių lavonų. Jie gulėjo, kas kaip. Buvo apipuvę, aplesti paukščių ir apgraužti šakalų. Mūsų sąjungininkai ūbaudami ir vaitodami rinko saviškius, o mes pasyviai stebėjome šią sceną, pamiršę apie brolišką armijų solidarumą.

* * *

Vietovės pasiutusiai gražios. Plikas uolas dengė žaluma.

Kalnai ir tie nevienodi – vieni apvalesni, tarytum juos būtų supylęs milžiniškas transporteris, kitų taisyklingą kūgiškumą gadino uolų išsikišimai, kaip karpos ant gražių moters krūtų. Treti briaunuoti, be jokių proporcijų, su neįsivaizduojamomis iškyšomis ir įdubomis, ar neapsakomai be tvarkos apversti didesniais ir mažesniais akmenų luitais. Nerastum nė vieno visiškai panašaus į kitą, kaip kad nebūna visiškai vienodų debesų.

* * *

Kolona kilo serpentinu. Oras pastebimai atšalo. Pasirodė sniego lopai. Įspūdis – tarytum visos pavasario permamos įvyko per vieną dieną, tik atvirkščiai – apačioje žydi medžiai, o čia žiema. Leidžiantis kitoje kalnagūbrio pusėje serpentinu žemyn – vėl žiema, žemiau – žydinčios laukinės tulpės ir besikalanti žolė, visai apačioje – žydinčios obelys ir jau truputį gelstelėjusi, saulės išdeginta žolė. Žodžiu, kaip pasakoj apie mergaitę, Naujųjų metų išvakarėse išėjusią parnešti žibuoklių.

* * *

Dulkėta kelio juosta kyla ir leidžiasi, nešdama vairuotojams-mechanikams, kurie važiuodavo iškišę galvas pro liukus, smulkias dulkes. Daugelis neturėjo apsauginių akinių, ir ašaros bėgo purvinais skruostais. Naktį buvo dar sunkiau: mechanikai, nuo priekyje važiuojančios mašinos stengdamiesi neatsilikti, rizikuodavo savo galvomis – kišdavo

jas lauk, nors įsakymas buvo važiuoti „po boevomu“ – žiūrėti tik per trimpleksus. Ir prožektorių neleisdavo įjungti, kad nakties tamsoje būtume kuo nesuprantamesnis taikiny.

Viena trečiojo bataliono mašina naktį įlėkė į upę. Buvo staigus kelio posūkis. Mechanikas, dingus priekyje važiavusiai mašinai, pamane, kad atsilieka, paspaudė akceleratorių ir nulėkė nuo kelio į upę. Mašina krisdama apsvirtė vikšrais į viršų. Liuko dangtis sutraiškė vyr. leitenanto galvą. Mašinos vidus dalinai prisipildė vandens ir visa įgula kaip dūstantys karosai porą valandų išbuvo lediniame vandenyje, kol pradėjo švisti ir specialus tankinis vilkikas išvilko juos su visa mašina iš upės. Vyr. leitenanto per daug niekas negedėjo, nes buvo geras šūdžius – savo skyrių gainiodavo iki pamėlynavimo.

Tą pačią dieną gavom naują įsakymą – „Naktį važiuoti įjungtais šoniniais žibintais“.

* * *

Naktį pasiekėme Bamianą. Tai buvo didoka, žalia, rami sala dide-liame kalnų vandenyne. Net kalnų uoliena čia buvo kitokia, tarytum minkštesnė. Aukštoje stačioje uoloje, priešais kurią mes sustatėme techniką, buvo iškaltos dvi 25-30 m aukščio sėdinčios Budos statulos. Be to, visa uola pilna skylių, angų, kurias jungė akmenyje iškalti laiptai. Karininkai su tadžikų kareivių pagalba iš čia stovinčio nedidelio afganistaniečių armijos garnizono kareivių sužinojo, jog kažkada čia gyvenusi indų bendruomenė tikėjusi Budą, na, o afganistaniečiai musulmonai išpjovę visus indus, o jų dievams iškirtę veidus. Štai ir sėdi jie, indiškai apkūnūs, grubiai nukirstais veidais, bet vis tiek išdidūs ir paslaptingi kaip visi dievai. Anglai, kurie taip pat tikėjosi pagauti čia laimės paukštę, tose uolose įrengė restoranus. Dabar nei restoranų, nei anglišių kekšių nebebuvo.

* * *

Sustačius šarvines mašinas ratu, o ratines viduryje kasant gynybinius apkasus, mūsų kuopos eilinis Tolstojus nutarė nusilengvinti. Paėjo toliau už mašinų. Staiga šūvis ir Tolstojaus dejonės. Aliarmas,

žiedinė gynyba ir trise šliaužiam prie sužeistojo. Prišliaužėme, dviese užėmėm gynybą, vienas perrišo peršautą šlaunį. Šliauždami velkame jį atgalios. Nuvilkus pusę kelio, tas šmikis išstenėjo, jog iššovė kombinezono kišenėje buvęs pistoletas. Pradėjom žvengti. Pasirodo, tas mulkis, eidamas šikti, įsikišo į kišenę užtaisytą pistoletą, kuris besimaunant kelnes ir iššovė. Nešikęs neliko, tik gaila, kad į kelnes.

* * *

Nors buvo gili naktis, gavom šiltos košės, karštos arbatos ir visi, išskyrus sargybą, sumigome.

Auštant pažadino dvigubas granatų sprogdimas. Aliarmui atslūgus sužinojome, jog čia rasti afganistaniečių garnizono kareiviai atsisveikino su saviškiais karininkais, įmesdami į kambarius granatas. Keturiolika vyrų išėjo į kalnus. Atvažiuom, radom sąjungininkus, nespėjom nė numigti, o šeimininkai tapo priešais.

* * *

Kitą dieną dušmanai atsiuntė parlamentarą, kuris siūlė dvi paras paliaubų. Pulko vadovybė mielai sutiko. Ir mes iki pamėlynavimo rausėme pagrindinius ir atsarginius apkasus, juos jungiančias tranšėjas, mašinoms apkasus, bunkerius vadovybei. Žemė buvo kieta kaip akmuo ir kraujavo pratrintos rankų pūslės.

Dar tą pačią naktį mus apšaudė iš kalnų. Atsakyta buvo iš visų pabūklų. Tai, matyt, padarė įspūdį, nes, nutraukus ugnį, kalnai tylėjo.

* * *

Dienos metu judėjimo stovykloje nebuvo – kasėmės, gilinomės, o judėjome tik perbėgdami, nes mūsų stovykla buvo apsupta gretimai esančių kalnų ir kalvų, nuo kurių nebuvo labai sunku „paganyti“ žioplesnius mūsiškius.

Bet nieko ypatingo vis neįvyko ir mechanikai tvarkė mašinas, operatoriai-taikytojai valė pabūklus ir rėminius kulkosvaidžius. Likusieji užėmėm gynybą visose artimesnių kalnų viršūnėse ir šlaituose.

* * *

Trečią buvimo Bamiane dieną atvyko „krasnuchos“ – pėstininkų batalionas, sustiprintas zenitiniais pabūklais ir 122 mm haubicomis. Jis užėmė žiedinę gynybą, o mes, palikę jo apsaugai benzinvežius, sėdom į mašinas ir leidomės atgal.

Užsukom į kelias kelio atšakas, kurios vedė į „maištingai nusiteikusius balandžio revoliucijai“ aūlus. Tik kodėl balandžio, juk Aminą nuvertėm gruodyje?..

Važiuodami laikėmės visų atsargumo taisyklių – iš mašinų nelipdavome net sustojimų metu. Visoje žygio kolonoje vyravo drausmė ir susiklausymas, radijo eteris švarus, išskyrus vyresniųjų komandas ir mūsų raportus. Net šlapinomės į plastmasinius raketų maišelius, paskui išpildavom iškišę per liuką. Liovėsi „myžimas vėjui švilpianč“ – išlindus iki pusės iš liuko, varyti šlapimo čiurkšlę kuo aukščiau į viršų, kad kliūtų iš paskos važiuojantieji mašiniai ir jos mechanikui, iškišusiam iš mašinos galvą.

Vietomis žmonės dar neišbaidyti, tamsesnio gymio už įprastus ir net moterys be parandžų. Tai mus labiausiai džiugino, bent akis buvo į ką paganyti. O šiaip visur siaubingas skurdas, niekur nėra elektros, vandens šulinių. Vandenių naudoja iš upių ir upelių, kurie atlieka ir savotišką kanalizacijos vaidmenį.

* * *

Viename aūle nukrito mašinos vikšras. Įsakiau visiems šokti iš mašinos (po seržanto Liniko sužeidimo buvau paskirtas mašinos vadu). Kolona važiavo ir nuvažiavo. Likome vieni. Pradėjo rinktis vietiniai. Baimė būti užpuoliams suguldė mus apie mašiną, pasiruošėm kautis. Du padėjo mechanikui. Nesvetingai atkišti automatų vamzdžiai atšaldė vietinių norą bendrauti, nors jų rinkosi vis daugiau. Operatorius Griaznovas sukinėjo aplink mašinos bokštą su pabūklais, jautėmės ypač nesmagiai. Paplušėję sušokome į mašiną ir, paviję koloną, užėmėme savo vietą.

Mašinos, kurioje važiavau, mechanikui čiuvaušui Perepiolkinui šovė puiki mintis – užsidėjo dujokaukę, kad nedulkėtų į akis, tik nusuko filtrą. Pamatę tokią pabaisą su straubliu, važiuojančią kaukiančia šarvuota mašina, vietiniai iš nuostabos sustingdavo...

* * *

Į aikštelę, kurioje sustojome nakčiai, nusileido keli malūnsparniai. Vieni atskraidino sausų daivinių, kiti – amunicijos, o mažytis MI-2 – generolą-majorą, kuris ėmė vadovauti operacijai.

„Iššukavome“ kelis aūlus be ypatingų nuotykių. „Šukavome“ kaip per parodomąsias pratybas, darydami aibę nereikalingų manevrų: gulimų, perbėgimų ir t.t.

Kelias dienas kilome kalnų keliais vis aukšty. Pasiekėme serpentiną, kuriame sunkiau sekėsi ratinėms mašinoms, velkančioms 122 mm haubicas ir 120 mm minosvaidžius. Mašinos klimpo iki tiltų. Tempėme buksyru, mėtėme po ratais akmenis. Vikšrinėms krito vikšrai. Kolona sunkiai skynėsi kelią į priekį. Visi keikėme tokį važiavimą ir negalėjom pasiūlyti nieko gudresnio.

Pasiekus aukštį, kur dar lopais gulėjo neištirpęs sniegas, vienoje gamtos sukurtoje aikštelėje generolas išrikiavo mus ir režė ugningą kalbą apie nenugalimą Tarybinę Armiją, kurios atstovai garbingai atlieka internacionalinę pareigą broliškai afganų tautai, apie abipusę didvyriškumą, drąsą ir draugystę, kurią jau ne kartą įrodėme ir dar įrodysim šimtus kartų. Apie mūsų atliekamą šios neturtingos broliškos tautos vadavimo nuo imperializmo siųstų priešų misiją ir t.t. Apie mus rašys knygas, statys filmus, paminklus, motinos pasakos vaikams apie mūsų žygdarbius. Ne visi vienodai reagavo į žilo generolo kalbą – vieni su sarkastiška šypsena, kiti išsprogusiomis iš laimės teliukų akimis, trečių buki snukiai pasidarė dar bukesni, bet laimingųjų buvo dauguma. Jie veržėsi sulyginti kalnus, iššaudyti visus vietinius, uždengti ambrazūrų angas savo krūtinėmis, kad tik greičiau išsipildytų generolo žodžiai. Pasibaigus kalbai, tris kartus subliovėm „ura“ ir kiekviena kuopa nuo tiesioginių savo viršininkų gavo atskiras užduotis. Mes, nusiėmę prie mašinų pritvirtintus kastuvus, nužygiavome aukšty keliu.

* * *

Nuo kalnų tirpstančio sniego vanduo nešė žemyn molio tyrę, kuri vietomis žliugėjo kelio vingiuose 70-90 cm storio pliūre. Mūsų kuopa, suginta į tą šaltą tyrę, kastuvais stengėsi nuvaryti ją į kelkraštį. Bet gamta buvo stipresnė, ir mūsų entuziazmas pamažėle blėso. Molio tyrė bemaž nemažėjo, o mes jautėmės kaip kvailiai, norintys šaukštais

išsemti ežerą. Nors armijos įpranti ir gali daryti tą patį judesį dienų dienas kaip automatas, nebeprotaudamas, atbukusiu žvilgsniu. Bet šaltas purvas darė savo – daugeliui kojas traukė mėšlungis, ir vienus suriestus, kitus ištiestomis, nelinkstančiomis kojomis už pažastų traukėme lauk ir, palikę sausame krante, vėl puldavome „irkluoti“.

Į pagalbą mums metė dar vieną kuopą, ir reikalai pajudėjo į priekį.

Kitos kuopos rinko ir metė akmenis ant kelio. Aplink aprinkus, buvo sprogdinamos uolos. Sprogdinimo metu gulėjome išsigręžę autkojus ir kėlnes ir juokėmės, kad iki pusės mes – baltieji, o nuo kiaušių – negrai: viskas buvo aplipę purvu.

Sumetėm prisprogdintų uolienos luitų į savo atkarpą, ir kelias, nors ir su akmenų gumbu, buvo paruoštas. Akmenų tarpai prisipildė purvo, o pagrindinė masė buvo nukreipta „gumbo“ pakraščiu į kelkraštį. Mašinos vargais negalais pakilo iki kitos aikštelės. Prieš akis serpentinu aukščiausias taškas ir kalno viršūnės dalis, užpustyta 3-4 m storio sniego kepure. Pralįsti per ją ir keliu žemyn, nes apačioje aūlas, „gingkluotas ir priešišškai nusiteikęs“. Jis ir buvo mūsų vargų kulminacija. Žemėlapiai rodė, kad esame „pereval Šatun“ ir beveik 4 km aukšty.

„Kepurėje“ kasėme šulinius ir sprogdiname, bet tai nedavė efekto. Gautas įsakymas „Kasti sniego tunelį“. Vieni kasa sniegą ant brežentinių apsiaustų, kiti velka paėmę už kraštų ir verčia nuo kelio šlaito.

Ėmė temti. Spustelėjo šaltukas, o mes, šlapi iki pažastų, veltui laukiame, kad mus kas pakeis. Kitos kuopos „sėdi kalnuose“ ir „užtikrina“ mums saugų darbą.

Karininkai irgi netinginiavo. Prišaudė laukinių ožkų. Atvilkus paaiškėjo, jog jos naminės – pakirptomis vilnomis. Bet kareiviškam skrandžiui tas pats, tiko net be druskos, nes atnešti jos iš žemiau stovinčių lauko virtuvių neatsirado norinčių. Išdarinėję jas, pasikeisdami movėm ant automatų grūstuvų ir rijome pusžalę kruviną mėsą.

Aukštis darė savo – sunkumas krūtinėje, galvos svaigimas. Be to, pjovė skrandžius mėsa – rijome vieną, be duonos. Jautėmės pavargę kaip šunys ir niekam nereikalingi.

Pionieriams sprogdintojams padėjau nešti 25 kg trotilo dėžę, tai vos nenusprogau begaudydamas orą. Laužo taip pat nesisekė įkurti, o ir įkurtas geso. Po paros kasimo tunelis buvo paruoštas, o mes vos gyvi. Kuopos vadas kapitonas Čerkesovas išrikiavo mus, davė patari-

mą – paleisti mašinų variklius, uždengti radiatorius (ežektorius), užsidaryti liukus ir įsijungti priešcheminį įrenginį, tada į mašinos vidų bus pučiamas šiltas oras. Ir seniai lauktas „otboi“ (miegoti).

Naktį pabudau nuo greito alsavimo. Visas ekipažas alsavo taip, kaip alsuoja užgainioti šunys. Suvokiau, jog dūstame, jog reikia atlaužti liuko fiksatorių, bet ranka neklausė. Ji keletą kartų kilo ir krito atgal. Šiaip taip pasiekiau fiksatorių ir jį atlaužiau. Į mašiną plūstelėjo gaivus ir šaltas nakties oras, kurį norėjosi gerti dideliais gurkšniais. Vyrai vienas po kito atsiduso ir ėmė ramiau kvėpuoti.

Ryte tuneliu nusileidome prie aūlo, kuris seniai laukė mūsų tuščias, net vištos buvo išneštos.

Dvi dienas stovėjome prie upės, remontavome techniką, upėje gaudėm delno dydžio krabus, virėm juos ir svarstėm, ar tik tas, ar ir kiti generolai yra tokie mulkiai. Juk reikėjo palikti techniką serpentino pradžioje, per trejetą valandų pereiti į kitą kalnagūbrio pusę ir šluote nušluoti aulą. O mes keturias paras sprogdinom, šaudėm, triukšmavom, bet, generolo žodžiais tariant, įrodėme, kad tarybinis karys stipresnis už stichiją.

* * *

Bazėje išbuvome trejetą savaičių. Bet ir iš čia ramybė buvo išstumta. Naujai iškepti kuopos „dembeliai“ vis dar norėjo „įjungti“ į darbą mus – naujai iškeptus „veteranus“. Likę vieni pusmetinukai nespėdavo suktis, o mes priešinomės, buvom vieningi ir vyko muštynės. Karininkams į tai nuspjaut – „rasasiotsa“. Jiems daugiau rūpėjo vienos Sąjungoj likusios žmonos ...

XIII skyrius

Garnizono ribos vis plėtėsi. Iš Sąjungos privažiavo tankistų, ryšininkų, artileristų, statybinių dalinių, žodžiu, visokių „čmo“. „Čmošnikai“ be darbo nesėdėjo – rausė, statė, gilino kaimyninės šalies šviesų rytojų. O mūsų pulkas laisvu tarp operacijų laiku tobulino taktiką, bėgiojo, kasė apkasus naujuose plotuose.

* * *

Jei į aerouostą leidžiasi IL-76 – bus laiškų ir laikraščių, jei IL-18 – atskrenda koks generolas, jei AN-12 – varys lėktuvų iškrauti, o tai visai neblogai: galima nudžiauti ką nors valgomo. AN-12 lėktuvai atskrisdavo iš Uzbekijos Ferganos aerouosto. Šis miestas – mūsų pulko pagrindinė dislokacijos vieta. Jame gyveno mūsų karininkų šeimos, ir lėktuvai kartu su produktais ir šaudmenimis skraidindavo nelegalius siuntinius čia ir atgal.

O visas pulkas ruošėsi kažkelinto generolo atvykimui – dieną naktį trypėme placą, tobulindami žygiavimo techniką, nes bataliono vadas majoras Cilpanovas, kuris vadino save didžiausiu Afganistano dušmanu, pažadėjo už prizinę vietą dėžę kondensuoto pieno, o už paskutines – 7 km krosą per pietus, kai pakyla vėjas „afganis“. Stengėmės kaip pasiutę.

Laisvomis nuo žygiavimo valandomis tvarkėm aplinką. Išsibetonavom grindis. Išardę aviabombų pakuotę, iš medienos darėme suolus, piramides ginklams. Karininkai iš kažin kur gauta fanera atsitvėrė savo kampą ir, turėdami „atskirą butą“, nebematė, kas dedasi palapinėse.

Iš malūnsparnių lakūnų už tris žiemes „telniaškas“ gavome puslitrinę gertuvę techninio spirito. Sako, spirito jie nusipila iš kažin kokių malūnsparnio ar lėktuvų prietaisų. Spiritas smarkiai atsiduoda guma, bet po šešių „sausų“ mėnesių pasakiškas.

* * *

Sklinda kalbos, jog važiuosime malšinti sukilusio sąjungininkų pulko, kuris stovi gerai įrengtose pozicijose, turi artileriją, zenitinių pabūkų, granatsvaidsių. Jau buvo du mėginimai juos nuginkluoti, bet abu kartus „krasnucha“ gavo į kailį – du trečdalius išguldė, kiti spėjo pabėgti.

* * *

Aliarmo pakelti, išvykome sustiprinti tepalo ir degalų perpylimo bazės apsaugos. Kontržvalgybos duomenimis, ruošiamas stambus visų mūsų pozicijų, aerouosto, karinių tarėjų miestelio užpuolimas.

Perpylimo bazėje gyvenimas nuostabus. Ją saugojusi afganistaniečių įgula sutiko mus išskėstomis rankomis, mat apie ruošiamą užpuolimą ir jiems buvo pranešta. Suvarėm į seniau iškastus apkasus mašinas, išskirsčiau stebėjimo sektorius ir trise nuėjome pašnekėti su afganų karininkais. Susikalbėdavome rusų, anglų ir afganistaniečių kalbų mišiniu. Bet keikėmės ir vieni, ir antri tik rusiškai.

Ši bazė apsupta dviem eilėm spygliuotos vielos tvorų, kampuose stovi sargybinių būdelės, o tarp tvorų vaikšto patrulis. Už jų signalinių ir priešpėstininkinių minų laukas. Naktį budime apkasuose ir mašinoj, dieną – tik po vieną sargybinių prie mašinos, kiti miega.

Ejo dienos. Niekas nepuolė. Buvome labai patenkinti ir jautėmės kaip Dievo ausy. Saugodavomės tik atvirose vietose, kad „nepagautų“ snajperis.

Sąjungininkai vaišino „Morvin“, „Kent“, „Salem“ cigaretėmis. Anašos, hašišo, nasvai taip pat netrūko. Net televizorius buvo, bet greitai įgriso – tik žinios, muzika, vėl žinios ir vėl muzika. Žinių nesuprantam, o rytietiška muzika – kaip virš laužo pakabintų katinų kniaukimas barškinant į kastuvus.

Nusirengiau nuogai, sumanęs pasideginti, ir netyčia užsnūdau. Nubudau po poros valandų. Degė visas kūnas, o naktį ant kojų ir pilvo iššoko pūslės. Netrukus jos pratrūko ir prakaituojant graužė. Liūdniausia buvo, kad iššokinėjo pūslytės ir ant mano vyriško pasididžiavimo. Kol sugijo, viską tekdavo tvarstyti atskirai, kad neprakaituotų ir negraužtų. Mano eiseną pasidarė panaši į ant užpakalinių letenų einančio lokio eiseną.

* * *

Po 14 parų taip ir neužpulti grįžome į bazę. Gavome algas už vieną mėnesį. Mano alga padidėjo nuo 9,20 rub. iki 13,40 rub. Surinkę „jaunų“ algas ir sudėję savo, nusipirkome „ugninio vandens“ ir čars (hašišo).

XIV skyrius

O pulkas gyvena savo gyvenimą – visi juda, kruta, nepamatysi nė vieno guliničio, o jei kas ir guli, tai išstatyti „šucheriai“, pasiruošę, reikalui esant, perspėti.

Nervus gadina po pietų pakylantis „afganis“. Daugeliui pūliuoja akys, be to, prasidėjo dizenterijos epidemija – pulko medicinos punkte guli 230 kareivių. Netoli mūsų kuopos palapinių pastatytos naujos didelės palapinės, kuriose apgyvendinti vadinamieji „nusitriedėliai“. Nuo palapinių smirdi chlorkalkėm, tarytum vien jomis juos ir tegydo. Tiesa, jie išsikasė savo tualetą, į kurį sveikiems eiti griežtai draudžiama. Bet ir pulko tualetai taip privaryti chlorkalkių, jog lengvintis nebėra malonumo, geriau mauname į greta esantį karjerą, rizikuodami gauti daboklės. Keli susirgo vidurių šiltine, ir juos išgabeno į Kabulo karinę ligoninę. Uždraudė filmus, tad visi, likę sveiki, keikė ir niekino „nusitriedėlius“.

Pakeitė adresą: iš paslaptingojo Maskva 400 p/ja 515B-2 į suprantamesnį p/p 53701-K, tarytum oficialiai pripažindami, kad mes esame ne kalėjime, o užsienyje.

Kopiant kalno šlaitu į numatytas pozicijas, apšaudė iš viršaus ir tris sunkiai sužeidė. Visi sugulė, o mūsų skyrius, dengiamas likusiųjų, apėjo šaulius iš užnugario ir apšaudė, bet jie sprukdami paliko automatą ir moterišką belgų gamybos pistoletuką, be to, diržą su šovinių apkabomis ir kraujo klaną.

Ant akmenų ir žemės matėsi kraujo taškai ir mes kaip skalikai nusekėm jais į aulą. Vos įbėgęs seržantas Usovas nušovė po medžiais besimeldžiančius vyrą ir paauglį. Lakstėme po namus, mušdami automatų buožėmis vietinius ir klykėme:

– Dušman?

Tie, kurie ištardavo neigiamą atsakymą ar tylėdavo, gaudavo automato buože ar smūgį koja. Vienu metu su seržantu Usovu išokom į medžių unksmę. Krūmuose pasislėpusios moterys ėmė klykti iš baimės. Usovas pakeitė tuščią šovinių apkabą į pilną ir riktelėjo:

– Tuoj aš visas tas kekšes iššaudau!

Nepajutau, kaip mano automato vamzdis įsिरėmė jam į pilvą. Au-

tomato saugiklis nuimtas, šoviny vamydyje, liko tik spustelėti nuleistuką. Laukiau šūvio į moteris ir jo viduriais būčiau papuošęs krūmus. Viskas įvyko akimirksniu, bet leitenanto Larionovo klyksmas „Uso-vai, palikt, ką tu darai!“ sustabdė laiką. Usovas drebėdamas nuleido galvą ir nuėjo šalin. Ne ką mažiau virpėjau ir aš, nors galvoje sukosi mintys: „Kaip gaila, kad jis neiššovė ir viskas taip baigėsi, būčiau pui-kiai atsiskaitęs su juo už visas iš jo patirtas patyčias“. Jis buvo pratar-navęs pusmečiu ilgiau ir kol buvau „jaunas“, gainiojo mane kaip šunį vien už tai, kad esu „labus“ (lietuvis).

Keletą kartų riktėlėjus komandą, subėgo į vieną krūvą visi aūle buvę mūsiškiai. Keli užėmė gynybą, seržantai patikrino, ar visi vieto-je. Ką nors „netyčia palikti aūle“ reiškia prisidėti prie jo mirties, nes vos mums išėjus, čia vėl bus sena tvarka ir „šuravi askar“ vėl bus siau-bingai nekenčiami.

Po raportų skyriaus karininkui visi, laikydami paruoštus ginklus, išsisklaidę, „čiupinėdami“ kiekvieną krūmą, akmenį ar nelygumą, ėjome prie likusios pagrindinės kuopos grupės. Neradome nei sužeis-tųjų, nei sveikųjų dušmanų.

Susijungę su pagrindine grupe, sužinojom, jog visi trys sužeistieji – „jauni“. Jų sužeidimo metu mūsų skyrius buvo pagrindinės grupės prie-kyje. Sužinojus, kad visi „jauni“, pasidarė truputį lengviau, nes tarp jų draugų neturėjau. Ir subėgę į krūvą džiaugėmės vieni kitais, plekšnodami draugas draugui per petį sakėme:

– Šį kartą apsiėjo... – ir stengėmės būti atidesni vienas kitam, vai-šinomės cigaretėmis – viskas taip, tarytum būtumėm nesimatę ilgą laiką.

Truputį atsipūtę lipom aukštyrų į kalnus. Poroje buvau su eiliniu Pavelu Ševeliovu, kuris jau keletą mėnesių buvo artimas mano drau-gas. Aš žinojau viską apie jį, jis apie mane. Visą, ką galima papasa-koti per kelis mėnesius laisvu nuo pratybų laiku. Jis pasakojo, jog per „savo jaunystę“ (atseit iki armijos – dabar mes jau jautėmės vyrais) nedulkino nė vienos mergos, negėrė, nerūkė, tik sportavo. Gyveno su motina ir seserim, tėvo neturėjo. Sakė: jei žus – motina išprotės. Aš iš jo draugiškai šaipiausi sakydamas:

– Mirsi nepisęs, – ir jaučiausi už jį visa galva aukštesnis, nes buvau ragavęs ir moterų, ir vyno.

Ėjome greta žvalgydamiesi. Akys ieškojo uždangos, o smegenys kaip kompiuteris virškino pateiktą akių informaciją, duodamos mentalų atsakymą, kur kristi, jei imtų šaudyti. Ir taip visą laiką, kiau-ras dienas ir naktis, kai tik atsidadavome už bazės ribų. O ir klausia įtempta iki spengimo.

Bekopiant per radijo stotį buvo pranešta, kad mus vejasi grupė, iš-nešusi sužeistuosius prie mašinų. Komanda „Užimti žiedinę gynybą“, ir mes kaip kurapkiukai, užpulti vanago, išlakstom į šalis ir sugulam pasirinkę pozicijas. Esame išmuštruoti, ir karininkams nereikia nu-rodinėti, kur kam geriau gulti, kiek galima iškišti galvą iš uždangos, kad negautum kulkos į kaktą. Užtenka duoti komandą: pirmas sky-rius tiesiai, antras – dešinė, trečias – kairė, na, o „dengiančioji“ grupė be komandos užima gynybą, saugodama mūsų užnugarį.

Tas pats būdavo ir bekopiant po pirmojo šūvio iš viršaus. Antrai kulkai rasti mus tarp akmenų jau būdavo sunku. O jei kulka kurį kliu-dydavo, reikėdavo pribėgti prie sužeistojo, išvilkti jį iš „apšaudymo sektoriaus“, suteikti medicininę pagalbą ir pasiguldžius ant palapinės-apsiausto išnešti lauk. Dažniausiai dušmanai, dar vadinami „duchais“, pašaudavo kurį, o kai norėdavom sužeistąjį „išnešti“, pildavo į krū-vikę. O išnešti stengdavomės kuo operatyviau, rizikuodami savo gy-vybėmis – vieni dengdavo, kiti jau nešdavo lauk, nes delsimas galėjo kainuoti gyvybę sužeistajam. Ir nebuvo tokio atvejo, kad paliktumėm sužeistąjį, bent kol aprims susišaudymas, palaikys mus artilerija ar at-skris malūnsparniai.

Artėjo mūsiškiai, vadovaujami vyr. leitenanto Prochorenkos, ku-ris, kaip ir daugelis chocholų, buvo mėgėjas „plėšti šikną“.

Atsipūtus prisijungusiai prie kuopos grupei, pajudėjom aukštyn. Einant Pavelas skundėsi, jog svaigsta galva, kojos tarytum svetimos, raibsta akys. Aš jį užleidau į priekį ir eidamas iš paskos traukiau per dantį:

– Pasakyk, Paša, kaip senas pisuoklis, pisius – geras dalykas ar ne?

Jis liūdnai juokėsi ir vis kartojo, kad skauda galvą ir eina kaip ištra-tintas. Pasiūliau pasakyti kuopos vadui, bet jis tik mostelėjo ranka:

– Bene tas kvailys supras! Visą laiką stengiasi šalia savęs turėti kuo daugiau „asmens sargybinių“. Šikną plėštelėjo imdamas afganų bateri-ją, gavo medalį, ordiną, o dabar suskis nori dar ir žvaigždutės.

Kurį laiką ėjom tylėdami. Staiga jis prabilo:

– Klausyk, jei žūčiau... parašyk motinai visą teisybę, kaip kas buvo ir ką mes čia darėm. O tai sušiktas oficialus pranešimas „Jūsų sūnus žuvo eidamas tarnybines pareigas“ nieko konkretaus nepasako. Tokį pranešimą gauna tėvai ir pasikorus, nusišovus, o mes juk garbingai žūvame.

– Uždaryk pistuvą, kol negavai per jį, dar prikranksėsi..! – riktelėjau jam.

Pasiekėme kalno šlaito viršų.

Po komandos „Prival“ (trumpas atokvėpis) užėmėm gynybą ir dengėme užnugarį kontroliuojančios grupės pakilimą. Apačioje glūdėjo medžių ir krūmų žaluma, kuri susiliejo į vientisą žalią visumą, iš kurios kur ne kur kyšojo aūlo namų rusvos dėmės.

Žvilgsnis užkliuvo už penkių taškų nuo aūlo, aukštyn į mus kylančio kalno šlaite. Geriau įsižiūrėjęs supratau, jog tai galvos, apdengtos čalmomis. Kilstelėjau automatai aukštyn, vadinasi „Dėmesio“ ir visos, kad ir pašnibždomis, kalbos nutilo, visi sutelkė dėmesį. Ženklaais parodžiau į apačią. Keliese pakeitė pozicijas ir nusitaukė sustingo. Reikėjo tik mostelėti ranka, ir čalmose būtų atsiradusios skylutės. Aš pasislinkau truputį atbulas ir atsikėlęs nubėgau atraportuoti Prochorenkai, kad leistų šaudyti. Bet vyr. leitenantas Prochorenka pats nusprendė įvertinti situaciją ir, apžiūrėjęs vis dar nieko nepastebėjusias „čalmas“, davė komandą „Kilti ir pirmyn“. Aš mėginau prieštarauti, bet jis man liepė baigt kalbas ir visiems pirmyn. Vos tik mes pakilom, čalmos dingo. Ėjome iš apmaudo sustingusiais žandikauliais...

Už 60-70 metrų, kai pasiekėm visiškai pliką, be didesnių akmenų, šlaitą, į mus ėmė pliekti iš apačios. Sukritom, kas kur, ir paleidom padriką ugnį.

Vos pasigirdus pirmajam šūviui, mudu su eiliniu Ženia Žukovu sukritom už nedidelio akmens. Šlaitas buvo status ir akmuo mūsų beveik nedengė. Truputį kilstelėjęs galvą pradėjau žvalgytis patikimybės uždangos. Ženia sušnibždėjo:

– Nejudėk, gal pagalvos, kad ir mes akmenys.

– Eik tu, kvaily, tuos kalnus jie geriau žino, kaip tu savo kiaušinius, – atsakiau ir pastebėjau, kad už 15-20 m dalis mūsiškių, patogiai įsitaisiusių už didelių akmenų, moja mums ir rodo į automatus – vadinasi, pridengs. Beliko tuos 20 m nubėgti.

– Aš raunuos, po keleto sekundžių raukis ir tu, bet tik po keleto, skaičiuok iki keturių, – ir, atsispyręs visom keturiom, zigzagais nulėkiau. Vos atsispyrus pasigirdo nauja, tankesnė, šūvių papliūpa. Kulkos krito palei kojas, šonus, bet vis pro šalį... Staiga mane paliko ramybėje – pradėjo „gaudyti“ Ženią. Visa tai jauti visu kūnu. Mūsiškiai kaip pasiutę „šutino“ į apačią ir mudu abu vienas po kito pasiekėme juos.

Vyrai ėmė juoktis, plekšnojo per pečius, kiti ties užpakaliu čiupinėjo kombinezoną, ar nieko nereikalingo ten neatsirado, ir užsiėmę nosį pūtė – atseit apsišikę, o mudu gaudydami orą juokėmės:

– Nedaug... betrūko...

Taip „surinkom“ visą kuopą prie akmenų krūvos. Jie kyšojo tekančiam nuo kalnų vandeniui išplovus smėlį. Pastebėjęs Pavelą perbėgau pas jį. Draugiškai pasibadėm alkūnėm.

– Matai? – paklausiau. – Vos neteko tau maniškiams rašyti. Kaip būtumėt išvilkę?.. O kaip tu čia atsidūrei, juk ėjom kartu?

– Aš nė pats nežinau! Pradėjau tavęs žvalgytis jau gulėdamas tarp akmenų...

Per imtuvą „Zviozdočka“, o juos turėjo visi seržantai, pasigirdo vyr. leitenanto Prochorenkos įsakymas:

– Perbėgimais žemyn.

Komandą pakartojau garsiai ir nuo savęs pridėjau:

– Suskis tas Prochoras, amžinai dreba kaip šuo, būtumėm nuskynę tuos penkis, nereikėtų savo šiknomis rizikuoti.

Žemiausiai esantys „nusirovė“ iš akmenų uždangos, mes dengėme juos ilgomis automatų ir kulkosvaidžių serijomis, kol jie pasiekė kitą akmenį. Dabar jau visa kuopa buvo pasidalijusi į mažas grupes, kurios, vienos kitas dengdamos, leidosi be jokių karininkų komandų, susišnekėdamos vien ženklais.

– Paška, aš raunuos – tu denk, mostelėsiu ranka – bėk! – riktelėjau.

Jis pritariamai linktelėjo.

Atsispyręs visomis keturiomis, strimgalviais nulėkiau žemyn, prie iš anksto nusižiūrėto akmens. Iš šūvių garso sprendžiant, apačioje šaudė dviese: su M-16 ir PPŠ. Ypač taikliai pylė iš M-16. Vos man išlindus iš už akmens, į jį atsitrenkė ir kaukdamas nuslydo kelios kulkos.

Mostelėjau ranka ir pradėjau trumpomis serijomis čiupinėti apa-

čioje esančią medžių unksmę. Šaudydamas akies kraštu mačiau, kaip atleikia Paška. Uždusęs jis virto šalia manęs, gaudydamas orą.

– Kvaily, tau gyvent nusibodo? Ko bėgi tiesia linija, kaip kuilys pas kiaulę? Nori, kad „užmerktų“?!

Jis ramiausiai mostelėjo ranka, pasiuntė mane „ant trijų raidžių“ ir pridėjo, kad ir taip vos gyvas.

Kitas perbėgimas buvo ilgesnis. Aplink šaudė, bet smegenys fiksuodavo tik šūvius iš apačios, o mūsiškių AKS-74 garsas tarytum viskam fonas, ir neatrodė, jog ir mūsiškiai ginklai neša mirtį.

Bakstelėjau alkūne Pašką – atseit ruoškis, ir parodžiau, jog rausiuos nuo šalia esančio akmens, nes mus „ganė“, o virsti, po to vėl pakilti iš po to paties akmens, vadinasi, užsidirbti Raudonosios žvaigždės ordiną, kurio prisegimui apačioje šaudantys dušmanai padarys skylutę. Ordinas garantuotas, tiesa, po mirties.

Ištiesęs į priekį rankas su automatu, šonais nusiritau už parodyto akmens ir pirmyn. Vos pašokau... vėl keli šūviai į akmenį, už kurio gulėjau su Paška. „Šį kartą apipisau“, – šmestelėjo galvoje, kiek turiu sveikatos kabindamas didesniais ir mažesniais zigzagais į apačią. Pasutinius metrus skriste nuskridau ir pyliau šalmu į akmenį. Truputį apsvaigau, nusimušiau krumplius, bet buvau patenkintas. Žvilgtelėjau pro vieną akmens šono kraštą, antrą. Pasirinkau patogesnę. „Kuo mudu jiems taip įtikome?“ – šmestelėjo galvoje, akimis ieškant, kur tie suskiai gali būti sulindę.

Mostelėjau Paškai ir pradėjau šaudyti. Staiga riksmas, aš vis šaudau, girdžiu dejonės. Paškos nėra. Atsisukęs pamatau jį gulintį...

– Šliaužk čia! – šūktelėjau, bet jis tik pakraipė galvą. Įsidėjau naują šovinių apkabą.

– Viskas, – tariau pusbalsiu. – Į kalną – tai ne į pakalnę.

Leistis buvo sunku, o kilti taip šaudant – amen... Nusikeikiau keiliais keiksmazodžiais iš karto. Prochoras kažką šaukė per imtuvą. Nusiėmiau ausinę, įsikišau į antį ir puoliau į viršų. Kojos slydo, stumdamos išplautą smėlį, o kulkos „gulėsi“ palei šonus, kojas, rankas. Jaučiau jų deginantį karštį, bet visomis keturiomis kabinausi į priekį. „Geriau iš karto, ko kankina“, – lindo mintys į galvą. Pašką pasiekiau gal nė minutės neužtrukęs, o atrodė, kad praėjo gera valanda, o gal ir visai sustojo laikas. Nutvėriau už juosmens diržo viena ranka, kitomis

trimis galūnėmis kabinausi į smėlį. Už akmens atsigavau nuo dusinančio alsavimo, bet kažkaip netilpo galvoje, negalėjau patikėti, jog esu gyvas. Drebančiom rankom išsitraukiau individualią vaistinėlę, nusukau nuo promidolio adatos antgalį, pradūriau tūbelės membraną ir per kelnes įsmeigiau į kojos raumenis adatą. Suleidęs vaistus, išsitraukiau EPP paketus. Vieną perplėšiau ir visą laiką savyje kartoju: „Gera, kad esu mažiukas... Gera, kad esu mažiukas...“

Paškai gelto veidas. Papurtęs paklausiau, kur skauda.

– Pilvas, – vos išsteno jis.

Atsagstęs kombinezoną, apžiūrėjau pilvą ir nugarą, bet skylės nebuvo.

– Kas dar skauda? – paklausiau.

– Kojos tirpsta, – atsakė.

Apžiūrėjau abi šlaunis, bet skylės nebuvo. Apverčiau ant pilvo. Vartant Paška tyliai vaitojo, aš negailestingai naršiau po jo kūną, ieškodamas kulkos skylės. Po sėdmenim radau kulkos įėjimo angą. Perplėšiau kombinezoną – šlaunys buvo sveikos. Perpjoviau kelnių klyną ir kruvinas trumpikes... Kulka buvo pramušusi sėklidžių kapšelių ir, matyt, įlindusi į vidurius, nes kraujavimo nebuvo. Pilvas buvo kietas. „Gal ir kepenys sužeistos, kad vargšas Paška taip pagelto“, – pagalvojau. Alsuoju vienos sėklidės kraštas išslysdavo pro pramuštą nemažą skylę. Tvarsčiau jį vadinamuoju „plavkės“ būdu. Jis gulėjo užsimerkęs, truputį prasižiojęs alsavo. „Matyt, kliuvo į akmenį ir rikošetu kulka įėjo per šlaunį į pilvą“, – svarsčiau, baigdamas tvarkyti.

– Viskas, mirštu, parašyk motinai, adresą rasi, – išlemeno jis. – Saulė... Saulė...

Supratau – uždengti nuo saulės. Uždengiau veidą palapine-apisiaustu. Sėdėjau šalia jo ir žiūrėjau, kaip akimirksniu lysta jo rankos. Pirštai atrodė nesveiki, su nenormaliais sąnariais. Prasidėjo traukuliai... Jis drebėdamas išsiritė, kažko ieškojo rankomis. Iš burnosėjo kažkoks nesuprantamas murmėjimas. Staiga visas atsileido...

Sėdėjau buku žvilgsniu, tarytum visa, kas dėjos aplink, manęs nelietė. Viskas apsitraukė kažkokiu rūku... Mačiau, kaip už vieno perbėgimo mūsiškiai, rodo: „Denk!“. Bet aš numojau ranka ir nusukau galvą į kitą pusę. Verkti nenorėjau. Bet buvo pykinančiai tuščia.

„Gal reikėjo kumščiu spausti bambą? Bet kraujavimo juk nebuvo,

kam tą arteriją spausti. Timpos taip pat niekur nereikėjo“, – pradėjo lįsti į galvą mintys.

Mačiau, kaip atbėgo mūsiškiai, kaip kažką šaukė persikreipusiais veidais, kiti jau buvo apačioje ir mėtė granatas. Apšaudymas baigėsi, nors man buvo nusispjaut. Emė krėsti drebulys. Suėmė juokas. Mintyse kartojau: „Sakiau, kad mirsi nepisęs... Juk sakiau...“. Bet tai buvo ne juokas, o kažkoks pratisas garsas...

Paguldė ant apsiausto-palapinės ir keturiose nešė. Ašėjau šalia, kiek leido akmenys, užsivertęs jo kuprinę ir automatą. Nešant galva atvirto atgal, burna išsižiojo. „Jis visai nebepanašus į Pašką“, – pagalvojau, žiūrėdamas į smarkiai išžiotą burną.

Nusileidę sutikome šmižinėjančius po aulą sąjungininkus, kurie varėsi du belaisvius ir nešė atimtus PPŠ. Nebetoli mašinų Prochoras parodė drąsą – paėmęs vieną PPŠ, nušovė pro šalįėjusius du aūlo vyrus.

XV skyrius

Porą dienų išbuvę bazėje, vėl „šukavome“ aūlus. Šarvuota kolona įvažiuodavo į aūlą. Išskirstė stebėjimo sektorius ir buvo pasiruošęs kiekvieną akimirką palaikyti mus ugnimi. Bet aūlai buvo pustuščiai – likę vieni seniai, kurie nebegalėjo išbėgti. Mes „šukavome“ – įbėgdavome į namus ir, paviršutiniškai apžiūrėję juos, „nacionalizuodavome“ rastus magnetofonus, laikrodžius ir pinigus.

Įbėgęs į vieną namą, išgirdau žingsnius antrame aukšte. Tylomis užsėlinęs radau pasirengusį į gatvę šokti „duchą“. Jei būčiau pavėlavęs nors akimirką, jis būtų dingęs tvorų labirinte. Nutvėriau aš jį jam visai netikėtai ir akimirksniu primetęs automatą prie peties šuktelėjau:

– Dreš! Inža bia! (Stok! Ateik čia! – afg.)

Jis akimis išmatavo atstumą iki manęs, žvilgtelėjo į apačią (aš prisitaikiau jam į krūtinę) ir, matyt, nusprendęs, jog kulka bus greitesnė, atsistojo, priėjo prie manęs. Buvom vienu du. Vienas prieš vieną. Tik aš ginkluotas. Jo akys degė malšinamu pykčiu ir apmaudu. Dėl viso pikto nutvėriau jį už krūtų ir rėžiau į sieną. Ir kol jis gaivaliojosi nuo smūgio, patikrinau kišenes. Jose radau dokumentus, kuriuose jis karininko uniforma su nematyta kokarda (skiriamasis ženklas) ant kepurės.

– Štai, ko tu, paukšteli, bėgi?! – nudžiugau ir, kai drumzlinos akys praskaidrėjo ir jose atsirado baimė, nusivariau jį su savimi.

Parodžiau jo dokumentus vyr. leitenantui Prochorenkai, pasakęs savo nuomonę:

– Amino armijos karininkas ir, jei slapstosi, išvien su dušmanais.

Bet Prochorui buvo įkyrėjęs vienas senis, kuris sukosi apie jį, vis kartodamas:

– Paisą... paisą... (pinigai).

Prochoras nesuprasdamas keikėsi ir grasino seniui kumščiu, o mes šypsojomės supratę padėtį: kažkuris mūsųškių atėmė jam pinigus, tad atėjo žmogus skūstis karininkui, o tas afganų nė bum bum.

Su mano atgintuoju belaisvių buvo 10. Visi buvo „patikrinti“: nugęti laikrodžiai ir paimti pinigai. Kurį laiką belaisvius varėmės kartu, po to, dideliame mūsų pasipiktinime, Prochoras liepė visus paleis-

ti. Mėginau prieštarauti, kad maniškis – karininkas. Bet Prochoras tik mostelėjo ranka.

– Suskis, bails, šūdžius! – keikiau jį susiriesdamas. – Dreba dėl savo šiknos ir nori užsitarnauti sau gyvybę, jei papuls į rankas „du-chams“. Paškos nebėr, o jis, kuilyš... geras! Mūsiškių negaila, o „du-chus“ paleidžia! Oi, kaip aš džiaugčiaus matydamas, kaip dušmanai jo kiaušius smulkina kaip svogūną!

Bet pasigirdo įsakymas „Pirmam skyriui rikiuot“, ir uždariau savo srėbtuvę. Išklausę įsakymo, atsiskyrėme nuo pagrindinės grupės ir patraukėme „šukuoti“ aūlo dalies. Nuo vieno namo stogo pamatėm kukurūzų lauku einant mūsų link apie 50 ginkluotų „duchų“.

Skyriui vadovaujās kuopos zampolitas leitenantas Zdobinas paskirstė mus į dvi dalis. Viena dalis – 6 vyrai, turintys AGS (automatinį granatsvaidį, kuris šaudo 200 g granatomis iki 3 km, o sprogsi granata palieka vadinamąją 7 m spindulio „mirties zoną“). Tik gaila, kad AGS-nikas buvo pamiršęs pasiimti optinį taikiklį ir nuėjo su zampolitu.

Likome penkiese prie namo. Aš užlipau ant stogo koreguoti mūsų grupėje esančio 82 mm minosvaidžio ugnies. Paleido vieną miną. Aplink vien aukšti medžiai, nematau, kur sprogo nukritusi mina.

– Arčiau ir dešiniau! – šūktelėjau. Vėl sprogimas, bet vėl nieko nematau.

– Dar arčiau! – šaukiu.

Vėl sprogimas, šaukiu, kad dar ir dar arčiau varytų, tikėdamasis išvysti sprogimą, bet minosvaidininkai ėmė šaukti, jog vamzdis ir taip tiesiai vertikaliai stovi, ir miną paleido. Akimirksniu neliko mūsų nė vieno. Mina nukrito ir sprogo 20-25 m nuo mūsų užimtos pozicijos. Po sprogimo vėl visi iš kažkur atsirado ir „baksnojo“ artileristus, kad neperspėjo, jog mina gali kristi mums patiems ant galvų.

Kol vėl nuo stogo stebėjau kukurūzų lauką, kažkuriš uždegė namą ir aš jau degančiais laiptais vos spėjau išbėgti lauk. Uždegėjui užmečiau į snukį. Namas degė, ir mums neliko nieko kito, kaip ieškoti zampolito grupės. Juos radom neblogai įsitaisiusius. Užėmėm žiedinę gynybą ir laukėm dušmanų.

Staiga iš kažin kur atsirado paauglys. Pamatęs mus ėmė bėgti. Kažkuriš šūktelėjo: „Jis mus išduos!“ – ir visi ėmė šaudyti į jį. Bet kulkos jo

nekliudė, o jis bėgo į kukurūzus šaukdamas kažką panašaus į „fašist“. Usovas pritūpė ant vieno kelio, gerai prisitaikė ir paguldė jį, iki kukurūzų likus nubėgti vos kelis metrus...

Dušmanus pamatė už poros kilometrų, kopiančius į kalną. Vytis buvo beprasmiška, todėl apšaudė iš AGS.

* * *

Visų aulų pagrindinė gatvė pilna nedidelių krautuvėlių, vadinamų kantinais arba dunkanais. Užrakintos jos būdavo mažomis kinietiškomis spynelėmis, tad atidaryti jas nebūdavo didelio vargo. „Šukuodami“ aulus, labiausiai domėjomės kantinais. Tiksliau, jose esančiomis prekėmis. „Nacionalizuodavom“ cigaretes, degtukus, pyragus, kartais maišus ryžių, miltų, cukraus. Visos šios prekės pajvairindavo skurdų tarybinio kareivio maisto racioną. Be to, „trofėjaus“ kiekio niekas nekontroliavo. Galima būdavo dalį „nacionalizuoto“ cukraus dar kartą „nacionalizuoti“ ir vėliau paversti „braške“.

Tarp kuopų vykdavo tarytum lenktyniavimas – kuriems bus paskirta „šukuoti“ aulo centrą, t.y. kantių gatvę. Ir jei kuri kuopa kelis kartus iš eilės gaudavo įsakymą „šukuoti centrą“, kitos kuopos jiems patyliukais pavydėjo ir pusbalsiu vadino subinlaižiais. O laimingieji rodė mums į savo užpakalius ir pliauškinio lūpomis arba ties juosmeniu imitavo onanizmą. Karininkai žinojo apie atvirą plėšikavimą, bet į visa tai žiūrėjo pro pirštus, tarytum į vaikiškas išdaigas, ir mielai imdavo mūsų dovanojamas cigaretes.

Per operacijas, ypač daugiadienes, būdavome tepaluotais, išplyšusiomis sagomis kombinezonais, nepraustais ir neskustais snukiais, o rūkėm „Marlboro“, „Kent“, „Eve“.

Kartą viename aule po jau centru praėjusios žvalgybinės kuopos, važiovo visa kolona. Kantių durys buvo viliojančiai atviros, prekės, kurių nebesugebėjo paimti žvalgybinė kuopa, tarytum pačios prašėsi į mūsų kuprines. Mes šokinėjom iš važiuojančių mašinų ir paskubomis grūdome į jas, tiksliau, „nacionalizavome“, prekes. Kol radau dar šio to turintį kantią, kol prisirinkau prekių, kolona pavažiavo gerokai į priekį, aš, bijodamas atsilikti nuo savo mašinos, puoliau pro kantino duris ir kaktomuša susidūriau su bataliono vadu, sėdinčiu ant savo ry-

šio mašinos „Soroka“. Bataliono vadas sustabdė mašiną, nusišypsojo žiūrėdamas į mane. „Įklimpau“, – pagalvojau, nes jaučiausi tarytum be kelnų: iš kuprinės kyšo keli blokai cigarečių „Red & White“, kurias grūdau nenusiimdamas kuprinės, ir abiejose rankose po arbūzą.

– Vieną duok šen, – pagaliau tarė kombatas, – o visa kita padėk iš kur paėmei...

– Klausau! – šuktelėjau ir įbėgau į parduotuvę. „Šūdą aš tau paliksiu“, – pagalvojau ir, palaukęs, kol „Soroka“ nubirbs, išbėgau iš parduotuvės. Aplinkiniais kiemais pasivijau savo mašiną. Visas „nacionalizavimo“ procesas, po kurio ištuštėdavo ne tik kantinai, bet ir vietinių kišenės, ir jų laikrodžiai, be to, vištos ir viskas, kas valgoma, truko neilgai. Iš TSKP delegatų suvažiavimo grįžęs garnizono vadas smarkiai kritikavo mūsų pulką, sakydamas: kur praeina desantas, ten lieka tik griuvėsių krūva ir nė gyvos dvasios. Tai sukėlė mums smagų juoką, bet pulko vadovybei, matyt, buvo „įstatyta klizma“ ir buvom griežtai perspėti dėl plėšikavimo, namų padeginėjimo.

Bet ir toliau buvo peršama neoficiali moralė: geras afganistanietis – tik negyvas. Visi jie dušmanai. Jei nespėja išbėgti į kalnus, mušasi į krūtinę sakydami: dust (draugas), o kalnuose jis mums dušman (plėšikas). Štai ir atskirk, nemokėdamas kalbos, – dust jis ar dušman.

O susitikimas su TSKP suvažiavimo (nebepamenu kokio) delegatu baigėsi tuo, kad daugelis mūsųškių ėmė rimtai siūlyti šaudyti visus afganus iš eilės. Tuščius aulus ir miestus apgyvendinti tokiais pat „du-chais“, tik tarybiniais, – uzbekais ir tadžikais. Tada karas ir bus baigtas. Garnizono vadas tik skėstelėjo iš nevilties rankomis, – atseit kalbu kaip su žmonėmis, o čia pusgalvių gauja. Ir pokalbis buvo baigtas.

XVI skyrius

Pirmose operacijose prieš įeinant į aulą vykdavo artilerinis parengimas – mūsų pulko artilerijos divizionas, kurį sudarė 122 mm haubicos ir 120 mm minosvaidžiai, apšaudydavo aulą, kalnus. Ir po to eidavome „šukuoti“ išdaužyto aulo.

Vėliau artilerijai buvo uždrausta šaudyti į gyvenamuosius punktus, bet galėjo pliekti į kalnus kiek širdis geidžia. Ir tik ekstra atvejais į aulus.

O auluose savo ugnimi mus palaikydavo malūnsparniai, kuriems apšaudymo kryptį nurodydavome raudonomis raketomis.

Tarybinės Armijos veiksmai kaskart vis humaniškėjo – buvo uždrausta naudoti adatinius, skeveldrinius fugasinius sviedinius, napalmą ir fosforines bombas. Taip pat šaudyti arba mušti belaisvius.

Pirmoje ar antroje pulko operacijoje buvo numuštas mūsiškių malūnsparnis MI-8. Lakūnai sudegė. Vėliau atskridę malūnsparniai mėtė ant gyvenamų vietovių benzino ar napalmo kanistrus ir sprogdino ore, degindami viską iš eilės. O vakare, nusileidę prie mūsų laikinos stovyklos, dvi gertuves techninio spirito išmainė į 13 belaisvių dušmanų. Pakilę keletą dešimčių metrų, pakibo ore ir išmetė gyvus belaisvius lauk.

* * *

Bataliono, kuriame tarnavau, IV kuopa, imdama vieną aulą, neteko daugiau kaip pusės karių. Aulą užėmė ir į nelaisvę paėmė 12 dušmanų. Iš penkių kuopos karininkų likę du (vienas iš jų – pulko KARATĖ instruktorius) prisigėrė, ėmė varžytis, kuris iš pirmo smūgio išnarins „duchui“ žandikaulį. Instruktoriui sekėsi geriau. Tarp belaisvių buvo puskarininkis ir Sąjungoje baigęs karininkų mokyklą afganų karininkas, perėjęs į dušmanų pusę. Juos mūsų karininkai pasiliko „desertui“. Kai visi eiliniai dušmanai įgijo į krantą ištrauktų plekšnių fizionomijas, ėmėsi karininkų.

– Ką tu darytum, jei ne tu, o aš būčiau pakliuvęs tau į nelaisvę? – paklausė kapitonas Primenka dušmanų karininko.

– Aš tau gyvam odą nuplėščiau, – ramiai atsakė nebloga rusų kalba.

– Na... odos aš tau nelupsiu, o tik... pakarsiu... – nuolaidžiai tarė kapitonas Primenka, o seržantas Tkačiukas jau ruošė kartuves. Karininkas sudrebėjo visu kūnu, bet pasigailėjimo neprašė, nors musulmonui baisiausia mirtis – pakorimas. Kilpa užveržia gerklę, per kurią, pagal musulmonų tikėjimą, siela turi išeiti pas Alachą ir ji, kaip ir katalikų tikėjime, pasmerkiama amžinoms kančioms ir klajonėms.

Pakorę karininkus, eilinius dušmanus numetė nuo stataus skardžio, įkišę kiekvienam į kišenę granatą su ištrauktu žiedu...

* * *

Pulko kolonos priekyje važiuojanti V kuopa pakliuvo į pasalą. Mūsų kuopa gavo įsakymą užkirsti atsitraukiantiems dušmanams kelią. Iššokom iš mašinų ir, paskirstyti grupėmis, ėmėm keltis į kalnus, norėdami apeiti dušmanų grupę.

Mūsų skyriui, sustiprintam artileristų su 82 mm minosvaidžiu, vadovavo zampolitas Zdobinas. Belipant kalno šlaitu buvome apšaudyti iš apačios, t.y. iš aūlo. Šaudė dviese, bet, sprendžiant iš garso ir kulų išmušamų duobučių – buvo tolokai.

Mes užėmėm labai nepatogią gynybą. Buvo sumontuotas minosvaidis ir mes mielai atidavėm artileristams dalį savo naštos – po tris minosvaidžių minas, kurias mums „įsūdė“ nešti prieš išeinant į kalnus. Atiduodami minas, artileristus skubinom, kad mažiau koreguotų savo ugnį ir tik daugiau šaudytų, kad nereikėtų vėl tų sušiktų minosvaidžio minų nešti, o tai gali nebepasitaikyti proga jas iššauti.

Minosvaidininkai išsižioję (kad neužgultų ausų) varė į vamzdį miną po minos ir šaudė visai nesitaikydami. Šaudė artileristai minas, o mes tuo tarpu pagulėjom – atsipūtėm.

Komanda „Pirmyn!“, bet vos tik pakilome ir pajudėjom truputį į priekį, vėl teko sukristi už akmenų. Kol mes stengėmės išeikvoti minas, modžachedai spėjo mums užkirsti priekį – dabar jau šaudė iš priekio ir iš apačios. Priekyje esantis šaulys buvo pavojingesnis – jo pirmieji šūviai mūsų vos nekliudė.

Gulėdamas už akmens, analizavau padėtį: nusileisti į apačią – ne, į priekį – ne. Reikia tik kelių šaulių ant šlaito viršūnės, ir mums nebėra

kur bepasislėpti.

Mano žvilgsnis susirado eilinį Vasią Goršeniną, kuris jau buvo tos pačios, kaip ir mano, nuomonės ir nykščiu parodė į viršų. Zampolitas, užlindęs už akmens, knisosi su nešiojamu radijo siųstuvu.

– Einam, Vasia, – šūktelėjau.

Vasia linktelėjo galva, tarytum stengdamasis kuo giliau įsižiūrėti man į akis.

– Skyriau, palaikyk mus ugnim, – šūktelėjau, ir su Vasia kaip kalnų ožiai ėmėm šokinėti nuo akmens prie akmens. Dusau, bet sustoti buvo nevalia, ir mes vis ropštėmės aukštyn į kalną. Bėgdamas stengiausi saugotis kairėje esančio šaulio, nes jo ugnis į mus buvo daug taiklesnė, ir keletą kartų kulka vos nekliudė man galvos. Vasia pirmas atsidūrė viršuje, aš netrukus po jo ir iš karto užėmėm gynybą. Vasia į vienišo šaulio pusę, aš – jo užnugarį ir šoną. Prakaitas bėgo čiurkšlėmis ir graužė akis. Kombinezonas prikibo prie kūno. Perstėjo akis, o burna buvo sausut sausutelė. Kvėpavimui susivienodinus mirktelėjom vienas kitam. Vasia perbėgo arčiau krašto ir žvilgtelėjo į apačią.

– Labus, atėik čia, – šūktelėjo jis.

Aš, neišleisdamas iš akių savo stebėjimo sektoriaus, perbėgau pas jį.

– Ei, pusgalviai, – juokėmės ir šaukėm savuosius, esančius žemiau, – norite, mes jus kaip nuo bybio muses nuspriegsime?.. Lipkit į viršų, nes jūs iš viršaus matomi kaip ant šiknos spuogai.

Zampolitas davė komandą grupėmis lipti į viršų.

– Reikėtų tą šaulį pagąsdinti, – tariau Vasiai.

Vasia, kaip visada, pasižiūrėjo giliai į akis:

– Reikėtų!..

Perbėgimais, vienas kitą saugodami, bet nešaudydami, artėjome prie šaulio, kuris „tylėjo“.

Vasios perbėgimas, o aš guliu už didelio akmens, laikydamas paruoštą automatą. Šūviai – vienas, antras, trečias... Trumpomis serijomis pilu į kalną, „čiupinėdamas“ jį. Kalnų aidas taip išplečia šūvio aidą, kad neįmanoma suprasti, iš kur būtent šauta, aiški tik kryptis.

Tuščią šovininę pakeičiu pilna ir kažkokiu penktu ar šeštu pojūčiu jausdamas, kad Vasia gyvas, vis dėlto šaukiu:

– Vasia... Gyvas?..

Atsakymo nėra, bet tiesiog žinau, kad gyvas, nes jis per daug gu-

drus, kad taip paprastai žūtų! Guli už akmenų.

Priekyje esantis šaulys tyli – gudrauja. Aš apsiverčiu ant nugaros, įvarau šovinį į vamzdį. Žvilgteliu į dešinę – mūsiškių dar nėra. Stai ga pamatau – už kelių šimtų metrų nuo mūsų į kalną kopia modžachedai. „Na, ir situacija“, – pagalvojau, krisdamas už akmens veidu į juos. „Priekyje – vienas, apačioje – keli, gerai, kad dešinėje mūsiškiai. Jau turėtų pasirodyti“, – pamąsčiau ir gerai nusitaikęs paleidau porą trumpų serijų į kitos viršūnės, ant kurios jau stovėjo dušmanai. Vienas susvirduliavo, o visi dingo tarp akmenų, bet nešaudė. Staiga šalia manęs kažkas žnektelėjo. Sukdamasis ant šono, atkišau automatą.

– Taip tu būtum ir suspėjęs... aš tau jau būčiau spėjęs nupjauti kiaušius ir sukišti į šikną. – juokiasi Vasia.

– Na, tu mane ir išgąsdinai!.. – atsigavau aš ir nupasakojau visą padėtį.

– Jei tie mulkiai nesuspės užlipti, gali būti riesta, – sušnibždėjo Vasia. – O mano šaulys tyli, nors buvo taip prispaudęs už nedidelio akmens mane, kad aš riečiau kojas ir jaučiau, jog jos vis tiek matosi, ir, žinai, kokia mintis šovė tą akimirką: „Kaip būtų gera, jei neturėčiau kojų!“

– Na, tu ir bukasnukis, – tarstelėjau.

– Guliu, o jis nebešaudė, ir vos tik tu paleidai kelias serijas į kitą pusę, aš jau bėgdamas supratau, jog tai geras momentas.

– Filosofas!..

Mūsiškiai sunkiai lipo į keterą visiškai nesisaugodami.

– Gult!.. Atlėpusiai... gult!.. – šaukėm mudu, rodydami į priekį.

Priekinė grupė „išsibarstė“ ir užėmė gynybą. Zampolitui trumpai viską nupasakojom ir pasisiūlėm „pačiupinėti vienišąjį šaulį“, kol jie atspūs ir dengs mūsų užnugarį. Be to, šis vėl rodė gyvybės ženklus: šaudė į bekopiančių mūsiškių grupę. Gavę zampolito pritarimą, perbėgimais, bet bėgome iškart abu, laikydamiesi tarp savęs 5-7 m atstumo, artinomės prie dušmano.

– Vasia, granatą! – šuktelėjau bėgdamas.

Beveik vienu metu metėm granatas ir laukėm sprogo. Iškart po sprogo jau „čiupinėjome“ uolas. Matyt, nervai dušmanui neišlaikė, nes jo mėlynas apdaras sušmėžavo akmenų fone.

– Trumpomis!.. – šuktelėjo Vasia, ir netrukus šaulys gulėjo keistai išsižergęs.

– Vienas – nulis... – tarstelėjau ir perbėgimais grįžome prie savų.

Zampolitas buvo „užsakęs“ artilerijos ugnį ir koregavo ją pagal vie-nišus artilerijos sviedinių sproгимus. „Valė“ kalną, į kurį ruošėmės kilti. Mes gulėjom, viena akimi stebėdami sektorius, rūkėm ir keikė-mės, nepiktai, draugiškai. Nutilus artilerijos pabūklams, kalnu lipo-me aukštyn, kol ėmė temti.

Zampolitas radijo siųstuvu gavo naują užduotį – užimti gynybą nakčiai kalnuose. Buvo išskirstyti postai, ir mes niurzgėdami nuėjo-me į užduotas pozicijas. Aš užėmiau nurodytą poziciją ant stačios uo-los krašto, kurios papėdėje dar buvo galima įžiūrėti vingiuotąjį kalną takelį. Išsiėmęs patogiai susidėjau granatas, kad išgirdęs įtartinus gar-sus galėčiau jas akimirksniu numesti į apačią. Buvo įsakyta nemiegoti, tačiau akys lipė lipo, nors klausia įtempta iki spengimo. Kai ėmiau „grimzti“ į gilesnį miegą, pradėjau pats save erzinti, norėdamas jį iš-blaškyti: galvojau apie namuose likusius tėvus ir seseris, laukiančias ir nelaukiančias mergas, kurioms visoms tiko žodis „bliadės“, apie tai, kad čia kažin koks nešvarus karas. Nė suprasti nebuvo galima, iš kur tie rupūžės šaudė, viską maskuoja aidas ir akmenų nelygumas. Be to, jie turi po kelis greta vienas kito esančius apkasus, kuriuos vis keičia. Mums vietovės nežinomos, žemėlapiuose viskas kitaip: kai atvyks-tame į vietą, esame kaip akli kačiukai. Dušmanai laksto kalnais kaip kalnų ožiai, žino visus perėjimus, uolas, skyles, slėptuves ir mausto mus kaip nori. Lygiame lauke mes juos sutvarkytumėm kaip šiltą vil-ną, o tie prakeikti kalnai... Nežinom nei kalbos, nei papročių – nieko. Jiems peršamas socialistinis gyvenimo būdas nepatinka. Nors jie la-bai neturtingi ir beraščiai, mes juos galutinai apiplėšiam. Tyčiojamės iš jiems šventų dalykų – įeiname į haremus, pridergiame šventyklas. Šaudome jų brolius, seseris, kartais ir vienintelius gyvulius. Ir jie kuo toliau, tuo stipresni, atkaklesni, drąsesni. Kovoja visi vyrai, net paaugliai.

O mums pumpuoja kitką, vis primena, tarytum kištų pirštus iki sąnarių į kruviną žaizdą, kad žūva ir sužeisti mūsų draugai, 18-19 metų tampa invalidais, ir dėl visko kalti dušmanai – juos reikia pjauti, šaudyti, naikinti, nes mes nenugalimi, nėra pasaulyje tokios armijos, kuri paklupdytų mus ant kelių. O čia turim reikalą tik su sušiktais dušmanais, kuriems dar toli iki žmonių.

„Duobės“ tarp apmąstymų nenutraukdavo minties. Tik kartais nukrypdavau nuo pripumpuotų saldofoniškų minčių ir tada aki-mirksniu nubusdavau, pajutęs kažką ne taip.

* * *

Švintant gautas įsakymas „Leistis prie mašinų“. Norėdamas sutau-pyti laiko, nutariau leistis stacia uola. Kabinausi už iškyšų ir duobelį, rizikuodamas nusišukti sprandą, nes judėti trukdė automatas, šovini-nė, kuprinė, dėklas su granatom.

Pasiekęs uolos vidurį, staiga supratau: jei apačioje atsirastų šaulys, aš jam būčiau puikus taikiny – kaip varlė, visomis keturiomis pri-smeigta prie lentikės.

Likusį kelią lipau drebėdamas ir laukiau šūvio, bet jo vis nebuvo. Laikas išsitempė... Nors dar nebuvo karšta, buvau šlapias nuo baimės prakaito, kuris graužė akis, o aš neturėjau laisvos rankos nusišluos-tyti. Batai pasidarė slidūs, rankos prakaitavo. Kai iki apačios liko keli metrai, nebeišlaikė nervai. Nušokau.

Šlumštelėjau kaip maišas ir persiverčiau kelis kūlius. Kojos rankos buvo sveikos, tik smūgį padidino papildomas svoris, kurį nešiodavo-mės ant pečių ir juosmens diržo.

Kurį laiką gulėjau už akmens, laukdamas saviškių. Suėmė baimė: jei užpultų, tai mirti vienam būtų daug baisiau... O jei mūsiškiai nusi-leis kitoje vietoje, ar besileisdami gaus naują įsakymą?... „Nervai“, – galų gale nusprendžiau, pamatęs saviškius, kuriems iš tolo daviau ženklą, kad nepalaikytų svetimu.

Mane pamatę nustebo. Parodžiau, kaip čia atsiradau. Visi juokėsi ir sukiojo pirštą prie smilkinio.

Susijungę su saviškiais sužinojome, kad viena 5-osios kuopos ma-šina buvo granatsvaiddžio pamušta. Sviedinys pataikė į dešiniąją ma-šinos „nosies“ pusę. Mašinos vairuotojui-mechanikui nutraukė pusę galvos, kulkosvaiddininko rankų riešus rado priešingoje mašinos pu-sėje, užpakalis ir kojos liko sėdėti, o visos kitos susmulkintos kūno dalys išlakstė po visą mašiną. Mašinos vadas seržantas Orechovas buvo sužeistas skeveldrų ir draugų kaulų, bet pavojingiausia – PTURS sviediniams numuštos galvutės. Jų nebuvo galima nei sutvarkyti, nei

judinti. Ir keista, kad tie sviediniai nesprogo. Sprogimo atveju tikrai būtų pasiteisinęs mašinos pavadinimas BMD – bratskaja magila desanta. Ištraukę iš mašinos sužeistuosius ir žuvusiems priklausančius mėsos gabalus, minininkai nuėmė kulkosvaidžius ir, įdėję į mašinos bokštą dvi prieštankines minas, ją susprogdino.

* * *

„Valome kelią“ iš paskos važiuojančiai technikai. Vienos kuopos sulipo į kalnus, mes einame aūlu. Mes laimingi, nes nereikia „pom-pintis“ einant kalnais, o apačioje galima rasti ką nors valgomo, susiveikti laikrodį, magnetofoną, pinigų ar čars (hašišo).

Kalnais einantys nespėja išlaikyti vienos linijos su esančiais apačioje, o mes susiduriame su pasala. Iš pradžių pastebėjome kitoje upės pusėje bėgiojančius vyrus. Kartu ėjusieji „Cerandoi“ grupuotės kariai pasistatė PK kulkosvaidžius ir nusitaikę laukė įsakymo. Mes buvome prisidėję prie jų. Bet vyr. leitenantas Prochorenka, kuris buvo ištikimas savo devizui „Aš neliečiu jūsų, jūs nelieskite mūsų“ ir vadovavo visai jungtinei grupei, davė įsakymą:

– Palikt! Visiems pirmyn!

Nusisproję ėjome pirmyn. Žvalgybinei grupei pasiekus atviresnį nuo medžių kelio posūkį, trys buvo iš karto sužeisti. Nelaukdami Prochoro įsakymų, vieni užėmę gynybą šaudė, kiti puolė traukti lauk sužeistųjų. Šaudė nuo ano ir nuo šio upės kranto.

Traukiant į saugesnę vietą sužeistuosius buvo sužeisti dar trys. Iš skausmo visi jie raitėsi kelio dulkėse, tarp jų – seržantas Genadijus Učajevs, mano naujas draugas. Pribėgę dviese griebėme Učajevą už pažastų ir dvidešimt metrų iki krūmų kiek kojos neša vilkome jį keliu, nors jis staugė iš skausmo. Krūmuose suleidau jam promidolio. Pamačius žaizdą, nuotaika krito iki nulio – dešimčia centimetrų žemiau pažasties žiojėjo 3 kapeikų dydžio kulkos anga. Kliuvo kaip tik ten, kur susegama šarvinė liemenė ir nėra nuo kulčių saugančių titano plokštelių. Atsegęs numečiau šalin šarvinę liemenę, ieškodamas kulkos išėjimo angos, bet jos nebuvo. Plaučiai nešvilpė, žaizda smarkiai nekraujavo, kruvinų putų burnoje nesimatė, nors Učajus spardėsi ir daužėsi kaip arklys. Dėl visa ko ant skylės užkliajavau gumą nuo EPP

ir aptvarsčiau. Učajus aprimo, matyt, ėmė veikti promidolis. Likę sužeistieji taip pat buvo „apiforminti“ – suleistas promidolis ir aptvarsčyti.

Skubiai traukėmės atgal. Žvalgybinės grupės „čiupinėjo“ priekį, šonus, užnugarį, o mes, likusieji, po keturis pasiguldę ant palapinių apsiaustų nešėm sužeistuosius prie mašinų, kur galėjo nutūpti malūnsparniai jų paimti.

Buvau vienas iš keturių, nešančių Učajų. Šis dejavo. Aš visą kelią jį šnekinau kaip bernas kaimo mergą, prašiau, kad pakentėtų, nemirtų, nebe toli iki mašinų likę. Aūle šovė į galvą mintis – liepia Učajų guldyti ant žemės ir iš vieno namo išnešiau lengvą lovą. Paguldę Učajų į lovą, užsikėlėm ją ant pečių ir kiekvienas, laikydamas „savąją“ lovos koją, vėl ėmėm bėgti – vytiš savočius.

Mūsų našta pasidarė patogesnė, tik bėgant nuokalne ar į kalną, Učajus tarp dejonių šaukė:

– Kurvos jūs! Neišverskit!

– Jei jau taip prabilai, tai gyvensi, kekšės sūnau!.. – garsiai džiaugiasi.

Prie mašinų pulko medikai suleido kažin kokių vaistų, apžiūrėjo žaizdas, perrišo. Visi sužeistieji gulėjo ant apsiaustų, tik vienas Učajevas – ant lovos. Jis visiškai atsigavo, pradėjo juokauti ir paprašė cigaretės. „Nušoviau“ cigaretę, uždegiau ir jis kaip niekur nieko rūkė ir pliuropė. Mane apėmė juokas ir pasilenkęs paklausiau:

– Učajau, o pasidulkinti ar nenorėtum?

– Žinai, ne pro šalį būtų, – krizeno jis, o aš jį švelniai keikiau.

Draugiškai pasiplūdęs su Učajevu, nuėjau prie kitų kuopos sužeistųjų. Keturi buvo sužeisti į kojas, o vienas storuliukas iš Pamaskvio, eilinis Jagotkinas, buvo be sąmonės – kulka įėjo per gaktą ir išėjo per tarpvietę, o pratarnavęs buvo tik pusę metų... Pulko medicinos punkto daktaras perrišinėjo jam žaizdą. Paklausiau, ar gyvens.

– Gyventi tai gyvens, bet vargu ar bebus... vyras.

Į pažymėtą signaliniais raudonais dūmais aikštelę nusileido du malūnsparniai. Sukėlėm sužeistuosius.

Su Učajevu susitarėm vienas kitam rašyti.

Tame tarpeklyje išbuvo dar kelias dienas. Mūsų kuopa nuostolių nebepatyrė, o pulkas per paskutines dienas neteko 60 žmonių: 20 žuvo ir 40 sužeista.

Tarp dvidešimties žuvusiųjų buvo dvi BMD įgulos. Jos žuvo užvažiavus ant „kietų“ minų detonavus mašinų sviedinių komplektams. Iš mašinų liko tik varikliai ir bokštas.

XVII skyrius

Grįžus pulko teritorija atrodė kaip rojus – nei šauda, nei gauda, o miegoti galima lovoje, nesvarbu, kad patalynė nekeista jau trys mėnesiai ir knibždėte knibžda utėlės.

Mūsų kuopa neoficialiai laikoma kovingiausia. Iš 72 žmonių per septynis mėnesius likom 32. Vakarinį patikrinimą metu tik ir skamba: žuvęs... sužeistas... gelta...

Visa diena suskirstyta darbais ir pasiruošimais: skalbiame, viriname utėles, remontuojame techniką, žygiuojam, sportuojam. Vakaraus savarankiškai mokomės KARATĖ, kiti lošia kortomis iš pinigų, pasišlėpę girtuokliauja, rūko čars arba alsuoja užpurkštu ant rankšluosčio chloretilu.

* * *

Vėl prasidėjo geltos epidemija. Nuo dulkių pūliuoja akys, daugeliui atsivėrė tropinės opos. Šias opas turintys vyrai vargsta, tvarstomas baisias žaizdas, po to raukydamiesi plėšia pridžiūvusius kruvinus tvarščius ir „neša visą katuškę“ – daro viską tą patį, ką ir sveikas kojas turintys, nors gali gulėti med. sanbate ir stumti dienas iki „dembelio“. Mes pajutom tarytum padidėjusį pareigos jausmą, kiekvienas jaučiasi atsakingas už visus, nes mūsų beliko tik pusė, ir gultis į med. sanbatą, jei tau tarnauti dar pusmetis, – tarsi nusikaltimas likusiems. Jei esi „dembelis“ – tavo kitoks statusas: tu jau kaip ir nebe karys, greičiau stebėtojas. Tau ryt poryt namo, o jei papuolei į operaciją – tau nepasisekė, ir kiti stengiasi tave laikyti „šešėlyje“, saugo namams.

Susirgę gydomės patys. Esame jauni, stiprūs ir „šlangavoti“ sergant – tai reiškia į savo vietą sodinti kokį „jauną“ – žioplį, per kurio nemokšiskumą gali žūti kiti, tavo artimi draugai, atrodo, nežmoniška.

* * *

Jau kurį laiką einu grandies vado pareigas. Esu pervestas į „veteranus“ ir po seržanto Liniko sužeidimo užimu seržanto vietą.

Atėjus papildymui, turėjau duoti susiprasti vakarykščiams bendro „lekiavimo“ draugams. Dar vakar mus kartu „gaudė seniai“, o šiandien jau aš juos turiu priversti „lekioti“, nes metų skirtumo tarp „jaunų“ nėra, o atitarnavusiems metus, „pusmetinukai“ turi besąlygiškai paklusti. Bet to, jie ne tik nenori, bet ir nesistengia suprasti. Padėti „perkąsti“ šį psichologinį lūžį, pagal nerašytus armijos įstatymus, turi naujai iškepti „veteranai“. Surikiuojame visus nesusipratusius „pusmetinukus“ ir duodam jiems į kailį. Jei jie nepaklus ir įvarys mums baimės, iš mūsų tuoj bus atimtas „veterano“ vardo statusas ir vėl „lekiosime“ kartu su jais iki tol, kol „priebrėsime“. Jei pakluso, tada išsi-skirstome saviškius ir „dirbame individualiai“.

Po paskelbtos komandos „Miegot“ kelis vakarus liepia jiems atlikinėti fizinius trūkumus šalinančius pratimus, o kad jiems nekiltų abejonų, vykdyti mano įsakymus ar ne, rankų ir kojų smūgiai buvo svarus argumentas, nors nebuvau populiaraus posakio „Kareivis viską pradeda suprasti tik mušamas“ šalininkas. Iš prigimties esu daugiau konservatorius nei reformatorius, todėl dariau tai, ką darė šimtai tūkstančių prieš mane tarnavusių keletą dešimtmečių.

Trečią naktį dviese neatlaikė ir pabėgo. Negrįžo visą naktį. Pasirodo, naktį jie praleido prie pulko zampolito buveinės. Ryte jis išklausė juos ir, iškvietęs mane, pareiškė, kad užveda baudžiamąją bylą. Netrukus iš Sąjungos atvyko karinis tardytojas, kuris kvietė kvotai visus kuopos „jaunus“, „veteranus“, „dembelius“. Su nerimu išvykome į karinį budėjimą saugoti tarėjų miestelio.

* * *

Po poros parų mus atšaukė iš miestelio, ir mes, užėmę jau suformuotoje žygio kolonoje nurodytas vietas, išvykome į operaciją.

Mūsų negausi kuopa sėdėjo apsupime. Kitos kuopos, sprendžiant iš šūvių, sprogimų ir nuogirdų, buvo smarkiai „susiėmusios“.

Apie 30 dušmanų paėmė į nelaisvę, tarp jų ir du instruktorius iš Pakistano. Rastas maisto produktų sandėlis su 30 tonų ryžių. Likvi-duota dušmanų štabo būstinė.

Mūsų pulke yra sužeistųjų ir žuvusiųjų. Į šlaunį sužeistas penktojoje kuopoje tarnavęs lietuvis.

Operacijoje, kaip visada, dalyvavo „šešėlinė“ – sąjungininkų – armija. Tarybinė spauda, be abejonės, parašys, kad Afganistano išsivadavimo armija atliko sėkmingą operaciją prieš stambią dušmanų grupuotę, kuri terorizavo vietinius žmones. Sunaikinta tiek ir tiek... O apie mus nė žodžio. Ir kai ta išsivadavimo armija gerė arbatą ar ėjo mūsų užnugaryje šukuojant aūlus, mes teisėtai piktinomės, jog tas karas reikalingas tik mums, o jie stengiasi sudaryti tik foną.

* * *

Po operacijos vėl užėmė savo postus karinių tarėjų miestelyje. Čia apsauga buvo sustiprinta. BMD ne tik stovėjo apkasuose, bet ir prie namų gatvėse, nes padažnėjo užpuolimų ir apšaudymų, o daugelis lakūnų – tiek mūsiškių, tiek afganistaniečių – gyveno su šeimomis, kiti net su vaikais. Tarp lakūnų turėjome autoritetą. Jų žmonos vaišindavo mus naminiais valgiais, nuo kurių sustreikuodavo atpratęs žarnynas.

Miestelyje realizuodavome trofėjinius laikrodžius, magnetofonus ar iš sandėlio pavogtas kepures ir batus. Pirkom cigarečių, šlykščios korėjietiškos degtinės su kažkokia užpilta šaknim, gero vietnamiečių likerio. Gėrimai kainavo velniškus pinigus. Tiek, kiek mokėjom už tris butelius degtinės, galėjai nusipirkti LEVIS, LEVI STRAUSS ir kitų firmų džinsus. Už amerikoniškų cigarečių pakelį – gerus marškinius ar kunišką parkerį auksine plunksna. Bet gyvenom tik šia diena, nesitikėdami sulaukti rytojaus, o „šmutkėmis“ imdavo rūpintis tik „dembelio“ ar civilio pakopos sulaukę kareiviai.

* * *

Buvo pora valandų po vidurnakčio. Paskirsčiau budėjimo valandas ir, laisvi nuo budėjimo, ruošmės numigti. Tik staiga medžioklinio šautuvo šūvis ir iš karto ilga automato serija. Po vienos antros minutės mes jau naršėme statomą namą, iš kurio pasigirdo šūvis, bet nieko neradome. Tuo momentu sukilo visas dviauokštis namas. Pro įėjimo duris bėgo lauk „čmo“ kareiviai, kurie koridoriuje buvo pasistatę lovas ir iš vidaus „saugojo“ karininkų butus. Pro langus į kiemą išlindo

moterys, lakūnų žmonos, ir viena kitai ėmė pasakoti, tarytum visos būtų viską mačiusios. Detektyvas buvo sukurtas per labai trumpą laiką, bet su daugybe versijų. Mes spoksojome į jas kaip į sekso objektus ir juokėmės, kad bobos visose gyvenimo situacijose nepraranda savo įvaizdžio.

Į kiemą prigužėjo automatais ginkluotų karininkų, kurie dėjosi baisiais kariūnais. Iš visų kalbančiųjų daugiausia „klausančių ausų“ buvo surinkęs mažas storuliukas, kuris kelintą kartą pasakojo savo žygdarbį: rūkęs balkone, automatą buvo pasidėjęs ant turėklų, staiga šūvis, ir jis paleidęs atsakančią seriją. Jis kalbėjo gražiai, vietoje darydamas pauzes, ir mes nusprendėm, kad storulis tirština spalvas – ordinui.

Triukšmas tilo. Storulis, pajutęs, kad yra dėmesio centre, vaikščiojo kaip gaidys papūtęs krūtinę, netgi pradėjo savaip perorganizuoti gynybą ir postus, bet po mūsų šalto atsakymo, jog turim savo vadų nurodymus, truputį prigeso ir jame bekylanti Suvorovo dvasia sušliūško.

Protingesni priėjo prie išvados, kad tai galbūt paprasčiausias kerštas, nes prieš porą dienų mūsų pulko trečiasis batalionas „darbavosi“ aule, esančiame čia pat, už vynuogyno.

* * *

Šiame miestelyje buvo ir kažkas panašaus į mūsų statybinius dalinius, ir jie labai jau iš lėto statė kelis namus. Keisčiausia, jog šie Afganistano nacionalinės armijos kareiviai buvo labai nevienodo amžiaus – vieni buvo jauni, kitiems 30-40 metų, buvo ir žilų senių kareivių uniformomis. Vaikščiojo jie poromis, susikibę rankomis, ir, iš visa ko sprendžiant, daugelis buvo pederastai. Jiems ir kišdavome visą šlamštą, kurio nepirko karininkai. Net nunešiotas kareiviškas kelnės ar sezoną „atlaikiusius“ batus galima būdavo parduoti. Bet jie tol derėdavosi, kol mums įkyrėdavo, ir juos ne juokais gindavom šalin. O po pusvalandžio vėl atėina ir vėl derasi, nebesutikdamas net su savo prieš pusvalandį sakytą kainą. Nemušdavom tų „agrustėlių“ vien todėl, kad jiems buvo galima iškišti viską, pradedant batų tepalu, baigiant statinėmis dyzelinio kuro ar benzino. Gavę į kailį, labai įsižeisdavo ir tarytum nebepastebėdavo mūsų.

Pardavinėjama buvo viskas, ką galima buvo paimti, išskyrus ginklus. Armija – kaip rėtis, iš kurio beveik viskas prapuola, bet mažai ko tetrūksta. Pavyzdžiui, pirmą Afganistane žiemą velniškai ėjo kareiviškos kepurės. Antrąją žiemą jas galėjai parduoti perpus pigiau, nes beveik visi afganai – tiek kareiviai, tiek civiliai – vaikščiojo su tarybinėmis kareiviškom kepurėmis. Ir visa armija buvo kepurėta, nepamatysi nė vieno plika galva, nors įstatymas pametusiams kepurę ir buvo sugriežtintas.

Kareiviai buvo smulkios žuvelės – pardavinėjo kareivišką atributiką. Praporščikai, ypač sėdintys maisto ar daiktų sandėliuose, jautėsi kaip bosai – sumažinę mūsų davinius iki minimumo, dideliais kiekiais „stūmė“ kareiviams skirtus žuvies ir jautienos konservus, kruopas, miltus, cukrų ir maitino vien neinančiomis į prekybinę apyvartą kruopomis. Šlaistėsi kiaurai girti. Geriau gyveno vairuojantys benzinvežius. Žodžiu, norint pamatyti tikrą „bardaką“, reikia patarnauti Tarybinėje armijoje.

Mus maitino kaip kiaules – žiemą vasarą košė iš bulvių miltų (vadinamų „kleisteriu“), džiovintų bulvių drožlių arba miežinių kruopų. Pulke nebuvo maisto šaldytuvų, tai išsipūtusius nuo netinkamo laikymo žuvies konservus virė du mėnesius, diena iš dienos „ucha“. Netgi kareiviški skrandžiai, kurie virškino viską, išskyrus vinius ir akmenis, ėjo iš rikiuotės. Visiems „ėdė rėmuo“. Ir mieliau vogdavome iš sandėlio sausius davinius ir misdavome jais, negu kad garnizono duonos kepynėse be mielių iškepta duona, kurios tik paviršius būdavo apskrūdęs, o viduje truputį išsausėjusi tešla. Keldavome triukšmą, kelis kartus mušėm visą iš eilės ūkio skyrių, kuris rūpinosi bataliono maitinimu. Kurį laiką maitindavo geriau, po to vėl tas pats.

Perlinę košę sutikdavom su džiaugsmu, o grikių košės per pusantų metų gavom tik du kartus ir ji mums paliko neišdildomą įspūdį.

Kartą mūsų pulkui atskraidino pusę lėktuvo šaldytos skerdienos. Po poros parų virėjai, iki virtuvės dviese nebeišgalėdami nunešti pusės vengriškos kiaulės, kviesdavo į pagalbą mus. Nors kiaulės jau gerokai smirdėjo ir buvo slidžios kaip unguriai, bet kareivis – ne kiaulė, viską suėd. Virėjas ja ir maitino visą savaitę. Po to likusią skerdieną užkasėm, nes ji skleidė itin nemalonų kvapą, kuris nuėjo net iki pulko štabo. Prie musių, kurių būdavo spiečiai, buvome seniai pripratę. Ir buvo natūralu, atėjus valgyti, išgraibyti jas iš lėkščių.

Pulke įvesta įdomi procedūra. Ry tą, išsirikiavus mankštai, kuopos vadas su pluoštu laikraščių po pažastimi išbėga pirmas, mes paskui, į nuošalesnę vietą. Ten įsakymas „Visiems nusiimt kelnes ir tūpti“. Tupime, rūkome, skaitome išdalintas laikraščių skiautes. O pulko medicinos punkto viršininkas korėjietis kapitonas Kim vaikšto tarp eilių kartu su mūsų karininkais ir užsirašinėja įtartinais skystos produkcijos savininkų pavardes. Šitaip operatyviai būdavo nustatomi įtariamieji, sergantys dizenterija ir gelta. Kuopos budėtojai laukia su kastuvais. Po komandos mes bėgame rytinį krosą, o budėtojai „išminuoja minas“ – viską užkasa.

Po mankštos visi susirikiavę „užrašytieji“ varomi į medicinos punktą. Grįžę skundžiasi, kad jiems atimta išeinamojo kanalo skais-tybė.

* * *

Vykstam į netoli nuo bazės esantį aulą. Kartu vyksta ir grupė „Cerandoj“. Tarp jų vienas inteligentiškos išvaizdos vyriškis šviesiomis laisvomis kelnėmis ir marškiniais bei su niekuo nesiderinančiu kaklaraiščiu, o prie inteligentiškos išvaizdos – automatas. Užkalbinau jį ir visų kalbų mišiniu susišnekėjome. Jis daktaras kardiologas, gyvenantis ir dirbantis Kabulo klinikoje. Dušmanai nužudė jo brolių, tad jis palikęs žmoną ir du vaikus, keršijo. Mums buvo griežtai įsakyta neplėšti parduotuvių, ir važiuodavom pro jas, užrakintas neįprastai mažomis spynelėmis, vaikiškai liūdnais veidais. O daktaras, aišku, mūsų paprašytas, su laužtuvu šeimininkavo „kantinų“ gatvėje ir maišais vilko mums visą jų turinį. Karininkai nekreipė į tai dėmesio, nes įsakymo neimti to, kas atnešama tiesiai į mašiną, nebuvo. Be to, ir patys buvo nieko prieš užkrimsti ką nors „pašalinio“, nes ir jie valgė tą pačią „parašą“, kaip ir mes, tik tris kartus per dieną gaudavo sviesto, kuriuo „sutepdavo“ tą bjaurybę, kad geriau slystų į skrandį ir nereikėtų ilgai jos smulkinti.

„Cerandoj“ vyrai neblogi, jais galima buvo pasitikėti, nes visi nukentėję nuo dušmanų. O visa kita – afganistaniečių nacionalinė armija, su kurios įvairiais daliniais važinėjome į operacijas, buvo labai pasyvi, matėsi, jog dalyvauja toje velniavoje ne savo noru. Jais visiškai

nepasitikėdavome. Saugojomės tiek kalnuose sėdinčių, tiek greta einančių, ir visada einant kartu su jais būdavo paskiriamos mūsiškių grupės, kurios laikė juos ant „muškės“, pasiruošę kiekvienu momentu iškomanduoti pas Alachą. Iš sąjungininkų armijos vis daugiau ir daugiau dezertyrų pereidavo į dušmanų pusę, nors buvo gerai maitinami: jų sausą davinį sudarė vengrų konservuotos pupelės su padažu. Žiūrėdami į mūsų davinius „Etalon-I“, jie akivaizdžiai suraukdavo snukius, o mes juos juokais kviesdavome valgyti kartu ir kriuksėdavom, rodydami į savo sausus davinius – atseit kiaulieną.

* * *

Grįžus į bazę, bylą vedęs tardytojas priminė apie save. Iškvietas į kvotą nuėjau nešinas trofėjiniu, išpuoštu pistoleto dėklu. Tardytojas suminkštėjo, oficialų toną pakeitė draugiškesnis, bet pabrėžiantis, kas yra kas. Nepaisydamas savo kapitono antpečių, nusiėmė mundurą, skųsdamasis velnišku karščiu, o aš neužsikirsdamas pasakojau apie utėles, kurių turėjome šimtais, ir labai rimtai aiškinau, kad į kailį gauti tik nevalyvi, nepriklausomai nuo ištarnauto laiko, o ne dėl „dedovščinos“. Tik metus ar pusantrų metų pratarnavusiems gėda skūstis dėl savo nevalyvumo. O mes, seržantai ir kiti rimtesni vyrai, bijodami susirgti visomis ligomis, turim ką nors daryti su tokiais nevaleikom. Na, ir t.t., žodžiu, mes vos nepasikeitėm vaidmenimis: aš jo klausinėjau, ką jis darytų vienu ar kitu atveju, apeliavau į jo žmogiškumą. Jis su viskuo sutiko, kartais netgi pritarė, bet galų gale mane pertraukė, sakydamas:

– Aš jus suprantu, bet statutas yra statutas ir jūs nusižengėte jam.

Na, ir pradėjo aiškinti, kaip ir kur mums reikėjo kreiptis, žodžiu, kartojo „ustavo“ straipsnius, kuriuos aš ir taip mokėjau atmintinai. Nutėškęs nekaltaį įskaudinto veidą paklausiau, kiek man nusimato.

– Kol kas... nuo pusės metų iki pusantrų dezbato... bet kol kas, vėliau bus aišku, – baigė visiškai oficialiai, sustingusiu veidu, tarytum tik dabar ėmė stingti gipsas, iš kurio buvo nulipdytas jo nupiepęs, distrofiką primenęs kūnas.

– Leiskite eiti! – pakilau galvodamas, kaip būtų smagu užvažiuoti porą kartų tam akinuotam nusitriedėliui.

Bet jis palinko prie manęs ir, vėl suminkštėjęs, pritilusiu balsu paklausė:

– Ar galima jomis užsikrėsti kalbantis ar per kitus daiktus?

– Žinoma, – atsakiau, – štai jų įkandimai...

Ir parodžiau kelis raudonus taškelius ant jo lieso kūno. Jis persimainęs sušnibždėjo:

– Viešpatie, ką dabar daryti!?

O aš, gavęs leidimą išeiti, dar užpyliau žibalo: pasakiau, kad utėlės gali būti dizenterijos, geltos ar vidurių šiltinės nešiotojos. Tardytojas subliūško kaip balionas, o aš eidamas džiaugiausi nors tiek suskiui įgėlęs, nes kad man gresia pusantrų metų dezbato, jis tarė taip paprastai, tarytum sakytų, jog neseniai rūkęs.

Buvo kviečiami ir kiti kuopos kareiviai. Visi, iš anksto susitarę, giedojome vieną ir tą pačią giesmę apie nevaleikas, o kuopos „jauni“ taip pat vykdė mūsų instrukcijas, kiti atsisakė net anksčiau duotų parodymų.

Byloje pakaltinami pasidarėme penkiese. Keliems tardytojas pranašavo iki 10 metų kalėjimo, ir tarnybos pratęsimas nedžiugino mūsų nė vieno.

Kuopos draugai, kuriuos „apėjo“ tardytojas, pažadėjo jau pirmoje operacijoje, jei mus pasodins, visus skundikus anksčiau laiko „išleisti į „dembelį“ mediniuose namukuose“.

Kol buvome bazėje, tol tardytojas kvietėsi pas save, darydamas akistatas ir taip toliau. Pas jį eidavom iš anksto operatyviai aptarę, ką kalbėti ir kaip gintis.

XVIII skyrius

Vieną rugpjūčio pabaigos naktį išvykome į Kabulą pakeisti aero-uostą saugančio Vitebsko desantinio pulko. Mūsų pulkas buvo laikomas „nusitriedusiu“ – daugiau kaip du šimtai sirgo dizenterija.

Auštant buvome Kabule. Centrą apvažiavome šalutinėmis gatvėmis. Pačiame Kabulo centre anksčiau teko būti pulko finansininko apsaugoje. Miestas savotiškai gražus: rytietiškas stilius pinasi su europietišku. Visų pastatų pirmieji aukštai – tai mažesnės ir didesnės parduotuvės. Vietomis net šaligatviai ir tvoros apkrauti prekėmis. Tačiau nors prekių gausu, daugelis gyventojų gyvena pusbadžiu arba badavo. Miesto pakraščiuose namai ne vien iš molio drėbti, daugiausia sumūryti iš akmenų, o tai jau progresas, palyginus su įsiėdusiais akiai drėbto molio aūlo namais. Bet ir čia, kaip ir aūluose, visur aukštos tvoros.

Nors buvo ankstyvas rytas, mūsų kolonos mašinų burzgimas drebino dar gaiviai vėsų orą. Iš namo išbėgo juodaplaukė moteris ir pripuolė prie mano mašinos. Ji man pasirodė pasiutusiai graži, nes seniai buvau matęs moterį be parandžos. Daviau komandą „Sustoti“. Jaudulys ėmė spausti krūtine, pasibaigdamas kūno apačioje. Ji kažką šypsodamasi aiškino, bet per variklių gausmą ir nemokėdamas kalbos nieko nesupratau. Parodžiau ženklais, jog nieko nesuprantu, mechanikas spustelėjo akseleratorių, ir mes nusivijome nuvažiuojančią koloną. Vėliau man šio pokalbio, tarytum būtų įvykę kas nors daugiau, pavydėjo visa kuopa ir aš kelis kartus turėjau pasakoti, pridėdamas, kad mačiau gražias šlaunis ir dalį krūtų.

Užėmėme gerai įrengtas pozicijas. Buvo iškasti apkasai, tranšėjos, žeminė ir netgi baseinas, kurį galima buvo pripildyti iš šalia tekančio aryko. Jautėmės kaip rojuje, nes grandis, kuriai vadovavau, buvo tolokai nuo kuopos karininkų pozicijos.

Kad neaptingtume, kuopos vadas liepė kasti blindąžą. Norėjau paprieštarauti, kad jis čia nereikalingas, bet Prochoras tarė:

– Jei tau atrodo nereikalingas, iškasę vėl užkaskite, po to kaskite kitą kitoje vietoje, po to pozicijas jungiančią tranšėją, po to atsargines pozicijas iš kairės, dešinės, žodžiu, kad neliktų nė pėdos neperkastos žemės, nes kareivis be darbo riebėja, o riebėjimas mažina karinį budrumą.

Paprasčiau leidimo eiti. Dalis grandies stovi išskirstytuose postuose, kita kasa, tiesa, savo malonumui, nes žemė čia minkšta – nereikia nė laužtuvo, be to, laiko, per kiek iškasti, nenurodė.

Naktį tolėliau nuo mūsų įvyko smarkus susišaudymas, bet mes turėjom savo gynybinį sektorių, ir jame viskas buvo ramu.

Iškasę ir įrengę blindąžą, turėjome laiko susėdę keikti karininkus ir sušiktą internacionalinę pagalbą.

Oras čia truputį drėgnesnis ir vėsesnis, šilumos tik 30-35 °C.

Laimė truko neilgai. Atvažiavo kažin koks nematytas pulkininkas, kuris man, aišku, neprisistatė. Apžiūrėjo mūsų pozicijas, paskirstytus sektorius. Išvadino mūsų bataliono vadą avino kiaušiu ir nurodė naują poziciją apie 100 m į šoną nuo esamos. Naujoje vietoje reikėjo viską kasti iš naujo. Vėl kasėm. Galiausiai įgriso ir blefuoti. Susisiekęs su bataliono vadu, perdaviau, tarytum abejodamas, pulkininko duotą įsakymą ir kukliai pridūriau, kad pavadino jį avino kiaušiu ir – nuo savęs pridėjau – nieko nenusimanančiu strategijoje.

Bataliono vado BMD netrukus atlėkė į mūsų naujas pozicijas. Pulkininko duotą įsakymą bataliono vadas įvertino truputį švelniau – tik asilo svaichiojimu, liepė viską užkasti ir grįžti į seną poziciją. O aš dar užpyliau žibalo, pasakęs, kad po pulkininko įsakymo buvau susisiekęs su kuopos vadu, kuris liepė įsakymą vykdyti.

– Na, aš tą girtuoklį išpisiu, – lipdamas į mašiną, tarė bataliono vadas.

Po valandos per radijo stotį kuopos vadas iškviatė pas save. Vyrai priminė, kad eidamas nepamirščiau išsimuiliti šiknos. Pėsčiomis patraukiau į kuopos vado pozicijas. Prochoras sutinusi nuo girtuokliavimo snukiu, sutiko mane lietuviškai sveikindamasis (kelerius metus buvo tarnavęs Lietuvoje):

– Labas, lietuvi.

Jis buvo gerokai įkaušęs ir smirdėjo kaip šikpuodis. Paklausė, kas kaip, ir liepė eiti susipažinti su „zemliaku“ Arūnu Račkiu iš Klaipėdos.

Buvau baisiai nustebintas, maniau, kad už liežuvį gausiu į snukį, o čia...

Arūnas jau buvo spėjęs prasikalsti ir kasė velniško dydžio vadavietę. Gera, kad ir čia žemė nebuvo kieta. Pasikalbėjome. Buvom vieno šaukimo. Po atostogų jis tarnavo paliktame Ferganoje apsaugos ba-

talione, kol pakliuvo su „zaliotu“. Po „sveikatingumo trasos“ (10 km krosas su visa ekipiruote per 45 min.) pervedė čia. Džiaugėmės, kad dviem bus linksmiau, nors lietuviškai bus su kuo pasikalbėti. Kartu su Arūnu atvyko dar 11 žmonių – įvairių šaukimų papildymas. Tai įliejo šviežio kraujo į mūsų išvargintas smegenis.

Grįžau į savo poziciją.

* * *

Kasdien radijo ryšiu atiduodamas raportą, kuopos vado paklausdavau:

– Kaip kraštietis?

– Kasa, – atsakydavo.

Beveik mėnesį stovėjome prie Kabulo, ir visą tą laiką eilinis Račkys kasė.

* * *

Vėl „pagal aliarmą“ iškviestas, bėgu į kuopos vadavietę. Atbėgau šlapias nuo prakaito. Pamatęs tardytojo viliuką ir du kareivius, pagalvojau, jog atvažiauo vežtis...

Visi buvome surikiuoti, išskyrus esančius postuose. Tardytojas rėžė prakalbą, po kurios mano kiaušiniai taip susispaudė iš baimės, kad net cypė. Nors įžanga buvo baisi, finalas nustebino – tardytojas pareiškė, kad dėl įkalčių stokos baudžiamoji byla mums keturiems nutraukiama. Teisiamas bus einantis kuopos viršilos pareigas seržantas Mironovas. Pasirašiau aktą. Tardytojas, mirktelėjęs akį, perspėjo:

– Daugiau nebepapulk.

Atsakiau, jog pasistengsiu.

Dangus tapo mėlynėsnis, oras vėsesnis, visi geri, nors bučiuok iš eilės. Net gyventi noras grįžo.

XIX skyrius

Kaip staiga mus čia atgrūdo, taip operatyviai buvom ir atšaukti.

Ką jau ką, o komandas vykdėme tiksliai ir greitai.

Grįžtant iš Kabulo, viena mano skyriaus mašina, vairuojama eilinio Jurkino (čia, vietoje, kartu su kitais, turinčiais traktorininko specialybę, baigusio vairuotojų-mechanikų kursus), rėžėsi į dailų BMW markės autobuso užpakalį. Išplėšė skardas bei pagražinimus. Karininkai tik palingavo galvas:

– E, Jurkinai, Jurkinai, geriau būtum rėžęs į ką bjauresnį!

Ir nuskriejom visi tolyn, nelaukdami kelių policijos.

Švintant buvome bazėje. Vos atvykę ėjom skalbtis. Skalbykla buvo po aerouostu padarytu tuneliu pratekančiame kanale. Tas tunelis mums kėlė įtarimą: kodėl nepasinaudoja juo dušmanai? Juk juo galima nusigauti po lėktuvų pakilimo ir nusileidimo takais, padėti sprogmenis ir susprogdinti pakilimo takus, sunaikinti aerouostą, į kurią leisdavosi visų tipų kariniai lėktuvai. Tunelis nebuvo saugomas. Tiesa, kartą besiskalbiant vanduo atplukdė tarybinio kareivio lavoną.

Dar netilpo galvoje, kodėl kasdien, prasidėjus vėjui „afganiui“, kai per kelis metrus nieko nematai ir visa garnizono sargyba stovi nugara į vėją, nė karto nemėgino „nuimti“ sargybinių.

Tiesa, buvo pavienių atvejų, kai tai vienur, tai kitur išpjaudavo didesnę ar mažesnę padalinį, bet kad miegantiems įvartytų per ausį į smegenis automato grūstuvą – girdėti neteko.

* * *

Zampolitas dirbo savo juodą darbą: pvz., viename pulke „jaunas“ granatomis susprogdino 12 „dembelių“ – išaiškino moralę, Baudžiaimojo kodekso straipsnį, galimas pasekmes, ir padėk parašą, kad susipažinęs.

Į atskirą zampolito sąsiuvinį dėjome parašą po parašo – atseit nebepasiteisinsi, jog nežinojai. Kad esi Afganistane ir apie tai negalima rašyti namiškiams – parašiukas, fotografotis uždrausta – parašiukas, kad dalyvauji operacijose – parašiukas, dėl žuvusiųjų, sužeistųjų

– parašiukas, draudžiama bendrauti su vietiniais – parašiukas, rūkyti hašišą, plėsti, vogti, muštis, rašyti apie karinę techniką, ginkluotę ir t.t. Žodžiu, nežinau, už ką tik nesu pasirašęs, gal tik už tai, kad žinojau, jog turiu du kiaušius. Ir po parašiuko – už karinės paslapties išdavimą – tiek ir tiek, tiek ir tiek. Ir nebuvo kuopoje kareivio, kuriam negalima būtų buvę už vienokius ar kitokius prasižengimus priskaičiuoti bent porą šimtų metų kalėjimo. Daugelį zampolitas „verbavo“: vienus perkąsdavo, rodydamas palankumą atseit, va, tu geras vyras, kaip manai, ar galėjo tas ir tas daryti tai ir tai. Kitiems – „kietas“ spaudimas: tu man esi padėjęs parašiuką už tai ir tai, o darai, tau gresia tiek ir tiek kalėjimo, jei nepasakysi, ką daro ar mano tas ir tas, sėsi, ir t.t.

Kvailiesni „lūždavo“, įkišdami kitus. Apie visus juodus darbus zampolitas – į atskirą sąsiuvinuką! Kai surenka „medžiagą“ apie vieną ar antrą, iškvietęs perskaito jo juodus darbus, paskaičiuoja, keleriems metams galėtų pasodinti, ir mėgina padaryti „beldiku“. Jei nepavyksta, perspėja, kad žinotum savo vietą ir nesišakotum, žodžiu, pamirštum savąjį „aš“. Žodžiu, buvo savo darbo specas, ir, gaila, kad ne kiekvienas suprastavo, jog visi karininkai – karjeristai, tokia jau specialybė. Jie laukia tik naujų žvaigždučių į antpečius, o „pasodintas“ – tai apmaudi zampolito klaida ir žvaigždutės praradimas.

Mūsų zampolitas buvo ne tik savo darbo specas (tam jį mokė keles metus), bet ir kalnuose tikras vyras: rodė drąsą, jaučio ištvermę. Ir geros širdies buvo.

* * *

Šiaip Tarybinėj Armijoj įvykdavo daug kuriozų. Mūsų Bagramo garnizono inžinerinio bataliono karininkai prisiriję susiginčijo. Norėdami tuoj pat išspręsti ginčą, į kibirą su vandeniu įmetė granatos sprogiklį ištrauktu žiedu ir sukišo girtus snarglius žiūrėti, kas bus. Sprogus keli buvo sužeisti. Gabenant juos į Kabulo karinę ligoninę, vienintelis mūsų pulke BTRDM-60 PB, papuolė į pasalą ir buvo pamuštas granatsvaidžiu. Daugelis žuvo. Bet visas pulkas gailėjo ne žuvusių „čmo“, o vienintelio mūsų pulke tokio šarvuočio ir pulko vaikinų. O zampolitas po instruktažo, kaip naudotis granatiniais sprogikliais – parašiuką. Nors visi jau buvo mėtę po kelias dešimtis granatų, ne tik jų sprogiklių.

Dar. Gėrė lakūnai. Vienas jau „nulūžęs“ gulėjo lovoje. Kitam prasidėjo „balti arkliai“ – ištraukė granatos žiedą ir padėjo ją ant stalo. Akimirka – ir lakūnų kambaryje neliko, tik toliau miegojo lovoje neatlaikęs normos. Sprogimas. Dulkėms išsisklaidžius, įvirsta visi atgal, tikėdamiesi išvysti krauju nutaškytas sienas, o numirėlis sveikut sveikutėlis sėdi ant lovos ir nieko nesuprasdamas krapštosi sprogimo užgultas ausis, nors sienos ir lubos išvarpytos skeveldrų.

Garnizono pakraštyje stovėjo remontinis batalionas. Keturi kareiviai pasigėrė, prisirūkė čars ir nuėjo į greta esantį aulą. Ten išprievartavo jauną mergaitę, po to sušaudė ją kartu su tėvais. Atėjo specialus Gynybos ministro Ustinovo įsakymas „Sušaudyti visus pulko aki-vaizdoje“. Įsakymas buvo įvykdytas. O mes – vėl parašiuką į zampolito „juodąjį“.

Mūsų pulke buvo ir labai drąsių vyrų. Pulko duonos kepyklos darbuotojai naktį prisikraudavo į sunkvežimį miltų maišų ir nuvežę į aulą parduodavo, nors jau pulko teritorijos pakraštys iš aulo vynuogynų pusės, buvo tolygus mirties zonai. Visi, pabėgę iš pulko, anksčiau ar vėliau buvo rasti negyvi. Vienas iš jų – mūsų bataliono 4 kuopos kareiviukas rygietis Gaidamovičius. Gavo į kailį nuo „senių“ ir pabėgo. Visur ieškojom, o radom tik po keleto parų, su penkiomis durtinėmis žaizdomis. Buvo užvesta baudžiamoji byla. Trys buvo pasodinti, o du persišovė kojas, tikėdami išvengti bausmės, bet pagijus ir jų laukė kalėjimas. Gal gaus ypatingas užduotis – „nuiminėt“ sargybinius ar atlikti klaidinančius manevrus – iššaukti ugnį į save, kad pagrindinės jėgos galėtų apeiti iš užnugario. Žodžiu, tai jau buvo mirtininkai, be kurių neapsieina nė vienas karas.

* * *

Jau kelintą dieną intensyviai trypiame placą – ruošiamės žygiavimo konkursui, nes artėja rugpjūčio 2-oji VDV diena. Atvažiuos koks generolas, išdalins medalius, garbės raštus, karininkams naujus antpečius, paskelbs ordinus sužeistiesiems ir žuvusiesiems. Pražygiuosime su daina, generolas pagirs, pavadins ereliukais ir švenčių proga – po kondensuoto pieno dėžutę, nuo kurio viduriuosim visą savaitę.

O Maskvoje prasidėjo Olimpiada-80, visas žinias iš ten mums per-

davinėja kuopos zampolitas. Olimpiada – tai šventė visoms pasaulio tautoms, tik tie niekšai kapitalistai kažkodėl ją boikotuoja, neaišku, kodėl.

* * *

Pulką paliekame naktį. Pėsčiomis nusėliname iki nurodyto rajono pakelyje „nuimdami“ sutiktus vietinius. Sulipame į kalnus ir apgulaime apačioje likusį aulą. Auštant iš bazės ima artėti šarvuota kolona. Išgirdę mašinų burzgesį visi „dust“ meta kauptukus ir pasiėmę ginklus bėga į kalnus, tapdami „dušman“. O mes gulime jų paruoštose pozicijose ir šaudome juos. Žodžiu, pasikeičiam vietomis. Tai nauja gudrybė, kurią kažin kas sugalvojo. Mums smagu kaip šaudykloj, tik šaudyk ir daryk įbrėžimus ant medinės automato dalies.

Viskas sugalvota gerai, bet mechanizmas po poros sėkmingų operacijų išsiderina pats, kai vieną kuopą, sėdinčią kalnuose, malūnsparnis pavaišina NURS.

* * *

Vėl sėdime kalnuose, laukiame. Pasigirsta malūnsparnių, lydinčių mūsų techniką, garsas. Skrenda tiesiai į mus. Bijodami būti „nesuprasti“ kaip ana kuopa ir pavaišinti reaktyvinėmis raketomis, metame sutartinius raudonų dūmų sprogalus – atseit „savi“. Kadangi apgultos visos artimesnių kalnų viršūnės, kalnai, lyg nudažyti krauju, parausta. Dušmanų šiandien nebus. Pamačius staiga paraudusius kalnus, jiems praėjo bet koks noras lipti į juos.

Mes gulim ir juokiamės iš vadovybės kvailumo ir nesuderintų veiksmų, arba keikiam, kam pakėlė naktį, juk bekopdami į kalnus galėjome nosisukinėti sprandus.

Kalnuose snūduriuojame iki vakaro, esam ramūs, kad niekas nepuls, nors dėl viso pikto išstatyti postai. Juose „jauni“ arba tie, kurie nenori miego, viena akimi sekdami apylinkę, rašo laiškus.

Vakarėjant leidžiamės žemyn, kur sutinkam vietinius vyrus. Jie šypsosi, plekšnoja per petį. Mes irgi šypsomės, siūlome į snukį, bet neduodame, lyg ir nėra už ką. Aiškiname, ženklais rodome, kad kai kitą

kartą atvažiuosime ir jie bus kalnuose – nebesišypsos, o darys mums pykšt pykšt. Jie purto galvas, bet matyti: jei nebijotų, mums pritartų.

XX skyrius

Važinėjame į „daugiadienes“ operacijas. Naktį išvažiuojame iš bazės, apsupame nurodytą rajoną, jį „šukuoja“ mūsų sąjungininkai, ir grįžtame atgal.

Važiuojant ar stovint apsupime griežtai įsakyta nemiegoti, bet esame taip išvarginti „daugiadienių“, jog savo rizika pusei ekipažo leidžiu miegoti nuvažiuojant, antrai pusei stovint apsupime.

* * *

Numigęs, jei galima pavadinti miegojimą sėdint, susirietus, rizikuojant išsimalti dantis į kursinio kulkosvaidžio rankenas, atsargiai iškišau galvą pro liuką ir nustebau: švito. Kolona kėlėsi nedideliu serpentinu. Mūsų mašina laukė savo eilės įvažiuoti į jį, o aplink – arbūzų laukas tiek dešinėje, tiek kairėje kelio pusėje.

Per kelias minutes ir taip ankšta mašina prisipildė arbūzų, kuriuos tuoj pat įvertinam – nupjovę viršų, kabiname saldų minkštimą šaukštais. Mechanikas Perepiolkinas mėto žaibus su keiksmiais, nes abi jo rankos užimtos – laiko valdymo svirtis. Aš jam mielai grūdų į dulkėtą snukį didesnius kąsnius, o jis springdamas staugia iš malonumo.

Nuvykę į vietą, gavome nurodymą šukuoti aulą. To jau seniai laukėm. Po instruktažo, kaip elgtis užkariautose šalyse, Arūnui iš karto pasisekė – perėjęs aulą surinko 1500 afganių, aš, kaip jo instruktorius, 2400 ir laikrodį „SEIKO-5 sport“. Tokio šlamšto, kaip „Golden Star“, neėmėm, tiko „Omega“, „Citizen“, „Atlantik“, „Omax“, „Royals“. Grįžę prie mašinų džiaugėmės papuolę į „turingą tarpekį“.

Naktį apšaudė, bet buvo atsakyta galinga, stipria ugnimi.

* * *

Auštant sulipome į kalnus. Jau pirmą dieną gertuvėse ir atsarginiuose kanistruose baigėsi vanduo. Jei būtume nusileidę jo pasisemti, būtume užtrukę visą parą. Antrą dieną be vandens darėsi sunku – nuo karščio skaudėjo akys, svaigo galva. Liežuvis buvo visiškai sausas,

ir atrodė, tarytum į burną būtų prisisėmęs sauso smėlio.

Naktis praėjo sunkiai. Vis gundė mintis savavališkai lipti į apačią ir, įkritus į upelį, gerti, kol nusprogsi arba kas nušaus.

Padėtį blogino dar ir tai, kad negulėjom kur pavėsyje, darydami eksperimentą, kiek žmogus gali išbūti be vandens, o visą laiką karstėmės kalnais, eidami vis tolyn. Vykdėme apačioje sultimis apsirūpinusių pusgalvių, kurie vadovavo operacijai ir daugelis jau sirgo „veidro-dine liga“ įsakymus.

O mes, perdžiūvusiomis burnomis, tylėdami, nes kalbėti jau nebe-pajėgėm, susiskirstę grupėmis slinkome į sultimis besisvaiginantiems viršininkams težinomą vietą.

Mūsų skyriui vadovavo zampolitas Zdobinas, kurį pagal kažkokio rusų rašytojo kūrinį vadinome Zlobinu. Jis – vyras: laikėsi ir dar ras-davo jėgų judinti liežuvį, kad palaikytų ryšį su kuopos vadu.

Per radijo ryšį pranešė, jog ketvirtoji kuopa užsirovė ant „juod-marškinių“ – rinktinės Pakistano armijos dalinio. Jų juoda apran-ga, juodos beretės, ir snukiai, aišku, juodi. Ketvirtojoje kuopoje yra sužeistųjų ir žuvusiųjų. Penktosios kuopos prapuolė visas skyrius, greičiausiai žuvo. Žodžiu, visiems laikyti ištempus ausis ir būti itin atsargiems. Kas dedasi kituose batalionuose, nežinojom, bet jau vien mūsų bataliono naujienos troškulį apmalšino, tik neilgam. Prakaituo-ti nebebuvo ką ir ėjome kaip girti, nes buvome ne tik negėrę, bet ir dvi paras nevalgę, nors apie valgymą vietos smegenyse neliko – norėjosi tik gerti.

Ankstesnėse operacijose, nusilpus kopiant į kalnus, padėdavo ga-balėlis cukraus. Pamėginom ir šį kartą, bet seilės neišsiskyrė ir aš-trus gabaliukas braižė burną. Norėjau išspjauti, bet nepavyko, teko iš-krapštyti pirštais. Pasikišau po liežuvio marmuro skaldos gabaliuką, bet ir tas nedavė naudos.

Sunkiausia buvo neseniai atvykusiam papildymui. Juos ir geruoju prašėm eiti, ir daužėm automatų buožėmis, vos vilkte nevilkom. Kai kurie jų prašė palikti ir nušauti, nes nebeturėjo jėgų. Vis tolyn vilko-mės tai šlaito šonu, tai pakildami į kalnų virtinių viršūnes, aukštesnes apeidami.

Toks mūsų „dengimas“ buvo be galo beprasmiškas, nes nieko ne-dengėme, buvome nutolę nuo kolonos. Ir kad esame ne vieni šiame

kalnų masyve, sprendėme iš girdimų susišaudymų. Be to, buvom puikūs taikiniai tiek iš viršaus, tiek iš apačios.

Bet įsakymas yra vykdomas, o ne svarstomas. Keiktis nebeturėjome jėgų. Trečios paros vidury pastebėjome visai siaurutį upelį. Zampolitas paklausė per radijo stotį leidimo nusileisti. Negavęs apžvelgė mūsų veidus sutinusiomis baltomis lūpomis ir, matyt, pirmą kartą gyvenime nepaklausė vyresnybės įsakymo. Be to, kalnai, lyginant su vis kylančia tarpeklio apačia, ėjo žemyn. Tai reiškė, kad mes artėjame prie tarpeklio pradžios.

Pasiskirstėme į dvi grupes. Aš vadovavau pirmai grupei, zampolitas – antrai.

Pirma grupė leidžiasi, geria, prisipila gertuves, antroji dengia guli pasiruošę palaikyti mus ugnimi. Po to jie leidžiasi, o mes jau turime gulėti užėmę gynybą.

Pirma grupė nusileidome. Du geria ir pilasi į gertuves, kiti dengia – taip pasikeisdami rijome vandenį. Vienus, ypač naujokus, reikėjo ginti nuo vandens šalin, kad netrūktų skrandžiai. Jie norėjo būti geriau užmušti negu nuginti nuo vandens. Mušami automatų buožėmis ir kojomis, jie sėmėsi vandenį į šalmus, gertuves ir vėl pripuolę gėrė. Šiaip taip su kitų pagalba pavyko nuginti juos šalin nuo upelio ir suguldyti, kad dengtų antros pusės nusileidimą, nes šie kaip begalėdami bliovė, skirdami mums pačius riebiausius keiksmazodžius.

Kol antra grupė gėrė, mes gulėjome pasiruošę šaudyti. Kurie kalnuose buvom ne pirmą sykį, gėrėm mažais gurkšneliais, darydami kiek galima ilgesnius intervalus, o „pirmokai“ rijo tiesiai iš šalmų, niekaip negalėdami atsigerti ir neklausydami mūsų patarimų.

Atsigavome. Tarytum tik dabar išgirdome, kad toliau ir arčiau vyksta susišaudymai, ir tik dabar supratome, kur esam. Vėl atsirado mirties baimė, kuriai buvome atbukę.

Antrai grupei artėjant prie mūsų gintis užimto kalniuko, pasigirdo šūviai. Šaudė iš arti, o aš buvau dešimt metrų toliau nuo visų už patogaus akmens. Pliekti į akmenis, prisijungus prie mūsų, buvo beprasmiška. Akimis čiupinėčiau kiekvieną įlankėlę ir įdubimą, bet niekaip negalėjau tiksliai nuspėti, iš kur šaudė.

Iš pradžių šaudė vienas, keisdamas pozicijas. Vyrai, kas netingėjo, tas „aižė“ kalnus. Entuziazmas šaudyti akimirkai nurimo ir pasigirdo

gerkline afganistaniečių kalba iššauktas sakiny, kurio nesupratome. Grandies jefreitorius Griaznovas, matyt, nusprendęs, jog mums siūlo pasiduoti, pakilo iš už akmens ir pliekė nuo juosmens, klaikiai bliaudamas:

– Bybis tau į šikną, gyvų nepaimsi!

Greičiausiai tai buvo įsakymas „Užkirsti mums užnugarį“, nes iš dešinio šono nuo kalnų pusės pasigirdo trumpos PPŠ serijos. Atsidūrėme padėtyje, vadinamoje „pliki šonai“. Reikėjo trauktis, kol neužkirto užnugario.

Vieni kitiems perdavėm komandą trauktis, kad neliktų kuris neišgirdęs. Trauktis tai trauktis, bet kaip, jei „šonai pliki“?

Tuo momentu atskrido pirmosios 82 mm minosvaidžių minos, kurias per kuopos vadą buvo užsakęs zampolitas. Ir, žinoma, visos sprogso mūsų užimtose pozicijose.

Nelaukdami, kol bus antra minų salvė ar zampolitas sukoreguos tų pusgalvių minosvaidininkų ugnį, traukėmės, greičiau – pabėgome. Nepamiršome priminti zampolitui, kad ir jam geriau padaryti tą patį. Išnešėm du sužeistuosius minosvaidžių minų skeveldromis.

Aūle susijungėme su pagrindine grupe. Keliese nubėgom prie išstatytų minosvaidžių ir gerokai apdaužėm artileristams snukius. Sužeistuosius nunešė prie mašinų, o mes ėjome tolyn į siaurėjantį ir žemėjantį tarpekį.

Pakeliui sutikome mūsų bataliono penktąją kuopą. Jos vadas buvo skeveldra sužeistas į akį, vienas skyrius jau trečia para neatsiliepė per ryšį. Kuopai vadovavo storulis zampolitas. Penktoji kuopa lipo į kairėje tarpeklio pusėje esančius kalnus, mūsų kuopos sustiprintas antrasis skyrius – į dešinėje esančius, mūsų „nusikaišęs“ skyrius su trečiuoju, taip pat gerokai išretėjusiu, ir skyriaus vadu leitenantu Jeriomenka, ėjome tarpeklio apačia.

Tarpeklio apačia teka upė. Kur vanduo, ten gyvybė, o kur gyvybė ir vanduo, ten gyvena ir žmogus. Ėjome vis sustodami, įtempę ausis ir žvilgsnius. Skubėti nebuvo kur, nes kalnais einantys nespėdavo kartu su mumis.

Pakeliui kratėm namus. Keisčiausia, kad ne visi vietiniai buvo spėję išbėgti į kalnus. Jų akyse atsispindėjo begalinė baimė, atrodė, tuoj ims klykti iš siaubo, nors mes dar nieko nemušėm.

Kažin kuriam iš mūsų kilo gera mintis – iš aūlo atrinkome dešimt stipresnių vyrų. Apkabinėjome juos minosvaidžio dalimis, atidavėm savo sunkias RD-kuprines (į jas vėl buvo įdėta po tris minas). Iš to turėjome dvigubą naudą: be naštos eiti buvo neįprastai lengva, be to, tai buvo mūsų „gyvasis skydas“ – juk nešaudys aūlo gyventojai į mus, jei tarp mūsų bus jų kaimynų. Bet vos tik davėm savo nešėjams komandą eiti pirmyn, likę gyventojai ėmė garsiai piktintis. Keliems teko paleisti trumpas serijas į viršų, norint apraminti juos, nes dar taip gerai nemokėjome farsi kalbos, kad būtume galėję jiems išaiškinti, jog vedam juos ne sušaudyti, o tik laikinai išnaudosis vietinės jėgos potencialą.

Saulė kabojo ties kalnų viršūnėmis. Dar truputis laiko – pasislėps už kalnų ir sutems.

Kuopos vadas Prochorenka, esantis su pagrindine kuopos grupe dešiniame šlaite, trečiajam skyriui davė įsakymą: paėjėti išdžiūvusios upės vaga, matomumo ribose, o mūsų skyriui dengti. Užėmėm gynybą kukurūzų lauke.

Išeidamas vienplaukis (buvo pametęs šalną), leitenantas Jerio-menka tarė:

– Einu gauti savosios kulkos į pilvą.

Kartu išėjo visi, kurie liko iš jo skyriaus: Liocha, Vasia ir iš naujausio papildymo Šuminas. Vasia buvo už diržo užsikišęs ilgą trofėjinį peilį – ploną, bet stiprią geležtę.

Po kurio laiko pasigirdo šūviai, granatų sprogimai. Trečiasis skyrius turėjo išeiti į eterį, bet tylėjo, paklaustas kuopos vadas liepė laukti.

Ten, kur nuėjo trečiasis skyrius, viską užstojo pakopomis einantys kukurūzų plotai. Nežinojome, ką daryti, nes jautėme, jog trečiasis skyrius bėdoje. Bet „vyriausias“, paklaustas apie pagalbą, vis liepdavo laukti.

Girdėtas susišaudymas greit nutilo. Ėmė temti. Įsakymas iš „viršaus“:

– Prie jūsų grupės artinasi 15-20 žmonių būrys. Pasiruošti mūšiui. Be komandos nešauti!

Visiems kartu esantiems afganistaniečiams liepia gult ant pilvo, rankas už galvos ir nejudėt – kitaip šausiu. Prie suguldytųjų pastačiau

sargybinį, įsakęs, jei kuris, susišaudymui prasidėjus, sujudės – šauti. Visas skyrius buvo užėmęs pozicijas, ir prieš dešimt vyrų likom tik trise.

Zampolitas „sėdėjo ant ryšio“ – vis kartojo, jog apačioje yra mūsų trečiasis skyrius ir kad dėl tamsos neiššaudytų savų, o aš vis bėgiojau nuo zampolito prie visų „taškų“, perduodamas gautus įsakymus ir „koreguodamas taškus“.

Nuo abiejų kalnų pusių pasipylė pleištinė ugnis. Kukurūzai mums užstojo viską, o keisti poziciją buvo vėlu. Be to, mūsiškių kulkos švilpė virš mūsų, į visai šalia esančius taikinius.

Pašaudė ir nutilo. Mes vis gulėjome savose pozicijose, tikėdamiesi pagauti „praslydusiuosius“ pro pleištinę ugnį. Bet veltui sproginome akis į vis tirstėjančią tamsą.

Buvo gautas įsakymas – lipti į kalnus prie Prochoro grupės. Įkalnė, kuria turėjome lipti pas mūsiškius, šioje vietoje buvo velniškai stati, ir sutemus lipti tapo beveik neįmanoma.

– Šūdžius tas, nori savo šiknos apsaugą sudvejinti, – nebeiškenčiau neišreiškęs zampolitui savo nuomonės. – O kad belipdami pas jį galim pusės skyriaus netekti, jam nusispjaut! Kur garantija, kad jie visus išguldė, gal kaip tik dalis jų sėdi šlaite?

Zampolitas, baisiausiai mano nustebimui, susisiekęs su Prochorrenka, pareiškė, kad kategoriškai atsisako vykdyti jo įsakymą, o už įsakymo nevykdymą imasi visiškos atsakomybės. Afganistane galiojo karo lauko įstatymas, ir už įsakymo nevykdymą galėjo būti pritaikyta bausmė – mirtis, be teismo. Po to jie dar keletą minučių pasiplūdo, bet zampolitas nutraukė, sakydamas, jog nenori tuščiai eikvoti radijo stoties baterijų. Jis mano akyse padvigubėjo.

* * *

Truputį aukščiau, didesnėje aikštelėje, ruošėmės nakčiai. Išstačiau sekretus – postus po du žmones. Likom dviese su zampolitu ir dešimt afganistaniečių.

Paleisti jų negalima – atves dušmanus, išpjauti – vėl nei šis, nei tas, o dviem išvargusiems likti su dešimčia – mažas malonumas.

Nuėmiau vienam čalmą, išvyniojau ir supjaučiau į juostas. Juostas

susukau ir jomis surišau afganams rankas už nugaros. Po to dar po du į porą per alkūnes, kad sunkiau būtų pabėgti. Visus susodinau ir išaiškinau, jog jei kuris vienas kelsis – iššaudau iš karto visus. Jie mane suprato – linksėjo galvomis ir susodinti tylėjo. Pykčio aš jiems taip pat nejaučiau.

Liko vienas, kuris gulėjo ir dejavo. Dejuoti jis ėmė, prasidėjus susišaudymui. Apžiūrėjau jį, bet sužeistas nebuvo. Gal širdis, ar šiaip priepuolis, nes kai ieškojome aikštelės nakčiai, jį nešte nešė. Gyvam lavonui surišti rankas lyg ir nekrikščioniška, bet tas jo dejavimas taip pat nežadėjo nieko gero.

– Ką su šituo daryti? – nesugalvodamas, kaip pasielgti, paklausiau zampolitą.

– Papjauk tyliai, be triukšmo, – lyg niekur nieko davė patarimą zampolitas.

„Na, ir inteligentas, prieš metus keiktis nemokėjai, o dabar – papjauk!“ – mane apėmė juokas, bet garsiai tariau:

– Na jau ne... nušaut dar dar, bet papjaut ir taip mirštantį... ne.

– Šauti negalima – garsas, reikia nudurti, – ramiai tęsė zampolitas.

– Rask, kas tai padarys!

– O gal palaukim, kol pats numirs, – mėginau sušvelninti mirtį.

– Jo dejonės girdimos pusę kilometro aplinkui, nepamiršk, kad mes kalnuose, – tarstelėjo zampolitas. Ir man neliko nieko kito, kaip eiti ieškoti „skerdiko“.

Viską papasakojau vienam sekrete esantiems Griaznovui ir Sergejevui. Tie varė į kelnes, laikydami juoką:

– Zampolitas, tas apsišikėlis... tas smirdžius... atsivertė... iš sušikto inteligento į normalius žmones!

Papjauti sutiko artileristai. Nutvėrę vargšą žmogelį už kojų, jie nuvilko 15-20 metrų toliau... Ir pasigirdo pratisas riksmas, kuris nutrūko, matyt, užspaudus burną.

– Ką jūs, avinai, nei pjaut žmoniškai nemokate? – „išrašinėjo“ jiems grįžus zampolitas.

– Tai kad tie durklai buki, tik iš trečio karto teįlindo...valydamasis į drabužius kruviną ranką, atsakė vienas ir nuėjo į savo poziciją.

Su zampolitu pasikeisdami budėjom prie radijo stoties P 104.

Šalia tyliai sėdėjo ir visą girdėję likusieji devyni afganai.

Mane papurtė už peties. Pirmą reakciją – akimirksniu pakėliau automato vamzdį. Pasirodo, abu su zampolitu buvome užsnūdę. Prieš mane stovėjo jefreitorius Griaznovas. Jis ramiai nukreipė mano automato vamzdį nuo savo krūtinės į šoną (tai buvo visiems žinoma miegojusiojo reakcija) ir paklausė:

– Tu jų šikti nė vieno nevedei?

Aš suskaičiavau. Visi devyni buvo vietoje ir kantriai tupėjo.

– Ne, – nesuprasdamas atsakiau.

– Supranti, koks cirkas buvo. Sėdim mudu su Sergejevu. Žiūrim: už 5-6 metrų eina dviese – vienas afganas, antras su šalmu, šarvine liemene. Klausiu: „Labus, kur tu jų vedi, lai į kelnes šika“. Jie sekundei sustojo ir akimirksniu dingo. Pasidarė įtartina, ateinu – tu miegi.

Aš tylomis patikrinau visus „taškus“. Visi buvo gyvi. Kiekvienai porai pasakiau, kad į mūsų pozicijas nepastebėti įėjo du dušmanai ir dingo. Visiems būti labai akyliems. Man visi miegai ir nuovargis išgaravo. Reikėjo skubiai keisti poziciją, bet kur tu ją tinkamą rasi tokioj tamsoj! Nėra garantijos, kad beieškant ant ko nors neužsirausim, bet ir čia likti buvo pavojinga – jie gali grįžti ne dviese, bet visas būrys, o mūsų vyrai pervargę kaip šunys.

Iki aušros liko nedaug. Kartu su zampolitu, palikę Griaznovą saugoti afganų, keitėm sekretų išdėstymą. Visiems sakėm – norit likti gyvi, trūks plyš nemiegot. Susiaurinom sekretų žiedą, kad vieni matytų kitus ir per tarpą niekas nepastebėtas neįlįstų.

Likusį iki aušros laiką visus postus tikrinau kas 10-15 min. Vyrai nemiegojo. Atsakydami į slaptažodį, juokėsi:

– Ką, Labus... kiaušiniai tai juk ne geležiniai... žim žim daro...

Švintant perpjoviau raiščius, kuriais buvo surištos belaisvių rankos. Rankos buvo mėlynos, bet vis geriau nei tam, kuri nusivedė į kukurūzus. Išėjome ieškoti trečiojo skyriaus, taip ir nesusisiekę su kuopos vadu – nusėdo radijo stoties maitinimo elementai.

* * *

Už 100-110 m nuo mūsų nakvynės pozicijų gulėjo iššaudytieji dušmanai. Tai mūsų vakarykštė pleištinė ugnis juos išguldė.

Pirmą lavoną radau gulintį ant vieno šono, abiem rankom laikantį

šalia gulinčio automato diržą. Norėjau ištraukti ginklą, bet sustingusios rankos nenorėjo jo paleisti. Šalia stovėjęs Griaznovas, spirdamas per jas, šūktelėjo:

– Ką, boksininku apsimeti?..

Išties sustingęs jis buvo boksininko poza. Ieškoti po kišenės dokumentų buvo menkas malonumas – drabužiai buvo glitūs nuo krešinio kraujo.

Nukautieji dušmanai gulėjo nemažame plote ir ieškoti jų tarp akmenų buvo vargas. Beieškant vieno barzdočiaus kišenėse dokumentų, šone kažkas sušmėžavo. Momentali reakcija, ir tas kažkas – mano automato taikiklyje. Zampolitas. Tokiose situacijose buvo įprasta pirma pasiruošti šūviui, ir tik per taikiklio išpjovą matydamas savas ar ne, nuleistuką spaust ar ne, nes „anas“ gali būti už tave vikresnis.

Nuleidęs automatą, apžiūrinėjau kišenės ir, kaip tyčia, ištraukiau pluoštą pinigų ir dokumentus. Pinigus pasidalijome su zampolitu. Toliau ėjome dviese. Tarp akmenų pastebėjome kažką geltonuojant. Tyliai prisėlinome arčiau. Išsivyniojęs čalmą ir ja užsiklojęs, gulėjo dušmanas. Zampolitui ženklais parodžiau nuplėšti užtiesalą, o aš įremsiu vamzdį į kaktą, nes ką gali žinoti, gal po audeklu jis laiko paruoštą šauti pistoletą. Vos tik iš po audeklo šmėstelėjo galva, įrėmiau automato vamzdį į kaktą. Gulintis baisiai persigando. Kulka jam buvo sudrasčiusi pėdos čiurną, ir jis, negalėdamas pabėgti, apsimetė „akmeniu“.

– Dust? – paklausiau jo juokais, nors iš pašonės paėmiau PPŠ. Jis ėmė smarkiai linkčioti galva, jausdamas greitą gyvenimo atomazgą, ir, pasigriebęs mano juokais mestelėtą „dust“, kartojo jį sukepusiomis lūpomis.

– Ką daryti? – paklausiau.

– Papjauk, – zampolitas pasidarė ištikimas savo naujiems principams.

Papurčiau galvą.

– Nušauk vienu šūviu.

Kai dalis galvos smegenų ištiško ant žemės, nutilo ir kartojamas „dust“. Vienur kitur pasigirdo pavieniai šūviai iš AKS-74 mūsiškiai pribaginėjo sužeistuosius dušmanus. Desantininkų dušma taip pat į nelaisvę neimdavo. Mes bent nesityčiojome iš jų, nušaudavom, ir viskas. Kiekvienas iš mūsų turėjome po „neliečiamą granatą“: jei baigtųsi

šoviniai, geriau susisprogdinti, negu pakliūti gyviems į rankas – tokią išvadą padarėme, vos pamatę mūsų šokių lavonus, pabuvusius jų rankose.

Išmėgę šovinius, tuščiais dušmanų ginklais apkabinėjome „nešulinius arkliukus“ afganistaniečius, kurie, praradę viltį, bet nesiskųsdami, vilko savo naštas.

Vieta, kur kalnai laikė suspaudę tarpeklio apačią ir atstumas tarp jų bebuvo kelios dešimtys metrų, buvo labai patogi pasalai. Ėmėmės visų atsargumo priemonių. Priekyje einanti žvalgybinė grupė ėmė moti. Greitai buvo organizuota žiedinė gynyba, afganai sutupdyti į krūvą. Su šuniška nuojauta, kad tai buvęs trečiasis skyrius, nuėjome.

Eiliniam Šuminui tai buvo antra ir paskutinė operacija. Šis dramblio ūgio ir stambumo vyro kūnas buvo mažiausiai sudarkytas. Mat kulka, pramušusi šarvinę liemenę, pataikė į širdies sritį. Matyt, iš karto mirė.

Vasia gulėjo subadytu kiaušu. Ir jo „trofėjinis“ kruvinas peilis gulėjo šalia pamestas. Galva buvo kaip kiaušinis sutraiškytu lukštu. Dedant jį ant apsiausto, kaukolė nenatūraliai liūliavo, visiškai neatpažįstamai pakeisdama Vasios veidą. Pro didžiulę skylę virto smegenys. Jos tryško ir per išbadytas akis.

Liocha gulėjo giliai peiliu supjaustytomis šlaunimis, peršautomis rankomis. Kelios skylės žiojėjo ir liemenyje..

Leitenantui Jeriomenkai, kuris buvo vyriausias iš visų – 23 metų – ir rudenį ruošėsi vesti, buvo išbadytos akys, nupjauta nosis ir beveik visi rankų pirštai. Gulėjo be šarvinės liemenės, racijos. Šalia mėtėsi granatų žiedai, šovinių gilzės – matyt, gynėsi, kol galėjo, bet tokioje apverktinoje padėtyje sutvarkė juos greit. Leitenantui buvo perpjauti šlaunų raumenys, į kuriuos, sprendžiant iš apdegusios mėsos ir nulaužtų gilzių, pylė paraką ir degino, kol ruseno gyvybė. Nors buvome atbukę žiaurumams, kraujui, lavonams, net tarpusavio vaidai baigdavosi vos ne mirtimi, bet su tokiu šlykščiu žiaurumu negalėjome susitaikyti, ir negirdėjau, kad kuris iš mūsų šokių būtų daręs tokius mėsiningus darbus. Tokį turbūt užmuštų savi.

Davus komandą „Išnešti lavonus ir atsitraukti“, vyrai, pamatę vakarykščius savo draugus, pasiuto – ėmė kaukti, mušti afganistaniečius. Po to suvarė juos į krūvą ir ruošėsi sušaudyti. Nei zampolito, nei mano įsakymų niekas neklausė. Zampolitas sėdėjo nuleidęs galvą ir jo

nebejaudino jokie įvykiai... Man šiaip taip pavyko kelis perkalbėti, o iš kitų atimti ginklus. Sulaikiau visus tik motyvuodamas tuo, kad, iššaudę afganus, neišnešime lavonų ir trofėjinių ginklų – paprasčiausiai, mūsų per mažai, o sušaudyti visada suspėsime.

Suguldėme visus ant brezentinių apsiaustų-palapinių ir nešėme išdžiūvusią upės vaga, kuri buvo pilna didesnių ir mažesnių akmenų, vienintelė šiočia tokia priedanga. Kiekvieną nešėme keturiese už visų apsiausto kraštų. Tempė rankas. Brezentas brūžinosi į aštrius akmenis ir plyšo. Lavonai smuko per skylės ir krito lauk. Nurengėme afganus. Jų švarkus, kelnes klojome ant skylių. Pasiekėme vietą, kur kalnuose, kažkodėl vis dar tebesėdėjo mūsų šiečiai.

Smaugė pyktis dėl tokio nemokšiško vadovavimo. Juk galėjo dengti mūsų grupę nuo kalnų, nes visą laiką, kol rinkome ginklus ir nešėm lauk saviškius, buvom tokiuose puikiuose spąstuose, kad keturi dušmanai būtų išguldę mus visus.

Prie mūsų prisidėjo kita kuopa. Davė naujus elementus radijo stotčiai ir apsiėmė išnešti iki mašinų mūsų žuvusiuosius. Keisdami mus prie nešulių, jie draugiškai barė:

– Ech, vaikinai, vaikinai... Kaipgi jūs šitaip leidot... Visas skyrius!..

Norėjosi kaukti iš nevilties, graužti akmenis ir šaukti, kad juk ne mes davėm tą prakeiktą komandą – negi tam niekšui nuo kalno nematyti, kur juos siunčia, ir iš viso, ar reikia.

Per vėl ėmusią veikti stotį susisiekėme su Prochoru, kuris įsakė „uždaryti“ tarpeklį. Penktoji kuopa nuėjo kalnais į tarpeklio pradžioje stovintį aulą ir „šukuodami“ ėjo atgal.

Nuo kalnų ir iš mums nežinomų slėptuvių ėmė liūti žmonės ir eiti mūsų link, nesitikėdami pasalos. Gavom įsakymą: „Moteris, vaikus praleisti, o visus vyrus šaudyti“.

* * *

Grįžo penktoji kuopa, iš kalnų nusileido mūsų kuopos pagrindinė dalis, vadovaujama vyr. leitenanto Prochorenkos. Zampolitas ir Prochoras, paėjęję į šalį, ilgai aiškinosi santykius. Po to patraukėm tarpekliau žemyn.

Eidami aūlu gavome įsakymą lipti į kalnus, į kuriuos buvo pasiųstas penktosios kuopos skyrius, iki šiol neišeinąs ir į eterį. Pavakare buvom nurodytų kalnų atkarpoje, vadinamosiose „viešpataujanciose viršūnėse“.

Radome patogiai gamtos suverstus akmenis. Dviese įlindome į rytum milžino įrengtą stebėjimo punktą – šonuose dideli akmenys, ant jų kelių tonų plokščias luitas. Juo naudojomės ne mes pirmi. Į vidų buvo prinešta šieno. Iš čia buvo matyti visa apylinkė.

Penktoji kuopa nusileido žemiau ir ėmė ieškoti savo skyriaus. Mūsų kuopa dengė juos iš viršaus. Du kareivukus, tiksliau, jų liekanas, rado tarp didelių akmenų. Matyt, šaudė vyrai, kol turėjo šovinių, o vėliau susisprogdino arba jiems įmetė granatą. Surinko didesnius mėsos gabalus ir sudėjo į apsiaustą. Vienas užsimetė per petį ryšulį – tiek bebuvų likę iš dviejų. Leitenantą Čiulkovą rado sulaužytomis rankomis ir kojomis, išbadytomis akimis ir peršautu pilvu. Ketvirtą rado visą – trys kulkų skylės krūtinėje. Surinkusi, kas beliko iš skyriaus, penktoji kuopa leidosi kalno šlaitu žemyn. Nuo prie mus esančio kalno ją apšaudė. Mes paleidome ugnį, bet gavome įsakymą nutraukti – ten devintoji kuopa. Jau temo, ir nebegalėjome net pro žiūronus įžiūrėti, ar prieš mus esančiame kalne mūsiškiai, ar ne. Be to, per ryšį pranešė, kad mūsų stebėjimo punktas užminuotas. Man ir Sergejevui kiaušiniai iš baimės nusileido iki kelių...

Slinkom lauk, čiupinėdami kiekvieną centimetrą. Baimės prakaitas krito dideliais lašais žemyn. Ir tik kai nuo buveinės buvom nušliaužę keletą metrų, pašokome ir, atsargumo dėlei nubėgę dar dešimtį metrų, pratrukome juoktis. Žviegėme susiriesdami ir nuoširdžiai gyrėme puikius pulko minuotojus – jei jau padės miną, daug reikės vargti, kol ją susprogdinsi. Grįžę eisim pas juos į svečius, pavaišinsim cigaretėmis ir „čars“. Tuos puikius vyrukus, kurie išgelbėjo mums gyvybę...

* * *

Tai buvo viena iš nedaugelio, o galbūt ir vienintelė operacija Painšere. Ta vietovė tapo nepaimama tvirtove, kurios nepajėgė nei lėktuvai subombarduoti, nei armija paimti. Sukilėliams ėmė vadovauti vienas iš kiečiausių opozicijos vadų.

XXI skyrius

Bazėje prasidėjo rietenos tarp karininkų. Zampolitas parašė raportą prieš kuopos vadą, nes, būdami kalnuose, tiek penktoji kuopa, tiek kita mūsų kuopos grupė aiškiai matė, kaip atsiskyrė nuo mūsų trečiasis skyrius, kaip juos supo iš kalnų nusileidę dušmanai, kaip mūsiškiai gynėsi. Nors vyrai šaukė, kad mūsiškius „į žiedą ima“, reikia padėti, bails Prochoras, nenorėdamas išsiduoti savo pozicijos, neleido nei šaudyti, nei leisti nuo kalnų. Bendromis jėgomis būtume atmušę jų puolimą. Taip dviejų kuopų akyse buvo išžudyti mūsų vyrai, ir tik pamatęs visas jų jėgas, kai jie ėjo link mūsų, pirmojo skyriaus, Prochoras įsakė „Paleisti ugnį“.

* * *

Penktojoje kuopoje buvo savi „vidaus“ rūpesčiai. Ir jų skyrius žuvo vykdydamas abejotiną užduotį – dengti apačia einančią kuopą.

Vos užlipęs į kalną, skyrius buvo netikėtai užpultas. Jį sudarė tik keli kareiviai, tad keliskart didesnė netikėtai užpuolusiom pajėgom nebuvo didelio vargo „sutvarkyti“ pavargusius nuo kopimo į kalną vyrus. Įvyko trumpos žudynės.

Iš skyriaus gyvas liko armėnas Petrijanas ar Petrosianas. Jo pasakojimu, dušmanai atsirado staiga, vos užlipus. Jis ištraukė granatos žiedą, ruošdamasis ją mesti, bet gavo automato buože per galvą (išgelbėjo šalmas). Susikibęs už gerklių su vienu „duchu“, pametė granatą. Ši sprogo. Sprogimo banga nubloškė jį į pašlaitę. Atsigavo naktį. Šiaip taip rado mašinų užimtą poziciją.

Armėną ruošėsi perduoti kariniam tribunolui už draugų išdavystę (liko gyvas) ir ginklo praradimą (grįžo be automato). Grėsė daug metų kalėjimo, nes galiojo karo padėties įstatymai. Pulke buvo formuojama nuomonė, kad armėnas – išdavikas ir bails. Jį visaip juodino ir sakė, jog dar kartą ginklą patikėti kažin ar verta, o jis, neiškentęs patyčių, šaukdavo:

– Tada nužudykite ar duokite tokią užduotį, iš kurios maža šansų grįžti.

Iki bylų užvedimo reikalai nenuėjo. Armėną padarė visa ko atpirkimo ožiu, užtušavo karininkų neraštingumą, kuris galėjo išryškėti užvedus baudžiamąją bylą. Gal visa tai buvo „pamiršta“ ir todėl, kad tik dabar įvyko parodomasis teismas „dėl veteranstvos“ mūsų šeštojoje kuopoje. Ėjęs viršilos pareigas seržantas Mironovas gavo dvejus metus dezbato, nors buvo likę tarnauti tik du mėnesiai. Teisme iš visų liudytojų „kalbėjo“, davė parodymus, tik du, kiti tylėjo kaip užmušti. Po teismo davusieji parodymus tapo „čadomis“. Seržanto Mironovo daugelis nemėgo, nes jis buvo šūdas. Jei būtų buvęs vyras, liudytojai gyvenimą būtų baigę artimiausioje operacijoje.

Ką darysi, skundikai nemėgiami niekur, ir kuo sunkesnės gyvenimo sąlygos, tuo žiauresnės bausmės jiems.

* * *

Seržantas Mironovas viršilos pareigas užėmė po praporščiko Pugino. Praporas tai buvo vyras. Gėrė kaip šuo... Ir kartą, gavęs nuo tokio pat girtuoklio vyr. leitenanto Prochorenkos už gėrimą į snukį, ištraukė granatos žiedą, norėdamas Prochorą susprogdinti. Šis kaip kulka išlėkė iš palapinės ir kiek įkabina aikšte nurūko į pulko štabą, o jam iš paskos prisprogęs praporščikas su granata rankoj, vejasi ir šaukia:

– Stok, kurva!.. Stok!..

Taip jie abu vienas po kito subėgo į štabą, kur Puginas buvo nugincluotas – atimta granata. Ir mūsų šaunųjį praporą išmetė iš armijos.

Po to parašė laišką, jau iš Sąjungos, jog jei nebūtų palapinėj buvę mūsų, būtų tą šūdžių „chocholą“ susprogdinęs, bet pagailėjo mūsų.

O mes nuoširdžiai gailėjomės jo.

XXII skyrius

Kelinta diena stovėjome karinių tarėjų miestelyje. Kartą iš mašinos, vežiojančios karštą maistą, išlipo kažkoks „veikėjas“, užsimaukšlinęs ant akių panamą. Vakaro tamsa paryškino nepažįstamojo paslaptin-gumą. Nei skiriamųjų ženklų, nei diržo, iš kurio galima būtų suprasti: karininkas tai ar ne. Nei labas, nei viso gero. Eidamas paspyrė košei paruoštą katiliuką, užsilipo ant mūsų mašinos. Na, to jau buvo per daug!

– Tu ką... per snarglį nesi gavęs? – paklausiau.

– Senokai, – atsakė, – bet esi per silpnas jį daužyti.

Man užgniaužė kvapą.

– Nagi, nulipk! – šuktelėjau.

– O tau blogai nuo to nepasidarys?

Aš jau buvau „prinokęs“ ir stengiausi pagriebti jo koją, kad galėčiau nuvilkti jį nuo mašinos žemyn, nors viduje kirbėjo abejonė – labai girdėtas balsas.

Jis nušoko nuo mašinos.

– Na, Labus, na, raminkis, raminkis, sakau... – ir atsmaukęs galvos apdangalą, ėmė juoktis jam vienam būdingu juoku.

– Učajus?... Kalės vaike, tu... Aš tave, kiauliapisy, beveik palaido-jau... O tu, nusitriedėli, čia, po tokio sužeidimo... – šaukiau neatpa-žįstamu balsu, nes pykčio spazmai dar tebespaudė gerklę ir dusino besiveržiantį lauk džiaugsmą.

Mes kilnojome nuo žemės vienas kitą, apsikabinę glebėsčiuoda-miesi.

– Bet kaip tave taip greit pagydė? – vis dar niekaip nesusigaudžiau aš.

– Žaizdą išvalė, o kulką – pasakė – iššiksi, mums lovų trūksta. Įsivaizduoji, taip ir pasakė. Na, o sužeisti išties plaukia ir plaukia. Ap-gydo ir čiuožk... O kokios medicinos seserys! O, su tokiais papais ir tokiom šiknom... – parodė, trejetą kartų padidinęs. – Iš Leningrado... visos išsiskyrusios... o pisasi kaip katės!.. Tiesa, Jagotkinas pakeliui į Kabulą mirė. Viename malūnsparnyje skridom... Motina, ko gero, iš-protės – juk vienintelis sūnus, – truputį surimtėjęs užbaigė jis ir staiga:

– Labus, o tu atsimeni, kaip jis pasidėjo automatą ant mašinos ratų, paėjo į šalį ir kas liko iš jo automato?

Jam tik sekundeį paėjus į šalį, mechanikas keitė mašinos „klirenčą“, ir automatas, papuoles tarp hidraulikos kilnojamų ratų, buvo sulankstytas. Ypač smarkiai buvo nulenktas automato vamzdžio galas. Ir kuopos vadas, išrikiavęs mus, aiškino, jog eilinis Jagotkinas nutaręs patobulinti automatą šaudymui iš už kampo. Jagotkinas turėjo įrodyti savo išradimą – stovėjo pasislėpęs už palapinės kampo, o jo automato vamzdis, išsilenkęs palei palapinės kampą, žiūrėjo į mus. Mes jam patarinėjom, jog dar veidroduko, pasukto kampu, reikia, taikantis net galvos kišti nereikės... tik pilk. Kuopos vadas liepė viršilai išdrožti ne veidroduką, o medinį automatą, kol išmoks naudotis. Ir vargšas Jagotkinas visą mėnesį po pulko teritoriją vaikščiojo su mediniu automatu. Žvengė visas pulkas. Ir šiaip jis buvo tikra desantininko karikatūra – nors ir numetęs dešimt kilogramų, vis tiek panėšėjo į prancūziško konjako butelį.

Kartu su Učajevu iš ligoninės grįžo ir Tolstovas. Raišas, bet nieko – eidamas šikt pistoleto nebeėmė.

* * *

Vieną dieną mus pakeitė kiti. Grįžome į bazę. Pardavę operacijose „nacionalizuotą“ turtą, susimetę pinigų nusipirkome degtinės ir čars. Po komandos „Miegot“ susirinkome vienoje palapinėje. „Jaunus“ patatėm sergėti. Luzinas ir Tolstovas „muša kasiakus“ – labai smulkiai sutrupina narkotinę medžiagą. Iš papiroso į delną ištrupina tabaką. Pusę ištrupinto vieno papiroso tabako sumaišo su sutrupintu čars ir atsargiai surenka mišinį į ištuštintą papirosą. Papiroso galas užsukamas.

Tokia dozė vadinama „norma“. Bet galima paruošti ir „čistagan“ – gryną „čars“. Mums tinka ir „norma“. Tyli komanda „Sprogdink“ ir iš anksto numatytieji uždega papirosus. „Kasiakas“ veltui nerūksta – jis keliauja iš rankų į rankas. Paėmęs jį įstatau tarp mažojo ir bevardžio pirštų, pirštus nestipriai sulenkiu į kumštį ir per nykščio ir rodomojo pirštų sudarytą skylę su trumpais pertrūkiais labai giliai įkvėpiu. Tada iš karto „kasiaką“ perduodu kitam, o pats darau ilgą trūkčiojantį

iškvėpimą. Taip „kasiakas“ apkeliauja du kartus aplinkui. Mes susiskirstę į grupes. Trim – vienas „kasiakas“.

Bzinktelėjo. Tolstovas ima gitarą ir švepliuodamas per ligoninėj išmuštų priekinių dantų skylę uždainuoja tūkstantį kartų girdėtą, bet labai tinkančią tam momentui dainą:

– Narkosssos mes, narkosssos mes, narkosssos... Didelė ir draugissska ssseima...

O Luzinas, apimtas narkotinio juoko priepuolio, pasakoja tūkstantį kartų girdėtą anekdotą, kaip žmogus papuola į negyvenamą salą, pas vieną milžiną narkomaną; milžinas ruošia „kasiaką“ trupina čars, o žmogelis – taip pat narkomanas, pristojęs prašo milžino mažo trupinėlio čars, nebeiškentęs milžinas meta žmoguiui mažytį trupinėlį, o žmogus, vos sugavęs glėbyje neišsitenkantį gabalą, dėkoja, nuo svorio linkstančiom kojom, vos išstenėdamas „ačiū“...

Kol jis papasakoja šį anekdotą, jam praeina kelios juoko bangos – patį finalą jis kartoja daug kartų, vis spragindamas akis rodo, kaip žmogelis pagavo gabalą ir kaip taria „ačiū“. Juoko banga ir vėl „ačiū“. Mes raitomės iš juoko. Juokiamės iki pilvo raumenų mėšlungio, iki pamėlynavimo, taip, kad vos netrūksta nuo pertempimo akių kraujagyslės. Nebeturim jokių kompleksų – nebijome rodyti nei bjaurių dantų, nei baisių burnų, juokiamės taip, kaip paskyrė gamta, už visas be juoko praleistas dienas kalnuose, pasalose, ligoninėse, rikiuotėse.

* * *

Prasideda „atchadniakas“. Velniškai užsinorim valgyti. Bet žinom: pavalgysi – nutrauksi „kaifą“, todėl darome „pasivijimą“, narkomanų žargonu tariant, „kalame kasiaką ant trijų“.

Kartais prisirūkę puolame į melancholiją. Pamiršę savo vyriškumą, nesigėdydami vienas kito, verkiame, minėdami sužeistuosius, žuvusiuosius. Prisimename jų priešmirtines agonijas ar sudraskytų kūnų vaizdus. Atvirai liejame ašaras, „sutramdytas“ tada, kai turėjom verkti, bet neverkėm, norėdami pabrėžti savo vyriškumą.

Keikėm tokį gyvenimą ir tarnybą: visi Sąjungoje namuose tarnauja, tik mes kaip baudžiamasis dalinys. Valkiojamės po kalnus, šaudomės, mušamės. Maitina kaip kiaules, gyvenam kaip katorgininkai.

Namie tarnautumėm, tai nebūtų apmaudu ir žūti, o čia už niekam nereikalingą sušiktą Afganistaną galvas guldome. Atostogas paskelbia, bet nė vieno neišleidžia. Man per vienerius metus tris kartus skelbė atostogas, bet namie nebuvo nė karto. O padėkas nuo skyriaus iki pulko vado, kurių buvo prirašyti du lapai, lai susikiša į šikną! Grabe man jos nebus reikalingos! Sąjungoj tarnaujantys šnapsą geria, mergas dulkina ir namo kas pusę metų važiuoja. „Dembeliais“ tampa taip ir nesužinoję, už kurio galo AKS-74 automatas imamas.

Pasiguodę vieni kitiems, apramindavom, išliedavom širgėlą, o blai-vėjant pasidarydavo gėda dėl tokio suskystėjimo ir natūralų atvirumą po truputį imdavo stumti lauk dar vaikiškai suprantamas vyrišku-mas.

XXIII skyrius

Atvykusieji su paskutiniu papildymu pasakojo apie praporščiką Machmudą. Tai žmogus – legenda. Buvo laikas, kai Machmudas tarnavo kaip asmeninis Margelovo, tuo metu vadovavusio VDV, vairuotojas. Daug metų vežiojo šį oro desanto dalinių vadą, visų kareivių numylėtinį, kurio pasakytas frazes turėjome užsirašę užrašų knygutėse ir mokėjom atmintinai. Po to praporščikas Machmudas Ferganos pulke gavo majoro vietą – ėjo pulko vado pavaduotojo tiekimo reikalamis pareigas.

Kai į pulką atvažiuodavo generolas Margelovas, visi lakstydavo kaip į uodegas įgelti, aikštėje stovėdavo išsitempę, įtraukę pilvus pulkininkai, majorai. Išrikiuota prieš „VDV legendą“ visa divizija. Margelovas apžiūrinėja rikiuotes, vienus pagiria, kitus papeikia.

Laviruodamas tarp išrikiuotų eilių, į priekį išlenda apšepęs praporščikas, žiemą vasarą avęs pašildytus aulinius, ir eina tiesiai prie „legendos“:

– Sveikas, Vasia...

– O, Machmud, – jie apsikabina, plekšnoja vienas kitam per petį.

Machmudas kviečia generolą į svečius. Aukšto rango karininkai mėlynuoja iš pykčio – visa iš anksto suplanuota ir dešimtis kartų repetuota „pakazucha“ dėl sušikto praporo eina velniop.

Šiaip Machmudas dažniausiai trina po pulko valgyklą, skaitydamas moralus karininkams, ir turi vieną bjaurų įprotį – šlapintis ant paminklo, kuris stovi prie valgyklos, Antrajame pasauliniame kare žuvusiems desantininkams.

Iš divizijos poligonams skirtų žemių yra atsirėžęs gerokus gabalus pačios derlingiausios ir augina jose svogūnus. 10-12 kareivių tarnybą pradeda ir baigia jo laukuose, dar trys prižiūri jo namus.

* * *

Bataliono vadas darbams suskirsto kareivius į grupes. Ateina Machmudas ir atsirenka geriausiųjų tiek, kiek jam reikia. Ir vėl iš naujo skaičiuojamos ir sudaromos grupės.

Jaunesnio laipsnio karininkai, pamatę jį, pereina į „ramiai“, o Machmudas kilsteli lyg niekur nieko prie kepurės ranką, tarytum taip ir turi būti. Žodžiu, jis – generolas su praporščiko antpečiais.

Tarp kareivių jis velniškai populiarus ir gerbiamas. Bet ne iš baimės. Kartą algų dieną neatvežė divizijai skirtų pinigų. Machmudas nuvažiavo namo ir atvežė visai divizijai reikalingą sumą.

– Kai atveš, grąžinkit, – tarė tarytum skolintų penkis rublius.

Visi, aišku, stengėsi jam įtikti, vieni iš pagarbos jam, kiti – jo pinigams.

* * *

Jau būnant Afganistane, kartą nuėję į valgyklą nustebome: ant stalų vietoj metalinių – dūžtančios lėkštės, vietoj aliuminio „kružų“ – stiklinės. O kokia „paraša“: paviršiuje taukų ir virtų lašinių gabalai. Ir lašiniai be smarvės! To dar nebuvo. Nusiuntėme pasiuntinį pas mano kraštiečių virėją Batią. Atsakymas atvažiavo Machmudas (virėjai visuomet būdavo gerai informuoti, nes mes iš kareiviško kasdienio ėdalo spėliodavom, ar į operaciją netrukus vyksim, ar generolas atvažiavo, o virėjai žino tiksliai). Nors iškilmingos pulko rikiuotės nebuvo ir pro tribūnoje sėdintį Machmudą nežygiavome, bet kareiviško gyvenimo užkulisiuose ir visoje ūkinėje dalyje jautėsi velniškas sujudimas. Ypač „bruzdėjo“ pulko komendantiniai skyriai, kuriuos sudarė visi kareiviai „gudročiai“: virėjai, virtuvės darbininkai, sandėlininkai ir t.t. Žodžiu, „Machmudo vaikai“.

Netrukus po praporščiko Machmudo vizito, pasklido kalbos, jog išsiųsti į Maskvą dokumentai praporščiko Machmudo apdovanojimui Raudonosios vėliavos ordinu...

Mūsų pulke tik pulko vadas tokį turėjo, o trečiojo bataliono vadui buvo suteiktas Tarybų Sąjungos Didvyrio vardas.

* * *

Išėjus įsakymui dėl naujo vyr. praporščiko laipsnio įsteigimo, jau kitą dieną Machmudas vaikščiojo su vyresniojo praporščiko antpečiais. Pulko vadas tuo metu buvo Ferganoje. Pamatęs Machmudą, nustebo:

– Kada mes tau suteikėme vyr. praporščiko vardą?

– Jei norėsiu, ryt ateisiu majoru, – atsakė pirmasis pulke vyr. praporščikas.

Ir visa, kas susiję su Machmudu, buvo juokinga, o kartais net neįtikėtina, pvz., kalbėdamas su aukšto rango karininkais, net su pulko vadu, Machmudas nepamiršdavo pasikasyti šiknos.

XXIV skyrius

Be praporščiko Machmudo, mūsų gyvenimą bazėje pajvairindavo generolai. Vieni įteikdavo apdovanojimus ir išvažiudavo, kiti eidavo į palapines, apžiūrėdavo tvarką. Toks jų apsilankymas buvo tolygus gaisrui. Komanda „Gaisras“ būdavo duodama, jei kuris karininkas rasdavo palapinėj nuorūką. Po komandos būdavo išnešamos lauk lovos, patalynė, spintelės, visa manta, iššluojamos grindys. Ir vėl viskas sunešama į vietas. Visa tai daroma bėgant... Kiti daro tvarką apie palapinę.

* * *

Po Painšere „įstatytos mums klizmos“ buvome truputį atsigavę ir po pasiruošimo – operacija.

Sulipome į kalnus. Išbuvę juose visą dieną ir naktį, auštant gavome įsakymą – užimti kitą poziciją. Nusileidom ir, gerokai paprakaitavę, užėmėm nurodytas viršūnes. Temstant gautas įsakymas – leistis žemyn prie mašinų. Keletą kartų mus apšaudė, bet iš toli ir netaiklia ugnim, todėl nedaug tekrepėme į tai dėmesio.

Ryte „šukavom“ aulą. Vienne name, besirausiant hareme, mane puolė įžeistas haremo šeimininkas ir vos nesuvarė peilio į kaklą. Bet visada paruoštas šauti automatas padėjo ir ši sykį – aš buvau greitesnis...

Po Painšero operacijos ši praėjo gana ramiai.

Kalnuose mirė trečiojo bataliono karininkas – slapta geltos forma. Tai nustebino visą pulką. Mes jau buvome pamiršę, kad žmogus gali mirti savo mirtimi ar nuo ligos...

* * *

Pulke velniškas sukrutimas. Skalbiamės, lyginamės, valomės batų, patys, be įsakymo, nes atvažiuoja skiepyti... Skiepytis einame kaip į pasimatymą – juk skiepyti atvažiavo medicinos seserys. Einame net tie, kurie atleisti nuo skiepų (geltininkai, persirgę infekcine gelta).

Prieš įeidami į palapinę, kurioje skiepijama, dar kartą persibraukiame per plikes, pasitaisome šeriukus po nosimis. Palapinės priekyje, visiškai nekreipdamos dėmesio į mūsų pastangas pasirodyti šauniai, įšauna skiepus į abu pečius, mosteli ranka – eik prie kitų, o ten tokios pat dvi, baltos ir kerinčios, šauna į abu sėdmenis. Išeidamas iš palapinės lauk, mėgini kuo daugiau įsiurbti akimis šio žavaus ir taip trokštamo padaro – moters.

* * *

Arūnui atvykus, tapome draugais. Visą laiką bendravome, ir, nors palapinės stovėjo greta, siuntėme per pasiuntinius vienas kitam dovanas: duonos ar dar ko valgomo. Operacijose susitikę džiaugėmės matydami vienas kitą, stengėmės vienas antrą lepinti dovanomis ar paslaugomis, pvz., Arūnas išmokydavo kokį nelietuvį lietuviškos dainos ir atsiųsdavo jį pas mane. „Jaunas“ dainuoja su baisiu akcentu lietuviškai, o aš iš laimės ir juoko šlapinu į kelnes.

Tarnavome mes skirtinguose skyriuose. Per operacijas gaudavom skirtingas užduotis.

XXV skyrius

Rugpjūtis ėjo į pabaigą, bet karščiai nesiliovė. Gal kiek vėsesnės tapo naktys, bet tokių temperatūros svyravimų, kaip Lietuvoje pora dienų +30 °C, kitas kelias dienas +20 arba +17 °C, nebuvo. Afganistane nuo ankstyvo pavasario temperatūra vienoda, tik pavasarį pamažu kyla arba rudenį krinta laipsnio dalimis. Žiema prasideda gruodžio paskutinėmis dienomis. Iš karto pasninga ir nebebūna jokių atlydžių ar pūgų. Kovo pradžioje nutirpsta sniegas. Palyja keletą dienų. Ir kokius 5 mėnesius visiškai švarus, be debesėlio dangus. Aukščiau ar žemiau kalnuose, be abejo, ciklai kitokie. Taigi nors rugpjūtis ir baigiasi, bet vėsesnis oras dar toli.

Kasdien po pietų porai valandų visus į palapines sugena „afganis“. Uždarinėjam langus, užsegiojam duris, apkrauname akmenimis palapinių apačias, bet, prasidėjus „afganiui“, dulkių pilna palapinė, traška tarp dantų, ir veidai bei drabužiai darosi šviesiai rudos spalvos. Cemento smulkumo dulkės, kiaurai lenda per drabužius, ir einant gulti, prieš kasdienį utėlių traiškimą, iš apatinių drabužių pirma išplakam dulkes ir tik tada imamės utėlių.

Utėles deginom žibintuvėliais, lygintuvais, mirkėme žibale, virėm vandenyje, bet negelbėjo jokia egzekucija. Jų buvo nesuskaičiuojami legionai. Plaukus skutome tiek nuo galvos, tiek nuo visų kitų vietų. Praėjus porai dienų po eilinės egzekucijos jos vėl ropinėjo ir dėjo glindas ant išvirkščių rūbų siūlių. Ir kaip įpratome prie žaidimo su mirtimi, taip įpratome prie utėlių, nes visi jų naikinimo būdai būdavo beprasmiški: išsivirini drabužius – jų pilna patalynė, išsivirini patalynę – jų pilni čiužiniai, antklodės, pagalvės, palapinės ir visas pulkas. Sudegink viso pulko inventorių, parsiveši iš operacijų šviežių. Tad kasytis utėlių sukandžiotus šonus buvo etiška.

* * *

Visame Afganistane padėtis vis blogėjo – Kabule streikavo studentai, maištavo darbininkai, vyko demonstracijos. Vis didėjo ginkluotas pasipriešinimas – karas iš atskirų vietų išsiplėtė po visą šalį.

Į karščiausias vietas metami „mirtininkai“, „skustagalviai“, „dryžuotieji“ ar kitaip vadinamos oro desantinės pajėgos.

* * *

Mėnesio pabaigoje atvykęs generolas majoras Spirinas surengė pokalbius su eiliniaais seržantais ir karininkais. Susitikimo metu išdėjo me jam visas šuniško gyvenimo smulkmenas apie blogą maitinimą, kad sandėliuose laikomi indai yra ypatingoms progoms, kad valgom iš jų tik atvažiuvus generolams, išvažiuvus jie vėl surenkami, o visą laiką valgom iš baisyų indų, geriam iš sulčių dėžučių padarytų savos gamybos puodukų, kad visur utėlės, netvarka, kad daugelis karininkų nesiorientuoja žemėlapiuose, nemoka nustatyti koordinacių, koreguoti ugnies... Generolas, pasirėmęs ranka galvą, viską užsirašinėjo ir jam, ko gero, buvo gėda. Po to susitiko su karininkais, kurie iš „atviro pokalbio“ grįžo perbalę ir surengė mums žygiavimo ir taktikos pratimus „iki pamėlynavimo“. Bet mes vis tiek buvom laimingi, įgėlę tiems suskiam. Kelios paros praėjo tarytum dezbate. Krata, žygiavimas, taktika. Bet greit jie pavargo mus gainioti – matyt, pasijuto atkeršiję. Nors ir ne kokia nuomonė buvo apie karininkus, bet norom nenorom tekdavo pripažinti, kad beveik visi jie gerai treniruoti fiziškai. Tik didėjant antpečių žvaigždučių skaičiui, mažėja fiziniai sugebėjimai. Skyriaus vadai visi buvo jauni: nuo 24 iki 27 metų, kuopos vadai nuo 25 iki 30 metų, o trisdešimtmetis majoras vadovavo dviejų su puse šimto pusgalvių batalionui.

Pulko vadas Serdiukovas, būdamas 37 metų, gavo generolo majoro laipsnį ir buvo perkeltas į armijos štabą.

Daugelis karininkų ant skersinio darė neįmanomus pratimus ir jiems nebuvo lygių. Ėdalą rijo tą patį. Žinoma, jie gaudavo siuntinius, o mes – ne, po 240 čekių per mėnesį, o mes tik 20. Neskaitant čekių, gaudavo ir karinius ordinus, medalius ir kas metai po žvaigždutę į antpečius, be to, po poros metų Afganistane – paskyrą lengvajam automobiliui, o mes atminimui utėlėtą paradinę uniformą arba nemo kamą karstą. Na, ir alga Sąjungoje jiemsėjo dviguba, ir galų gale tokią specialybę pasirinko patys.

Buvo ir gerų vyrų. Tik baigę Riazanės aukštąją oro desantinę mo-

kyklą ir paskirti į kuopas, būdavo draugiški, suprasdavo mus. Bet kylant laipsniui vis daugiau įgydavo nesveiko pasipūtimo, oficialumo. Daugelis imdavo įsivaizduoti, kad visi jų įsakymai labai protingi ir iš jų galvų žmogišką mąstyseną išstumdavo karinis statutas. Į klausimus atsakydavo tarytum iš „ustavo“: įsakymas yra įsakymas, įsakymas pirma vykdomas ir tik tada svarstomas, visur tinka „nepoloženo“ ir t.t. Žodžiu, kai kurie pasidarydavo tokie buki, tarytum jiems į šikną būtų įkišę gerą pusmetrį armatūros, o į smegenis – „Ustav vooružon-nich sil SSSR“.

Tarp karininkų taip pat buvo „veteranstvo“. Aukštesnio rango ar pareigų karininkai išnaudodavo žemesnio rango karininkus. Žemesnio laipsnio karininkai atlikdavo visus „juodesnius darbus“ tiek operacijose, tiek grižus.

Kartą, kai dar buvo gyvas leitenantas Jeriomenka, buvau kuopos budėtojas. Karininkai gavo siuntinius ir, be abejo, juose buvo „šnapso“. Leitenantas Jeriomenka „suorganizavo“ užkandos, bet kažkodėl neįtiko jau įkaušusiam vyr. leitenantui Prochorenkai ir šis paskyrė jį kuopos budėtoju – į seržanto pareigas, o aš likau jo pavaduotoju. Taip buvo pasityčiota iš karininko antpečių, nes tas pareigas ėjo tik seržantai ar jefreitoriai. Be viso to, leitenantui Jeriomenkai dar buvo liepta išnešti kėdę, ją pastatyti po elektros lempute ir buvo įsakyta mokytis „ustavą“. Man neliko nieko kito, kaip eiti gulti. Naktį, tikrindamas sargybas, atėjo pulko štabo budėtojas ir vos nepristūmė į kelnes, pamatęs po lempa bemiegantį leitenantą su kuopos budėtojo raiščiu ant rankos.

* * *

Buvo ir protingų, aukšto intelekto karininkų, kurie sugebėjo laviruoti tarp puskvailių „soldafoniškos“ mąstysenos aukštesnio rango karininkų, ir greitai kilo karjeros laiptais. Be abejo, svarbų vaidmenį vaidino ir „užnugaris“. Kaip ir visoje tarybinėje sistemoje, daug reikė, turi „dėdę“ ar ne. Tie, kurie turėjo „užnugarį“, nors ir nepasižymėjo ypatingais sugebėjimais, greit iškildavo, palikdami protingesnius savo bendrakursius keliomis pakopomis žemiau.

* * *

Tarybinė Armija apgailėtinais skurdžiai, cinkuotos skardos karstuose, grubiai sulankstytuose ir sucinkuotuose, išlydėdavo namo žuvusius karius. Ties veido vieta karsto dangtyje buvo įmontuotas stiklo langelis. Jei žuvusiojo veidas subjaurotas, guldėdavo į karstą be langelio arba vadinamojo „paskutinio žvilgsnio į artimuosius“ angą uždažydavo iš vidaus. Apatinę ir viršutinę karsto dalis sulituodavo, įdėdavo į medinę dėžę ir... siuntinys tėvams paruoštas. Atsakingu už siuntinį (švelniai vadinamą „cinkeliu“) skirdavo kareivį ar karininką, priklausomai nuo žuvusiojo rango. Nors sveikas protas sakė, jog į namus turėtų lydėti tos kuopos, kurioje žuvusieji tarnavo draugai, bet lydėdavo daugiausia virėjai, sandėlininkai ir kiti šiknaplėšiai. Nemaloni misija – parvežti tėvams sūnaus lavoną ir porą dienų jausti tarytum tave kaltinančius žvilgsnius – kodėl ne tu, o jis... Bet norinčių lydėti netrūko, nes tai šimtaprocentinis šansas kurį laiką pratęsti gyvenimą, minimum dvi savaites pagerti Sąjungoje ir tik tada grįžti atgal, aišku, jei išskrendant arba grįžtant nebus numuštas lėktuvas.

* * *

Palydėjęs leitenanto Jeriomenkos karstą, grįžo leitenantas Lario-novas.

Vaikščiojo kelias dienas kaip prisirūkęs „čars“. Po to atsigavo:

– Vos tik įnešėm karstą, motina, šūktelėjusi „Eto Saša!“, krito be sąmonės. Atgaivinta šaukė, rovēsi plaukus, reikalavo atidaryti cinką. Keikė armiją, valdžią, visus iš eilės. Aš stovėjau kaip kvailys ir prašomas paaiškinti, papasakoti, kaip žuvo, kartojau: „Žuvo eidamas tarnybines pareigas...“. O ką aš galiu – parašą prieš išvažiuodamas padėjau! O juk mudu mokykloj viename suole sėdėjom, per atostogas važiuodavom kartu pas mano ar jo tėvus, o dabar stovėjau kaip baslys ir kartojau šią kvailą frazę tiems, kurie priimdavo mane kaip sūnų... Labiausiai bijojau, kad neatidarytų karsto, nes pasipriešinti nebuvo jėgų. Na, nejaugi užmokėję gyvybe, iš savo šalies tik tiek teužsitarnavome – sušiktą skardinį karstą... Prie ko priėjome...

* * *

Žuvusiojo Vasios Chlistovo sesuo atsiuntė laišką, adresuotą visai kuopai. Pirmasis laišką perskaitęs zampolitas Zdobinas atidavė jį mums. Zampolitas jau buvo nebe tas...

Vasios sesuo kreipėsi į mūsų jausmus, sąžinę, širdis, prašė parašyti teisybę, sakė, jog namiškiai netiki, kad Vasia žuvo, kad šito negali būti, gal jis nelaisvėj ar dingęs be žinios, gal jis luošas ir nenori grįžti, prašė perduoti jam, jog laukia jo bet kokio, svarbiausia, kad grįžtų. „Ir kaip galima patikėti visu tuo, – rašė ji, – komisariatas pranešęs tik bendrus žuvusiojo bruožus, atvežęs akliną dėžę, ir viskas... Rudenį jie laukia jo grįžtant ir tikį, kad jis grįš...“

Mes verkėm kaip vaikai iš bejėgiškumo prieš cenzūrą, iš to, kad mes tarytum dėl visa ko kalti, juk galėjom bet kuris kitas eiti vietoj jo... O ir ką parašysi? Kad brolių radome ištaškytomis smegenimis, gulintį kraujo drebučiuose ir iki paskutinės sekundės tikėjusį, ateis pagalba, saviškiai padės... Ir kad būdamas gyvas svajojo:

– Grįžtu, apsimau nu džinsus, užsivelku kailinius, metu visą kareivišką „odą“ į šiukšlyną ir... uch, į gatvę...

O Liocha Kudriavcevas prieštaravo, sakydamas, kad jis vilkėdamas būtinai paradiniu munduru, pirmiausia prisigers, po to eis malti snukų visiems buvusiems priešams. Bet būtinai su „paradke“, nes kaime jis – pirmas desantininkas.

XXVI skyrius

Prasidėjo rudens mėnesiai. Dienos vis dar karštos, naktys truputį vėsesnės. Vis dažniau ir ilgiau pūsdavo „afganis“. Pakilus vėjui, bazė nurimdavo, tarytum ištuštėdavo, palapinės aklinau užsagstydavome. Gyvybę rodė tik sargybiniai ir būtiniausiais reikalais bėgiojantys karėiviai.. Tai atoslūgis, kurio metu gali dirbti ką tik nori: gulėti, lošti kortomis, čia pat, už palapinės, rūkyti „čars“, nebijoti, kad būsi pagautas, tyčiotis iš „jaunų“, aišku, jei zampolitui nešaus mintis panaudoti tą laiką tarpą politiniams užsiėmimams.

Net musės aprimdavo. Nebelikdavo jų velniško įkyrumo spiečiais atakuoti mus, gulintiems lįsti į nosį, burną. Keikdavom jas ilgėdamiesi „savų“, kurios buvo daug mandagesnės – nelįs į nosį ar į ausį, o tik delikačiai nutūpus, džiaugsis įkandusios ir neužmuštos nulėks. Vietinės kirsdavo iš karto kelios, ir mes juokaudavom, kad mus vietinės taip įnirtingai puola todėl, kad mes mėsingesni už išdžiūvusius afganus. Dieną miegoti galima buvo tik pasisodinus šalia vėduokle vėduojantį „jauną“, kuris už kiekvieną jo nepastebėtą musės įkandimą gaudavo niuksą.

* * *

Pulke sujudimas – ruošiamės generolo pulkininko Suchorukovo ir maršalo Sokolovo atvykimui. Karininkai, belakstydami pirmyn ir atgal, susitrynė šiknas, mus gainiodami iki pamėlynavimo. Pulko teritorijoje nebepamatysi einančio laisvu žingsniu – visi laksto kaip susišikę arba dirba: skalbiasi, tvarko aplinką ir šimtąjį kartą palapinės, laižyte laižo kovines mašinas, ginklus. Užkasinėjame „minas“, kuromis nusėta visa pulko teritorija. Ir neduok Dieve, jei pagaunam naują „minuotoją“, tingintį eiti į tualetą ir tupintį mūsų kuopai priskirtame sektoriuje. Jei „minuotojas“ „jaunas“, jis pliku užpakaliu sodinamas į „miną“ ir „išrašomi“ keli niuksai į skausmingas vietas. Jei pagarbaus tarnybos amžiaus „čada“, gali gauti ausų, jei normalus, irgi gali, bet atsiranda užtarėjų iš mūsų kuopos ir pasibaigia, švelniai tariant, frazių pasikeitimu. „Minuotojų“ gaudymas – mums savotiškas užsiėmimas.

Vos išgirdę, kad pastebėtas pažeidėjas, jau lekiam jo gaudyti. Ir nieko nėra maloniau, kaip prišikti svetimos kuopos sektorių ir pabėgti nenukentėjus. Tai beveik tas pats, kas, įvykdžius įsakymą, grįžti iš priešo užnugario sveikam.

Vadovaujančio oro desantiniamis daliniais generolo pulkininko Suchorukovo ir maršalo Sokolovo pavardės, laipsniai ir užimamos pareigos mums darė įspūdį, nes prie paprastų generolų jau buvom pripratę. Pradinis šurmulyš pamažu rimo, nors viskas bazėje sutvarkyta iki paskutinio siūlo galo.

Išgirdę lėktuvų variklių gausmą, žvalgomės į aerouosto nusileidimo taką, tikėdamiesi išvysti IL-18, kokiais dažniausiai skraido aukšti pareigūnai, bet jo vis nėra.

* * *

Ir į taip jau kliunksintį gyvenimą mielių įpila pirmajame batalione tarnavusio moldavo savižudybė. Jis buvo užkietėjęs narkomanas, pinigų pasidaryti nemokėjo, o ir neturėjo tam teisės, nes buvo „čada“, tad ėmė afganams pardavinėti šovinius ir pirkti čars. Kažkas įkišo liežuvį. Juo susidomėjo pulko ypatingasis skyrius. Stovėdamas sargyboje įsirėmė į krūtinę automato vamzdį ir spustelėjo nuleistuką. Išeinamoji kulkos anga buvo plėstinė, kumščio didumo. Įvykis sukėlė daug diskusijų, bet galutinė nuomonė buvo tokia: mirė vyriškai už padarytą skriaudą saviems.

Daugiausia buvo ginčijamasi ir įrodinėjamos versijos, į kur geriau šautis: vieni teigė – tiesiai į širdį, kiti – į kaktą, treči – apsižiojus vamzdį, ir kiekvienas rėmėsi faktais: oponento siūlomą būdu šovus į dušmaną, pirmo šūvio neužteko, teko pakartoti.

* * *

Karininkai dirbo savo darbą: apieškojo mus, mūsų patalynę ir visą kuopos mantą. Visus, pas kuriuos buvo rasta čars, kvietėsi zampolitas, gerokai pagąsdino, po to priešais išrikiuotą kuopą užkūrė laužiuką ir sumetė į ją visus trofėjus – narkotikus bei kitus kareivio etiką pažeidžiančius daiktus. Užkietėję kuopos „narkošos“ gaudė nosimis laužo

dūmus. Visi pusbalsiu burnojome. Didieji svečiai neatvyko, jų vietoj – paprastas generolas. Kelias valandas stovėjome place, kol generolas skelbė padėkas, paaukštinius, įteikinėjo medalius ir ordinus. Mane apdovanojo medaliu „Už narsą“.

Pasibaigus apdovanojimams, kiekviena kuopa generolui parodė savo šaunumą žygiuodama su daina ir be jos. O po pietų – į technikos kiemą ruošti mašinų operacijai. Vakare – filmas atvirame pulko kino teatre, o prieš filmą – mūsų medžioklė. Bet kokia kova su musėmis, kaip ir su utėlėmis, prilygo Sizifo darbui. „Jauni“, norėdami užsidirbti leidimą į filmą, musė muses. Nesurinkę reikiamo kiekio, likdavo palapinėse daryti tvarkos ar gaudavo spec. užduotis. Bet mūsų nuo to nemažėjo.

XXVII skyrius

Stovime apsupę Čirikaro miestelį. Įsakymas dengti „šukuojančius“ sąjungininkus mus nuliūdino. Sužinoję, jog važiuojame „valyti“ Čirikaro, trynėm rankas iš pasitenkinimo, tikėdamiesi „prasisukti ant čars“ ir pasidaryti pinigų. Čirikaro gatvėmis ne kartą buvome važiavę, vykdami į operacijas. Miestelio centre buvo net restoranas ir policininko reguliuojama sankryža. Mūsų šarvuotai kolonai eismo taisyklės negaliodavo ir kolona lėkdavo per sankryžą nesustodama ir nepaisydama reguliuotojo ženklų ar švilpimo. Vargas būdavo pavyzdingam vairuotojui, „užkišusiam“ savo lengvąjį automobilį. Jau nuo pirmo mūsų kolonos šarvuotos mašinos smūgio automobilis lėkdavo barškančiomis skardomis ir dūžtančiais stiklais.

Miestelyje buvo apšaudytas vietinių komunistų pastatas. Jo baltos sienos buvo kulkų išmargintos, išmalti visi stiklai. Mes, populiariai tariant, atvykome „grąžinti liaudies išrinktos valdžios“.

Pusdienį snaudėme mašinose. Nebuvo girdėti nė šūvio. Kažkur giliai miestelyje orą drebino agituojančias kalbas skleidžią ant šarvuotos mašinos sukabinti garsiakalbiai. Komunistai dalijo lapelius, miltus.

Afganistaniečių armijos kariai trynėsi po miestelį, nešdami automatus, kaip Lietuvoj neša dalgius žolei pjauti. Šlykštu buvo žiūrėti. Maitina juos kuo puikiausiai, o naudos jokios. „Įsišėrė, rupūžės, net judėti tingi“, – keikdavom mes juos. Jie atseit „šukavo“. Eina tik į tuos namus, į kuriuos būna kviečiami. Ten sėdi, geria su šeimininku arbatą. Žodžiu, netvarka, tarytum jie ne modžachedų ieško, o giminaičių.

Tokios operacijos mus nervino ir džiugino. Nervino, kad grįšim „tušti“, džiugino, kad nereikia lipti į kalnus. Mes „šukuojame“ greit ir efektingai. Einame į visus namus iš eilės. Iš lauko užrakintus „atrankiname“ šūviu į spyną ar granata. Apžiūrime visus namo kambarius, neaplenkdami net haremų, tuo baisiausiai įžeisdami šeimininką. O jei jis labai smarkiai įsižeidžia, būna, išrašom „raminančiųjų“.

Arbata mūsų seniai niekas nebevaišina, tad mes pasiimame tai, ko mums reikia – žibelines lempas, antklodes, magnetofonus.

Mums „šukuojant“, gyvenamajam punkte pokši šūviai, sproginėja granatos. Išvažiuojame galutinai apiplėšę ir taip neapsakomai varginus žmones.

Naktį sutikome atvirame lauke, atokiau nuo namų, žiedu sustatę mašinas. Rytą, pavažiavę keliasdešimt kilometrų, sulipome į kalnus. Kuopa išskirstyta grupėmis. „Sėdime“ užėmę viršūnes prasidedančio tarpeklio kalnų masyve. Visą dieną nuobodžiaujame ir laukiam įsakymo leisti žemyn. Vakarop nuo gretimo kalno leidžiasi žmogus. Per radijo stotį užklausiam kuopos vado leidimo šauti, ir mudu su Vasia Garšeninu, pasiėmę kulkosvaidžius, trumpomis serijomis paguldom jį. Stebim, kaip jis vartaliojasi, lyg ir mėgindamas keltis, ir spėliojam, kur kluvo.

Vasia nebeiškenčia:

– Labus, einam jo apieškoti. Man, „dembeliui“ – laikrodis, tau – pinigai.

Radijo ryšiu klausiam vado leidimo. Leidžia su sąlyga, kad laikrodis bus jo.

– Bybį į šikną, – nusikeikia Vasia ir, kalno viršūnėje likusių den-giami, dviese leidžiamės šlaitu žemyn. Sliūkinam, atsargiai „čiupinėdami“ kiekvieną akmenį.

Žmogus miręs. Jam keliose kojų vietose kulų pažeistos arterijos, mirė paprasčiausiai nukraujavęs. Paskubomis apieškome: laikrodis šlamštas, pinigų nėra, tik modžachedo pažymėjimas.

Paskubomis grįžome atgal. Kol visiškai sutemo, mūsų grupė „sumedžiojo“ dar du. Nusileidę nuo kalno, susijungėme su kitomis grupėmis. Kuopos vadui Prochorenkai su malonumu įteikiau šūdišką „Morning Star“ laikrodį, kurį jis, vos žvilgterėjęs, numetė šalin ir automato serija padalijo į keletą dalių.

Į bazę grįžome patenkinti: batalione nei žuvusių, nei sužeistų.

* * *

Bazėje šventė. Išėjo Ustinovo įsakymas „Šaukiamojo amžiaus jaunuolius paimti į armiją, o atitarnavusius reikiamą laiką paleisti namo“.

Buvusieji „dembeliai“ tampa civiliais. Nusiardo skiriamuosius ženklus, išsiardo susiaurintas uniformas, vaikšto be diržų, nieko nedirbdami. Kreipiamės į juos tik vardu ir tėvavardžiu. Nebėra tarp jų nei seržantų, nei eilinių – visi lygūs, neaiškos asmenybės disciplinuotame būryje.

Pagal tradiciją jie visi eina į valgyklą, nors nedarė to jau pusmetį. Pavalgom. Civiliai visiems plojant surenka ir nuneša indus į indų plovyklą – tai jų paskutinis darbas armijoje.

Tą dieną nuotauka pakili. „Veteranai“ pervedami į „dembelius“.

Civiliai ištiesina mūsų diržų sagtis – kad būtų tiesus kelias namo. Į savo vietas iš naujųjų „dembelių“ seržantų, jie karininkams rekomenduoja viršilą ir skyriaus vadų pavaduotojus. Kadangi ne visi seržantų etatai užimti, siūlo iš eilinių. Po to dovanoja savo pamaininiams kareiviškus niekučius: šaukštus, diržus, pačių darytas spinteles, siūlo savo automatų, girdami jų taiklumą.

„Jauni“, atitarnavę 12 mėnesių, pervedami į veteranus. Tai taip pat civilių nerašyta pareiga: atpliekia juos diržais. Nuteistojo seržanto Mironovo teismo liudytojai Lobovas ir Migilatovas lieka nepervesti į „veteranus“, nors pratarnavo metus. Jiems bausmė – „lekioti“ lygiai su „jaunais“ dar pusmetį, bet tai geriau nei priešlaikis „dembelis“ – cinkas.

Naujieji „veteranai“ dvi-tris dienas valgo stovėdami, bet laimingi, ir laisvalaikiu ginčijasi, sukišę plikas šiknas, kieno mėlynėsnė.

Tiesa, veterano vardą galima ir atšaukti, jei tampi „čada“, nemoki gainioti ir „auklėti jaunų“. Jei „jauni“ tavęs neklauso ir negerbia, vadinasi, esi nepribrendęs veterano statusui – vėl užveržiamas diržas, išardoma įsiūta HB ir lekioji kartu su „jaunais“, aišku, jei sugebėsi nuo viso to gelbėtis kumščiais, kibdamas į visus.

Atėjo laikas suvedinėti sąskaitas su civiliais. Patys aršiausieji, kurie tyčiojosi, gauna į kailį nuo buvusių skriaudžiamųjų. Mūsų kuopoje ramu. Muštynių su civiliais nėra, nes mano šaukimo partija jau senokai dominavo kuopoje ir kiti buvo priversti su mumis skaitytis – „dembelius“ gerbėm, bet laikėm juos savo vietose.

* * *

„Jauni“ lekioja toliau, naujieji „veteranai“ juos gainioja, nors kartkartėmis ir jie įkinkomi į kuopai skirtą „būtiną“ darbą. Ir toliau skelbiami konkursai, pvz., pačiai geriausiai cigaretei: „dembeliui“ užaina noras rūkyti, šukteli kuopos budėtojai:

– „Plaktukus“ pas mane!

Budėtojas, stovintis po kuopos sargybinio grybuku, klykia:

– 1990 metų gegužio šaukimas rikiuojasi prie (to ir to) lovos.

Per keliasdešimt sekundžių suguža visas laisvas, kitų „dembelių“ ar karininkų niekur neišįstas „jaunimas“. „Dembelis“ guli lovoje, išklauso, kur pasiūsti likusieji, ir skelbia konkursą geriausiai cigaretei, nustato konkurso laiką. Gerai, jei neseniai buvom gavę cigarečių, tada vienas per kitą puolam prie lovos, siūlydamas kiekvienas savo. „Dembelis“ pirštais patikrina tabako sausumą ir išsirenka vieną. Vėl paskelbia konkursą „pačiam ryškiausiam degtukui“. Sučirškia vienu metu keli degtukai ir droviai kišami pridegti. „Dembelis“ užtraukia gilų dūmą:

– Gerbiat?.. – tingiai paklausia.

– Tikrai taip! – vienbalsiai surinka „jauni“.

Prasčiau, jei cigarečių seniai nematėm ar konkurso sąlyga – cigaretė su filtru. Su filtru rūko tik karininkai ir kai kurie „pasidarantys“ „dembeliai“. Prašyti jų cigaretės su filtru – tai tas pats, kas kišti galvą tarp priekalo ir kūjo. Konkurso laikui pasibaigus, visi stovi išsirikiavę prie „dembelio“ lovos. Šis įvertina kiekvieno pastangas. Vargas tam, kuris nieko neparnėšė – vadinasi, negerbia „dembelio“ kaip asmens, tyčiojasi iš jo. Aišku, gauna į snukį arba skiriama fizinė bausmė. Bet gali būti ir taip, kad „jaunas“ vykdo „čadavoto“ „dembelio“ ar „veterano“ užduotį, paskelbiamas konkursas, jis puola jo vykdyti, iš kažkur atsiranda uždavęs ankstesnę užduotį ir nustebęs klausia:

– Kodėl tu, bybio išpjova, nevykdai mano įsakymo?

Krauna malkų ir, nė girdėt nenorėdamas, kad paskelbtas dar kažkieno konkursas, varo prie ankstesnio darbo. Konkurso laikui pasibaigus, „jaunas“ puola prie antros užduoties autoriaus ir gauna į kailį už negerbimą ir nuo jo.

Arba būna ir taip: guli „dembelis“, pasikviečia „jauną“ ir sako:

– Eik, pasakyk (tam ir tam), kad jis pratrūkęs hemorojus, kad jis kastruotas kuily ir jo gimtinė (tarkim, Kazanė) – apipjaustytabybių asilų sostinė.

„Jaunas“ nueina, ilgai trypia apie lovą, kol išdrįsta prabilti:

– Seržantas sakė, kad...

– Ką?! – surinka Kazanės šauktinis. – Ateik čia, kekše! – ir nuoširdžiai vanoja „jauną“, o visi, esantys palapinėje, leipte leipdami juokais erzina:

– Apipjaustytabybiai... Bybio atraizos, pasmirdę hemorojininkai...
Kazanės šauktinis perduoda kuo ilgiausią palinkėjimą atsiuntusiam.

„Jaunas“ dar labiau nusiminęs eina prie pirmojo...

* * *

Iš „šiltųjų vietų“ – pulko komendantinės kuopos, artilerijos diviziono, pulko pagalbinių kuopų, sandėlių į bataliono kuopas perkeliama prasikaltę – papildymas. Kuopa tapo savotiška bausme, nes joje daugiausia šansų žūti.

Nors vėliau teko patirti, kad visi prasikaltę, vadinami „raspizdij“ – tai geriausiai įsiliejanti į kuopą kareivių kategorija. Dėl charakterio savybių karininkų akyse jie buvo nepataisomi, o operacijų metu galėjai jais pasitikėti, aišku, po tam tikros fizinės ir psichologinės atrankos – po pirmų išėjimų į kalnus.

XXVIII skyrius

Pulke tarnavo nemažai lietuvių. Eidavome vieni pas kitus į svečius, bendraudavom, bet ypatingos draugystės ir vienybės, kaip tarp „čiurkų“, nebuvo. Lietuviai geriau moka prisitaikyti prie svetimų negu bendrauti su savais. Ryšius palaikėme, bet „nesibučiavom“. Žinoma, ne visi buvo vienodi – vieni geresni, kiti savanaudiškesni ir kraštiečius prisimindavo tik kaip tolimus negeidžiamus giminaičius.

Kuopose tarnavom tik keli lietuviai, kiti buvo sulindę į virtuves, sandėlius. Dar keletas tarnavo pulko art. divizione. Divizionuose būdavo truputį „minkštesnės“ sąlygos, ir draugystė jų buvo kažkokia šiltesnė, nuoširdesnė. Jie mokėjo kovoti už save ir garbingai gynė baterijos vardą.

* * *

Tarp mūsų kuopos palapinių ir sargybos būstinės esančiame laisvame plote pirmo bataliono 5 civiliai rausė duobę: 5 m x 5 m ir 5 m į gylį. Visi buvo totoriai ir visi virėjai. Matyt, turėjo didelį „zaliotą“, nes kasė dieną naktį velnišku tempu. Nė vienas iš penketo į kalbas su mumis nėjo, kasė su kažkokiu įniršiu, tarytum būsimos duobės dugne turėjo prasidėti civilis gyvenimas. Pradžioj juokėmės iš jų, kaip šaiposi elgeta iš turtuolio nelaimės. Vėliau, pamatę kruvinais tvarsčiais aptvarstytas rankas, pradėjom gailėtis. Kraujuojantys delnai įtakos kasimo tempui neturėjo. Jie kažkaip paseno per tas kelias dienas, pa juodo, bet su nemažėjančiu įniršiu kirto kastuvais kietą žemę, pylė ją į iš švarkų padarytus maišus ir virvėmis traukė lauk iš vis gilėjančios duobės. Niekaip negalėjom suprasti, kuo juos galėjo taip įbauginti...

* * *

Iškasta duobė tapo pulko areštine, kadangi anksčiau nebuvo jokios. Vėliau sužinojom, jog totoriai „persūdė“ švęsdami „įsakymo dieną“. Bataliono vadas prižadėjo artimiausioje operacijoje perkelti juos į kuopas ir „pasivaikščiojimą kalnais“, jei per penkias paras nebus iš-

kasta duobė. Dvejus metus išsėdėjus šiltoje virėjo vietelėje ir gerokai atšėrus snukį, aišku, ne ta „paraša“, kuria mus maitino, kai valandas, likusias tarnauti galima suskaičiuoti ant pirštų, tektų lipti į kalnus...

* * *

Vienas pirmųjų šią grynai rytietišką areštinę išmėgino Arūnas: būdamas eilinis kuopos budėtojas po kuopos sargybos grybuku pastatė vietoje savęs sargybos vyresnįjį seržantą Voroniną, nes seržantas buvo „jaunas“. Visa kuopa buvo technikos kieme ir netikėtai grįžęs kuopos vadas vyr. leitenantas Prochorenka rado seržantą, stovintį po grybuku, o eilinį Arūną Račkį, miegantį kūdikio miegu.

Arūną nuvedė prie duobės ir spyriu į šikną palydėjo į duobės dugną. Maisto areštuotam nuleisdavo virvę. Išlipti neįmanoma, be to, prie duobės stovi sargybinis, tad pajutęs gamtinį poreikį, kaip katinas rausdavo duobutę. Praėjus paskirtoms arešto paroms, į duobę nuleisdavo virvę, kuria atsėdėjusysis lipdavo lauk. Duobė niekada nebūdavo tuščia, nes „parų“ galima buvo užsidirbti net geriant nevirintą vandenį, o ištuštėdavo tik tada, kai pulkas važiuodavo į operacijas.

XXIX skyrius

Spalio viduryje ėmė lyti. Lietaus nebuvo gerą pusmetį. Pirmas lietus buvo šiltas, smagus. Mudu su Arūnu sėdėjom lauke šlapi, bet labai laimingi...

Kiti kareiviai šaukė mums iš palapinių:

– Labusiai pakvaišo...

O mes siuntėme juos visus „ant trijų raidžių“ ir velniškai ilgėjomės Lietuvos, kurioje ištisai lyja...

* * *

Bazėje greitai bėgo dienos, apie operacijas nesisinorėjo net galvoti. Važiuodavom į karines pozicijas saugoti karinių tarėjų miestelio, degalų-tepalų bazės ar kitur. Visur turėjome draugų – ir tarp saviškių, ir tarp afganistaniečių. Sąjungininkų kareiviai beveik visi beraščiai, nemokantys nei skaityti, nei rašyti. Kiekvienas jų turėjo bronzinius žiedukus su išgraviruotu vardu ir prireikus pasirašyti, suvilgę rašale žiedą, įspausdavo antspaudą. Daugiau bendravom su jų karininkais. Daugelis jų rusų kalbos buvo pramokę Tarybų Sąjungos karininkų mokyklose. Rusų kalbą buvo primiršę, bet keikėsi dar atsakančiai.

Aplink mūsų slėnyje esantį karinį aerouostą buvo kelios afganistaniečių armijos priešlėktuvinės baterijos, apginkluotos karo laikų zėnitiniais pabūklais. Nors baterijose buvo po keletą dešimčių kareivių, bet mes turėjome saugoti ir juos.

Vienoje baterijoje tarnavo puskarininkis Muchamedas Lamifas. Mokėjo jis 7 kalbas ir ėjo vertėjo pareigas. Laisvai kalbėjo rusų, anglų, persų kalbomis ir keliais Afganistano dialektais. Buvo baigęs Taškento hidrologinį institutą. Jo tėvas buvęs stambus žemvaldys, turėjęs 500 ha žemės, bet po Daudo žemės reformos likę tik 5 ha, kita žemė buvo atimta. Muchamedas pasakojo apie rytiečių papročius, tikėjimą, tautos istoriją, jos lyderius, kurie beveik visi buvo nužudyti. O mes klausinėjome nesuprantamų mums dalykų: kaip gali taip būti, kad mūsų moterys, nors kiekviena turi vyrą, vis tiek eina per kitus. O čia vyrai turi net po penkias žmonas, ir, net jei vyras pajėgus kas vakarą, per

mėnesį kiekviena žmona tesulaukia jo tik šešis kartus.

– Jūsų moterys – mėgėjos, – juokėsi Muchamedas. – Žinau tai iš savo patirties. Mūsiškės kitokios. Jas vyras perka panašiai už 20 tūkstančių afganių, ir jinais tampa jo nuosavybe. Be to, afganistanietėms iš mažens diegiama, kad vyras yra antras po Alacho. Jo žodis – šventas. Be to, mergaitėms bręstant uždedama parandža, ir tik pasenusios ir suvytusios gali ją nusiimti.

– O vis dėlto, nejaugi taip jau ir iškenčia nenusižengusios? – netilpo mūsų galvose.

– Na, bent aš nesu girdėjęs, – tikino mus Muchamedas. – Juk vyras, nusipirkęs žmoną, gali daryti su ja ką tinkamas, jei reikia, gali ir užmušti.

– O jei vis dėlto... – vis neatlyžom.

– Tada svetimajam vyrui nupjautų nosį, o moterį užmuštų.

– O kaip dėl viešnamių? Stovėdami Kabulo apsupime matėme žalias šviesas, kurios, kaip aiškino karininkai, kybo virš viešnamių durų.

– Viešnamiai buvo valdant Aminui, dabar jie uždaryti, bet turguje galima susitarti: vienas kartas – 150 afganių, naktis brangiau. Galima išsinuomoti ir skaisčią mergaitę. Liaudis labai skursta, daug bedarbių, tai tėvai užsidirba netgi tokiu būdu. Žmonės pavargo nuo karo. Visi manė, jog, nuvertę Aminą, išeisite, o jūs elgiatės blogiau kaip Aminas.

– O kodėl jūsiškiai žudo mūsų vyrus? – karščiajomės mes.

– Jūs viską pradėjote ir anksčiau ar vėliau jums teks iš čia išeiti, – ramino įsikarščiavusius vyrus Muchamedas.

– Už ką galvas paguldė Liocha, Vašia, Paška ir kiti? – visai pakvaišo mano grandies vyrai. – Per tavo sušiktą Afganistaną! Jis mums šimtą metų nereikalingas!

Šiaip taip nuraminau visai padūkusius saviškius, o Muchamedas, pasėdėjęs rytietišškai ramus, nejaukioj tyloj atsistojo ir atsisveikinęs išėjo.

Mes puolėm ginčytis, ieškodami kaltų dėl draugų mirties, galų gale įsiaudrinę ėmėm vienas kitą „čadinti“. „Jauni“, nujausdami audrą, buvo spėję išbėgti iš kambariuko, kurį gavau pakalbėjęs su baterijos vadu, sulaužydami įsakymą ilsėtis tik mašinoje arba apkasuose.

Kitą dieną Muchamedas tarytum atsiprašydamas kalbėjo, jog visi mes čia niekuo dėti, mes paprastieji, o kenčiam nuo viso to, kai aukščiaušieji pykstasi tarpusavy. Po to papasakojo apie šeichą Aminą. Jo žmonės pakorė labai populiarių liaudyje Taraki ir išžudė visą šeimą. Netgi čia, baterijoje, buvo laikomi kaliniai, kuriuos vežė ir žudė anų kalnų papėdėje. Mostelėjęs ranka pridūrė, kad čia, baterijoje, kariai tarnauja tik todėl, kad gerai maitina ir užmoka, o namie badas. Poilsio dienomis dalis baterijos važiuoja namo. Važiuoja civilių drabužiais, nes kaimynai, sužinoję, kad tarnauji armijoje, užmuštų.

Po to jis pralinksmino:

– Taškente besimokydamas vedžiau žydėlikę. Baigęs mokslus grįžau namo, o žmona ir maža dukrytė liko ten. Tėvams apie vedybas nieko nesakiau ir čia vedžiau dėdės dukrą, kuri gyvena Kabule.

Aš juokiais ir aiškinau, jog Sąjungoje už daugpatystę būtų sėdės. Tokios jo kalbos, visiškai prieštaringos mūsų zampolito kalboms, žeidė smegenis, tad stengiausi ginti jas iš galvos, nes lengviau buvo galvoti taip, kaip galvojom ir buvom verčiami galvoti: kalti tik anie, o mes vykdom tik išlaisvinimo misiją, norim jiems padėti...

* * *

Baterijoje puikiai stūmėme dienas. Pozicijos iškastos, košės atveža, karininkų nėra ir proto niekas nekruša. Baterijos vadui truputį pigiau pardaviau kepurę, kurią buvau nudžiovęs pirtyje iš karininko. Baterijos vadas prisigėrė iš laimės, ir nors dar buvo šilta, sklaidėsi po bateriją su žiemine, ant šono uždėta kepure. Nuo tos dienos tapome bičiuliais, susitikę sveikindavomės liesdamiesi skruostais, spausdami vienas kitam rankas.

* * *

Vieną pavakarę stovėjome prie baterijos kareivinių ir, kaip visada, erzino afganistaniečių kareivius. Rodėme, kad mūsų pimpalai iki kelių, o jų kaip pusė degtuko, jų moterų „skylės“ kaip kepurės, o mūsų šikių vos įžiūrimos. Jie šaukė, kad viskas antraip, ir kaip įmanydami rodė dideles skyles bei mažus pimpaliukus.

Staiga virš mūsų galvų kartu su nuaidėjusią automato serija prašvilpė kulkos, paleistos iš netoliese esančio aūlo. Mes užlindome už kareivinių sienos ir ramiausiai stovėjome. Iškišęs galvą pro kampą ir pamačiau kažin kokius siluetus aūlo tvorų tarpuvartėse.

– Griaznij, bėk į mašiną ir, pažiūrėjęs pro optinį taikiklį, veik pagal situaciją: jei vyrai – pilk iš kulkosvaidžio, jei bobos nereikia... Be to, įjunk radijo stotį, nes bus paklausimas iš bazės, – liepiau jefreitoriui Griaznovui.

Jam bėgant prie mašinos, trumpom serijom pašaudėm į kišlako pusę. Griaznas dingo mašinos liuke. O mes vėl užlindom už sienos ir ramiausiai stebėjome, kaip baterijoje po aliarmo paskelbimo laskto afganistaniečių kariūnai. Jie zujo pirmyn ir atgal, tarytum ieškodami savo vietų. Mes traukėme pečiais, nesuprasdami jų bėgiojimo prasmės, nes nė vienas iš jų neturėjo automato. O mums jie būdavo tarytum priaugę prie juosmens, netgi sėdėdami draugų rate rankose laikėm ginklus, netgi lengvindamiesi jų nepaleidom, nes prarasdamas sekundės dalį, skirtą ginklui paimti, galėjai spėti prarasti gyvybę. Galų gale visa šaunioji baterija sustojo prie vieno ilgavamzdžio pabūklo. Vienas karys įsėdo į kėdę, įstatė į pabūklą juostą iš keleto „Arlekinų“ tipo sviedinių, ilgai taikėsi į aulą, spragtelėjo spyna ir... tuštokas spragtelėjimas – šūvio nėra. Vėl užtaiso, bet tik sausas spragtelėjimas, keičia sviedinių juostą – viskas veltui.

Tuo metu į bateriją įvažiavo juoda „Volga“ ir sustojo netoli mūsų. Iš jos, sprendžiant iš antpečių, išlipo pora aukštų afganistaniečių armijos karininkų.

Mostelėjau jiems ranka, kad lįstų už sienos, ir ženklais parodžiau, iš kur šovė. Karininkai paspaudė mums rankas ir visi ėmėm stebėti baterijos „darbą“. Neiššovė nei antras, nei trečias, nei ketvirtas pabūklai. Tada visi sugužėjo prie suketverinto stambaus kalibro kulkosvaidžių DŠK. Griaznovas, išlindęs iš mašinos, sėdėjo ant jos bokšto ir stebėjo „manevrus“.

Sukaleno retašaudžiai DŠK. Kulkosvaidžių serijai nutilus, suskambo stebėjusių baterijos kariūnų aplodismentai – prie DŠK dirbo tik dviese, o apie 20 juos stebėjo. Vienas iš aukštųjų pareigūnų visai suprantamai nusikeikė:

– Ja ich bledėj vyjebu! – ir abu nuėjo pas baterijos vadą, kuris visą

aliarmo laiką energingai mojavo automatu ir visur buvo pilna jo naujos šviesiai mėlynos kepurės...

Mes alpom iš juoko. Įsivaizduokite, ką per tą laiką padarytų amerikietiškas bombonešis iš aerouosto ir baterijų.

* * *

Mašina, vežiojanti po pozicijas košę, buvo neoficialus pašto transportas. Siuntinėjome vieni kitiems laiškėlius, dovanas, hašišą. Apie 80 procentų kuopos hašišą rūkė 3-5 kartus per dieną, likusieji tik per šventes: arba neturėjo tam pinigų, arba ištarnauto laiko. Mudu su Arūnu bijojome tapti narkomanais ir rūkėm tik retsykais.

Taip stūmėme dienas, o naktys praeidavo ramiai, tik keletą kartų sudrumsdavo ramybę mulos malda, kuri nakties tyloje skambėjo klaikiai, tarytum šauktų jis visai šalia.

Rytą, tekant saulei, visa afganistaniečių liaudis, įskaitant ir karivius bei karininkus, meldavosi. O mes juokdavomės: jei taip juos besimeldžiančius pradėtumėm pjauti, ar jie nustotų melstis, ar tęstų maldą? Nors buvo sakoma, kad besimeldžiančio musulmono maldos negali nutraukti net pasaulio pabaiga.

XXX skyrius

Geras gyvenimas staiga nutrūksta. Mus pakeičia kitos kuopos mašina ir po trumpo pasiruošimo operacijai išvykstame.

Mašinomis blokuojame tarpeklį. Juose lieka operatoriai-taikytojai ir vairuotojai-mechanikai, o likusieji kopiname į kalnus. Iš kalnų mus apšaudo. Artilerijos koreguotojas „užsako“ haubicų ugnį. Mes gulime tarp akmenų ir rūkome. Kalnai dreba nuo sprogstančių artilerijos sviedinių. Jie krinta keliais šimtais metrų aukščiau mūsų į kalnus ir į apačioje esantį aulą.

Visai išaušo. Artilerijos pabūklai nutilo, nustojo kaukti sviedinių skeveldros. Gauname įsakymą leistis žemyn į aulą.

Aūlas atrodo liūdnai – vien sviedinių apgriauti namai. Radome keletą žuvusių nuo sviedinių skeveldrų. Matyt, nespėjo išbėgti į kalnus. „Šukuojame“ mirtinoje tyloje skendintį aulą. Paskui mus eina komunistai ir agitatoriai. Nežinau, ką jie ruošiasi agituoti, nes aūle nė gyvos dvasios.

* * *

Vėl lipam į kalnus. Saugome šmirinėjančius po aulą komunistus. Vakare leidžiamės nuo kalnų ir išvažiuojame, paliekame komunistus ir juos saugantį mūsiškių batalioną. Jie palydi mus liūdnomis šypsenomis. Mes jiems nepavydime, ir ne be reikalo, nes jau kitą dieną lekiame jų „traukti“ lauk.

Keikiam idiotišką vyriausybę, duodančią pačius juokingiausius įsakymus.

* * *

Lėktuvai iš Sąjungos atskrenda ne kasdien ir į lėktuvo hermokamerą ima tik dešimtį kareivių.

Mūsiškiai, jau seniai atitarnavę dvejus metus, po vieną, po du skrenda namo. Kiekvieną išskrendantį lėktuvą paliktieji palydi baisiausiai nuskriausto žmogaus žvilgsniu, o nusileidžiantį sutinka su šo-

kinėjančiais akyse velniukais, vadinamais VILTIMI. Vos išgirdę, kad važiuojame į operaciją, pasiunta kaip velniai, nes vieni jų šaukimo jau namuose, o jiems – eilinis liūto tampymas už ūsų.

Laiminguosius, gavusius įsakymą ir dokumentus, nešame ant rankų iki KPP (pulko teritorijos ribos), nuleidžiame ant žemės. Labiauusiai jo skriaustas „jaunas“ pašokęs spiria abiem kojom atitarnavusiam į šikną. Oficialioji dalis baigta. Atsisveikinam. Linkim jam viso, kas geriausia, jis linki mums. Bučiuojamės, pažadam rašyti, atvažiuoti į svečius ir niekada nepamiršti vieni kitų. Pritūpiam „na dorožku“ ir lik sveikas. Širdyje lieka tuštuma ir apmaudas, tarytum tas nueinantis žmogus turi tai, ko tu neturi ir vargu ar turėsi. Kartu džiaugiesi, minityse matydamas jį spalvingoj namų aplinkoj, prie vaisėmis apkrauto stalo. Gera, kad bent jam pasisekė, o mums dar...

Dažniausiai grįžusieji namo po vieno antro laiško mus pamiršdavo. Tiksliau, ne pamiršdavo, o nebenorėdavo prisiminti ir stengdavosi greičiau pamiršti prakeiktą tarnybą, nusiplauti nenuplaujamą dvasios ir kūno purvą. Prisigerti iki sąmonės netekimo, tarytum degtinė galėtų praskiesti visą suskretusį dvasios purvą, o ryte pakilus jausti skaudančią nuo pagirių galvą, tuštumą viduj ir pradėti tikėti, kad visa tai buvo tik slogus, košmariškas sapnas, ir taip pilti diena iš dienos, kol alkoholio žeidžiamos smegenys, greta skausmo dėl praeities, „įkiš“ dvejonę: gal viso to tikrai nebuvo. O rašyti laiškus – tai vėl ir vėl prieš savo valią grįžti atgal į baisią tikrovę, vėl dirginti karščiuojančias, kompromiso ieškančias smegenis.

XXXI skyrius

Skubotas pasiruošimas, ir mūsų kolona kiek galėdama greičiau juda į priekį. Viename tarpeklyje užpultas motorizuotų pėstininkų junginys. Jie apsupti, negali prasiveržti. Sudeginti penki tankai ir septyni BMP. 27 žmonės žuvo, daug sužeistų. Mūsų kolona suformuota vien iš šarvuotų mašinų, tad dideliu greičiu lekiamo „čmošnikams“ į pagalbą.

Šimtą kilometrų įveikėme per nepilnas dvi valandas. Keliose vietose mus apšaudė, bet nesustodami, atsakę bokštinių kulkosvaidžių ugnimi, lėkėme tolyn.

Pakely radom anksčiau sudegintas šešias mašinų kolonas.

„Čmo“ stovėjo prie gyvenamojo punkto. Jų kolona pabūklų ugnimi skynėsi kelią ir po truputį judėjo į priekį. Mūsų kolona prisidėjo prie jų, ir jų baimė, sumaištis bei noras viską griauti persidavė mums. Iš aūlo per keletą minučių liko griuvėsiai, radijo eteris kimšte prikimštas komandų bei paklausimų. Susijungusios kolonos, spjaudydamos ugnimi, judėjo į priekį. Mes mintyse kažkam dėkojam, kad galim sėdėti „po šarvais“ ir nereikia eiti „šukuoti“. Neduok Dieve, sugestų mašina tokioje vietoje: abiejose kelio pusėse kalnai, arba vienoje pusėje aukštos statmenos uolos, kitoje – žemai tekanti upė. Sudarytum „kamštį“ siaurame kelyje, kur tik vietomis nutolusi nuo kelio kuri nors kalno pusė davė galimybę prasilenkti dviem mašinoms.

Visas dėmesys į kalnus, nuo kurių gali atskristi butelis su padegamuoju skysčiu.

Mano mašiną vairavo eilinis Semionovas – užsigimęs vairuotojas, mokąs pataisyti bet kokią mašiną. Neseniai buvau paskirtas skyriaus vado pavaduotoju. Skyriaus vado neturėjome, tai teko važinėti jo mašinoje.

Temstant visa kolona išlindo iš pavojingo tarpeklio. Didokoje aikštėje įkūrėme laikiną stovyklą. Žiedu sustatę mašinas į nurodytas vietas, tarp „čmo“, ieškojom kraštiečių. Sėdėjom „ant uodegos“ čars rūkantiems pėstininkams, nes jie buvo mūsų skolininkai ir privalėjo vaišinti. Labai nustebome, apžiūrėję jų koloną – visą ją sudarė galinga technika: tankai, savaeigės „Akacijos“, „Šilkos“, BMP ir vos kelios ra-

tinės mašinos. Su tokia technika ne mes juos, o jie mus galėjo „vilkėti lauk“, bet „čmo“ ir yra „čmo“.

* * *

Švintant sukiojomės aplink nematytas keturvamzdes „Šilkas“ ir stambaus kalibro „Akaciją“. Šios mašinos grūste prigrūstos aparatūros. Mūsų karininkų prašymu buvo pademonstruota „Akacija“. Jos sviedinys pataikė į sniego kepurę, esančią už 15-18 km nuo mūsų, o „Šilka“ taip pylė iš visų keturių vamzdžių, kad net žengtelėjom atgal.

Su raudonantpetininkais išsiskyrėme. Jie nuvažiavo pagrindiniu keliu tolyn, o mes sukome į šalutinius keliukus „šukuoti“ tarpekliuose esančių aulų. Vieni aulai buvo tušti, kituose dar likę žmonių. Be didelių nuostolių ar vargų grįžome į bazę. Tiesa, viename aule kulka vos nekliudė mano galvos – įsmigo į tvorą.

XXXII skyrius

Pulkas vėl išvyko į operaciją. Mane paliko bazėje sutikti kuopos papildymo: atitarnavusių Sąjungoj pusę metų, po pusmetinės „učėb-kės“ ar „zaliotčikų“ – už įvairius prasižengimus perkeltus tarnauti į Afganistaną. Turėjau paruošti juos operacijoms, nes kuopoje iš 78 buvo likęs tik 21 būtinosios tarnybos kareivis ir seržantas.

Dažniausiai gendančios BMD buvo paliktos bazėje, o jų ekipažų likučiai papildė kitus.

Po dviejų dienų grįžo kuopa. Išlieję savo įniršį ant naujokų, vėl išvykome visi kartu.

* * *

Jau kelintą dieną laipiojome po kalnus. Apsupome dušmanų gaują. Jie – tarpeklio apačioje, mes – kalnuose. Apsupti iš visų pusių, po keleto nesėkmingų bandymų prasiveržti apimsta. Komandos „imti juos į kumštį“ nėra, gulime nukasę sniegą iki plikos žemės ir nuobodžiai šąlame. Keikiam susiriesdami vadovybę, kad neleidžia kurti laužo, nors iš ko jį kūrensi.

Visur postuose išstatyta po du kareivius. Tuščiai gulime. Su nauju papildymu į mano skyrių paskirti keli „čados“. Vienas ištisai miega. Duodu miegoti jam visą naktį, nestatau į postus, o dieną pasisodinęs šalia liepiu skaičiuoti iki begalybės arba atsispaudinėti. Bet jis įsigudrina užmigti net sportuodamas. Nepadėjo nei „individualūs pokalbiai“, nei sportas iki pamėlynavimo. Ačiū Dieviui, mums sėdint kalnuose, jis jau pirmoj operacijoje peršalo inkstus, ėmė šlapintis kas kelias minutes, ir išvežė jį į med. sanbatą. Tokio tipo „čada“ blogiau už viską, nes nėra garantijos, kad, jam užmigus, visi likusieji nebus išpjauti.

Apsupime išbuvom jau dvi paras, peršalom kaip šunys, atrodė, jog rankose ir kojose teka šaltas kraujas, ir tik alsuojant iš burnos ėjo šilti garai. Pirštai tiek žvarbo, jog net automato saugiklio nepajėgdavai nuspausti, jie lankstėsi tarytum būtų be kaulo ir visai nebeskaudėjo, tik gėlė panages.

Trečią parą dušmanai nebeatlaikė – ėmė šaudytis tarp savęs dėl

drabužių. Labai jau menkai jie rengėsi: marškiniai, švarkas ir kepurė, skystokos kelnės ir basom kojom įsispyrę šlepetės.

Viena kuopa, nusileidusi nuo kalno, apmėtė granatomis ir iššaudė likusius.

* * *

Grižę prie mašinos, ryjame karštą košę. Tai pirmas karštimas per tris paras. Dar nenutilo kalbos, liaupsinančios košę, nepraejo raugėjimas, kai komanda „rikiuotis“ pastatė mus ant kojų. Pulkas lieka čia, o keturios kuopos BMD lydi į bazę ir atgal benzinvežius, kurie turi atgabenti kuro mūsų mašinoms. Į mašinų įgulas atrinkom „senius“. Susiskaldėme grupėmis. Ekipažai buvo sudaryti. Vienas kitu daugiau negu pasitikėjom – tiesiog džiaugėmės galėdami važiuoti kartu.

– Kad taip visą laiką galėtume važinėti! Labus, tu juk laikinai eini skyriaus vado pareigas, padaryk... – juokėsi vyrai.

– Tada likusieji visi „žali“ sudarytų visai neblogą komandą, bet geriau aš nusipjaunu kiaušius ir guluosi į med. sanbatą, nei važiuoju su jais į operaciją, – juokiausi aš.

– O jų vadu paskirti Prochorą. Tai būtų „čadiška“ kuopa, kitos tokios nerasi!

* * *

Į bazę nulėkėm su vėjeliu. Buvo organizuotas benzinvežių cisternų pripildymas dyzeliniu kuru. O mes, pamirkę nušalusias kojas vandenyje, nuvirtom miegoti. Auštant sušokome į mašinas. Į mūsų koloną įsimaišė brezentu dengtas KAMAZ. Nuvažiavus 15-20 km nuo bazės, Machmud-Raki vietovėje kolonos priekyje važiuojanti BMD buvo pamušta granatsvaidžio. Likusios apsaugos mašinos pasuko į savo stebėjimo sektorius: viena BMD į dešinę, kitą į kairę, paskutinė dengia užnugarį. Priešais mano mašiną buvo KAMAZ, o už mūsų – benzinvežis.

Sėdėjau operatoriaus-taikytojo vietoje. Įjungiau elektrinį įvadą. Kulkosvaidžiai užtaisyti dar prieš išvykstant. Ėmiau pliekti iš bokštinio kulkosvaidžio į įtartinas vieteles. Įstūmęs į pabūklo vamzdį ske-

veldrinį sviedinį, prisitaikęs šoviau į netoliese esančio namo langą. Vos išlėkus sviedinio gilzei, stūmiau naują sviedinį ir vėl šaudžiau. Dirbau kaip pasiutęs: komuliatyviniais daužiau namų, tvorų sienas, skeveldriniais – langus, padeginėjau namus. Prieš kiekvieną sviedinį paleisdavau koreguojančią kulkosvaidžio seriją.

Velniškai smirdėjo sudegusiu paraku kaip sugedusiais kiaušiniais. Pykino, bet nebuvo kada kilstelėti rankos ventiliatoriui įjungti. Abu kursiniai kulkosvaidžiai nutildavo tik tada, kai keisdavo šovinių juostas.

Švinu „čiupinėjome“ visas galimas priešininko buvimo vietas, nežinodami, kas dedasi mūsų dešinėje. Bet buvom ramūs, nes dešinę „čiupinėjo“ kita mašina, kurios kairę dengėme mes, ir tikėjom vieni kitais, kadangi buvom „rinktiniai“.

Aplink nesimatė nė gyvos dvasios, tik kulų ir sviedinių šūviai gyvino apmirusią aplinką. Išgirdau beldimą į desantinį liuką. Persmelkė mintis: „Viskas, tuoj uždengs trimpleksus, ir mes „akli“.

– Liukus ant fiksatorių! – perdaviau vidiniu ryšiu, nes vos atidarius mašinos liuką, į jos vidų galėjo švystelėti granata, ir – sudiev, gyvenimėli! Bet užfiksuoti liukai – tai galimybė nuo susidariusio slėgio akims išlėkti iš orbitų, jei į mašiną pils iš granatsvaidžio. Visos mintys pralėkė sekundės dalies greičiu, sukant bokštą į mašinos galą, – kad tik nespėtų uždengti bokšto optinio taikiklio. Jei uždengs, nuleisiu vamzdį iki apačios, sukinėsiu į šonus bokštą ir aklai plieksiu iš kulkosvaidžio – mašinaliai dirbančios smegenys rado sprendimą. Šonuose spragsėjo išimami šaudymo angų dangčiai. Vyrai žinojo savo „darbą“ ir be komandų orientavosi situacijoje.

Viskas truko tik kelias sekundes. Besukdamas bokštą, pastebėjau šalia stovintį ir degantį KAMAZ. Brezentas buvo nudegęs lopais ir matėsi kažkokios dėžės. „Sprogmenys tuoj įkais,“ – šmestelėjo galvoje.

– Duok atgal, KAMAZ dega, – šūktelėjau per vidinį ryšį.

– Į šikną, dega už mūsų stovintis benzinvežis, – ramiai atsakė mechanikas. – Pirmyn nėra kur, dešinėj masyvi tvora, kurios nepramušim.

Viskas. Tuoj ar iš dešinės, ar iš kairės bus sprogimas. Šokti lauk beprasmiška – nušaus, liksim mašinoj – iškepsim gyvi, jei nuo sprogo

sudetonuos mašinoje esantys sviediniai – išnešios mus į gabalus.

Tuo metu bokštas atsisuko į reikiamą padėtį – sukasi tik kelias sekundes, bet tokiais atvejais smegenys dirba kaip skaičiavimo mašina.

Sprogimo nebuvo. O per taikinį pamačiau pulko vado pavaduotoją politiniams reikalams papulkininkį Mamykiną ir KAMAZ vairuotoją su nusmukusiu šalmu. Dar pusmetrį suktelėjau vamzdį ir taikinio „paukščiuką“ sustabdžiau ant politruko krūtinės. Papulkininkis dar labiau susitraukė, mane apėmė apatija. Jaučiau velnišką nuovargį, viskam abejingą ramumą ir be galo norėjosi nuspausti kulkosvaidžio mygtuką į tą visada savimi pasitikintį ir besipuikuojantį karininką, kuris kaip taurė buvo perpildytas meilės sau. Kai aš stovėdavau išsitempęs kaip styga, jis baksnodavo savo baltu kumščeliu man į krūtinę ir gąsdindavo:

– Ką tu, šuns vaike, pats aršiausias Labus esi? Aš tave, fašiste, pasodinsiu!

Dabar stovėjo perbalęs, pamišusiomis akimis, dulkinu munduru. Ženklaais rodė, kad įleistumėm į vidų. Nusukau į šoną bokštą ir pasilenkęs pamačiau, kaip, vos tik atsivėrus desantiniam liukui, papulkininkis nustūmė KAMAZ vairuotoją ir it lydeka įnėrė į mašinos vidų. Vos „įskridęs“ ėmė klykti siaubo iškreiptu veidu:

– Pirmyn, varyk pirmyn!

Darėsi šlykštu nuo parako dūmų, nervinės įtampos ir zampolito.

– Nei pirmyn, nei atgal neišeis, – atsakiau. – Kas KAMAZe?

– 9 tonos sauso davinio, – išrėkė jis. – Ką, taip ir stovėsi... aš tave...

Mane apėmė juokas.

– Mėgink prasilenkti su KAMAZ, – daviau komandą mechanikui, ir mašina, stumtelėjusi neseniai bauginusį, kiekvieną akimirką galėjusį sprogti degantį sunkvežimį, „juvelyriškai“ pravažiavo. Priekyje važiavusi BMD buvo gavusi į viršutinę nosies dalį. Komuliatyvinis sviedinys nuslydo ir pramušė skylę virš mašinos vado vietos. Dalis ekipažo liko mašinoje, o dalis, sugulusi pakelėje, pliekė iš visų ginklų.

Kol tvarstėm sužeistą seržantą Liochą ir mašinos mechaniką, atskubėjo pagalba. Tankai keletą kartų solidžiai iššovė. Po to, lynu kabinoje buksyravimui sveikąjį benzinvežį, peršautais ratais, ir pamuštąją BMD, kuriai buvo užstrigęs bokštas. Vienas tankas, palaisvindamas

kelią, nustūmė į kelio griovį baigiančius degti KAMAZ ir benzinvežį. Pajudėjom į priekį.

Stovykloje vieni keikėsi, kiti juokėsi, kad praradom vienintelį pulke KAMAZ ir tiek sausų davinių, o mes siuntėm visus velniop, džiaugdamiesi išnešę sveikus kailius.

Pamuštos mašinos vadas Liocha buvo skeveldrų sužeistas į kaklą, pečius, kojas - akis apsaugojo trimpleksas, į kurį jis tuo metu žiūrėjo. Mechanikui skeveldra sužeidė ranką, o operatorius Liolikas buvo trumpam praradęs sąmonę. Žodžiu, slysdamas mašinos nosim, sviedinys padarė tik minimumą žalos.

XXXIII skyrius

Po sužeidimo grįžęs iš ligoninės Učajevas buvo atleistas „nuo kalnų“ ir ėjo kuopos viršilos pareigas. Nutaręs visiškai atsipalaiduoti, gulėjo pulko med. punkte, sirgo gripu, žodžiu, „šlangas“. Bet „dembeliui“ viskas galima.

Saulė dieną dar kaitri – galime vaikščioti pusnuogiai, o naktimis jau šąla.

Po pirmųjų operacijų med. sanbate guli pusė neseniai atėjusio papildymo. Didelis fizinis krūvis kalnuose ir dvi paros gulint ant sniego padarė savo. Likusieji kuopoje vaikščiojo tarytum išspaustos citrinos. Matyt, kalnai ir „tikra tarnyba“ padarė įspūdį.

Grįžę iš med. sanbato, jaunieji „šlangai“ atsiims savo, nes sirgti jie dar neturi teisės.

Kol Učajus (Učajevas) „šlanguoja“, laikinai einu kuopos viršilos pareigas. Darbų per akis. „Jauni“ visi buki kaip plaktukai, pirmoje rimtesnėje operacijoje juos gali išguldyti visus, tad gainiojam nuo ryto iki vakaro su akmenų prigrūstomis kuprinėmis. Pasikeisdami ruošiam juos „kalnams“. Jau pirmoje operacijoje pamatėm, kas ko vertas, ir automatiškai suskirstėm į kategorijas: „čados“, „čadavoti“ ir normalūs.

Pulke sujudimas – atskrido oro desantinėms pajėgoms vadovaujantis generolas pulkininkas Suchorukovas. Iš tribūnos rėžė kalbą, kuriuos klausėmės išsižioję, nes generolas pulkininkas Suchorukovas – tai ne šiaip sau generolas. Po iškilmingos kalbos įteikė medalius, skelbė padėkas ir atstogas, į kurias nieko neišleisdavo, skyrė ordinus – vieniems po sužeidimų, kitiems po mirties. Karininkams dalijo naujus antpečius su didesnėmis arba daugiau žvaigždučių. Baigdamas kelias valandas trukusią iškilmingą rikiuotę, prisakė iki pavasario „išvalyti“ iš Bagramo slėnio gyvenviečių dušmanus. Tikėjomės žiemą prastumti be operacijų, bet kur tau, juk pulko vadovybė persiplėš šiknas, norėdama išsaugoti pulko garbę ir pateisinti išreikštą pasitikėjimą.

100 dienų iki įsakymo – tai „dembelių“ šventė. Kerpame ir skutame galvas, kad iki namų nebektų „valdiškai“ kirptis.

Pulko rikiuotė. Pulko vadas pasveikina „dembelius“ su šimtadieniu. Po to kalba apie būtinus reikalus ir tarytum netyčia įsako visam pulkui skusti galvas plikai dėl utėlių. Mums tai kaip smūgis žemiau juosmens, nes jau blizgančios „dembelių“ plikės ištirps tarp šimtų kitų. Moralinę skriaudą kompensuojame nusiskusdami antakius, o aš – ir krūtinės plaukus, o apžėlusį pilvą apskutau moters gaktikaulio plaukų trikampio forma.

Kuopos vadas, prieš vesdamas nusirengusią iki pusės išrikiuotą kuopą į valgyklą, apžiūrėjo mūsų fantamasiškas fizionomijas ir iš širdies nusistebėjo:

– Na, ir snukiai...

* * *

Vakare išgertuvės. „Jauni“ sveikina „dembelius“ su šimtadieniu, skaito eiles, dainuoja dainas, šoka. Prisirūkom čars ir „tirpsta“ iš Luzino pasakojimo, kaip „učebkėj“ jis dantimis darydavo paklotų lovų antklodėms kraštus:

– Mūsų kuopoje tarnavo prieš armiją vedęs vyrukas. Žmona jam atsiuntė plokštelę su daina, kuriai skambant jiedu susipažino. Ta daina jiems buvo tarytum šeimininis talismanas. Laiškas su plokštele pakliuvo į seržantų rankas. Ryte, paklojus ir pagal siūlę išlyginus lovas, reikia sumušti antklodėms kraštus. Seržantai uždėdavo tą plokštelę ir, skambant muzikai, mes turėdavome šokti ir dantimis daryti kraštus. Šokam ir čiak, čiak, čiak – darbuojamės.

Mes dusdami juokiamės, sunkiai gaudydami orą, o Kolia Luzinas, pats besijuokdamas užkrečiančiu vaikišku juoku, vis „įpila benzino“:

– Šokam ir čiak, čiak... Šokam ir čiak, čiak...

Tylant juokams, jis mus vėl užveda:

– Dar tarnaujant pulko komendanto kuopoje, važiuom į taktiką, pašaudyti iš BMD į numuštą lėktuvą. Prisirinkom stepinių vėžlių, vienus išsivirę suėdėm, o du pasilikom. Pasirodo, vienas buvo patinas, kitas – patelė. Patelė dvigubai didesnė už patiną, bet patinas visaip stengėsi ištratinti patelę. Mimika ir ženklais rodė, kaip mažasis vėžlys stengdavosi užsiropšti ant vėžlienės ir, iškišęs liežuvį, vargdavo...

* * *

Keikėmės visi atsakančiai. Rusų kalbos pramokau tik armijoje ir, raportuodamas karininkams, netgi trumpučio raporto metu, jei nesusikeikdavau, tai užsikirsdavau. Keiktis buvo normalu ir nesistebėdavome girdėdami besikeikiantį bataliono ar pulko vadą.

O naujai paskirtas mūsų kuopos vadas kapitonas Čabanas nesi-keikė ir mums atrodė labai keistas. Be to, liepdavo pakartoti raportą be keiksmazodžių. Man tai pavykdavo tik iš kelinto karto. Negalėdami suprasti, ko jis prie mūsų dėl tokių niekų kimba, nusprendėm, jog mūsų naujasis „rotnas“ – „čada inteligentas“.

Ankstesnysis kuopos vadas Prochorenka, prisirinkęs karinių ordinų ir medalių ir gavęs ketvirtą antpečių žvaigždutę, įsitaisė šiltoje vietoje – pulko vado pavaduotoju ūkiniams reikalams. Bet ilgai nesišildė, kai kartą pulkas buvo operacijoje, į pulko bazę atvykęs kažkoks generolas rado kapitoną Prochorenka gulintį kaponyro kambaryje girtą, apsvėmusį. Ant stalo – nebaigtas gerti degtinės butelis. Prochorą išmetė iš armijos ir atėmė laipsnį. Bet nebūtų Prochorenka „chocholas“ – puolė į med. sanbatą ir ėmė vaidinti ligonį.

Naujasis kuopos vadas elgėsi keistai. Ankstesnieji jau pirmom valandom parodydavo savo kietą ranką – vaikydavo, kol pamėlynuodavom – atseit noriu pažiūrėti, ką sugebat! O kapitonas Čabanas nekriepė į mus dėmesio, atrodo, pirmiausia tvarkė kanceliarinius reikalus. Mes ėmėm išsidirbinėti, nutarę, kad šis – netikėlis inteligentas „čada“. Džiaugėmės jo „čadiškumu“, o kartu ir bijojom, kad jau pirmoje operacijoje per savo kvailą, gerų manierų prikištą galvą gali išguldyti visą kuopą. Bet, pasirodo, jis mus bandė, ir vieną rytą išrikiavęs tarė:

– Kelias dienas darėt, ką norėjot. O dabar pradėsime tarnybą. Ir jūs visiems į šikną...

– Kad kelnės nesmuktų... – vienbalsiai pritarėm jam, ir džiaugdamiesi ėmėm juoktis – rasim bendrą kalbą!

* * *

Dar kelias dienas stumiame laiką bazėje. Rytais bėgiojame, po pusryčių – taktika, kovos pratimai su ginklais, bendras fizinis parengimas, mašinų techninė priežiūra. Žodžiu, kasdienybė. Laisvalaikiu kamuojam „jaunus“:

– Eilini Rafailianai, kaip manai, ar didelė būtų skylė, sudėjus 100 moteriškų lytinių organų į krūvą?

Armėnas atvykęs su naujausiu papildymu, prastai kalba rusiškai, dideliu akcentu svarsto, pirštais stengdamasis parodyti jo įsivaizduojamą skylę, po to sulenkia rankas ir, delnais suėmęs alkūnes, visiems rodo skylę. Mes žvengiame kaip kumeliai.

Vėl klausiu:

– O šimtas vyriškų lytinių organų vienoje krūvoje?

– Ar minkštų, ar kietų? – pasitikslina ir rodo, kad minkštų maždaug tokia, o kietų kelis kartus didesnė krūva.

– O pagal kurio tu sprendi?

– Na, drauge seržante, aišku, pagal savo.

Mes alpstam iš juoko, net iš fanera atskirto karininkų kampo sklinda juokas.

– Na, o jei pagal mano? – vėl klausiu.

Jis, minutę pasvarstęs, sunkiai rinkdamas žodžius, vylingai taria:

– O man reikia jūsiškį pamatyti.

Armėnui neduodam ramybės nei dieną, nei naktį, ir šis raumeningas kaukazietis mielai juokina mus. Jam geriau taukšti apie pederastus, gyvenimą iki armijos, negu arti su visais „jaunais“. Jis vienintelis „juodukas“ kuopoje.

* * *

Kiekvieną rytą, išėję rikiuotis mankštai, kaponyro šlaite matom naują, kasdien mažėjantį skaičių, sudėtą iš baltų marmuro akmenų nuolaužų. Tai „dembelių“ kalendorius, rodantis, kiek dienų liko iki įsakymo. Jį kuopos budėtojai naktimis tvarko. Ir, neduok Dieve, jei paklaustas „jaunas“ nežino arba padidina dienų skaičių – tas būna pasmerktas nemalonei, gauna į kailį.

XXXIV skyrius

Grįžome iš išvykos, trukusios 19 dienų. Keldavom naktį, apsupdavom gyvenvietes, o afganistaniečių armija „šukuodavo“. Operacijose dalyvavo grupė, kažkodėl vadinama kaskadininkais. Palyginus su mumis, visi buvo vyresni, daugelis su pilvukais ir į kaskadininkus tikrai nepanašėjo. Sklido kalbos, jog tai Leningrado ir Maskvos saugumiečiai, žemiausias laipsnis – majoras. Mūsų karininkai su jais elgėsi pagarbiai, ir mes traukėm pečiais nieko nesuprasdami. Jie tarytum kažko ieškojo, per vertėją šnekėjosi su vietiniais, rodė kažkokias nuotraukas.

Viskas ėjo gana sklandžiai: „kaskadininkai“ mumis buvo patenkinti, nes mes „išmanėm savo darbą“. Bet viename aūle, grįžęs iš ligoninės po sužeidimo, eilinis Pokarmiacha nusegė vienam „duchui“ laikrodį. Tas pasiskundė „kaskadininkams“. Buvome išrikiuoti, ir perbalęs afganistanietis vaikščiojo tarp eilių, ieškodamas jį nubuožinusio. Nors mes jam akimis rodėm į automatą, suprask, mirsi, laikrodis buvo surastas ir grąžintas savininkui. „Kaskadininkai“ tėviškai juokėsi, vadindami Pokarmiachą šmaikštuoliu, o mūsų karininkai vaikščiojo mėlyni, puse lūpų šnibždėdami baisius grasinimus.

* * *

Aūle trečiojo bataliono kuopa apsupo 120 dušmanų gaują ir apšaudė iš AGS. Apie 50 likusių gyvų ir sužeistų pasidavė į nelaisvę. Renkant ginklus ir po kruvinus mėsgalius ieškant dokumentų, iš už akmens iššoko dušmanas ir vietoje patiesė kuopos zampolitą, du seržantus ir kelis į nelaisvę pasidavusius saviškius. Žuvęs zampolitas ir mūsiškis Zdobinas buvo geri draugai, lankė vienas kitą, palyginti delikačiai bendravo, o mes pašnibždomis juokėmės iš jų inteligentiškų manierų, vadindami juos pedikais. Zdobinui draugo mirtis buvo stiprus smūgis, bet jis vyriškai kentėjo – nesiseiliojo prisiminimais apie jūdviejų draugystę, tylėjo kaip žemę pardavęs ar radęs mylimą žmoną su kitu. Ėmėm savais kailiais justi, kad po tokių netekčių zampolitas „idėjiškai minkštėja“, kurį laiką nekruša smegenų apie tautų draugys-

tę, šventą internacionalisto pareigą ir t.t. Kuo toliau, tuo labiau jo kalbą pajvairindavo keiksmožodžiai. Prigesusiomis akimis vesdamas politines pamokas, nebeįrodinėjo švento mūsų internacionalinės pareigos reikalingumo. Neslepiamas akių švytėjimas, koksai esti, kai žmogus kalba neabejotiną tiesą, susidrumstė...

XXXV *skyrius*

Nakties pradžią numigę bazėje, budėtojų komandos pakelti, niurzgėdami ir keikdami viską pasaulyje, atlikę eilinį ekipiruotės patikrinimą, sušokome į mašinas, ir šarvuota kolona pajudėjo Kabulo link.

Keikėmės ir kabinėjomės vienas prie kito visą kelią. Jau trečia savaitė, kai miegam tik po kelias valandas. Mus „mėto“ naktimis, dienomis turime stebėti nurodytus sektorius ir, rizikuodami savo kailiu, snaudžiamė suikio miegu pozicijose. Miegas stipresnis už mirties baimę. O dabar lekiame į prakeiktą Kabulą. Neaišku, ar ten išsimiegosime.

Kabulo prieigose buvom išmėtyti grupėmis į atskirus taškus. Mano grandies mašina užsiriogolino ant kalvos, palei kurią vingiavo vienas iš kelių, vedančių į Kabulą. Ant kalvų antroje kelio pusėje jau „sėdėjo“ kitos mašinos. Apačioje palei kelią įsitaisė afganistaniečių armijos junginys, sustiprintas mūsiškių skyriaus. Sąjungininkai stabdė keliu važiuojančias lengvasias mašinas, autobusus. Tikrino dokumentus, bagažines. Visus šaukiamojo amžiaus vyrus „atsijodavo“, sodindavo į mašinas ir išveždavo.

Pasirodo, per penkias paras buvo surinkti 5 tūkstančiai afganistaniečių „savanorių“ – tarnauti liaudies labui... O mes, nesuprasdami savo paskirties, šalome kalnų viršūnėse, kasėm apkasus mašinai ir sau. Keikėm karininkus už kvailus įsakymus, juk nebuvo iš kur į mus šauti. Nebent imtumėm pliektis su kitoje kelio pusėje ant kalvos esančiomis mašinomis.

Degindami dyzelinį kurą tuščiose konservų dėžutėse, šildėmės sužvarbusias rankas, sausų davinių košes, virėm arbatą ir naktimis iki aštraus skausmo sąnariuose šalome mašinose. Kai skausmas darydavosi nebepakenčiamas, lįsdavom lauk ir mankštinomės, stengdamiesi priversti normaliai cirkuliuoti kraują galūnėse.

Po penkių parų atvyko kuopos vado mašina, atsirinko mus, mažiau tepaluotais kombinezonais ir nuo laužų mažiau aprūkusiais veidais. Susėdė į mašinas lydėjom pulko vadovybę į armijos štabo būstinę, esančią čia, Kabule. Kol valdžia tarėsi, stovėjome, vienu mašinos vikšru užvažiavę ant pėsčiųjų šaligatvio. Išlindę iš mašinų liukų žvalgėmės aplinkui.

Namai balti arba jūros spalvos. Rytietiškas ir europinis namų stiliai susipynę tarpusavy. Žmonės margi savo aprangą ir „europietiškesni“ – daugelis moterų be parandžų, vyrai su kostiumais. Po gatvę zujo vaikai su kabančiais ant krūtinių dėklais, siūlydami cigarečių, degtukų, spaudos. O kai kurios moterys buvo su kelnėmis, švarkeliais, juodais palaidais plaukais ir didelėmis rudomis akimis. Mes čiulbėjome kaip lakštingalos, čepsėjome, žagsėjome, kalbinome, kad tik jos atkreiptų dėmesį. Reaguodavo nevienodai: vienos šyptelėdavo, kaip šypsomasi trumpalaikę šypsena netikėtai pamačius ką nors netikėtą, kitos praeidavo nutaisiusios nepastebintį žvilgsnį, o trečios rodė mums neslepiaimą neapykantą, netgi spjaudė mūsų pusėn.

Mums buvo labai skaudu. Jos, tokios trokšamos ir išsvajotos, rodė mums visišką panieką. Nors flirtų ir nesitikėjome, būtų užtekę į mūsų pliaukštelėjimą liežuviu atsakyti nuoširdžia šypsena ir mes būtume buvę lamingi. Juk moterų buvom nematę ilgis 12 mėnesių.

XXXVI skyrius

Savaitę saugojome afganistaniečių elektrikų brigadą, kuri taisė dušmanų sugadintą aukštos įtampos elektros liniją, tiekiančią srovę į nedidelę gamyklą.

Savaitę praėjo ramiai, nors linija buvo taisoma pavojingose vietose – šalia kalnai, iš kitos pusės žalumose skendintis aūlas. Ėmėmės visų atsargumo priemonių, blokavome kalnų ruožą, bet mūsų buvo per mažai, kad jaustumėmės visiškai saugūs. Į aūlus nelindome, nors mašinų bokštai visą laiką buvo atsukti jų pusėn. Ir visą laiką savo kailiu jautėm, kad mus nuolat stebi. Kelis stebėtojus matėme netoli kalnuose, bet ugnies nepaleidom. Atrodė, tarytum visą laiką būtume kažko laukę. Galbūt ir jie koncentravo jėgas, stengėsi surasti visas mūsų buvimo vietas. Naktimis keitėme pozicijas, stebėjome priešą, o dienomis nejudėdami gulėjom pozicijoje.

Gruodžio 27 dieną mus atšaukė, nors elektrikai nebuvo baigę darbo. Išlėdėjo jie mus rūškanais veidais, nes palikom juos likimo valiai.

XXXVII skyrius

Dieną lijo, o naktį prasidėjusi šlapdriba privertė šlapio sniego. Ryte nubudę radom šlapius batus, nes palapinė buvo pilna vandens. Kuopos budėtojai gavo ausų, ir, kuopos vado vadovaujami, ėmėmės melioracijos darbų – kasėm kanaliukus vandeniui nutekėti, duobes, į kurias jis subėgdavo. Duobės greit prisipildydavo, nors „jauni“ ir kuopos budėtojai kibirais sėmė ir toliau nunešę pylė. Galų gale kažkuriam karininkui toptelėjo į galvą nuleisti vandenį į žiemą nenaudojamą daboklę. Naktį ėmė šalti ir vanduo dingo.

XXXVIII skyrius

Vos tik grįžtam į bazę, čia jau galioja griežtesnis statutas. Tėpaluotu kombinezonu, nešvariais batais ar nenublizginta sagtimi geriau nesirodyk. O grįždavom kelias savaites nesiprausę, aptekę utėlėmis. Mašinos nuvažiuoja į technikos kiemą. Jas tuoj pat ima tvarkyti vairuotojai-mechanikai ir operatoriai. Likusieji iš mašinų neša visą mantą į kuopos palapines – tai antklodės, šovinių, granatų dėžės ir t.t. Prie kuopos palapinių mus sutinka „atleisti nuo kalnų“ – lengvesnius sužeidimus ambulatoriškai besigyda ir iš ligoninės ar iš med. sanbato grįžę „šlangai“. Jie pirmiausia gauna į kailį. Iš kuo sunkesnės operacijos grįžtam, kuo daugiau nuostolių patyrę, tuo smarkiau pasipila ant jų susikaupusi per tas dienas pagieža. „Šlangai“ smūgius priima nuolankiai, nes kol mes po kalnus bastėmės, kankinami šalčio ar karščio, jie vartėsi švarioje patalynėje.

Norėdami sušvelninti „susitikimą“, buvusieji ligoniai ruošia dovanėles: cigarečių, konservų, šviežiai keptos duonos, peiliukų barzdai skusti. Šokinėja, norėdami įsiteikti grįžusiems, visur stengdamiesi patarnauti.

Dar nespėjus susinešti ir sukomplektuoti daiktų, kuopos vadas skiria laiko skalbtis ir ruoštis kitai dienai. Jei grįžtame vakare, skalbiamės naktį, nes ryte – pulko rikiuotė. Niekam nerūpi, jog žiema, vanduo upelyje pasiutusiai šaltas. „Jauni“ nešasi krūvas drabužių ir skalbia lediniame vandenyje. Nuo upelio grįžta nesilankstančiais pirštais. Bet reikia HB ir išdžiovinti, tad „jauni“ visą naktį lygina šnypščiančiais lygintuvais, viską daro už save ir už „tą vaikiną“. O „tie vaikinai“ – „dembeliai“ miega kūdikio miegu, nes tvirtai žino, ryte gražiai sulankstyti, kvepiantys muilu, naujomis apykaklėmis jų mundurai gulės lovų kojūgaly ant taburečių, blizgės diržo sagtis ir batai. Pasiteisinimo „nespėjau“ negali būti.

Dažniausiai ryte, per bendrą pulko rikiuotę, „jauni“ stovi nemiegoję, šlapiomis, nelygintomis uniformomis, bet tai jų problemos. O pulkas stovi pasitempęs, švarus, nusiskutęs, tarytum niekur nebuvo išvažiuavęs.

Vėl į valgyklą ir iš jos, rikiuotėje su daina, vėl žygiavimo ir taktikos

pratybos. Technika remontuojama, valoma iki blizgesio. Šiaip vos grįžęs pulkas po keleto valandų, pripildęs tuščias kulkosvaidžių juostas šoviniais ir į iššautų sviedinių vietas įdėjęs naujus, būdavo, kaip mes vadinom, „konservuojamas penkiامينutei parengčiai“ – gavęs įsakymą, po kelių minučių galėdavo vykti į operaciją. O operacijose iššauti sviediniai ir kulkosvaidžių šoviniai būdavo iš karto pakeičiami, kad visą laiką būtų pilnas BK (komplektas). Esant laisvesnei minutei, užmigdavome tik žinodami, kad automatas išvalytas, granatos peržiūrėtos ir t.t.

XXXIX skyrius

Laisvalaikiu skaitom spaudą, domimės, kas vyksta pasaulyje, rašome laiškus į gimtinę. Laikas, skirtas laiškam rašyti, buvo šventas. Rašėme tiek „seniai“, tiek „jauni“ ir siųsti „jauną“ kokios užduoties draudžiama. O jei gaudavo tėvų laišką, kuriame jie teiraujasi, kodėl sūnus neberašo, nerašančiam būdavo papildomai skiriama laisva valanda kasdien, per kurią turėdavo rašyti laišką tėvams. Nuneša parašytą laišką grandies seržantui, tas patikrina, kad laiško tekstas nesikartotų, ir užklįjavęs siunčia pasiuntinį į laiškų surinkimo punktą. Priverstinai mėnesį laiko rašęs vos ne su ašarom akyse įrodinėdavo, jog tikrai nebežino, ką rašyti, galva plyšta nuo galvojimo, ir prižadėdavo tikrai nepamiršti rašyti.

XL skyrius

Gruodžio 31 dieną pulko vadas išreiškė viltį, kad mes, kovingiausia pulko kuopa, užtikrinsime saugų Naujųjų metų sutikimą visam pulkui, taip pat karinių tarėjų miestelio šeimoms. Mums tenkanti didelė garbė saugoti jų ramų miegą ir šventinę ramybę. Ir įsakė – vykti į kovines pozicijas. Labai norėjosi pasiūlyti pulko vadui tuos linkėjimus ir garbę susikišti į šikną. Jie „šnapsą“ ris, gaus šventinius pietus, o mes šalsim apkasuose ir mašinose. Be to, musulmonams Naujieji metai tik už trijų mėnesių ir jie gali suruošti mums „šventes su fejerverkais“.

Mano ekipažas skiriamas į bateriją. Pyktis truputį atlėgsta. Važiuojame įsimetę šį tą parduoti. Pakeičiam ten esančią grandį. Jie perduoda stebėjimo sektorius ir laimingi išvažiuoja.

Truputį apsitvarkę, pakviečiam į svečius Muchamedą. Iš anksto susitariam šį vakarą politiką užmiršti.

Naujus metus sutikom blaiviai, su sultimis ir sausainiais. Vos išmušė dvylika, dangus nušvito nuo raketų. Į visas puses lekiojo trasečiai – šviečiamosios kulkos. Jos suko danguje ratus, aukštyn, žemyn šokčiojo kaip elektrokardiogramos. Pliekė iš pabūklų, minosvaidininkai „kabino lempas“ – šviečiamąsias minas, švilpė kaukė signalinės minos. Aplink buvo toks triukšmas ir tratėjimas, jog tokio fejerverko būtų pavydėjusi ir Maskva.

Po pusantros valandos viskas pasikartojo. Garnizonas saljutavo vietos ir Maskvos laiku.

Prie girtos armijos orgijos prisidėjome ir mes – iššaudėme net signalines raketas. Iš automatų nešaudėm – tingėjome juos valyti, be to, prisišaudydavome operacijose.

Visą naktį nemiegojome, nors viskas praėjo ramiai. Muchamedas pasakojo apie Paryžių, Londoną, Belgiją, Lenkiją – jam teko ten būti, kol nebuvo nacionalizuota tėvo žemė ir šeima turėjo pakankamai lėšų. Rytą atėjo afganistaniečių baterijos vadas ir zampolitas. Rytie tiškai pasveikino mus, prisiglausdami skruostu prie skruosto. Rėžė nuoširdžią kalbą, kurią išvertė Muchamedas, ir pakvietė valgyti plovą, gerti arbatos.

XLI skyrius

Iš mūsų pulko buvom atrinkti dvidešimt kareivių ir seržantų delegatais į garnizono karių suvažiavimą. Po oficialios suvažiavimo dalies įvyko koncertas. Grojo ir dainavo garnizono pėstininkų pulko orkestro muzikantai. Per pertrauką, išėję parūkyti, matėm, jog žvalgybos grupė ruošiasi į operaciją. Žodžiu, kam šventė, o kam juodas darbas.

Antroje šventinės programos dalyje eiles skaitė neseniai atvykusios, bet jau spėjusios pagarsėti savo žygiais medicinos seserys. Mes aikčiojom, dūsavom ir alpom iš malonumo. Kiekvieną jų mintyse nu rengėme, su greta sėdinčiais guviai svarstėme ir vertinome visus jų kūnų iškilimus ir įlinkius, vėl ap rengėme po kelių mintyse įvykusių lytinių aktų. Į poeziją mums buvo nusispjaut. Jei eilėraščių deklamuodavo koks kareivis, įsivyraudavo tylą, klausėm, nes jis buvo drėbtas iš tokio pat molio, smirdėjo vyrišku prakaitu ir kerzobatais. Bet vos į sceną išeidavo moteris, pakildavo šurmuly, ir iš vietų stryktelėję karininkai, rinkdami žodžius, kad nesikeiktų, tramdė mus. Baigusios skaityti eilėraščių, žaviosios moterys sėsdavo į karininkų tarpą, o mums likdavo tik audringomis ovacijomis išreikšti susižavėjimą ne tiek poezija, kiek jomis.

Nors šokių ir nebuvo, bet grįžom į bazę vaikiškai laimingi. Negaila buvo nemiegotos nakties, skirtos suvažiavimo pasiruošimui. Visi prašė papasakoti, ypač klausinėjo apie mergas, ir mes su Učajevu susiriesdami melavome, jog jų buvo velniškai daug, kad dvi „pakabinom“ ir kurį vakarą lėksim į med. sanbatą „pasibadyti“.

Pulke sklido kalbos, kad visos med. sanbato medicinos seserys surinktos iš Leningrado. Visos išsiskyrusios ar netekėjusios. Kiekviena turi savo taksą: gražiausios – aukštesnio rango karininkams, ir žemesniam rangui, kaip majoro, – neduoda. Prastesnės – tik karininkams, o prasčiausios – praporščikams ir virštarnybiniam laikui pasilikusiems. Bet už pinigų duoda visos. Tūkstantis afganių (džinsų kaina) – ir naktis tavo. Bet tarp mūsų tokių laimingų nebuvo. Mes tikrai neturėjom laiko: nuolat karinė parengtis Nr. 1, patikrinimas po patikrinimo. Jei naktį prapultum, tai jau po keleto valandų ieškotų visas pulkas.

Šį malonumą sau leido tik aukščiausia kasta – pulko vadovybė.

Kadangi mūsų kuopos palapinės stovėjo netoli pulko KPP, tekdavo matyti, kaip majoras Žukovas vedasi moteris iš med. sanbato į pulko teritoriją. Pasigirsdavo komandos: „Aplink ir ramiai“. Ir mes primušto šuns žvilgsniais nulydėdavom gražuoles iš med. sanbato. Įpratus prie chaki spalvos rūbų ir tarytum pamiršus, kad egzistuoja kitokios spalvos, nuo spalvingų moterų apdarų raibo akys, tarytum eitų nežemiškos būtybės. Beje, jos buvo ne tik elegantiškos, bet ir prašmatnios – segėsi kaubojiškus diržus su šoviniais ir dėklą su pistoletu, aišku, trofėjiniu, dovanotu kokio buvusio draugužio.

Na, o po moterų apsilankymo – tuoj kalbos apie orgijas, kurias keldavo pulko „galvos“.

* * *

Mūsų pulką papildė dvi moterys: viena – gydytoja stomatologė, kita – būsimos parduotuvės pardavėja.

Stomatologė, vos įrengus kabinetą, ėmėsi darbo. Sutvarkė dantis karininkams, po to mums. Vos tik jinai sukišdavo pirštus man į burną, apimdavo vėmulys, nes ta graži boba „ėjo per rankas“, ir man tuoj kildavo mintis, kad ji moka pirštais čiupinėti ne tik stomatologinius įrankius...

Pardavėja buvo maža, spuoguota ir gyvaplaukiais apaugusiu veidu. Na, ir sprendžiant pagal išvaizdą, sukosi tarp žemesnio rango karininkų, praporščikų ir kitos „šušaros“. Įrengus parduotuvę, už „vnešposiltorgo“ čekius pirkom skutimosi peiliukų, medžiagos apykaklaitėms, saldumynų ir kitko. Karininkai turėjo pinigų džinsams, striukėms, batams ir cigaretėms „Stoličnyje“.

Pagal grožį ir užimamą „padėtį“ ir pagarba nevienoda. Pavyzdžiui, eina aikšte per mūsų kuopos teritoriją stomatologė, duodama komanda „Aplink ir ramiai“. Mes visai rimtai, be komentarų, palydime ją žvilgsniu. O einant pardavėjai, atsukę nugaras į ją, pagal komandą galime išreikšti bendrą panieką:

– Ū-ū-ū-uch, kale!

Jinai – „ne koziris“, jos užnugaris – tik skysti praporščikai, kurie neturi sveikatos mūsų nubausti. Stomatologė – kas kita: pasiskųs kuriam iš pulko „grandų“, ir mes trejetą dienų „lekiojame“.

* * *

Kolektyvinis paniekinimas „Ūch, kale“ buvo mėgstamas dalykas. Pavyzdžiui, aikšte žygiuoja kita kuopa. Duodama komanda „Kuopa, ramiai“, ir jie pereina į tvirtesnę žingsnį, spausdami prie kelių siūlių į kumščius sulenktas rankas. Žodžiu, išreiškia pagarbą mūsų kuopos rikiuotei. Pagal statutą, mes turime atsakyti tuo pačiu – įvykdyti komandą „Ramiai“, bet pasigirsta: „Išreikšti bendrą paniekinimą...“. Kuopa giliai įkvepia oro ir pasigirsta:

– Ū-ū-ū-uch, kalės!..

Palyginti galima tik su tuo: už padarytą gerą darbą su šypsena lauki padėkos, o gauni... šūdu per snukį...

XLII skyrius

Sausio viduryje prasideda daugiadienės operacijos. Bet jos – vienas malonumas. Iš bazės išvažiuojame 3-4 val. nakties. Apsupam rajoną. Auštant atvažiuoja afganistaniečių armija – ji „šukuoja“.

Operacijos ėjo sklandžiai, beveik be šūvių, ir žuvo tik keli iš mūsų pulko. Du buvo nušauti, kai „švarino“ netoli esantį namą. Sėdėjo mašinose, stebėjo nurodytus sektorius. Nusprendė savavališkai apieškoti netoliese esantį namą. Ir, jau eidami iš namo lauk, į nugaras gavo po medžioklinio šautuvo užtaisą.

* * *

Stovime apsupę aulą. Per jo vidurį teka drėkinimo kanalas, skiriantis jį į dvi dalis. Palei kanalą vingiuoja kelias, ant kurio sustatytos mūsų mašinos. Turim savus stebėjimo sektorius ir sekam. Pamatę mažiausią judėjimą ar mėginimą prasiveržti iš apsupties, paleidžiam ugnį.

„Šukuoja“ afganai. Aūle ramu. Sėdėdami prie kulkosvaidžių pasikeisdami snaudžiame. Išgirstu girksėjimą. Apkvaitęs stengiuosi suvokti garso reikšmę. „Antis“, – staiga prasiblaivau. Miegas viesulu dingsta. Iškišu galvą pro mašinos liuką – kanale plauko kelios antys! Su mechaniku Perepiolkinu slenkam prie jų. Jos, nieko nenujausdamos, toliau purškiasi vandenyje. Ženkla susirodome, kuris į kurią šausime. Aš pilu iš automato, Perepiolkinas (vadinamas Ptica) – iš pistoleto PM. Vargšėlės antys nespėja net pakilti, kai gauna po kulką. Bet velniškas jų gajumas! Suvarom po 4-5 kulkas, o jos vis dar juda, sukasi vietoj. Ptica nusitveria pagalį ir krapšto jas arčiau kranto. Prisitraukęs meta į krantą. Aš renku jas ir suku galvas, kol trakšteli.

Staiga – šūvis, kulka bumpteli šalia manęs į tvorą. Nepajutom, kaip atsidūrėm mašinoj. O antys liko ant kranto. Palikti gaila, nes tai mėsa, kurios gerokai išsiilgom.

– Užvesk, – įsakiau, o operatoriui liepiu „pačiupinėti“ aplinkinius objektus. Į kuopos vado paklausimą per raciją atsakiau, jog ugnis paleista iš aūlo pusės. Vadas, išgirdęs, kad pastiprinimo nereikia, liepė

„pačiupinėti“. Operatorius pyškino iš kulkosvaidžio, o iššokęs „jau-nas“ surinko antis, kurios gulėjo ant kelio. Dvi kitas nunešė kanalo srovė. Per radijo eterį pranešiau žemiau esančioms kuopos mašinoms, kad vandens keliu siunčiu dovanas. Grįžę į bazę, vieną antį iškilmingai padovanojome karininkams, vieną – trečiajam skyriui, o likusias dvi Zamachinas virė iki pusiaunakčio, kol neiškentę nervus ir uoslę dirginančių kvapų puolėm jas ryti. Mėsa dar buvo labai kieta, bet su kiekvienu kąsniu jutom skrandžio sunkėjimą. Nuo mėsos paleido vidurius ir suskaudo skrandžius. Susirietę keikėm mechaniką „Ptică“, kad jis, hanibalas, ėda savo gentainius ir kad antys čia sušiktos...

* * *

Naktį atplėšiam pulko maisto sandėlio šono lentas – pavagiam dėžę konservuotos mėsos. Konservus paslepiam mano skyriaus trečiosios grandies mašinoje. Į duonos kepyklą nusiųstas pasiuntinys parneša porą kepalų šviežiai iškeptos forminės duonos. Visą tą gerą ruošiamės „patvarkyti“ kitą dieną per operaciją, kai stovėsime apsuptyje. Likusį iki išvykimo laiką jaudinamės, kad neišgintų į kalnus – prapuls šventė.

Prieš išvykstant, mašinos vadą seržantą Ostrouchovą sodinu į savąją mašiną, o aš užimu jo vietą, nes jo mašinoje mėsa, duona ir svogūnai. Į ekipažą įsilieja dar keturi „dembeliai“, „jaunus“ pasodinę į savo mašinas. Vykstam į Machmud-Raki. Apsupam aulą be nutikimų. „Jauni“ išverda arbatos ir mes žmoniškai pavalgome. Savo „parašą“ suraukę nosis, raugėdami mėsa ir svogūnais, atiduodam kitiems, kurie trauko pečius, nieko nesuprasdami.

Vakarėjant suformuojama kolona: kaip visada, ant šarvų afganai. Važiuojame atgal.

Į mūsų mašinos bokštą įsitaiso bataliono štabo viršininkas, kuris radijo eteriu reguliuoja kolonos judėjimą. Bet kažkur kolonos priekyje susidaro kamštis, ir kolona sustoja. Sustojimas be priežasties – nusižengimas instrukcijai ir štabo viršininkas nubėga plūsti „kamštininkų“. Aš įsiropščiau į bokštą. Liukas atidaras ir į jį susikiša kojas „sąjungininkas“.

– Būru, būru (eik, eik), – šaukiu jam, kad ištrauktų kojas, o jis mušasi į krūtinę, sakydamas: „Komandor batalijon“. Ėmiau keiktis

aiškindamas, kad man nuspėjaut į tai, kad jis „komandor batalijon“, ir ruošiausi visai numesti jį nuo bokšto, bet prie kulkosvaidžių sėdį vyrai per vidinį ryšį perdavė:

– Žiūrėk, kažkas neaišku, visi kantinai uždaryti...

Apsįžvalgau aplink. Iš tiesų visos parduotuvėlės buvo uždarytos, nors paprastai jos atdaros kiekvieną dieną. Nuo ryto iki vakaro. Per optinį taikiklį pamačiau saujelę vietinių, kurie stovėjo prie pirmųjų aūlo namų ir kažkodėl šypojos. Keista, paprastai jie zuja nuo kantino prie kantino ne kiek pirkdami, kiek kalbėdamiesi, o dabar stovi būreliu...

Tuo metu „komandor batalijon“ atkišo man rūgščių pakistaniškų cigarečių. Cigaretės paėmiau, o jis ėmė prašytis į vidų... Parodžiau, kad kojas gali laikyti, o bokšte nėra vietos. Ėmiau sukinėti bokštą, įdėmiai žvalgydamas kiekvieną smulkmeną. Kolona pajudėjo.

Įvažiavom į Machmud-Raki.

Staiga – smarkus šaudymas. Maniškis „komandor batalijon“ rik-teli. Kilsteliu galvą į viršų. Liuke jo nebėra, tik tabaluoja kojos. „Gatavas, – sumoju, – nuvirto aukštiekninkas, o kojos neduoda nukristi nuo mašinos“. Jo skersai liuko padėtą automatą AKMS įsikeliu į vidų, o kojas išstūmiu lauk. Prie liuko pripuola išsprogusiomis iš siaubo akimis sąjungininkai, prašosi į vidų, bet aš be kalbų užtrenkiu liuką – instrukcija. Kuopos eteris pilnas įsakymų, raportų, prašymų ir leidimų paleisti ugnį. Ausimis klausausi eterio, akimis ieškau taikinių. Iš abiejų kelio pusių kantinai, ir aš pilu iš kulkosvaidžio į juos. Komuliatyvinio sviediniu šauti negaliu, nes parduotuvės vos keli metrai nuo mašinos. Sviedinio skeveldros kliudys sąjungininkus. Eteryje pranešimas, jog pamušta antrojo skyriaus mašina – du žuvo, keli sužeisti. Kuopos vadas nurodinėja, ką kuri mašina turi daryti: vieni ugnimi dengiam, kiti traukiam lauk sužeistuosius, žuvusiuosius, kabinam pamuštą mašiną. Panikos nėra, visi dirbam nurodytą darbą. Iš baimės paklaikę afganistaniečių armijos kariai. Kulkosvaidžių ir automatų ugnis juos skina kaip obuolius, jie neturi, kur slėptis – namai ir parduotuvės užrakinti, po šarvais neišsileidžiam – instrukcija, be to, kolona juda į priekį, atsilikti nuo jos taip pat negalima. Jie zuja kaip žiurkės po degantį laivą, pasiduodami sąmonėje užkoduotiems gyvuliškiems instinktams, metasi į krūvas, tarytum jose lengviau ap-

sisaugos nuo priešų. O dušmanams tik lengviau – jie ilgomis serijomis pila į būrelius. Daugelis jų krinta nuo mašinų. Vieni sužeisti, kiti mirę. Kai kurie guli tiesiog mašinų provėžose ir mes juos traiškom vikšrais, nes sustoti negalim – sustabdysim visą koloną, o gulintį apvažiuoti, vadinasi, iškrypti iš provėžos ir galbūt užvažiuoti ant minos. O dėl jų rizikuoti nėra reikalo, be to, šiandien jie kariauja už mus, ryt – už dušmanus.

O priešų nesimato, matyt, jie sėdi iš anksto paruoštose pozicijose ir pliekia į mus. Mūsų kolona spjauo ugnį į visas įtartinas vietas. Eteryje skamba pranešimai – pamuštas kitos kuopos BTR. Skelbiamos pavojingos zonos, trumpai vardijama: granatsvaidis, kulkosvaidis, intensyvesnės apšaudymo vietos. Vėl pranešimas: pamušta mano štatinė mašina, į kurią ryte nusiunčiau seržantą Ostrouchovą. Įsakymas: priekyje važiuojantieji mašinai kabinti ją buksyravimui ir suteikti pagalbą. Pro trimpleksus apsižvalgau į visas puses. Pasirodo, priekyje pamuštosios stovime mes, nepastebėję, kad ji sustojus, nuvažiavom pirmyn. Vidiniu ryšiu persakau situaciją. Susižvalgom. Esame penkiese – visi „dembeliai“, visi draugai. Mašinoj turi likti mažiausiai dviese – vienas bokšte ir vairuotojas-mechanikas. Žinom, kas yra mirtis, visų šansai lygūs. Mechanikas Perepiolkinas tuo metu vairuoja mašiną atbula eiga, aš koreguoju, kad neiškryptume iš vėžių. Artėjame prie pamuštos mašinos. Tai papildomas šansas gauti iš granatsvaidžio, tai pavojinga zona, kurią mūsų mašina jau buvo pravažiavusi...

– Dieve padėk! – tarė kažkuris. – Eisim, vyrai... juk nepaliksime saviškių!

„Eisiu ir aš, – pamaniau. – Juk ten Siomka, Malcevas, Ostachinas ir kiti mano vyrai“. Bet mums dar nepriartėjus, nusižengdamas instrukcijai, aplenkė pamuštą mašiną kažkoks BTR. Jo vyrai tuoj užkabino buksyravimo lynus. Mes privažiavę sustojom, norėdami padėti perkelti sužeistuosius į BTR. Jie ėmė moti rankomis, atseit pirmyn važiuokit. Vos pajudėjus, iš granatsvaidžio jie gavo į mašinos nosį. Mes iššokom lauk. Pribėgom prie BTR. Pro liuką išlindo mechanikas, kuris pasiutusiai mojo ranka pirmyn ir šaukė, kad nešdintumėmės. Bėgdami ir šokinėdami į važiuojančios mašinos liukus, supratom, kad tai laiko klausimas – antras sviedinys pataikys, nes pirmasis vos vos kliudė smailėjantį BTR priekį. Mes turim skubėti...

Vos užemiau bokšte vietą ir sujungiau ryšio šakutes, išgirdau kvietimą. Kelio posūkyje, esančiame netoli, priekyje, pamuštos dvi mašinos. Paspaudėme pirmyn. Posūkyje stovėjo nuo vikšrų nušokusi kuopos vado mašina. Mechanikas Kafėjatulovas ir dar du kareiviai plūkėsi su vikšrais. Kuopos vadas kapitonas Čaban, nepaisydamas smarkaus šaudymo, kad geriau orientuotųsi situacijoje buvo atsidaręs bokšto liuką ir iki juosmens išlindęs iš mašinos, radijo ryšiu nurodinėjo kuopai. Privažiavom prie jų. Atsidaręs liuką paklausiau, ar yra sužeistųjų.

– Ne, nuo vikšrų nušokom. Važiuok prie anos mašinos.

Pajudėjom pirmyn. Sustojom. Pro šalį ėjo kuopos san. instruktorius Stračkovas. Ėjo ramiai, nesislėpdamas.

– Kontūzytas? – šūktelėjau persisvėręs per liuką, stengdamasis perrėkti variklių gausmą.

– Ne. Buvau prie anos, – mostelėjo ranka pamuštos mašinos link.

– Ko nesislėpi? – vėl klausiu. Jis numojo ranka:

– Ką čia besislėpsi!

– Iš kur šaudo?

– Iš visur... net ano namo antrame aukšte kulkosvaidis.

Nusukau bokštą ir į nurodyto namo antrą aukštą iššoviau du komuliatyvinius sviedinius. Antras aukštas sudrebėjo ir pradėjo rūkti. Buvo truputį gaila, nes reklama ant pastato skelbė, kad čia parduo-dami SONY ir PANASONIC magnetofonai. Po to kulkosvaidžiu ir keliais sviediniais apšaudžiau gatvės namus. Privažiaavome prie pamuštos mašinos. Eilinis Sadakovas sėdėjo ant mašinos, ant rytietišškai sukryžiuotų kojų pasiguldęs savo draugo Gricenkos kruviną lavoną, ir ramiausiai nesislėpdamas šaudė. Lavonas buvo keistai išlaužtomis mentėmis, su abipuse skyle krūtinėje. Sadakovas buvo kontūzytas ir nenorėjo atiduoti mums lavono. Gražiuoju išprašėm, sakydami, kad vežam jo draugą į med. sanbatą. Sutiko ir pradėjo verkti. Mašinoje sėdėjo Ovsenkovas. Rankomis įsikibęs į kursinio kulkosvaidžio rankenas, tarp pirštų užgesusi cigaretė. Mirtis buvo staigi – sviedinys ties galva pramušė skylę ir toje vietoje kabanti dėžė su kulkosvaidžio šovinių juosta kartu su skeveldrom nunešė jam visą galvą, palikdama tik vieną ausį, tiksliau, galvą sudraskė į šimtus dalių. Mechanikui Gricenkai pervėrė krūtinę, o seržantui Voroninui lyg peiliu nupjovė

skruostikaulį, nosį ir žandikaulius. Po prieštankinio šautuvo šūvio nevaldoma mašina įsiremė į medį, vikšrais kasdama žemę. Pribėgę sąjungininkai iš mašinos liuko ištraukė sužeistą Voroniną ir, leidžiant jį žemyn, buvo paguldyti kulkosvaidžio. Voronino kojos pakliuvo tarp besisukančių vikšrų, traiškydami kaulus, suko jas aplink. Atbėgęs san. instruktorius ištraukė iš šios mėsmales vis dar gyvą Voroniną ir nežinodamas, nuo kur pradėti, niekaip nesiryžo tvarstyti. Uždėjo tvarsčio tamponą ant smarkiai kraujuojančios skylės, kur anksčiau buvo burna, bet sutraikytomis ir sukapotomis galūnėmis mėsgalys ėmė dusti. Tada paguldė jį ant šono, galva žemyn, kad nepritrauktų į plaučius kraujo. Uždėjo timpas ant kojų, o veidą pridengė tvarsčiu.

– Geriau, vyruti, tu negyventum... – vėliau prisipažino palinkėjęs.

Sužeistus skeveldrom ir seržantą Voroniną įsikėlė į mašiną. Kuopos vadas radijo eteriu įsakė gabenti sužeistuosius į laikiną pulko štabo būstinę. Gabenti tai gabenti, bet buvo vienas bet... Reikia kažkaip ištrūkti iš tos mėsmales...

Pavažiavom kelias dešimtis metrų į priekį, kur vienoje kelio pusėje baigėsi namai. Sustojom. Sąjungininkai vos tik išbėgdavo iš už namų priedangos, tuoj juos „nušienaudavo“. Privažiavom prie kraštinio namo. Už namo kampo Ptica pastatė mašiną taip, kad galėčiau šaudyti iš pabūklo, o mašinos priekyje sėdintieji – iš kursinių kulkosvaidžių. Tuoj ėmėme „čiupinėti“ visą plotą. Komuliatyvinių sviedinių sudaužiau netoliese stovėjusią būdelę, iš kurios išlėkė kruvini mėsgaliai, greičiausiai, pasislėpusio šaulio, kuris nebaudžiamas guldė mūsų „ginklo brolius“.

Skeveldriniais sviediniais ir kulkosvaidžiais „apvalėme“ visą laisvą plotą. Prie mūsų privažiavo BTR su sužeistaisiais, ir mes visu greičiu puolėm į priekį. BTR lėkė pirmas, o mūsų mašina paskui. Aš visą kelią šaudžiau iš kulkosvaidžio ir pabūklo. BTR, palyginus su mūsų BMD, yra nebylys ir aklas – neturi bokšto, o apginkluotas tik dviem kursiniais kulkosvaidžiais, tad mes pliekėm už du. Nors šaudyti, važiuojant aukščiausia pavara, draudžiama – nuo atatrunkos gali nulėkti bokštas, bet pyliau kaip pasiutęs. Kai atvažiavom į laikiną pulko vadavietę, bokštas buvo tuščias. Iššaudžiau visus du tūkstančius kulkosvaidžio šovinių ir 40 sviedinių. Nuo degančio parako mašina smirdėjo kiaušinių, galva plyšo pusiau ir pykino širdį.

Kol vieni, sanitarų padedami, traukėm lauk sužeistuosius, kiti iš ant šarvų pririštų dėžių, šoviniais ir sprogmenimis pildė BK amunicijos komplektą. Daktarai leido vaistus ir iš naujo tvarstė sužeistuosius. Mes spėjom šnektelti su savaisiais. Jie pasakojo, kad granatsvaizdiui pamušus mano tarnybinę mašiną, sviedinio komuliatyvinė srovė kartu su skeveldromis nutraukusi mechanikui Semionovui koją, pataikė į mano – mašinos vado – vietą. Mano atsiųstas „jaunas“ Ostrouchovas nežuvo, nes, grįžtant atgal, „dembelis“ eilinis Maričius išginė „jauką“ į prastesnę vietą, desantinį liuką, ir pats įsitaisė vado sėdynėje. Ir, matyt, taip panorėjo likimas – mudu su Ostrouchovu gyvi, o vargšas Maričius išverstais viduriais – komuliatyvinė srovė išėjo kiaurai per jį, pradegindama net sėdynės atlošą. „Jaunas“ operatorius Ostachinas skeveldrų sužeistas į kojas, o mano globotinis Malcevas žuvo – vos iššokęs iš mašinos gavo kulką. Velniskai buvo gaila Malcevo. Šis jaunas vyras senio kūnu, būdavo amžinas pajuokos objektas dėl reumato išsukinėtų pirštų sąnarių, dėl silpnos gunktelėjusios figūros. Visi stebėjosi, juokėsi iš jo, vesdavo net į kitas kuopas parodyti „VDV stebuklo“, atseit kaip galėjo toks papulti tarnauti tarp sveikų rinktinių VDV vyrų. Jis tylėdamas ir niekam nesiguosdamas kentė visas patyčias ir sąnarių skausmus, kol tapęs „dembeliu“, ėmiau jį globoti.

Mechanikas Semionovas gulėjo ant neštuvų ir rūkė. Matyt, veikė vaistai, nes jis ramiausiai parodė į nutrauktą koją ir tarė:

– Matei, „dembelis“ gegužy – neliūdėk, „dembelis“ atėjo, o gegužis – ne, – perfrazuodamas populiarią „dembelių“ aforizmą.

Aš palinkسėjau kaip arklys galva, niekaip nerasdamas žodžių. Pa-
guoda čia buvo ne vietoj.

– Voroniną matei?.. Va, jam tai ne kas, o tau... – kabinausi už minties.

– Labus, tu neskiesk... Juk matai, kad jis nebe gyventojas... O kaip man važiuoti namo? Su tokia... vos nepavadinau koją!

– Sioma, tu jau važiuoji, mudu vieno šaukimo, gal aš važiuosiu kaip anie, – parodžiau ranka suguldytus žuvusiųosius. – Juk iki „dembelio“ dar keli mėnesiai, tu turi džiaugtis...

„Kad nors toks grįžčiau namo“, – norėjau pasakyti, bet spazmai užspaudė gerklę. Mostelėjęs ranka, nuėjau į tamsą už mašinos ir ėmiau pratisu balsu kaukti. Ne, kaukiau vidumi, kaukiau be garso, vis

„užsipildamas alyvos“ – niekaip negalėjau rasti atsako, kodėl tai įvyko su mano mašina, su gležnu Semionovu, Malcevu, Maričium, jaučiausi kažkuo baisiai kaltas... Tie prakeikti konservai...

Sužeistieji ir žuvusieji buvo sunešti į BTR, ir mums buvo įsakyta saugoti – palydėti juos į med. sanbatą.

Vos nuvykę į med. sanbatą, Voroniną nunešėm į operacinę. Padėjom sunešioti kitus sužeistuosius. Žuvusiuosius nešėm prie vadinaimojo morgo ir guldėm ant žemės.

Viena pagyvenusi sesutė ėmė ašaroti:

– Vaikučiai, vaikučiai, ką su jumis daro...

Sušokome į mašinas, taip ir nesupratę, kad tie žodžiai buvo skirti mums...

Grįždamas į laikinąjį pulko KP, kaukiau visu balsu, kaukiau iš skausmo, nevilties. Kaukiau nesislėpdamas, įrėmęs galvą į optinį taikiklį, nes žinojau, kad, niekas nemato, kad mano kaukimą užgožia variklio gausmas ir mašinos tratėjimas ir man nebus vėliau gėda...

Grįžę į laikiną pulko stovyklą radome visas kuopos mašinas. Glebėsčiomės, bučiavomės.

Mums buvo paskirta palapinė. Miegas neėmė. Visi vaikščiojom kaip apduję, sudirginti nervai niekaip negalėjo nurimti. Analizavom operacijos smulkmenas. Visi buvo kaip širšės, kiekvieną minutę galėjo kilti muštynės. Ir labai buvo sunku tvardyti, taikytis su ta mintimi, kad nebėra mūsų vyrų, kad nėra kaltų tarp saviškių, nėra kam išmalti snukį. Baimės nebuvo, visi degėm įniršiu keršyti, žudyti. Dušmanai, ir taip seniai mūsų prakeikti, liko nenubausti, jų nebuvo čia, po ranka. Griežėme dantimis iš bejėgiškumo, kad neišeina jie prieš mus vienas prieš vieną, kad vykstantis karas kažkoks nešvarus. Ir retkarčiais užeidavusį gailėstį šiai tautai užgniauždavo akla neapykanta, nes kas kitas kaltas dėl mūsų vyrų žuvimo ir suluošinimo – jie, šimtą kartų jie!

„Jauni“ vemdami rinko iš atvilkų pamuštų mašinų mėsgalius, kaulų nuotrupas, vandeniui plovė krešantį kraują ir suskystėjusias smegenis. Jiems išlindus pro liuką vėmti, plekšnojom per pečius, šypsodamiesi, tarytum pykina būsius jaunikaičius pirmą kartą prigėrus degtinės...

Žmoguje daugiau žvėries nei žmogaus. Tik filmuose aktoriai vemia, nužudę žmogų, o kare jauti kažkokį malonumą, tarytum gerai

užvožtum kumščiu ir nuo pirmo tavo smūgio priešininkas virsta...
Tad turi išvemti visa, kas tavyje liko žmogiško...

Pulko technikai, apžiūrėję apgadintų mašinų skyles, liepė ruošti jas rytojaus operacijai – suformuoti minimalias įgulas, nes važiuoklės ir valdymo įranga buvo nepažeista.

* * *

Praėjo bemiegė naktis. Auštant išrikiuotam pulkui pulko vadas pulkininkas Serdiukovas pareiškė:

– Machmud-Raki – maištininkų lizdas, šią kryžkelę jau keletą kartų aplaistė savo krauju. Užteks žaisti... įsakau... gyvenvietę apsupti, šaudyti visa, kas joje juda, o tankai su buldozeriniais peiliais iš gyvenvietės padarys platų kelią!

Pulko vado įsakymas buvo įvykdytas.

Surinkome kelias dešimtis sąjungininkų lavonų, kurie tebegulėjo nuo vakar, ir jau sustirusius kaip malkas sukrovėme į BTR. Daugeliui jų buvo perpjautos gerklės.

Grįžtant į bazę gavom leidimą užsukti į med. sanbatą.

Voroninui išoperavo akis, amputavo kojas, ir, ačiū, Dievui, jis mirė. Geriau mirtis negu gyvenimas be pusės kūno. Semionovui nupjovė koją, sugipsavo sulaužytą raktikaulį ir išsiuntė į Kabulą.

* * *

Vakare klaikiai apsirūkėm. Plaukiojančias mintis lipdėm į krūvą, stengdamiesi atkurti buvusius vaizdus...

... Iš karto sviediniui pataikius į mašiną, lūžusiu kaulu, bet dar ant mėsgalių besilaikančia koja, skeveldrų sulaužytu raktikauliu iš pažiūros gležnutis Semionovas iššoko iš mašinos ir nugriuvo, bet ne todėl, kad prarado sąmonę, o kad iki kelio nebebuvo vienos kojos! Pribėgusiam suteikti pagalbą Charitonovui Sioma liepė nupjauti audinius, laikkančius abi kojos dalis. Tam iš pasibaisėjimo atšokus, Sioma paprašė peilio-durklo ir bukais ašmenimis nusizulino blauzdą... su visu batu... kaip nereikalingą daiktą...

... O „dembelis“ Ostachovas, kelių skeveldrų sužeistas į blauzdų

raumenis, sėdėjo mašinos bokšte ir kaukė iš baimės ir skausmo, kol jį ištraukė iš mašinos...

... Seržantas Voroninas atvyko su paskutiniu papildymu ir, nors buvo „jaunas“, oficialiai pareiškė:

– Atskraidžiau savo „učebkėj“, esu seržantas ir daugiau nežadu „lekioti“!

Pora „veteranų“ puolė išsišokėlių „gydyti“, bet tuoj pat buvo paguldyti kelių Voronino karatė smūgių. Tada įsikišom „dembeliai“, bet, įsispraudęs į kampą, Voroninas sėkmingai atmušinėjo smūgius, kol gavo taburete per galvą. Nuo tos dienos, kad ir gerai įvaldžiusiam karatė techniką, Voroninui buvo skiriama daugybė sunkiausių užduočių, kurių jis nespėdavo vykdyti ir miegui nebelikdavo laiko. Niekas jo nebemušė, tik organizuotai buvo gniuždomas noras persukti anksčiau laiko į aukštesnę pakopą. Viskas vyko pagal statutą, po kurio laiko jis palūžo. Diržas jam buvo užsegtas palei galvą.

O dabar jo buvo velniškai gaila...

... Kapitonas Čebanas tą įsimintiną Machmud-Raki naktį išsėdėjo užsidaręs mašinos bokšte. Nors, išanalizavę visą operacijos eigą, neradom jam nė mažiausio priekaišto, atvirkščiai – jis žinojo savo darbą ir nebijojo, bet... kentėjo jis savaip... Vos ėmė vadovauti kuopai, iš karto penki lavonai ir keli invalidai. Nors mes, devyniolikmečiai, laikėm jį seniu, jam buvo tik 27 metai, ir po tos nakties pražilo smilkiniai. Davėm žodį padėti jam. Nuoširdi „dembelių“ parama – tai visos kuopos besąlygiškas įsakymų vykdymas. Jis tikrai to vertas...

XLIII skyrius

Po poros dienų poilsio vykstame į Kabulą.

Užėmę nurodytas pozicijas, kasam čia dar nenutirpusį sniegą ir statom palapinę sargybos neinančiai pamainai. Naktimis visi budime prie mašinų, dienomis pakaitomis miegam palapinėj. Drausmė ir be karininkų nurodymų geležinė. Ypač lepinam kuopos vadą, kuris iš-tisai miega. Tik retkarčiais atsikėlęs pereina pozicijas ir, matydamas visur pavyzdingą tvarką, patenkintas kasosi utėlių sukandžiotus šonus. Klausinėja ko nors, nesigilindamas į atsakymus, ir vėl eina gulti, jausdamas mūsų visapusišką globą.

Išbuvom keturias paras. Gerokai sušalom. Palapinėj gulėjom ant brezentu užklotos žemės, iš kurios dar nebuvo išėjęs pašalas. Nespėję sušilti, vėl šalome postuose. Be to, prasidėjo šlapdriba, kurios drėgmė sunkėsi iki kaulų.

Iš neturėjimo ką veikti gainiojome „jaunus“, rengėm koncertus, šokius, rikiuotės pratybas, atrinkinėjom labiausiai utėlėtus ir vertėm juos kibiruose virintis drabužius. Kol apdžiūdavo rūbai, jie pusplikiai lakstė, norėdami apšilti.

Keturias paras Kabulas buvo „šukuojamas“ nuo įvairiausių „balandžio revoliucijos priešų“ ir gaudomi vyrai į armiją. Jų surinko keturis tūkstančius.

* * *

Grįžtant į bazę, gauname įsakymą „išvalyti“ aulą. Pusdienį stovime jį apsupe, po to susisodinę „ant šarvų“ aulą šukavusius afganistaniečius, aplinkiniais keliais važiuojame į pagrindinę magistralę. Mano mašina važiuoja kuopos mašinų kolonos pabaigoje, tad stebėjimo sektorius – užnugaris. Sėdžiu bokšte, kadangi „jaunu“ operatoriumi ne labai pasitikiu. Važiuojam aūlo keliuku. Aplink tvoros, vynuogynai, vietomis saulės išplikyta juoduojanti žemė. Vynuogynai suguldyti ir apkasti žeme. Kuopos eteris švarus. Tik staiga išgirstu:

– Visi paskui mane! Ugnis!

Kol suku bokštą, kad susigaudyčiau, kas įvyko, pasigirsta šūviai,

sprogimai. Visa kolona nuo kelio puola tiesiai į vynuogynus. Mūsų mašina lekia paskui kitas. Nematau nieko, tik dangus, ir žemė, nes mašina ropščiasi nuo aukštos vynuogių vagos žemyn ir lipa ant kitos. Susiorientuoti neįmanoma, juo labiau – šaudyti.

– Ptica! – šaukiu per vidinį ryšį mechanikui Perepiolkinui. – Kvaily tu, stok!

Ir Ptica sustoja, tiksliau, mes „atsisėdam“ dugnu ant vynuogyno vagos. „Puikus nejudantis taikiny“, – pagalvojau, sukinėdamas bokštą. Truputį tolėliau „sėdi“ dar trys kuopos mašinos. Tarp jų bėgioja persigandę dušmanai. Kuopos vado mašina visų priekyje. Išlindęs per liuką iš automato pliekia mechanikas Kafetulovas. Kuopos vadas, negalėdamas tiek žemai nuleisti pabūklo, mēto rankines granatas tai išlįsdamas, tai dingdamas bokšto liuke. Pro pat jų mašiną bēgo panikos pagautas dušmanas. Aš pagavau jį ant taikiklio paukščiuko ir nušoviau prie pat kuopos vado mašinos.

– Labus, tu asilas, tu... tu...žiūrėk, kur šaudai! – šaukė eteriu Kafetulovas.

– Totoriau susmirdęs, pažiūrėk į dešinę nuo mašinos! – šaukiu.

Taikiklyje pamačiau, kaip Kafetulovas, nepaisydamas šaudymo, persivertė per kraštą. Tuo metu pastebėjau dar vieną, bėgantį tolėliau, už kelių dešimčių metrų. Vėl susigavau jį „paukščiuku“ ir spustelėjau kulkosvaidžio mygtuką. Bėgantysis nukrito, o Kafetulovas akimirksniu dingo liuke, nes mano paleista kulkosvaidžio serija pralėkė per metrą nuo vado mašinos. Eteryje tarp įvairiausių komandų aiškiai girdėjosi ir totoriaus balsas:

– Na, Labus, na, kvailys, na, kekšė...

O tuo metu ganiau „čalmą“, kurios kraštelis vis pasirodydavo už vynuogyno lysvės. Vedžiojau jį taikiklio paukščiuku ir laukiau, kada pasirodys daugiau galvos. Vos tik „čalma“ sumanė žvilgtelėti, nuspaužčiau mygtuką.

Susišaudymas nutilo. Atsirado kažkur laikinai pradingę sąjungininkai ir mikliai nusegiojo žuvusiems dušmanams laikrodžius, surinko jų ginklus, pribaginėjo sužeistuosius. O mes buksyravome vieni kitus į kelią.

Ši pasala kuopos vado sumanumo dėka baigėsi mūsų naudai.

XLIV skyrius

Tuštėja aūlai. Užrakinę namus, į miestus bėga žmonės. Bagramo slėnio aūlai liko tušti.

Pagal senus įpročius ant ginklų žymim, kiek kuris nušovėm. Kuo-
poje rekordas – 21, bet dušmanų nuo to nemažėja. Jų vis daugiau, puo-
la su didesniu įniršiu ir drąsa. Anksčiau šimtus kilometrų galėdavom
važiuoti ant mašinos šarvų – dabar net viduj nelinksma. Anksčiau
šaudė į mus medžiokliniais (vienoj operacijoje paėmėm 20 naujutėlai-
čių IŽ), rusiškais karo ir pokario metų ginklais, dabar jie vis geriau
ginkluoti, turi priešlėktuvines raketas, pačių gamintas minas pakeitė
plastmasinės, distancinio valdymo minos.

Anksčiau matydavom vietinių šypsėnas – dabar vien neapykantą,
ir kuo arčiau „dembelis“, tuo sunkiau.

* * *

Pulke ypatingas atvejis – pulko vadas suuostė kontrabanda (sausų
davinių dėžėse) iš Sąjungos gabenamą degtinę. Buvo iškasta duobė. Į
ją sudėti 74 buteliai degtinės. Išrikiavęs visus karininkus, susprogdino
butelius keliais šimtais gramų trotilo. Verkė visas pulkas. Keli atsku-
bėjo net su kibirais, bet iš „šnapso“ neliko net šlapios vietos.

* * *

„Cerandoi“ prašymu jau kuris laikas esame įsikūrę Baglano gyven-
vietės mokykloje. Paprašė mūsų pagalbos, nes storos mūro sienos, už
kurių buvo įsikūrę iš Kabulo atvykę 40 komunistų, jų neapsaugodavo.

Stovėjome „mišrus garnizoniukas“ – trys tankai, trys haubicos ir
mūsų kuopa.

Buvo labai keista, metus laiko miegojus palapinėse, mašinose ar
tiesiog ant žemės, jausti aplink storas akmenines mūro sienas, virš
galvų sveiką stogą. Tarytum iš klajokliško gyvenimo grįžom į ramų
pastovumą. Be to, atsivežėm malkom kūrenamą krosnelę, ir negalė-
jom atsidžiaugti degančių malkų kvapu, jų spragsėjimu, o pakūrenus

kelias valandas, įšildavo visa patalpa. Naktimis net ėmėm prakaituoti, o tai kone jau buvom pamiršę. Iš bazės, be krosnelės, atsivežėm lovų, čiužinių ir dvi vogtas dėžės sviesto. Lovų užteko tik trečdaliui, bet ir jų pakako, nes dalis ištisai budėjo apkasuose prie mašinų.

Vieną dėžę sviesto išmainėm į brendžio butelį, o antrą rado kuopos vadas ir liepė juo sutepti kuopos mašinų ratų ašis. Vairuotojai-mechanikai nėrėsi iš kailių, įrodinėdami, kad sviestas atseit gali sugadinti ratų guolius. Kuopos vadas, ilgai ir kantriai klausėsis, mostelėjo ranka – pasprinkit, bet neprieštaravau, kai jam į košę įversdavom tikrai ne nustatyto svorio gabalą.

Dienos ėjo puikiai. Minuotojai aplink mokyklą prikaišiojo minų, palikdami neminuotą kelią ir vieną šoną iš gyvenvietės pusės. Apkasai buvo iškasti, tad stūmėm dienas ir naktis, lošdami kortomis, rūkydami čars ar nasvai. Naktimis „jauni“ ir „veteranai“ stovėjo postuose. Seržantai tikrinom, kad nemiegotų, ir, užsidegę taukines, per naktį lošėm iš pinigų.

Neseniai už blogą elgesį su papildymu atvykęs seržantas Sapko ir kai kurie kiti, eidavo tiesiog į turgų pirkti „kaifo“ ar vietoje parūkyti jo per kaljaną. Grįždavo pabalinę akis ir vos apsiverčiančiais liežuviais.

Atėjo žinia, kad dvi mūsų bataliono sustiprintos kuopos stovi už Machmud-Raki. Laiko tuščiai neleidžia – „šukuoja“ apylinkes. Išplėšė likusią sveiką po „kelio platinimo“ vaistinę ir trise prisirijo kažkokio spiritu kvepiančio birzgalo. Praporščikas ir seržantas išvežti į ligoninę, o mano kraštietis bataliono vado palapinėj ilgai gaudė nesančias muses, kol buvo sprendžiama, ką su juo daryti: pats atsigaus ar vežti į ligoninę.

Be to, vienoje jų išvykoje žuvo „auksinis uzbekas“, kilęs iš Ferganos. Matyt, tėvai nepagailėjo pinigėlio, nes buvo įtaisę sūnelį tarnauti tame pačiame mieste desantininku (retas atvejis). Atskridęs į Afganistaną, jis tapo daiktų sandėlio vedėju. Karininkai su juo skaitėsi, prieš mus jis vaidino geraširdį dėdulę. Ko nors prašomas, laužėsi, kartais duodavo, o kartais pradėdavo šaukti:

– Nusibodot jūs man su savo prašymais. Visiems visko duok, o kas man ko duoda?

Norėdavosi išmalti jam auksinius dantis, kurių buvo pilna burna ir dėl kurių jis buvo vadinamas „auksiniu uzbeku“. Bet jį „saugojo“ ka-

rininkai, su kuriais jis buvo perdėtai rytietišškai mandagus. Na, ir nusprendė jis „dembeliui“ užsitarnauti medalį. Tokiems šiknaplėšiams kaip jis, orkestro dūduotojams, virėjams ir t.t. tereikėdavo nueiti bent į vieną operaciją, bet kalnai – tai ne sandėlis. Per pirmą susišaudymą gavo kulką tiesiai į kaktą ir ordiną „dembeliui“. Tiesa, po mirties.

* * *

Vieną naktį ėmė švilpti signalinės minos. Tą naktį ėjau garnizono budėtojo pavaduotojo pareigas. Vos ėmus švilpti minoms ir kilti rake-toms, visi išlakstė po apkasus, sulipo į mašinas. Karininkai buvo gavę kontrabandinius siuntinius iš namiškių. Gerokai apspangę, netilpdami pro duris, puolė „plėšti marškinių“. Aš stovėjau tvoros vartuose. Tuo metu išbėgę karininkai išskubėjo prie savo kuopų skyrių, tik vyriausias ir girčiausias iš jų bataliono štabo viršininkas pribėgo prie tvoros ir, iškėlęs ant ištiestų rankų automatą, paleido traserinių kulų seriją, net nematydamas, kur šaudė. Iš nustebimo garsiai žagtelėjau, nes traserių serija kirtė į stovinčio tanko bokštą ir skeveldros sužeidė ant bokšto prie kulkosvaidžio sėdintį tankistą. Tas nuslydo bokštu ir liko gulėti. Pribėgom prie jo. Gyvas, tik smarkiai persigandęs. Gerai, kad ne tiesiai į jį, tada smegenis būtų tekę rinkti po visą apylinkę. O persigandęs štabo viršininkas iš karto sėdo pildyti raporto apdovanoti tankistą Raudonosios žvaigždės ordinu, kaip parodžiusiam ypatingą drąsą.

Mūsiškiai, truputį pašaudę suveikusią minų pusėn, po kurio laiko, palikę prie mašinų sargybą, grįžo ilsėtis. Tik minuotojai keikėsi į visas puses, nes jie turi vėl statyti minas.

* * *

Keletą mėnesių, kol mūsų skyrius neturėjo skyriaus vado, aš, pavaduotojas, ėjau jo pareigas. Teko matyti zampolitą, pildantį „nagradnyje listy“ (apdovanojimų raportus). Jie būdavo smarkiai persūdomi. Už tokius nuopelnus, kokius jis surašydavo, mažiausiai turėtų visiems duoti Tarybų Sąjungos Didvyrių vardus, ir Rembo, palyginus su mumis, buvo šūdas...

Apdovanojimus dažniausiai gaudavo pavyzdingieji ir mažiau nuobaudų zampolito sąsiuvinyje turintys, o tie nedorėliai, vadinami „raspizdiaj“, kurie operacijose būdavo ir drąsūs, ir siunčiami į pavojingiausias vietas, dažniausiai grįždavo namo be medalio, nors į spec. užduotis mažomis grupėmis iš nukritusių lėktuvų ar malūnsparnių „traukti“ lavonų, paimti „juodųjų dėžių“ ar rutuliukų, nudurti peiliu sargybinių buvo siunčiami dažniausiai tik nenaudėliai. Jiems sėkmingai atlikus užduotį ir grįžus, būdavo užpildomi „nagradnyje listy“ ir „pamiršti“ išsiųsti į gynybos ministeriją arba už eilinį prasižengimą suplėšomi nedorėlio akivaizdoje. Taip daugeliui nuplaukė medaliai ir ordinaai, man trejos atostogos, fotografavimas prie pulko vėliavos ir kažkoks „auksinis komjaunimo ženkliukas“. Tiesa, prie pulko vėliavos mane fotografavo, bet niekas neatidavė nuotraukos.

* * *

Bataliono štabo viršininkas nutarė „plėstelėti šikną“. Naktį, palikę nedidelę garnizono apsaugą Baglane, Kabulo komunistų vedami, išėjome. Paėjėję keletą kilometrų kartu, išsiskirstėme grupėmis ir iki aušros turėjome užimti žemėlapyje nurodytą namą. Prasidėjo šlapdriba. Beklajodami visiškoje tamsoje po didžiulius vynuogynus, pasiklydome. Purvas lipo prie batų, eiti darėsi sunku. Keikėmės, nerasdami nurodytų pozicijų. Beslampinėdami galėjome pakliūti į pasalą ir jau niekas nebebūtų padėjęs. Brėkstant radome saviškius, apsupome didžiulį namą-tvirtovę. Pasak vietinių komunistų, tame name gyveno gaujos vadas ir 40 jo parankinių.

Auštant atvažiavę tankai keliose vietose išvertė namą supusią tvorą ir mes per padarytas spragas šturmovome namą. Ali Babos ir 40 plėšikų neradome, buvo tik du seniai, kuriuos „Cerandoi“ išsivedė į kiemą, apdaužė automatų buožėmis ir nušovė. O mes, apieškoję namą, išsinešėm viską, ką radom vertingesnio ir valgomo. Susėdome į atvažiavusias mašinas ir keikdami „Cerandoi“ vietinius komunistus, leidomės atgal į mokyklą.

Dar neišvažiavus iš aūlo už mašinos, kurioje važiavau, pasigirdo sprogimas. Vos sprogimo aidas nutilo, šokinėjome iš mašinų – vieni sugulėm vynuogyne, antri pabėgėję mėtė į artimesnius namus grana-

tas ir „šukavo“ juos, tretį traukė lauk sužeistuosius. Antrojo skyriaus „jaunas“ mechanikas, sukdamas padarė didesnę spindulį ir, iškrypęs iš provėžų, kairiu vikšru užvažiavo ant minos. Sprogimas perkirto vikšrą, numušė ratą ir prakirto mašinos dugną. Traukdami lauk seržantą Fiodorovą, ant jo užpakalio pamatėm delno dydžio skylę, per kurią lindo lauk kruvinos išmatos ir žarnos. Įkėlėm jį į tanką. Jis dar buvo gyvas, klaikiai išsprogusiomis akimis, tarytum kažką norėjo pasakyti, bet neteko amo. „Tas iki med. sanbato neišgyvens“, – nusprendėm.

Į tanką padėjom įlipti vyr. leitenantui Lupinoginui, kuriam lūžo koja. Sveikąja jis taip intensyviai šokinėjo, tarytum norėtų iš ausų iškratyti vandenį. Kiti ekipažo nariai buvo sveiki, tik kaip po geros dozės čars vartė akis, krapštė ausis.

Tankas su sužeistaisiais visu greičiu nulėkė į med. sanbatą. Kitas prisikabino buksyruoti apgadintą mašiną. O štabo viršininkas priėmė „genialų“ sprendimą: automatų grūstuvais ieškoti minų! Mėginom prieštarauti, bet kur tau! Armijoj kuo didesnis kvailys, tuo didesnę valdžią turi. Menkas malonumas baksnoti grūstuvu kelią, kai aplink vynuogynai, tvorose žioja šaudymo skylės, ir nežinai, iš kurios ir kada gali iššauti. O mes ant plyno kelio. O ir ką čia baksnoti, juk nuvažiavęs su sužeistaisiais tankas būtų „surinkęs“ minas.

Po truputį slenkam į priekį. Baimės prakaitas žliaugia nugara ir graužia akis. Iš kažkur atsiranda ir atvažiuoja į mus dviratininkas – „duchas“. Važiuoja ir šypsosi. Nervai tiek pertempti, kad jo šypsenoj įžiūrim klastą. Jis pavedamas į šalikelę ir sušaudomas, tiesa, konfiskuojant skėtį, gabalą biskvitinio pyrago ir dviratį.

Štabo viršininkas iš kažkokių požymių nusprendžia, jog pavojinga atkarpa įveikta, ir liepia šokti į mašinas. Vienu žodžiu, durnius!

Grįžtam į mokyklą. Mokykloj aiškinamės. Kaip visada dėl nesėkmių ieškome kaltų. Vienas „kaltasis“ – mašinos vairuotojas jau kelinta valanda šliaužioja pilvu, priekyje savęs stumdamas taburetę. Taburetės dugne esanti išpjova jam atstoja trimpleksą – mokosi neiškrypti iš provėžų. Kitas kaltininkas – persišovėlis Charitonovas, kurį trumpai vadiname Charia. Prieš gerą pusmetį jis persišovė delną. Pasivartęs ligoninėje, buvo gražintas į pulką. Tarp jo daiktų rodom nuotraukų, pasirodo, po ligoninės jis buvo namuose. Nuotraukose matyti „šiltas didvyrio iš Afganistano sutikimas“ namuose, mokykloje. Visi

jam šypsosi iš susižavėjimo susiaurėjusiomis akutėmis, o jis, „čada“, visur išdidus, papūtęs viršutinę lūpą, ant kurios juoduoja tarytum ūsiukai. Nors dar oi kaip toli iki termino, leidžiančio ūsiukus auginti! Be to, jo tėvai rašė pasipiktinimo laiškus pulko vadovybei, kodėl jų „didvyris“ sūnus negauna ordino už sužeidimą. Ordiną! Kaip visi! Visi, kurie buvo sužeisti ar žuvo! Na, tada mūsų vyrai pasiuto, parašė jo tėvams, kad tokiems šūdžiams persišovėliams ordinai nedalijami ir t.t. O jam grįžus į kuopą, ordinus įtaisėm: iškirpom iš laikraščių „Krasnaja zvezda“, „Pravda“ pirmųjų lapų šalia pavadinimų esančius ordinus, nuspalvinom ir priklijavom prie jo munduro. Ir ne vieną, o kelis, tarp jų net Lenino. Labai gailėjomės, kad neturime fotografų. Nufotografuotume „didvyrį“, o nuotrauką nusiųstume tėvams, lai džiaugiasi...

O dabar pagavau jį vagiant saldinius: tuo metu, kai mašina užvažiavo ant minos, jis, liūsdamas pro liuką iš mašinos lauk, ramiausiai įkišo ranką į mano kuprinę ir išsitraukė pilną sąują saldinių. Tarytum jam jie labiau rūpėjo negu sudaužytoje mašinoje esantis Fiodorovas. Armi-joje gali vogti viską, iš kur nori, tik ne iš saviškių... Trinktelėjau jam porą „ūkiškų“. Kai atsigavo, liečiau iškasti apkasą „dlia strelby s lošadi stoja“.

Po kurio laiko atėjęs kuopos san. instruktorius Stračkovas pasakė, kad Chariai lūžęs žandikaulis. Kuopos vadas liepė rikiuoti kuopą.

Kuopą išrikiavau, o vadas klausia:

– Labus, kas Charitonovui snukį sulaužė?

– Aš, – atsakau.

– Už ką? – lyg ir tikėjęsis tokio atsakymo, vėl klausia:

– Pagavau vagiant, – atsakau.

– Tavo „dembelis“ kada?

– Pavasarį...

– Tai žinok, pavasarį, po poros metų dezbatu...

– Na, po poros metų tai po poros, ir dezbate žmonės tarnauja, ten nebus blogiau kaip čia... – tariau truputį nusiminęs.

Kuopos vadas liepia eiti ir paskirti du lydinčius sužalotąjį į med. sanbatą. Prie manęs prieina skyriaus vadas vyresnysis leitenantas Lomachinas. Paplekšnoja man per petį, aš pasiruošiu išklausyti pamokslą moralės tema, bet jis tarė:

– Nepergyvenk, su kuopos vadu susitarsiu, zampolitą priešnekin-

sim. Pulke taip pat turiu pažįstamų. O dabar važiuoju į med. sanbatą, ten paaiškinsiu, kad jis buvo ant minos užlėkusioj mašinoj ir dėjo snukį į kulkosvaidį.

Galvoje truputį nušvito. Mano skyriaus vadas buvo, kaip jis pats sakė, seniausias VDV leitenantas. Jis kažkam iš pulko vadų nepatiko, todėl, būdamas net 27 metų, vis tarnavo vyr. leitenantu. Na, ir vėliau, atvirumo pagautas, kalbėdavo, jog jam vienintelis šansas pakilti tarnyboj – pereiti į „čmo“ dalinius, ten jį iš karto paskirs vadovauti kuopai ir į pensiją išeis papulkininkiu. O šiaip buvo ramus – šiknos neplėšė, bet skyriuje turėjo būti tvarka ir į skyriaus vidaus reikalus nesikišo.

* * *

Po keleto dienų vėl išeiname nakčia. Sulipam į kalnus. Prašvitus komunistai „šukuoja“. Tuščia.

Nusileidę nuo kalnų, laukiame jų mašinose. Jie lipa ant šarvų. Staiga vienišas šūvis. Mes akimoju pasiruošiam mūšiui, o Ptica sėdi ant mašinos ir raitosi iš juoko. Išlendu lauk: du „Cerandoi“ kariai laiko pusiau nuvirtusį savo draugą, kuriam iš viršugalvio bėga stora kraujo srovė.

– Pamiršo automatas ant saugiklis pastatyti. Sėda ant mašinos, automato buože trinkt į mašinas ir pats gauna kulka, – per dvejus metus taip ir neišmokęs rusiškai, pasakoja čiuvašas Perepiolkinas. – O kepurė... o taip išlėkė, kartu ir stogas...

– Ach tu, prakeiktas čiuvaše, ach tu... neruse, – dūsauju, – aš taip išsigandau...

O Perepiolkinas laimingas visiems rodo, kaip sušiktas Labus (tai aš) iš baimės neria į liuką. – O aš sėdžiu ir žiūriu, matau, kad jis pats sau į galvą šaud! Ko čia slėptis! – ir vėl rodo, kaip persigandęs Labus šmurkšteli į liuką.

Aš juokiuos, erzinamės su Ptica. Po to imam juoktis iš „Cerandoi“, kurie vargsta su savo persišovėliu – visi apstoję aikčioja, vienas daro dirbtinį kvėpavimą! Ir visai prapliumpam juoku, kai vienas iš jų mėgina atgaivinti mirusį, kvėpuodamas „iš burnos į burną“, nors ant žemės pro skylę galvoje išteklėjo pusė smegenų.

* * *

Pavasaris ne už kalnų. Jis visai čia pat. 6.30 teka saulė, o apie 9 val. ryto jau galima degintis, nors šešėlyje dar šalta ir lopais guli sniegas. Priskrido tūkstančiai varnėnų. Bet jie tokie pat vargšai pakeleiviai, kaip ir mes, nori namo, į gimtąsias vietas, o afganai juos gaudo ir šauda visais įmanomais būdais. Nebesistebim matydami turguose paroduodamas šaudykles ir tiek jaunus, tiek senius pliekiant iš jų į vargšus varnėnus. Gaila giesmininkų, kurie čia kažkokie sutrikę, nušiurę. Varnėnus kiek galėdami ginam ir genam šalin visus, kurie tyko jų. Atimam jų šaudykles, o jie nueina įsižeidę, tarytum būtų teisūs.

* * *

Į mokyklos teritoriją užklysta jaunas asiliukas. Nuvedam į turgų. Niekas neperka. Vieni siūlo suvalgyti, bet visažiniai čiuvašai teigia ir įrodinėja, jog geriau valgyti šunis nei asilą.

Bet šuniena nevilioja. Kas naktį į užminuotas vietas ateina šunų. Ima veikti signalinės raketos. Mes keliame aliarmo. Minininkai keikiasi, kad kasnakt dėl šunų reikia rizikuoti savo kailiu. Karininkai įsako šaudyti dykinėjančius šunis. Jų devynios galybės. Dažniausiai dideli – pataikyti lengva. Iš neturėjimo ką veikti prišaudom jų. Po kelių dienų pasmirsta. Minuotojai, kurie turi keisti iššovusias minas, šėlsta. Jie turi slankioti tarp pasmirdusios šunienos. Vieną dieną neapsikentę karininkai liepia surinkti ir užkasti dvėsėlieną. Čiuvašai dejuoja, kvailina mus, aiškindami, jog šuns mėsa gydo tuberkuliozę, o troškinta ji pasakiška. Jiems neryžtingai pritaria totoriai, bet kiti vaikstom išsivieptę vien nuo kalbų apie šunis.

Į operacijas nebeinam. Štabo viršininkui už parodytą iniciatyvą buvo „įstatyta klizma“.

Mokykloje laiko yra. Atsimiegojom. Ėmėm pramogauti. Pavyzdžiui, profesionalų boksas. Be pirštinių. Kaliokas boksuoja su penkiolika „jaunų“ paeiliui. „Jauni“ keičiasi kas trys minutės. Bet Kaliokas atlaiko tik 2-3 raundus, ir jį reikia gaivinti. Po trečios „spartakiados“ dienos jo nebeįmanoma atpažinti. Sunkiausiai Kaliokui sekdavosi su stambiu „jaunu“, buvusiu ledo ritulininku, kuris jį ilgam „išjungdavo“. Trečią spartakiados dieną Kalioką teko išnešti iš ringo ir jis ilgai gaivaliojosi gulėdamas lovoje. Buvę jo priešininkai turėjo keisti kompresus.

Kalioko tarnyba susiklostė gana keistai. Tarnavo iš pradžių Sąjungoj kareivinių apsaugos batalione. Atitarnavęs metus, tapo „normaliu“ „veteranu“. Bet kažkuris perskaitė jo laišką, rašomą merginai, tarytum jis Afganistane, sužeistas, krauju plūsta, žodžiu, Afganistano karo didvyris. Tame pačiame batalione buvo ir po sužeidimo iš ligoninės išrašytų vyrų, buvusių Afganistane, kuriems buvo leista „laižytis žaizdas“. Na, ir užtaisė Kaliokui tokį Afganistaną, kad po kelių mėnesių jis pats pasiprašė pas mus. O armijoje kaip kalėjime – ateina etapas, o mes jau žinom, kokie žmonės jame. Na, ir Kaliokas užėmė savo „čados“ vietą. Bet ne eilinio, o „čadų čados“. Buvom vieno šaukimo (jis buvo net seržantas), bet skalbė svetimas uniformas, autkojus, trumpikes, traiškė svetimas utėles, vakarais vaikščiojo su vonele ir plovė kojas. Neturėjo nei savo lovos, nei čiužinio ir miegojo kažkur palapinės kampe. Pašauktas Liūtaširdžiu – riaumodavo, tigrų – miauksėdavo. Susiginčijus, kuris pagadino orą, uostinėdavo užpakalius. Per ausis gaudavo tiek, kad jos nuolat pūliavo ir buvo sutinusios bei skausmingos kaip hemorojus. Nuo tokio gyvenimo buvo gerokai kvanktelėjęs, bet mielai vaidino jam skirtas roles. Nei karininkai, nei daktarai nekreipė į jį dėmesio. Atrodė, natūralu, juk šeimos ir turi būti vienas kvailiukas. Dirbo pačius juodžiausius darbus, nuolankiai, visai nesipriešindamas. Rytais keldavosi giedodamas. Jei reikėdavo, šokdavo, jei reikėjo, dainavo. Žodžiu, buvo tikras kalėjimo „gaidys“ – skyrėsi tik tuo, kad lytiškai su juo niekas nebendravo.

* * *

Pagavome apie mašinas besisukinėjančią vietinį. Prie mašinų jų niekada artyn neprileisdavom. Bet tas ėjo iš vietos į vietą, kažko ieškodamas, tarytum stengdamasis įsidėmėti mūsų pozicijas. Patikrinę kišenes, radom 5,45 kalibro šovinių pakelį. Davėm jam į kailį ir karininkų paliepti nuvedėm pas „Cerandoi“. Netrukus „Cerandoi“ pranešė, kad tardydami jį sužinojo, jog šovinius parduoda vienas rusų kareivis. Gavau įsakymą išrikiuoti mini garnizoną. Sulaikytasis, vedžiojamas tarp kareivių eilių, parodė į mano skyriaus antros grandies seržantą Korčiaginą. Prieš rikiuotą jam buvo nuplėšti antpečiai, apieškojus rasta afganų (pinigų). Kuopa šurmuliavo kaip avilys, visi reikalavo

mirties. Juk tas išgama naudojosi tuo, kad pasitikėjom vienas kitu, jokios sargybos prie mokykloje suštabeliuotų dėžių su granatom ir šoviniais nebuvo, be to, mums netilpo galvoje, kaip galima pardavinėti šovinius, kuriais į mus pačius ir šaudys. Jei ne į mus, tai į kitus, tokius kaip mes.

Kuopos vadas atidavė jį pusdieniui mums. „Seniai“ nusprendėm nemušti, lai muša jo šaukimo.

Audė atsakančiai – surišę už nugaros rankas ir už jų pakabinę per lubų siją. Mes tik kontroliavom, kad visai neužmuštų – atėmėm ginklus, peilius. Bet jie tiek daužė jį kojom ir rankom, jog teko daryti pertraukas, kad nors trumpam atsigautų, grįžtų kvėpavimas. Ypač nuoširdžiai darbavosi eilinis Danilinas:

– Kekše tu, – smūgis, – juk tu žinai, kad aš sūnų turiu, – smūgis, – aš augau be tėvų pas senelę, tai tu, niekše, nori, kad ir mano sūnus augtų be tėvo?

Visų keiksmazodžių ir įniršio neįmanoma aprašyti, bet vos tik skausmo spazmai atsileisdavo, duodami Korčiaginui įkvėpti, vėl sek-davo kvėpavimą užgniaužiantis smūgis į kepenų, dvylikapirštės, inkstų sritis.

Naktį, neturėdami kur paslėpti, pusgyvį Korčiaginą išvežė į pulką.

Po keleto dienų mus iš Baglano atšaukė atgal. Vos išvykus tą pačią naktį buvo išpjauti visi komunistai ir sudeginta dalis gyvenvietės.

* * *

Bazėje Korčiaginas pats skendo ir skandino mus visus: muštynės, boksas, batų, kepurų pardavinėjimas, vagystės iš sandėlių – viskas buvo žinoma bataliono vadui ir zampolitui. Jie kvietė mus po vieną, pateikdami vis naujus kaltinimus. Korčiaginas per kvotas sėdėjo bunkerio kamputyje ir klausėsi. Bet mes taip pat nesnaudėm. Operatyviai subūrėm konsultacinį būrelį ir, prieš einant kuriam pas kombatą, instruktavom, ką kalbėti – suprantama, visom nuodėmėm kaltinti Korčiaginą. Mūsų kuopos vadas reikalavo perduoti seržantą Korčiaginą kariniam tribunolui, bet bataliono vadas bei kiti aukštesni pareigūnai ruošėsi stoti į karo akademiją ir toks ČP jiems buvo neparankus tar-

nybinio lapo atžymose, tad jie pareiškė, kad konfliktas bus išsiaiškintas batalione!

Korčiaginas liko bataliono štabo „šeške“ – siuvo karininkams apykaklaite, tvarkė bunkerį. Vos tik išėjęs per slenkstį, buvo mušamas visų pulko kareivių. Į operacijas jo neleido, nes atvirai grasinom kalnuose padaryti savo teismą.

O mus kasdien tardė, grasio dezbatu ar „dembeliu“ tik rugpjūčio mėnesį.

Demobilizavęs sutikau Korčiaginą Uzbekijoje, Ferganos mieste. Jis vyko su bataliono vado rekomendacija į praporščikų kursus. Pasiūliau gultis jam po troleibuso ratais. Pakišti jį pats nebeturėjau jėgų, buvau visiškai „perdegęs“ ir tik viena mintis tebuvo galvoje – grįžti namo!

XLV skyrius

Tris paras išbuvome „opergrupėje“. Sėdėjome mašinose, pasiruošę per minutę laiku išvykti į užpultus garnizono postus.

Pasibaigus trečiai parai, budėjimą perdavėm kitai kuopai. Nešėme ginklus į palapines, kai „opergrupė“ kažkur akimirksniu nurūko. Po keleto minučių pasklido žinia, jog Machmud-Raki užpulta mūsų bataliono ketvirtoji kuopa, sudegintos dvi GAZ-61 ir apgadintos dvi BMD. Keturi žuvo, devyni sužeisti.

Dar negavę nurodymų, instinktyviai ėmėm ruoštis: tikrinom ginklus, dėjomės šarvines liemenes, tikrinom granatų sprogiklius ir šovinių atsargas. Prakeikta Machmud-Raki!

Po keleto minučių atbėgo pulko vadovybės pasiuntinys ir netrukus visu greičiu lėkėm į traškančią ir gaudžiančią nuo šūvių rajoną. Kolona, kaip visada, tapo „ežiu“ – vienos mašinos bokštas su pabūklų nusukti į dešinę, kitos į kairę, trečios vėl į dešinę ir t.t. Mano mašina dengė užnugarį. Likus keliems šimtams metrų iki Machmud-Raki gyvenvietės, gavom įsakymą likti prie peršautu radiatoriumi „Uralo“. Mašinos vairuotojas gulėjo po „Uralo“ ratais ir šaudė. Nuslinkęs į desantinį liuką jį atidariau.

– Šok! – stengdamasis perrėkti susišaudymo triukšmą sušukau. – Šok į vidų, mes dengsim!

Jis ženklais rodė, jog smarkiai šaudo – nespės. Ėmėm „apdirbinėti“ vietovę. Aš įsitaisiau prie šaudymo angos kairėje mašinos pusėje ir, į rėmelį įstatęs automata, ėmiau šaudyti. Bokšte sėdėjo skyriaus vadas ir kažko ilgai čiupinėjosi su kulkosvaidžiu. Tuo metu šuoliu įlėkė „Uralo“ vairuotojas ir galva pylė į sviedinių transporterio apsauginę tvorelę. Paplekšnojau jam per petį, rodydamas, jog plieninis šalmas geras dalykas: jei ne jis, galva skiltų kaip arbūzas. Vairuotojas, apsvaigęs nuo smūgio, kvailai šypsojosi. Uždaręs desantinį liuką, ėmiau trumpomis serijomis šaudyti. Sprendžiant iš garso, kažkur netoliese sėdėjo šaulys su PPŠ, o aš niekaip negalėjau jo rasti. Staiga pastebėjau atlekiančią į mus šviesulį. Nespėjau net išsigąsti, kai granatsvaidžio sviedinys, vos nekludęs mašinos nosies, sprogo atsimušęs į tvorą.

– Iš granatsvaidžio lupa, – blioviau išsproginęs akis, stengdamasis perrėkti šaudančius.

Karininkas ženklais rodė, jog nieko nesupranta. Galvoje skausmingai sukosi ta pati mintis: antrą kartą pataikys tiksliau. Siauručiu praėjimu tarp mašinos sienos ir sviedinių transporterio spraudžiausi į priekį, kol nutvėriau vado vietoje sėdinčio šalną, nutraukiau nuo galvos, užsimaukšlinau sau ir per vidaus ryšį surikau:

– Ptica, pirmyn! Varyk pirmyn per du mašinos korpusus!

Mašina trūktelėjo iš vietos, ir antras šviesulys pralėkė mašinos užpakalyje.

– Varyk atgal, varyk už „Uralo“, – vėl šaukiau, nes teturėjom tik kelias sekundes, kol granatsvaidis bus užtaisytas nauju sviediniu.

Mano persikreipęs veidas ir išsprogusios akys, matyt, Perepiolkinui darė didesnę įspūdį nei nieko nesupratusio karininko keiksmai. Mašiną „užkišom“ už URAL. Aš tuo metu išdėsčiau padėtį, daugmaž nurodydamas granatsvaidininko poziciją. Karininkas liepė iškišti mašinos nosį, kad galėtų šaudyti. Ir ėmė siųsti vieną po kito skeveldrinius sviedinius.

– Atgal! – suriko vyresnysis leitenantas.

Ptica, įtemptai laukęs signalo su įjungta pavara, atleido sankabą, ir trečias sviedinys praskrido pro šalį.

Tai buvo žaidimas su mirtimi: pakaktų uždelsti sekundės dalį, ir mašinoje būtų mažiausiai trys lavonai.

Jau visiškai temo. Atidarėm liukus ir žvalgėmės aplinkui, iki skausmo įtempę regėjimą. Tai buvo kelintas sykis, kai mačiau į savo mašiną atlekiantį sviedinį – mirtį, bet likimas vis gelbėjo.

Atskridę malūnsparniai mėtė bombas, reaktyviniais sviediniais „valė“ abi kelio puses, žibintais „čiupinėjo“ aplinką.

Link mūsų iš Machmud-Raki artėjo kolona, velkanti GAZ-66 ir apdaužytą BMD. Mes prisikabinom URAL ir tempėm į bazę.

Grįžus į bazę įvyko šioks toks konfliktas. Mūsų kuopos seržantas Sinicinas parvairavo apgadintą GAZ-66, kuri priklausė „Cerandoi“. Machmud-Raki komunistai kategoriškai atsisakė lipti į savo mašiną, tad Sinicinas už paslaugas pasiėmė mašinoje buvusį PANASONIC magnetofoną. Bazėje komunistai ėmė prieštarauti, bet mes apsupom juos glaudžiu žiedu ir po kelių niuksų išaiškinom, jog jei ne mūsų pagalba, jie ne tik magnetofono, bet ir mašinos neturėtų, o gal net ir galvų.

Sutvarkėm mašinas, papildėm kovinį komplektą jau visiškai tamsoj. Nuėjom į ketvirtosios kuopos palapines apgailėti žuvusiųjų. Šios kuopos vyrai pasakojo, kad iš Machmud-Raki pozicijos kelios ratinės ir kelios šarvuotos mašinos važiavo į bazę šaudmenų ir maisto produktų. Nors Machmud-Raki – beveik vieni griuvėsiai, vėl buvo pasala. Dušmanų granatsvaiddžio sviedinys pataikė į vienos BMD sviedinių skyrių. Įvyko velniškas sprogimas. Plieninis mašinos bokštas su jame esančiu operatorium Nurijevu nulėkė apie 30 metrų, o sunkus variklis – apie 10-15 m. Mašina suskilo į daugybę dalių. Vienas liko gyvas – sulaužytu stuburu jis išlėkė su visu desantiniu liuku. Nurijevas sprogimo bangos suplėšytais rūbais gulėjo negyvas netoli bokšto, o iš likusių trijų, tarp kurių buvo neseniai atvykęs stambus leitenantas, beliko trys kojos ir antklodė mėsgalių.

Kitoj pamuštoj mašinoj – keli sunkiai sužeisti, keli sužaloti skeveldrų. Į pagalbą atskubėjom laiku. Atskridę malūnsparniai įvarė siaubo dušmanams, ir galėjom, jų dengiami, gelbėti užpultą koloną.

* * *

Kitą dieną atvykusieji iš Machmud-Raki išvyko atgal, ir mes ilgokai klausėmės, ar neprasidės vėl susišaudymas. Bet buvo tylu. Netrukus kartu su kitais gavau įsakymą vykti į med. sanbatą.

Med. sanbate laukėme, kol atvyks medicinos majoras. Spėjome pasišlykštėti kareivių tarnyba lavoninėj. Visi buvo kažkokie nevisapročiai, išsimarginę riebiomis tatuiruotėmis, ir dirbo mėsininkų darbą: apšluostę kraujo krešulius, aprenginėjo lavonus. Kai kuriuos susiūdavo iš kelių dalių. Pasirodžius raudonu išburkusiu snukiu majorui, nusileidome į žemėn įkastą, neseniai atvežtą ir jau veikiantį šaldytuvą. Elektrą, kaip ir visur, gamino dyzeliai. Šaltis nenustelbė salstelėjusios lavonų smarvės. Kamera buvo didoka, 2x3 m, bet pilna įvairiom pozom suguldytų lavonų. Viename šone ant paruošto „cinko“ gulėjo išsijojęs mėlynu veidu lakūnų kapitonas.

– Sudegė prisirijęs techninio spirito... kiaulė... – žiopčiodamas kaip karosas, aiškino raudonsnukis. – O po juo, cinke, kareivukas... nusišovė snarglys!

Jis visu kūnu pasisuko į kitą pusę:

– Va, jūsiškiai, visi vakarykščiai... – ir mostelėjo ranka į du neštuvus. Nešant iš šaldytuvo lauk, vos nesusivėmiau, nes stovėjau neštuvų, ant kurių gulėjo trijų lavonų dalys, gale ir, priekyje einančiam palipus laiptukais, dorai nesustingę mėsgaliai kliunktelėjo į mane.

Nurijevą atpažinau iš karto. Anksčiau buvau susimušęs su juo valgykloje. Dabar jis buvo visas juodas, apsvilęs. Ant alkūnių, juosmens vos laikėsi drabužių skutai. Buvo matyti pliki lytiniai organai su apsvilusiais plaukais. Iš pramušto kiaušo tekėjo smegenys. Rankas, sulenktas per alkūnes, buvo iškėlęs aukštyn.

Lauke, be mūsų išneštų, paruošti gulėjo dar trys neštuvai. Vienas kareivukas, užsimovęs gumines pirštines, kėlė atskirus mėsos gabalus, o majoras nustatinėjo, kuri tai kūno dalis ir į kuriuos neštuvus mesti. Sunkiau buvo nustatyti, kuri kieno koja. Visos trys buvo dešinės. Ir viena iš jų – karininko. Su mumis atvykęs leitenantas atpažino savo draugo koją iš geresnio bato. Ilgiau spėliojom, kieno dvi likusios, ir iš autkojų nusprendėm, kad koja su švaresniais autkojais – „dembelio“, o su purvinais – „jauno“. Užpildėme atpažinimo aktus. Pasirašėm: toks ir toks atpažinau tokio ir tokio lavoną, atsakau pagal tokį ir tokį straipsnį už savo parodymus, su straipsniu susipažinau.

Išvažiuodami paklausėm, ką darys su tais lavonais, kurių tik koja ir mėsgalys, juk svoris ne tas.

– O mes žvyro įpilsime, įdėsime koją, o ant viso šito uždėsime paradinę uniformą.

Kilo didelis noras visai tai „lavonų tarnybai“ išmalti snukius, bet iškart apėmė ir pasišlykštėjimas: juk mušti reikėtų išsigimėlius...

* * *

Kovo 17 d. prasideda musulmonų Ramadanas. Visą mėnesį pasninkauja ir valgo tik saulei nusileidus ir prieš saulėtekį. Šis pasninkas – tai sielų apsivalymas, atitinkąs mūsų išpažintį. Visi vaikšto kaip prisiriję musmirių ar persirūkę.

Mes stovim pozicijose karinių tarėjų miestelyje ir erzinau afganistaniečius – siūlom jų mėgstamos ryžių košės. Jie nueina lyg gavę į paširdžius.

* * *

Kovo 21 d. Afganistane Naujieji metai. 1360-ieji. Visame pulke – penkių minučių pasiruošimas. Mūsų kuopa stovi pulko bazės sargyboje, ir, turėdami laiko, ginčijamės, kuo skiriasi karinė parengtis Nr. 1 nuo penkių minučių pasiruošimo. Tik žinom, kad ir vienu, ir kitu atveju mums beveik garantuota neplanuota išvyka.

Naktį iš gyvenvietės, esančios už poros kilometrų nuo bazės, ketletą valandų sklinda kraupūs riksmi. Rytą į įvykio vietą nuvykusi kuopa randa išpjautą visą aulą – moteris, vyrus, vaikus. Dar gerai, kad vietiniai ir tarp savęs kariauja. Toks susiskaldymas parankus Sąjungai, nes dar jėzuitai teigė: „Skaldyk ir valdyk“. Skaldyti pavyksta, bet valdyti nebeįmanoma. Karininkai kalba, kad per pusantrų metų Afganistane žuvo apie 17 000 tarybinių kareivių. Oficialios statistikos, žinoma, nėra, tai gandai. Vieni kalba, kad paleis mus kovo pabaigoje, kiti – birželio, treči siūlo savąjį variantą. Žodžiu, VDV (vozmožno dviesti variantov).

Net mūsų pulko finansininkas pinigų pulkui anksčiau važiuodavęs mašina keliu į Kabulą, dabar VAZ įvaro į lėktuvą ir 60 km skrenda lėktuvu, nors visose pakelėse kas keli kilometrai – mūsų gynybinės pozicijos.

Malūnsparniams atėjo juodos dienos, juos skina vieną po kito raketomis ir stambaus kalibro kulkosvaidžiais.

* * *

Vakare įvyko juokingas nutikimas. Į bazę ateidavo karininkai ir praporščikai iš greta esančio aerouosto. Dieną – į parduotuvę, vakare – žiūrėti kino filmų.

Filmo seanso metu, girtas lakūnų praporas per smarkiai įsijautė į filmą karo tema. Išsitraukė pistoletą ir ėmė taikytis į ekrane bėgiojančius vokiečius. Šalia sėdintis kirto jam per ranką. Šūvis kliuvo priekyje sėdinčiam mūsų pulko praporui į šikną. Girtas lakūnas buvo tuoj nuginkluotas, primuštas ir kaip maišas įvilktas į pulko štabą, kurio kampe stovi pulko vėliava...

* * *

Pulkas stovi išrikiuotas kaip styga. Tai atsisveikinimo su pulko vadu pulkininku Serdiukovu rikiuotė. Jis paaukštinamas ir perkeliamas į divizijos štabą. Priklaupęs ant vieno kelio, bučiuoja pulko vėliavą. Po to, rydamas ašaras, pasako mums daug gražių žodžių. Mums taip pat norisi verkti. Gaila, kad palieka jis mus, bet guodžiame vienas kitą, kad jam tik 37 metai, o jau tuoj bus generolas majoras, žodžiu, toli eis... Per paskutiniuosius dvejus metus jam laipsnį pakėlė trečią sykį. O čia, Afganistane, mūsų pulkas, vadovaujamas Serdiukovo, apdovanotas Raudonosios vėliavos ordinu – tai antras pulko ordinas.

Pirmasis – Suvorovo III laipsnio – gautas karo metais.

* * *

Pulkui ima vadovauti buvęs „čmo“ – artileristų mokyklą baigęs papulkininkis Kuznecovas. Kvailys kaip reta, mažas, didele kampuota galva, plačiu atsikišusiu žandikauliu ir buku ryklio žvilgsniu. Vos tapęs pulko vadu, tarytum prarijo pusmetrį armatūros. Visur kaišiojo savo buką snukį, iš kurio pylėsi trumpi grėsmingi priekaištai. Viskas buvo negerai. Tai buvo papulkininkis praporščiko siela.

Jau pirmą dieną perspėjo, jog placu galima tik bėgte arba žygiuojant „ramiai“ (aukštai keliant ir smarkiai kertant koja). Tad visi geriau eidavo aplink, kad nereikėtų be jokio reikalo lėkti kaip privariusiam kelnės aikšte. O jis – praporščiko siela – nepatingėdavo išbėgti iš štabo ir išdėti į šuns dienas pamiršusį jo įsakymą ir „laisvai“ einanti kareivuką. Pirmas dienas ardėsi, kaip pririštas šuo. Po to ėmė gerti. Prisisprogęs keldavo pulką naktimis po keletą kartų tikrindamas, ar spėja per penkias minutes išsirikiuoti aikštėj 1500 vyrų, pasiruošusių mūšiai.

Net karininkų veidai persikreipdavo, paminėjus nuo pirmos dienos prikibusį jam Kūzios vardą...

Ir kaip kartą nustebau, kai jau būdamas namuose, pamatęs Kūzią per televiziją... su Tarybų Sąjungos Didvyrio žvaigžde. Sėdėjo jis atsukęs tą pusę, kurioje švietė žvaigždė. Ir, matyt, specialiai buvo pasisiūdinęs vatos prikištą mundurą, nes ekrane tas nupiepėlis atrodė gana stambokas.

Atminty liko vienos operacijos epizodas. Geriausias mūsų kuopos

vairuotojas-mechanikas moldavas Vasilakis buvo paskirtas valdyti Kūzios BMD (pulko vado tarnybinės mašinos). Na, ir per apsirikimą įvažiavo į „Grad“ – reaktyvinių sviedinių apšaudomą zoną. Ėmus aplink sproginėti galingiems sviediniams, Kūzia vos ne pridėjo kelių. Krito ant grindų išsprogusiomis iš baimės akimis, klykė nesąmoningas komandas, kol Vasilakis apgręžė sproгимų mėtomą mašiną ir grįžo atgal.

XLVI skyrius

Gimimo dienos proga mane pasveikino kuopos „dembeliai“. Karininkai paspaudė ranką, zampolitas net šokoladą padovanojo. „Jauni“ surengė saviveiklinį koncertą. Arūno išmokytas sibirietis Savičevas su baisiu akcentu padainavo kažką panašaus į „Suk, suk ratelį“...

* * *

Kovo 26 d. išleidžiamas Tarybų Sąjungos gynybos ministro maršalo Ustinovo įsakymas Nr. 79 dėl visuotinės demobilizacijos. Atėjo labai ilgai laukta diena. Rytą atsibudęs radau virš lovos kabantį Ustinovo portretą ir prie lovos galų pririštus pripūstus prezervatyvus. Išsirikiavę skyriaus „jauni“ laukė, kada nubusiu, ir tada choru skandavo sveikinimus.

Po pusryčių įvyko pulko rikiuotė, kurioje pulko vadovybė pasveikino mus.

Po rikiuotės kuopos karininkai pasveikino nuo savęs, ir mūsų šaukimas buvo atleistas nuo pratybų ir darbų visai dienai.

Per pietus patys nusinešėm indus, vakare „jaunus“ perkėlėm į „veteranus“. Atleidom skundikams Lobovui ir Migilatovui. Perkėlėm ir juos, nes jie, atitarnavę po pusantrų metų, vis dar „lekiojo“. Be to, jie tapo verti „veteranų“ vardo. Paruošėm šventinį stalą: sultys, sausainiai. „Jauniems“ buvo leista sėsti šalia. Į mus buvo kreipiamasi vardu, tėvavardžiu, o kad būtų paprasčiau, mane ir Arūną vadino dėdule Zigmui ir dėdule Arūnui. Kalbėjome apie prasidėjusius neramumus Lenkijoje ir svajojome, kad geriau mus perkeltų mėnesiui ten. Ten civilizacija, gražios lenkės, arti namai, o čia viskas svetima ir neaišku.

Mums jau vis vien – tiek beliko... Bet kitiems... Apgailėjome, prisiminę tuos, kurie šios dienos nesulaukė... Svarstėm, jog būtų apmaudžiausia žūti ar būti sužeistam dabar, kai esame civiliai...

* * *

Nors ir labai nenorėdami, ėmėm ruošti operacijai. Joje dalyvavo keli mūsų šaulių pulkai ir vienas ginklo brolis. Vienu metu turėjo būti

„išvalyta“ viso slėnio dalis. Visai kompanijai vadovavo iš armijos štabo atvykęs generolas.

Žemėlapyje viskas atrodė gražu ir protinga: du pulkai blokuoja rajoną išilgai plataus vandens kanalo, darydami tarytum rankovę – iš vienos pusės platus kanalas, iš kitos – armija, tarp jų – gyvenvietės. Afganistaniečių pulkas eina šia rankove „šukuodamas“ gyvenvietes ir gena visus „balandžio revoliucijos priešus“ į mūsų pulko paspėstus spąstus – mes uždaram „rankovę“.

Po daugelio patikrinimų, visa ekipiruote pašokinėję į viršų, įsitikinę, jog niekas nebarška, naktį atskiromis grupėmis pėsčiomis išėjome į nurodytus rajonus. Visiškoje tamsoje, vos įžiūrėdami kelią, slinkome į priekį. Visus sutiktus vietinius gyventojus „nuimdavo“ priekyje kiekvienos grupės einantys žvalgai.

Nuėję dešimt kilometrų, lengviau atsidasome, radę saviškių jau užimtas pozicijas. Tylomis išsikasėm šiokių tokių apkasus, tvorose prisiardėm šaudymo angų.

Auštant pasigirdo artėjantis mūsų mašinų kolonos riaumojimas. Pasidarė linksniau. Juk naktis yra naktis, joje ir tamsa baugina...

Pirmyn ir atgal vos nekliudami už medžių siuvo malūnsparniai – šitaip saugojosi „Red air“ raketų.

Mes visiškoje tyloje gulėjome paruoštose pozicijose. Krėtė nekantrumo ir nežinomybės drebulys. Radistas, palaikantis ryšį su malūnsparniais, pranešė, kad į mūsų paspėstus spąstus slenka apie 1 000 dušmanų. Pasigirdo kalbos:

– Vyrai, „dembelis“ pavojuje!

– „Dembelis“ – kovą, neliūdėk, kovas atėjo, o „dembelis“ – ... laikykimės, namai tik už tų kalnų...

– Vyručiai, jei kas, neminėkit blogu ju.

– Ramiai, vyrai, dar sykį įstatysim klizmą į jų juodas šiknas...

– Atkeršysim už Ševeliova, Eranosianą, Jeriomenką, už visus ke-turiolika žuvusiųjų bei 34 sužeistuosius ir suluošintuosius. Už vieną mūsų – dešimt jų...

Švito, pamažu šviesėjo visos juodos dėmės. Mes dar sykį patikrinome rankines granatas, atsargines šovinines, prie automatų tvirtinom peilius-durklus.

Jau buvo girdėti balsai. Visi nutilom. Sustingom taikydami į namų, tvorų tarpuvartes. Sekundės slinko ilgai... Pusbalsiu grandine

perduodamas įsakymas – be komandos nešauti...

Antakių išlenkimai nebenukreipia prakaito lašų, šluostytis nėra kada...

Pasirodė pirmieji... Pirštas truputį virpa ant automato nuleistuko... Dar kelios sekundės... Jų jau būreliai, eina į mus nieko nejausdami... Jau galima būtų šaudyti... Gal kuopos vadas laukia, kol prisiartins tiek, kad būtų galima mesti granatą? Dar sekundė, kita... Jų vis daugėja... Bet keista... jie mūsų sąjungininkų uniformomis. Gal koks specialus dušmanų dalinys? Bet kodėl nepaleidžia ugnies malūnsparniai, juk jie juos mato? Kažkam neišlaikė nervai. Trumpa serija... Iš karto riksmas:

– Nutraukt ugnį – tai sąjungininkai!

Mes akimirksniu ant automatų nuleidžiame šalmuotas galvas... Sunaikiai atsidūstame. Su atodūsiu išeina ir nervinis drebulys, atlėgsta įtempti raumenys. Pirštas sunkiai išsitiesia, atleisdamas „mirties tašką“ esanti nuleistuką. Automatiškai užfiksuoja automato saugikliai.

Afganistaniečiai kariai vieni gulėjo nieko nesuprasdami, kiti mojomums šaukdami „dust“ (draugai), treči kėlė sužeistąjį ar žuvusįjį.

Galvose atlėgsta įtampa, bet ramybės neduoda klausimas: „O kur dušmanai?“.

Mūsų kuopos pozicija buvo prie pat kanalo – tai jautėme dar tamsoje iš teliūškuojančio vandens garsų. Jau visiškai praėjus įtampai, pro aimanuojančius dėl žuvusio sąjungininko, nuėjome prie kanalo įsipilti į gertuves vandens ir ėmėm juoktis: nors kanalas buvo platus ir vanduo jame sraunus, bet kas keli šimtai metrų iš kranto į krantą buvo sumontuoti siauri betoniniai tiltukai, nepažymėti žemėlapyje! O kitoje kanalo pusėje mūsų šaukė tai nėra...

Į pozicijas grįžome dusdami iš juoko. Kuopos vadas su dirbtinu gailesčiu palingavo galvą ir pasukiojo pirštą prie smilkinio. Mus pagavo dar didesnis juoko priepuolis ir negalėjome papasakoti apie matytus tiltelius. Atsigavę paaiškinom. Dabar juokėsi visi, o mes „pylėm žibą į ugnį“, kad vadovaująs operacijai generolas – tai tik apsišaukėlis jefreitorius ir geriau turėti dukrą paleistuvę negu kvailą sūnų generolą-jefreitorių.

Grįžtant į bazę, dvi mašinos užvažiavo ant minų. Mūsų kuopa nenukentėjo.

XLVII skyrius

Keletas dienų, kai esame bazėje. Šiandien skalbiamės. „Jauni“ suplušę plauna aprangas, kabina ant medžio šakų džiūti. Mes maudomės, o sušalę gulime ant antklodžių atstatę saulei plikas šiknas. Saulė jau labai karšta ir mes mėgaujamės, norėdami įdegti. Seržantas Jakimavičius, pravarde Karandaš, išsitraukia kortas su nuogomis moterimis. Prieš porą mėnesių jis rado jas kažkokiam name ir būdamas laisvas tuoj žiūrinėja šias šešias retro stiliaus kortas. Dabar gulim trise ir paeiliui kuriame erotines scenas su kiekviena iš pavaizduotų moterų. Populiariausias – čirvų tūzas, kuriame graži blondinė su milžiniškomis krūtimis. Nuo erotinių fantazijų pereiname į seksualinius prisiminimus, jausdami pasunkėjimą ir malonų spaudimą tarp kojų.

Karandaš – fantazuotojas ir seksualinis maniakas. Ima pasakoti apie netikėtas pažintis su moterimis – visos turi dideles krūtis. Ir vos tik ima pasakoti apie lovą, aš jį „gaudau“:

– Užtraukei? – staiga paklausiu.

Karandaš pasimeta ir nenorom sako:

– Ne. Kažkodėl išsigandau...

Mes, aišku, jį kvailiname, mušdamiesi į krūtinę:

– Jei man tai būtų atsitikę... – nors puikiai žinom, kad Karandaš skiedžia.

Netoli upelio „juodaantpetininkai“ pasistatė pirtelę ir keli pusplikiai zuja apie ją.

– Ei, „čmo“, vandens! – surinka jiems Karandaš. Po kurio laiko susigriebiam, kad vandens mums nebuvo atnešta. Atsikeliam ir visiškai nuogi einam aiškintis.

Pirtyje keturi „čmo“.

– Jūs ką, blogai girdit? – klausia Jakimovičius. Ir pagavęs vieną, apsvaigina jį, delnais kirsdamas per abiejų ausų plokštumas. Arčiau siai stovinčiam darau „trigubą“ – kairiu kumščiu smūgiuoju į kepenis, dešiniu į dvylikapirštės žarnos sritį ir, jam susilenkus, dešinės rankos alkūne į tarpumentį. Maniškis – guli, Karandašo – vaitoja susiėmęs už ausų.

Lieka dar du, kurie puola aiškintis esą „dembeliai“, jiems nepri-

klausą... Juos mušam pasigardžiuodami, neleidami susmukti. Nuo smūgių jie krenta, stojasi, vaitoja ir mums reikalaujant kartoja, kad jie visi „čmo“, kad jų majoras yra žemiau nei VDV seržantas ir t.t.

Po to verčiam juos bėgant nešti mums vandens, kurį pilame jiems ant veidų, šaukti, kad jie – šunys, vaikščioti „žąsele“, atsispaudinėti. Iš pirties išeinam tik tada, kai „čmo“ prižada vos tik pamatę VDV gvardietį atiduoti jam pagarbą.

* * *

Bazėje dvi savaites laikėm sporto, taktikos, žygiavimo ir šaudymo įskaitas. Po to pirmosios medicininės pagalbos suteikimo egzaminai. Traukom pečiais, negalėdami suprasti, kam visa ši velniava, ir kartu džiaugiamės, kad diena po dienos artėja namai.

Bendras įskaitų balų skaičius labai geras, nes vis dar gerbiam kuopos vadą. Nors kartais ir apsipykstam, bet visada randam kompromisą.

Ruošiamės „dembeliui“: perkamės džinsus, daiktus. Labiausiai nervina zampolito atliekamos kratos. Kuopą išgena į pratybas ar technikos kiemą, o pats kaip muitinės šuo prakaituoja, ieškodamas užsienietiškų skudurų, hašišo ar šiaip visko, kas uždrausta, o uždrausta viskas, išskyrus kareivišką šūdą. Radęs viską, kas uždrausta, sukrauna į krūvą ir apipylęs degalais uždega. Mes, stovėdami rikiuotėje, turim žiūrėti į degančius savo daiktus ir klausytis zampolito pamokslų. Dažnai po tokių „laužų“ ant karininkų pertvaros atsiranda užrašas: „Zampolitas – bybis“.

* * *

Kuopos karininkai gavo žuvusio Grigorjevo tėvo laišką, kuriame jis prašo paaiškinti, kaip yra iš tikrųjų. Į fabriką, kuriame jis dirba, buvo atvykęs politinis apžvalgininkas, kuris skaitęs paskaitą apie Afganistaną, ir pareiškęs, kad Afganistane žūva tik kvailiai ir žiopliai, kurie nemoka elgtis su ginklais, nes Tarybinės armijos kariai į karinius veiksmus nesikiša, stovi bazėse. Žodžiu, žūva tik mulkiai. „Man, – rašo jis, – padarė gėdą prieš visą gamyklą, apjuodino neseniai parvežtą žu-

vušį sūnų. Aš esu Antrojo Pasaulinio karo dalyvis, pats kariavau, parašykite, kaip viskas iš tiesų buvo. Jei sūnus buvo mulkis, už ką jis po mirties apdovanotas ordinu?!“

XLVIII skyrius

Daugelis civilių dirba akordinius darbus. Padirbi – namo. Tarytum dar nenusipelnėme, kad išleistų paprastai. Iš mūsų sunkė „syvus“ iki galo.

Dvylika civilių iš aerouosto apsaugos trimis ratinėmis mašinomis išvažiavo „dembeliškam akordui“ akmenų. Vos nutolo 3 km nuo paskutinio mūsų posto, papuolė į pasalą. „Vienoje mašinoje trys lengviau sužeisti sugebėjo pasprukti“, – žinias perdavė garnizono apsaugoje stovinčiam postui. Jame stovėjusi mūsų pulko BMD, perdavusi žinias pulkui, išskubėjo į pagalbą. Įkandin nuskubėjo trys „opergrupės“ mašinos. Mūsų kuopoje paskelbta – parengtis Nr. 1.

Po truputį temsta, mes, girdėdami šūvius, keikiam „litūnus“ – karines oro pajėgas, kurios iš dyko buvimo, pridarė mums vargo.

Apšaudžiusios teritoriją, grįžo mūsų mašinos. „Atėmė“ iš dušmanų 5 lavonus ir tris sunkiai sužeistus. Žuvusieji paskubomis sumesti kaip pliauskos ant mašinų šarvų. Mašinų ekipažai keikia „čmo“, kad atsėrė snukius ir lenda, kur nereikia, krauju išdirbo mašinas ir „opergrupėje“ žuvo vienos BMD vairuotojas. Jam kulka pataikė tiesiai į smilkinį.

Kol nuo mašinų plaunamas kraujas. Sužeistieji ir žuvusieji pernešami į BTR vežti į med. sanbatą, bet paaiškėja, kad trūksta vieno „litūno“ seržanto, kurį, sužeistą į šlaunį, per užpuolimą jo draugai pavilko nuo kelio į vynuogyną. Turintys sąmonę sužeistieji pasakojo, kad pasaloje iš už tvoros išlindęs juodai apsirengęs dušmanas ir rusiškai pasiūlęs pasiduoti. Jie atsakę iš automatų – tada visi buvo iššaudyti.

„Juodmarškiniai“ – specialus, paruoštas kariauti kalnuose Pakistano armijos dalinys. Su jais mums buvo tekę susidurti jau ne sykį. O dabar visiškai nesinorėjo susitikti dar kartą.

Auštant pulkas buvo vakarykščio įvykio vietoje. Apžiūrėjom kulų suvarpytas mašinas, „šukavom“ visą teritoriją, nes gavom instrukciją rasti bet kokią kūno dalį, be kurios paimtas į nelaisvę seržantas negyventų. Geriausiai, žinoma, visą lavoną.

„Šukavome“ visus aplink esančius aulus, vynuogynus, bet veltui. Seržantas liko jiems.

XLIX skyrius

Mūsų pulko keturių žmonių patrulis naktimis vaikščiodavo lėktuvų pakilimo taku, nes šalia jo, iškart už spygliuotos vielos tvoros, buvo vynuogynai – gera priedanga norinčiam slapčia patekti į aerouostą.

Brėkstant taku vaikštąs patrulis išgirdo įtartinę šlamesį vynuogyne, ir apšaudė įtartinę vietą. Skubiai prisistačiusi „opergrupė“ apšaudytoje zonoje rado du afganistaniečius ir tris mūsų iš lėktuvų apsaugos bataliono. Du mūsų ir afganistaniečiai buvo gatavi, vienas sužeistas. Išardę sužeistąjį sužinojo, kad jie susitarę parduoti afganistaniečiams 4 kg plastito (sprogmenų), paėmę pinigus, juos nušauti, o atvykusiam pastiprinimui paaiškinti, jog išgirdę įtartinus garsus. Tie apieškos vynuogyną, ras afganistaniečius su sprogmenimis. Aišku, pamany, jog kėsinosi susprogdinti aerouostą, bet budrių kareivių dėka buvo pastebėti ir sunaikinti. Taigi, galima ir apdovanojimą gauti. Bet pasimaišė nelemtas patrulis...

* * *

Važinėjam į vienadienes operacijas po „gimtą“ Bagramo slėnį. Labai daug tuščių namų. Gyvenvietė kvepia salsvu sudegusiu kiziaku (džiovintas gyvulių mėšlas, naudojamas kurui), pelėsiais, tuštuma ir kažin kuo nenusakomu, kažkokiu priešiškimu.

Kalbama, jog į užsienį išvyko apie trys milijonai Afganistano gyventojų.

Operacijos lengvos – sėdim apsupę vietas, sąjungininkai „šukuoja“. Pavojus tik grįžtant, retkarčiais ir nuvykstant. Keliuose minos ir pasalos. Nuo minų negelbėja niekas – nei šunys minininkai, nei specialios aparatūros prikištos mašinos, nei tankai, priekyje savęs stumiantys mininius tralus. Dušmanai irgi kelia kvalifikaciją, nebepuola mūsų kadais, o tapo tarsi šešėliai, juos sunku aptikti ir sunaikinti. Jie geriau ginkluojasi, tobulėja.

Tobulėja ir mūsų vadovybė. Saugo kiekvieną kareivį. Nebesiunčia mūsų vykdyti kvailų įsakymų, kai reikėdavo vos ne kakta stumti priešininkus. Mums tas labai patinka – norisi sulaukti „dembelio“.

* * *

Machmud-Raki. „Ginklo broliams“ ėmus „šukuoti“, prasidėjo susišaudymas. Nors dar negavome įsakymo ir vis dar esame apsupties pozicijose, labai nenoriai ruošiamės „imti į kumštį“. Afganistaniečiai išneša du žuvusiuosius ir septynis sužeistuosius: visi karininkai ir puskarininkiai. Vadinasi, „duchai“ visai šalia, jei sugeba atskirti karininkus nuo kareivių. Sąjungininkai baisiausiai persigandę, ir jaučiasi – dar truputis ir jie ims bėgti.

Gaunam trumpą instrukciją. Ir grupėmis, vieni kitus dengdami, granatomis skinamės kelią. Jas metam, išgirdę paskutiniosios sprogimą, puolame pirmyn dar neišsisklaidžius dūmams ir dulkėms. Bėgdami šaudom automatais. Užimam poziciją. Tada meta granatas antroji grupė ir bėga pirmyn. Ir taip toliau. Darome „mirties koridorių“. Svarbiausia neapsirikti skaičiuojant sprogusių granatų skaičių, nes anksčiau iššokęs gali „prisirinkti“ ką tik sprogusios granatos skeveldrų.

Šalia savo darbą dirba malūnsparniai. Jie atsakančiai lupa NURS. Prieš jų sprogimą mūsų granatos atrodo kaip vaikiškos šaudyklės. Ausys užgultos, jose spengia iki skausmo. Dulkės graužia akis.

Pereinam visą gyvenvietę, tiksliau, iš jos likusius griuvėsius. Daugelis namų guli horizontaliai visomis keturiomis sienomis, kiti suvirte vieni ant kitų – puikios slėptuvės, užuolandos vis nerimstantiems Machmud-Raki vyrams.

Pirmojo bataliono viena kuopa apsupa apie 70 dušmanų grupę. Iškviešti malūnsparniai, kuriems kryptį nurodo raudonomis raketomis, „apdoroja“ rajoną – mūsiškiams belieka surinkti ginklus ir pribaugti sužeistuosius.

* * *

Skystokos medžių lapijos paunksmėje pasislėpę nuo kaitrios saulės, sėdėjome apsuptą vietovę.

Šioje operacijoje dalyvavo specialus afganistaniečių batalionas „Comandos“. Su mumis jie nesikalbėjo, visi tamsaus gymio. Mūsiškiai karininkai sakė, jog tai vienintelis visame Afganistane šio to vertas junginys, nes surinktas iš nukentėjusių nuo dušmanų šeimų vyrų, ir vadovauja jiems mūsiškis karininkas tadžikas. Kad jie šio to verti, buvo matyti – apsuptas aūlas rūko ir drebėjo nuo sprogimų ir šūvių. O mes ramiausiai gulėjome.

Vos apsupę aulą pamatėme vištas, antis ir nekantriai laukėm, kol kiekvienai mašinai išskirstę pozicijas, kaip visada, dings karininkai. Bet pasistačius patogioje vietoje mašiną ir su Ptica besiruošiant užsimiti, mums jau ne naujiena, antimis, iš kažin kur velnias atnešė bataliono vadą su visa štabo karininkų palyda. Be įprastų automatų, jie dar turėjo medžioklinius šautuvus ir per kelias minutes išpyškino visas antis ir vištas. O man ir Pticai liepė rinkti iššaudytus paukščius į krūvą. Gaudom dar gyvus, sužeistus paukščius, sukiojam jiems sprandus ir vos neverkiam: „Rupūžės, iššaudė visas, mums nė pauostyti!“. Susirinko paukščius ir pasikvietęs mane kombatas dar pamokė:

– Labus, ten kieme yra perekšlė su viščiukais... Tu man žiūrėk.. – pagrasino storu kaip morka pirštu.

Po penkiolikos minučių perekšlė virė, o vargšai viščiukai sutrikę ir vieniši cypsėjo po kiemą. Virėm kelias valandas, bet valgėm vis vien pusžalę. O viščiukai buvo mažesni už varnėnus, ir tai juos išgelbėjo nuo mūsų nepasotinamų skrandžių.

Prieš pavakarę sprogimai ir šūviai aule ėmė tilti. Vieni kitus dengdami, grįžo „Comandos“. Visi dar labiau pajuodę ir nekalbūs. Mums liko neaišku, ką jie ten visą dieną galėjo sprogdinti ir šaudyti, bet patiko drausmė ir nepriekaištingas įsakymų vykdymas. Jie bent buvo panašūs į karius. Ne kaip kiti jų kraštiečiai, kurie vaikščiodavo kaip avių banda... O gal „kraštiečiai“ buvom mes?..

* * *

Jau gegužės pradžia. Visi mūsų šaukimo, tarnavę Sąjungoj, arba jau namuose, arba traukinyje, vežančiame į namus, o mus dar ruošia į Bamianą. Kad dar kur kitur, o dabar į Bamianą. Paskutiniu metu jo nepasiekia jokia kolona – tai mirties kelias. Tokį pavadinimą gavo dėl to, kad tik dalinių likučiai sugeba iš ten grįžti. O mums prognozuojama, jog vyksime tuos kelis šimtus kilometrų pėsčiomis, pakeliui „šukuodami“ aulus. Tai kada, po velnių, tas „dembelis“!? Ar mus nori išsunkti, išspausti kaip citriną ir išmesti? Jei išliksim, tai išliksim, o jei ne, tai ne jų reikalas – karininkų „dembelis“ dar toli, o mumis jie visiškai nesirūpina. Visi šiknaplėšiai virėjai ir kt. jau seniai mums pamojo išeidami pro KPP, tik mes turim traukti vežimą iki pat daržinės... Pa-

pildymo nėra, naujausio šaukimo nėra, ir, pulko vado žodžiais tariant, kokia iš jų nauda, jie visi „žali“, operacijos eiga priklausys nuo „senių“, tai mums, „dembeliams“, „akordas“... „Susikiškite į šikną visus medalius, visą garbę ir tą „dembelišką akordą“ – mes namo norim!“ – norėjo si šaukti apsikabinus stulpą ir, nors stengėmės apie šią išvyką negalvoti, guodėm save, kad jau ir ne tokiose situacijose esam buvę ir iš anksto nėra ko nerimauti. Bet jautėm, kad ruošiamasi itin uoliai, nes kaip niekada kruopščiai buvom tikrinami.

Iš žvalgybos grįžo „specai“ (spec. nazo grupė) ir garantavo krūvą lavonų.

Nuotaika šuniška, nors pasigerk. Vaikštom lyg prisišikę: visi pasiutę – geriau nekalbink.

Naktį prasidėjo žemės drebėjimas. Palapinę kraipė, elektros lemputė skraidė kaip už kojų pririštas žvirblis. Geležinės lovos barškėjo, tarytum jose gulėtų drugio krečiami ligoniai. Žemė begarsiais smūgiais mušė per padus, atrodė, tarytum netoliese šaudė begarsė artilerija, o mes labai arti pabūklų...

* * *

Kelias paras skauda akis. Su Tolstovu, kuris irgi šuniškai jaučiasi, einam į pulko med. punktą. Abiem į pažastis įkiša termometrus. Prašau, kad ne karštį matuotų, o įlašintų lašų į akis, bet pažįstamas san. instruktorius tik juokiasi. Pasiūlau jam į snukį, bet jis paima iš mūsų termometrus: man 37,9 °C, Tolstovui 38,6° karščio. Ir guldo mus į PMP. Truputį pasimaivę, guosdami save, kad per pusantrų metų pirmą kartą, sutinkame rengtis.

Pulko med. punktui priklausančiose palapinėse ligonių pilna. Beveik visi „jauni“, bet ir „veteranų“ akyse matyti baimė, kai imam klausinėti apie tarnautą laiką. Sirgti netapus „dembeliu“ – niekšinga.

Palapinėje radom ir Kalioką, kaip įprasta aptvarstytomis ausimis. Šiandien gegužės 9 d. – Pergalės diena – ir, Tolstui „paprąšius“, Kaliokas surengia koncertą: užsilipa ant lovos, linguoja, viena ranka įsikibęs į lovos galą, kita suka įsivaizduojamą kardą ir nelabai dainingu balsu plėšia „Krasnij komandir na goriačem kone...“, po to imituoja ir dainuoja kitas patriotines dainas. Viską atlieka nuoširdžiai, įsijautęs

ties į „raudonojo“ vado, ties į liūdinčios kareivio merginos vaidmenį. Jau visiškai aiškiai matyti, kad jis gerokai „plauktelejęs“. Bet pagal iš-tarnautą laiką jis jau civilis, ir daktarai tikisi progai pasitaikius įgrūsti į lėktuvą ir – namo, o ten tegul aiškinasi – kvanktelejęs jis ar ne...

* * *

Kaliokas laksto pirmyn ir atgal:

– Sesute!

Kaliokas virsdamas įpuola į palapinę ir dar nesustojęs klausia:

– Ko jums, ligoni?

– Kiaušinį!

– Keptą? Virtą? Troškintą?

– Pakasyti!

Ir vėl Kaliokas neria pro angą lauk ir vėl vidun šaukdamas. Tolstovas užsinori šlapintis. Kaliokas tuoj pristato „antį“ ir laiko ją, kol tas, gulėdamas lovoje, šlapinasi į ją. Tuo metu įeina daktaras:

– Kas čia dabar?

– Kovinė draugystė pati ištikimiausia, – stumdamas paskutinius šlapimo lašus stena Tolstas. – Štai guliu, karščiuoju, keltis negaliu, o kovos draugas Kaliokas padeda bėdoje.

Ir nupurtęs paskutinius lašus, aptaškydamas Kalioką, plekšnoja jam per petį:

– Tu tikras draugas...

Medicinos leitenantas pastovėjo išsižiojęs, užsičiaupė ir išėjo.

Vakare san. instruktorius įteikė man dovanėlę – buteliuką anodijos. Sutemus dviese su Tolstu „išsalsavom“.

Rytą turėjau 38,4° karščio, Tolstas – 39,2°. Supuolė daktarai, spaudė pilvus, klausinėjo visokių niekų: kokios spalvos išmatos, šlapimas ir t.t. Nieko nesuprasdami atsakinėjom, jog viskas tvarkoj, ir stengėmės sukti eteriu smirdinčius snukius į šoną. Mums liepė rengtis ir išvežė į garnizono med. sanbatą. Pakeliui paaiškino, jog dieną prieš mudviem atsiguliant, mirė kareivukas. Jam pasireiškė panašūs simptomai. Jie manė, jog tai paprastas viduriavimas, o pasirodė – vidurių šiltinė.

Med. sanbate jaunos medicinos seserys mums, iš gėdos pamėlynavusiems, atėmė „išeinamosios angos skaistybę“ – kažką grūdo į

užpakalius. Na, ir nieko įtartino neradusios, paguldė į bendrą palatą-palapinę. Seniai buvom pamiršę, ką reiškia švarios patalynės kvapas ir stangrumas, ir buvo net nemalonu gultis, atrodė, jog visi žiūri į tave: moki tu elgtis su švaria patalyme ar ne!

Nors čia utėlių nebuvo, bet naktimis kasėmės tik iš įpratimo.

Per daug riebus maistas ir didžiulė iš anksto suruošta „civilio norma“ paleido vidurius. Bijoju prašyti vaistų, kad nepradėtų vėl ieškoti vidurių šiltinės.

* * *

Medicinos seserų būta šaunių. Laisvai kalbėjom su jom apie seksą: kokia yra vyro norma, kas kiek dienų ir t.t. Nuo tokių kalbų daugiau raudonavom mes.

Prieš pulkui išvykstant į Bamianą, atvyko zampolitas ir, įsitikinęs, kad mes tikrai sergam, atsisveikinęs išvažiavo. O mes jautėme išdavystės kartėlį, kad ne laiku „sušlangavom“, bet guodėmės, kad turim teisę...

* * *

Med. sanbate išbuvęs savaitę, prisiprašiau daktarų išrašomas. Tiksliau, pasakiau, jog ką nors primušiu ir tada bus priversti išrašyti. Nors temperatūra man taip ir nekrito – laikėsi virš 37 laipsnių karščio, bet mintimis aš buvau namie. Koks čia gulėjimas, baiminantis, kad lėktuvas, mano laimės paukštis, gali išskristi be manęs.

Į pulką parėjau pėsčias, be automato. Tolstovas liko med. sanbate, nes tarnaut jam dar pusmetis.

Kuopos palapinėse po sužeidimų voliojosi keli „šlangai“, tarp jų – Užajevas. Ir mes smagiai stūmėm dienas – deginomės saulėj ir miegojom. Gaudėm kiekvieną žinutę iš Bamiano. Pulkas sunkiai skynėsi kelią – daug sužeistųjų, žuvusiųjų. Sielojomės dėl savo vyrų, ir buvo truputį gėda...

Kasdien su pavydu palydėdavom grįžtančius namo, o mūsų dokumentų niekas netvarkė...

* * *

Čia, kuopos palapinėse, vėl pjovė utėlės, naktimis kankino košmarai. Sapnavosi vis tas pats sapnas...

... Operacijoj mus apsupo. Guliu už akmens. Akmuo labai mažas, o man labai baisu. Ir kuo man baisiau, tuo mažėja akmuo. Tarytum matau baimės matmenų lentelę, kurioje kyla ir leidžiasi manoji baimės kreivė. Stengiuosi susikaupti, priversti save nebijoti ir tuoj kaip į laikrodį žiūriu į kreivę. Kreivė ima kristi, nuo baimės stingsta sąnariai ir visos kūnas. Krūtinę spaudžia spazmai – baimės spazmai. Norisi šaukti, kad aš „dembelis“, aš turiu skristi namo, jau prisikariavau, bet negaliu, tarytum laukiau švino gabaliuko smūgio. Staiga suprantu, jog priešais už akmens guli dušmanas. Jis į mane šaudo, bet kulkos lekia pro šalį, jos tarytum tik garsas, tarytum būtų ne man skirtos. Krūtinėje baimė silpsta, noriu iš garso atspėti, iš kokio ginklo jis šaudo, kad žinočiau, kiek jo apkaboje šovinių, ir per tas sekundės dalis, kai jis keis apkabas, bėgti prie didesnio akmens. Bet reikia nustatyti, koks ginklas, skaičiuoti šūvius ir neapsirikti. Skaičiuoti nepajėgiu. Kažkas trukdo. Bijau žvilgtelėti, bet žinau, jaučiu, kad kažkas stovi dešinėje ir netgi judina akmenukus. Nežiūriu, bet žinau, kad tai giltinė. Stovi apsigaubusi juodu sutrūnijusiu audeklu ir šypsosi man balta kaukole, rudais išbyrėjusiais dantimis. Ji tarytum žaidžia su manim...

Nubundu šlapias nuo prakaito... Kurį laiką drebančia širdim mėštau, kad tai – perspėjimas. Bijau vėl užmigti. Raminu save, kad seniai ji man sapnuojasi, o aš vis dar gyvas...

Košmarai kankindavo ne tik mane.

* * *

Malūnsparniais iš Bamiano grįžo civiliai. Šokinėjom iš džiaugsmo, matydami mūsų šaukimo gyvus visus. Padarėme puotą. Vyrų pasakojo, kad jiems gerokai krėtė į kailį: nuolat buvo apšaudomi minosvaidžiais, raketomis, stambaus kalibro kulkosvaidžiais. Kuopos vadas kapitonas Čabanas labai gerai vadovavo žygiams, visą laiką vieni kitus dengė, darė netikėčiausius taktinius manevrus. Kuopoje tik keli sužeistieji. Kuopos vadas gavo 3 dienas atostogų. O kitose kuopose nemaža sužeistųjų, žuvusiųjų. Nukentėjo net mūsiškės artilerijos baterijos – pakliuvo į minosvaidžių ugnį.

Išskrendančių iš Bamiano civilių garbei buvo surengtas salutas iš zenitinių pabūklų. Ir visą kelią iki Bagramo drebėjo, kad raketa nenu-skintų malūnsparnio.

* * *

Su civiliais į bazę grįžo ir bataliono vadas majoras Maniuta. Tai išpūdingo ūgio stiprus vyras, plaukus turėjęs labai trumpus. Vos mane pamatęs, sveikinosi:

– Labus, kodėl tavo plaukai ilgesni už mano?

– Tai kad aš, drauge majore, jau civilis, o jums iki „dembelio“... – atsakau.

– Tu žiūrėk, kad aš tavo „dembelio“ nenukelčiau keleriems metams, oi, kiek tavo nuodėmių mano „juodajame“ sąsiuvinyje...

Ir liepia visus išrikiuoti prie jo palapinės. Mes strimgalviais puo-lam muilintis galvos plaukų. Išmuilinam, susišukuojam, kad atrodytų kuo trumpesni. Bet jis, jei ne prie plaukų, tai prie aprangos, na, o prie drausmės visada prikibs. Be to, atsiversdavo savo „juodąjį“ sąsiuvinį, skaito mūsų nuodėmes ir gąsdina paleisias tik liepos mėnesį.

Grįždami keikiamės iš pasiutimo.

Nors ir suskis, bet buvo autoritetas. Turėjo asmeninį ginklą – tro-fėjinį čekoslovakiską Brno sistemos kulkosvaidį, gerokai sveriantį, ir retai su juo išsiskirdavo. Jam negalima buvo kokio aplaidumo paaiš-kinti nuovargiu, alkiu ar troškuliu – jis tuoj atsakydavo: „O kodėl aš ne...“ Vieną rytą mūsų rikiuotei pareiškė:

– Draugai kovotojai, visi batalionų vadai turi nuosavus tualetus. Šika kaip žmonės, tik aš vienas stenu kartu su jumis. Tai apsileidimas, bet leidžiu klaidą ištaisyti. Jūsų „akordinis“ darbas – asmeninis mano tualetas. Mėginom niurnėti, kad jau gegužė į pabaigą, kad medžiagų nėra, bet jis patraukė mus:

– Jei norit, gimdykit, bet kad tualetas būtų!

Kasti sau apkasus buvom daugiau negu įpratę, bet kombatui tua-letą?..

Antra diena ginčijomės ir svarstėm. Nusprendėm: reikia kasti, bet kasti niekas nenorėjo. Be mūsų, civilių, kuopoj buvo du „šlangai“. Vie-nas buvo pasiūstas duobės kasti, antras ieškoti medžiagų. Bet vėl bėda,

juos išsiuntus, nebebuvo kam tvarkyti kuopos palapinių, nešti mums valgyti. Nors valgykla tik už penkiasdešimt metrų, bet eiti mums ten ... to betruko.

Nėra net iš kur pasiskolinti „jaunų“, visas pulkas Bamiane. Bataliono vadas rado mūsiškį „šlangą“ jau parą kasantį duobę tualetui. Išrikiavo mus ir pareiškė, jog visiems laikas apsikirpti pagal degtukų dėžutę (dėžutės plokštuma stumiama galva, ir jei plaukai ilgesni – reikia kirpti). Be to, važiuosim namo pagal statutą – su bateliais ir su kepurėmis. To jau buvo per daug. Sąjungoj tarnavę važiuoja namo su beretėmis kaip gaidžiai, pasidabinę „akselbantai“, o mes per didžiausius vargus pasirošę, susisiaurinę, įsiliemenavę mundurus, visokiais velniais dažę išblukusias beretes, važiuosim namo kaip „čados“. Juk netgi seniai užtarnautų ženkliukų komplektų neturėjom, net Gvardijos ženkle, nors jis duodamas vos papuolus tarnauti į Gvardijos pulkus. Mes labiausiai vargom, bet neturim nieko. Vienintelė viltis – Fergana, mūsų pulko kareivinės, ten gal gausim, kad nebūtų gėda namo važiuoti. Bet kombatas mums pasakė:

– Gvardiečiai, juk jūs mane žinot!.. Jei nebus tualetų... Važiuosit... – ir palingavo savo trumpai kirptą galvą.

Nebeliko nieko kito, kaip patrumpinti plaukus ir imtis darbo tualetų.

Bendri tualetai būdavo ilga tranšėja, ant kurios išklotas grindinys su skylėmis nusilengvinti. Prieš mankštą atbėgam, pusė kuopos sutupiam vienas prieš kitą dviem eilėmis ir tupime nurodytą laiką. Pirma partija, aišku, „dembeliai“ ir „veteranai“, antra – „jauni“ ir „čados“. Neduok Dieve, įsimaišo tarp senių neiškentęs „jaunas“, jis spyriu į šikną išmetamas lauk. Po komandos „Stok“ ir „Eik lauk“ dėl solidumo dar pasėdim, baigiam skaityti laikraščio straipsnį, neskubėdami išeinam. Antra partija akimirksniu užima skyles ir ilgai neužsisėdėjusi neria lauk, nes „dembeliai“ nelaukia. Purpteli kaip antys ir jau stovi su kelnėmis.

– Neprišiks iki „dembelio“! – grįsdami grindinį, samprotavom mes. Vienvietis liuksas su atsarginiu liuku.

– Būtų neblogai kibirą vandens pakabinti: jis virvutę trukt, o kibiras šliūkšt ant galvos... – žviegė savo keistai dviguba suaugusių dantų eile Luzinas.

Virš grindinio sukalēm karkasą. Aptraukėme maskuojančiu tinklu, palikdami angą įėjimui. Kaldamas tinklą, vos neprispaudžiau didžiulio skorpiono...

Ptica „išmėgino objektą“. Išėjęs lauk, susižavėjęs tarė:

– Kokia graži tualetą...

Mes juokėmės susirietę: atitarnavo dvejus metus, puikus mechanikas, o rusiškai taip ir neišmoko!

Kombatas taip pat buvo patenkintas, kai prieš tualetą išrikiavęs civilius raportavau, jog įsakymas įvykdytas.

– Iš kur medžiagos? – dar paklausė Maniuta.

– Nušvilpėm, – atsakom.

– Gerai...

Ir taip žinom, kad gerai: nušvilpėm ir nepapuolėm.

* * *

Gavom nuo Semionovo laišką. Guli jis Taškento protezų gamykloje – taip keistai vadinosi ligoninė. Ir prašė atsiųsti jam du šimtus čekių. „Už du šimtus čekių vienas senis parduoda savos gamybos kojų protezus, kurie nesiskiria nuo tikros kojos, o valdiški – grynas šūdas. Vyrai, padėkite, noriu važiuoti namo su žmonišku „dembelišku“ protezu“, – rašė jis. Šiaip taip sukrapštėm du šimtus čekių. Ir keikėm vadovybę, kad ne tik žmoniškų karstų, bet ir protezų negali duoti. Juk jei geresnius už valdiškus daro paprasčiausias žmogus savo rankom, nejaugi negali bent jau tokių gaminti mūsų pramonė. Per tą „brangios Tėvynės“ politiką, praradęs koją ar ranką, turi dar pats pirktis protezą!

Pinigus įdavėm į Sąjungą žuvusįjį lydinčiam Sergejevui. Taškas – lavonų išskirstymo įvairiomis kryptimis punktas. Laukdamas lėktuvo, turės laiko nunešti Semionovui pinigų.

* * *

Būdami Taškente ir iki lėktuvui išskrendant, turėdami truputį laisvo laiko, nuvažiuovom į garsųjį protezų fabriką, iš kurio išeidavo „kvalifikuoti“ ir įteisinti invalidai – Afganistane suluošinti vaikinai.

Mūsų uniformos ir medaliai „atidarė“ aukštus vartus. Įėjom į

izoliuotą nuo pašalinių akių kiemą. Ir nors smarkiai sugrubusios ir surambėjusios buvo mūsų jaunos širdys, bet mes verkėme, kai, mus pamatę, iš visų palatų į kiemą ėmė plūsti devyniolikmečiai invalidai. Baisiausiai atrodė jų apnuogintas luošumas: kas be kojų, kas be rankos – vietoj jų tik kažkokios neužbaigtos galūnės...

Karštis buvo išrengęs juos iki apatinių ir jūrinikių. Jie jau buvo pripratę prie viso šito, aspito mus, klausinėjo, iš kokio dalinio, kur tarnavom, kur buvo bazė. Šiaip taip nustūmę gerklėje atsiradusį gužą, atsakinėjom. Klausinėjom apie Semionovą. Bet jis jau buvo išrašytas namo. Paspaudėme kam kairę, kam dešinę, o kitiems papplekšnoje per pečius, nes spausti nebuvo ką, išdalijom visas cigaretes ir, traukdamiesi atbuli, ieškojom išėjimo. Radę vartus, išsmukom pro juos ir gatvėje jau nebesigėdijom savo ašarų. Mes jautėm kaltę, kad ir mes iš ten, tik sveikom kojom ir rankom. Visas patirtas pažeminimas ir vargas suprastėjo, pasidarė juokingi, palyginus su tuo gyvenimu, kurį tik pradeda visi šitie vyrukai už tvoros...

* * *

Pagal aliarmo signalą esame skubiai surikiuoti pulko place. Mūsų nepilnos dvi kuopos: „dembeliai“ ir po sužeidimų atleisti „nuo kalnų“.

Kontržvalgybos duomenimis, į mūsų garnizono pusę eina kelios gerai ginkluotos dušmanų grupės. Jie ruošiasi pulti aerouostą ir apšaudyti garnizoną. Jų apie tūkstantis!

Apmirė širdis...

Suskirstė mus grupėmis ir išvežė sustiprinti pozicijų. Mūsų kuopos žmonės liko palapinėse – rezerve, beveik tuščioje bazėje. Išdalijo jau surinktus automatus, šovinių ir granatų dėžes.

Gavom įsakymą gult nenusirengus. Palapinėj nebuvo įprastų ginchų – visi įkyriai tylėjom. Tik pasvarstėm, gal geriau praleisti naktį apkasuose, nes mūsų palapinių nesaugojo žemės pylimai kaponyrai, ir, prasidėjus susišaudymui, mums galėjo būti liūdna. Bet iš tingėjimo šalia palapinių esančius apkasus buvom priteršę, tad nusprendėm, jog nuo likimo nepabėgsi...

Naktis praėjo, galima sakyti, ramiai. Tik vienur kitur nuaidėjo vieniši šūviai.

Rytą atskrido transportinis lėktuvas. Kadangi kiti civiliai buvo pozicijose, gavom įsakymą per kelias minutes susiruošti ir skristi į Sąjungą...

Puolėm kaip išdegę akis, vis dar netikėdami, atrodė, jog tuoj atbėgs pasiuntinys ir pasakys: „Palikt!“. Juk kombatas žadėjo mus paskutinius išleisti...

Tik lėktuvui pakilus, nusiraminom. Ir šaukėm kaukėm visais balsais iš laimės, vieni kitus tildydami, kad dar ne laikas džiaugtis... Su baime žiūrėjome į snieguotas kalnų viršūnes, į kampuotus jų šlaitus ir visomis kalbomis meldėmės, kad neatskristų į lėktuvą zenitinė raketa ar stambaus kulkosvaidžio kulkos.

Išėjęs iš lakūnų kabinos karininkas su palengvėjimu sušuko, kad perskridom Tarybų Socialistinių Respublikų sieną! Pašokom iš vietų, susikabinom per pečius, ėmėm trypti, šaukti, bučiuotis. Pamiršę viską, net žeminantį patikrinimą prie lėktuvo.

... Mūsų pulko karininkai liepė nusivilkti medaliais apkabinėtus mundurų kitelius, atsisagstyti kelnes ir kruopščiai tikrino. Atseit ieškojo narkotikų, o radę džinsus, marškinius, akinius nuo saulės, kinius parkerius – viską atėmė. Keletą minučių svarstė, ar leisti man išvežti skarelę motinai... Niekšai, daugeliui iš jų tokie pat kareiviai kaip mes išgelbėjo gyvybes, patys žūdami, o jie mus žeminančiai apiplėšė, kad galėtų konfiskuotus iš mūsų daiktus išsiųsti namo – jiems buvo galima – arba pardavę pragerti...

Mes atitarnavome, iš mūsų išspaudė viską, ką galėjo, ir tapome nebereikalingi.

Kitą dieną, jau Ferganoje, sužinojom, kad naktį užpultos visos aerouostų saugojusios pozicijos. Susprogdintas aviabombų sandėlis. Daug žuvusiųjų, sužeistųjų, septyni dingę be žinios.

Laiku grįžome gyventi!

Papildymas

Nors dar tik ankstyvas rytas ir jau senokai buvo paskelbta komanda „Į valgyklą vorele bėgte marš!“, bet pulko vadas pulkininkas Kuznecovas jau gerą pusvalandį kaip puskvailis praporščikas, purslodamas seilėmis, įraudusiu snukiu, tai grūmodamas abiem kumščiais, tai vienu, tai perspėjamai grasindamas pirštu, laksto palei mūsų rikiuotę, lyg nerasdamas vietos šikt užkietėjusiais viduriais šuo.

– Žinokit, niekšai... – eilinį kartą nužiūri mus kruvinu žvilgsniu, – aš jums, kurvoms, padarysiu... Visą partiją atgal į Afganą... – trumpam prityla, lyg ieškodamas dar baisesnių, bauginančių žodžių. – Ne penkis, o visus ligi vieno atgal į bazę. O ten jau per pirmąją operaciją liepsiu eiti pirmoje grandinėje ir nesislapstant už priedangų kaip „suslikams“ nuo saulės, o grandimi – kaip mūsų tėvai per Antrą pasaulinį – į priešą nuogais durklais.

Mes, 45 demobilizuoti kariai, per tris dienas atskraidinti iš įvairių pulko kuopų, stovime sustingę, drebančiomis iš baimės kojomis. Jau beveik įgyvendinta viltis „grįžom gyventi“ ima blėsti. Visų galvose nesutelpa mintys: „Iš kur tas šūdžius atsirado? Jis dar prieš kelias dienas buvo su pulku Bamiane? Kas bus toliau? Negi namai, kaip jis žada, nukeliami dar keliems mėnesiams? Keli mėnesiai Afgane – tai labai ilgas laikotarpis... Ir jei bus taip, kaip jis žada, mus skirs sunkiausioms užduotims atlikti, o tai nieko gero nežada. Be abejonės, gaila per bazės užpuolimą žuvusiųjų, bet kuo čia mes dėti? Jau savo šūdo porciją „suėdėme“, o kad jis gali mus išsiųsti atgal, nė neabejojom. Šito niekada nedarytų Serdiukovas – jis tikras „palkačius“, o Kuzia – praporas su pulkininko antpečiais! Ir jam nusispjaut, kad mes „graždanski“, kad jau esame čia, Ferganoje... Atskridus tie sušikti rikiuotės skyriaus karininkai pareiškė: „Nespėjame tvarkyti demobilizacijos dokumentų. Užvirtote kaip nevaldoma tryda“. Mėginome prašyti, tipo, taip svajojom apie namus, o čia dėl dokumentų sutvarkymo „tarčialinti“ – „nefasonas“. Tie sutraukos tik parietė snukius: „Neapsišiksit, tiek laukę dar palauksit, o, be to, ryt poryt išėginės. Dievą melskite, kad pirmadienį bent keliems iš jūsų būtų paruošti dokumentai“. Norėjosi išvadinti juos užnugario žiurkėmis, kuriems nuo ilgo sėdėjimo kabi-

netuose ir galvos, ir subinės atbuko. Be to, jų mundurų apdovanojimų juostelėse nesimatė nei karinių ordinų, nei medalių – vien tik jubiliejiniai. Bet labai visiems norėjosi namo ir ne vienas pagalvojom: „Pajudink šūdą ir pasmirs“. O kiekviena diena, kad ir čia, dalinyje, kur net nesmagiai saugu, mus tolino nuo namų.

– Tai va, apsišikėliai, – lyg ir pagaliau išsikvėpdamas pareiškė Kuzia. – Jūs man niekas. Jums pasisekė, kad pavyko ištrūkti iš ten. Bet jei bus dar nors vienas „zaliotas“... visi! – staiga vėl subliuvo, – girdite – VISI artimiausiu lėktuvu skrendate atgal. Jūs man jau esate niekas! Šūdas. Ir jei atsidursite ten – aš iš to šūdo išspausiu vienkartinius kareivius! – ir vėl pagrūmojo per masyviais jo kūnui kumščiais.

O mes visi tik dar labiau išbalome ir eilinis virpulys perėjo per nugarą. Pulkininkas, jausdamasis patenkintas savimi, nestatutiniu žingsniu, priekin atkištu stambiu apatiniu žandikauliu nulingavo neatiduodamas pagarbos nei rikiuotei, nei prieš ją stovėjusiems dviem karininkams. Ir tikriausiai tiek kareivių, tiek karininkų galvose užsidirbo įvertinimą: „supistas čmo“. Serdiukovas niekada taip nesiblaškė prieš rikiuotę ir taip nebuvo, kad nueitų kaip kaimietis, lyg niekur nieko. Jis buvo pulkininkas!

* * *

Po komandos subėgome i valgyklą, užimame vietas prie jau spėjusios atvėsti arbatos ir košės. Dar vakar būtume pasipiktinę tokia tvarka – košė ir arbata virtuvės budinčiųjų turėtų būti pakeista kita, garuojančia, o dabar visi sutartinai tylėdami, paknaisioję po košę, imam sriubčioti arbatą. Praėjusią naktį išgertas didelis kiekis „čošmos“, bet dar labiau Kūzios įžeidūs grasinimai ir noras kuo greičiau iš čia dingti atėmė apetitą.

– Iš kur tas suskis nukrito ant mūsų galvų? – lyg savęs, lyg mūsų visų užklausė Luzinas.

Kažkas trūktelejo pečiais, kažkas susiraukęs vyptelėjo – „nežinau“. Visi sėdėjom tylūs, kažin kur giliai įbedę tuščias akis.

– Jo... Tiems penkiems tikrai „nilafa“...

Visi pritariamai palingavo galvomis.

– Ir reikėjo jiems taip durnai užskrist, – nusijuokė savo senišku lyg

galugerklėje vibruojančiu skreplio juoku. – Ir mes vakar buvome pri-siurbę kaip šiknos, bet perlipus kareivinių tvorą eiti čiurkų mušt...

– Niekas nepasiūlė, o patiems nedašuto, juk būtume ėję, – tariau.

Visi sulinksėjo galvomis patempdami lūpas – tikriausiai būtume ėję. Ir kaip čia mums užteko proto?..

– Jo bliat, kartais smegeninė ima ir suveikia.

Vėl visi nutilo kažką mąstydami. Naktį išgertas neįprastas pigus uzbekiškas vynas, kažkoks nesmagumas dėl vakar sumuštų kareivių ir baisus noras nebegrįžt į Afganą visas mintis „vyniojo į vatą“.

– Kažką reikia daryti, – mestelėjo kažkuris.

Visi pritarė:

– Jo, reikia, būtinai reikia, neaišku, kiek dienų čia galim užstrigti...

– Bet ką?..

Mįslingai patempę lūpas mąstėm. Mes buvome geri kariai, draus-mingai vykdantys įsakymus ir gerokai atpratę nuo tokių civilinių klau-simų sprendimo. Kariauti – kas kita, mes iš to duoną valgėm ir tą amatą buvome gerai įvaldę, o čia kažkokie dokumentų tvarkymai, kurių nėra kam tvarkyti, kažkaip pratūnoti kareivinėse kelias paras neprisigeriant, nesumušus ko nors ir neišėjus į miestą „samovolkėn“ – mums atrodė sunkiai įveikiamas uždavinys. Čia, Ferganoje, kažkaip per daug ramu. Per daug patogumų – mūrinės keturaukštės kareivinės, puiki valgykla su šalia stovinčiu paminklu žuvusiems Antrajame pasauliniame kare desantininkams, sporto aikštelėmis, paštu, placu ir visa tai juosiančia mūrine tvora. Daug medžių paunksmės, daug žalumos. Ir mums visa ta žaluma ir ramuma kėlė kažkokią vidinę įtampą. Ne kartą būnant ten, įeinant į kišlaką, kuris iš pradžių pasirodydavo tylus savo žalu-mų pavėsiu ir viliojantis viduriu tekančiu kalnų upeliu, mums atėjus virsdavo pragaru – iš kažkur pasigirsdavo šūviai, sužeistųjų riksmi, karininkų komandos, automatų tratėjimas, granatų sproginėjimas. Viliojanti ramybės oazė pavirsdavo parako, kraujo, prakaito, dulkių ir baimės mišiniu. Taip buvo Painšere, Mahmud-Raki ir dar daug kur kitur. Atsirado teiginys: „Per daug ramu, kad viskas gerai baigtųsi“. Ir mes nebetikėjom ramybe.

– Yra idėja, – nutraukė trumpą tylą Ptica.

Visi sutartinai klausiamai kilstelėjo antakius.

– Einam į „haubtvahtą“, – rimta veido išraiška pareiškė.

Nesuprasdami raukome kaktas, ragindami tęsti.

Ptica su pasimėgavimu porina:

– Na vat, nueinu aš ir jūs, – žinoma, įvardindamas visus pirštus. – Ir sakau: „Atėjom pasiduoti...“

Visi iš nuostabos net lošteli atgal. Ptica tai supratęs kaip stulbinantį genialios minties įvertinimą tęsia:

– Jūs, durneliai, tyлит, kalbu aš – Perepiolkinas. Ir sakau: „Vo, atėjom, norim, kad uždarytum. Mums čia keturias dienas „pratarčialint“ tylai reikia“.

Kažkuris susimąstęs sako:

– Tu supistas Paukšti, jei nori, kad mus į „haubtvahtą“ uždarytų, reikia bent jau prigerti arba kam snukį išdaužyt.

Visų veiduose ima atsirasti šypsenos. Tik Ptica įsižeidęs krenkšteli galugerkliu kaip sena kurva nuo ilgo rūkymo ir pareiškia:

– Nu bliat, jūs visi Afgane pasidarėt buki. Nueini, – ir vėl parodo pirštu į mus visus, apibrėždamas ratą, – prie „haubtvahtos“, išgeri daug butelių ir kaip budintis karininkas sakai: „Atėjau pasiduoti“. Ir duodi jam į galvą.

Mes sutartinai imame žvengti, traukdami Ptica per dantį:

– Paukšti, sušiktas Paukšti, tavo pasiūlymus galima suprasti tik turint tokią pat kaip tavo ropę ant pečių.

Budintis karininkas įsako mums išeiti iš valgyklos. Kadangi mums nėra paskirta jokių užduočių, kurias mes tik labai įbauginti aukšto karininko galbūt vykdytumėme, tai mes būriu, visi keturiolika kuopos „graždanskų“, einame į kareivišką bufetą, vadinamą „buldyrium“. Tėvų atsiųstas pinigines perlaidas kelionei spėjome pasiimti tą pačią dieną, kai atskridome. „Buldyrius“ – tai paprastas kioskas su stikliniais langais, bufetu su menku asortimentu užkandžių, lentynose išstatytu limonadu ir chamiška „bufetava“. Stovėję eilėje kareivukai užleidžia mus be eilės. Nors mes visi esame to paties pulko kariai, bet jie mūsų prisibijo, vadina „afganais“ ir jaučia tarytum kaltę – mes buvom Afgane, o jie čia „dūrą stūmė“. Nors pagalvojus ir jiems čia tarnyba nebuvo saldi: kas antra para – sargyba, tarp karaulų – lėktuvų „pakrovimo-iškrovimo“ komanda. Į ten skrendančius lėktuvus pakrauna maisto produktus, šaudmenis, degalus, iš ten parskridusių iškrauna nepataisomai sudaužytą techniką ir cinkus su lavonais, kuriuos vėliau

imta vadinti „Gruz 200“. Ir už bet kokią pražangą – į Afganą. Bet jie mūsų tarpe jautėsi nejaukiai.

Nusipirkę meduolių, limonado ir paprašę „bufetavos“ leidimo sustumti stalus, susėdome. Mes taip buvome pripratę vienas prie kito, kad tiesiog neskaičiuodami kūnu jausdavom, kad kažkurio trūksta. Ir tik atradę trūkstamą, ar sužinoję pateisinamą jo nebuvimo priežastį, galėjom susėsti ir ramiai gerti limonadą su meduoliais. Taip buvome pripratę prie vieni kitų kvailumo, įžūlumo, kuklumo ar agresyvumo, jog nė nemanėme, kad turi ar gali būti kitaip. Buvome kaip vienas kūnas su keliolika galvų ir suvokimu – na, esu aš toks, koks esu, ir ką man daryti? Retai tardavom „aš“, dažniau – „mes“.

Į „buldyrių“ įėjo kitos kuopos afganai. Jie buvo apgyvendinti aukščiau žemiau.

– O, sveiki, bratanai! – abi grupės kartu sušukome ir ėmėme glėbesčiuotis lyg nesimatę daugelį metų, nors matėmės Kuzios rytinio profilaktinio smegenų praplovimo metu. „Bufetava“, žinoma, ima putotis grasindama išvyti mus visus lauk.

– Na, kaip jums patiko rytinis Kuzios protpisis?

– Ūūūū...Vos nesuleidom iš baimės. Dar ir dabar kojos dreba...Iš kur tas šuo čia atsirado?

– Na, bent jau mums nepranešė apie atvykimą ir leidimo neprašė, – atsakom.

Ptica neiškenčia nepareiškęs:

– Jis šūdas, šunis, mano Dembelį šaudė...Ot šūdas.

– Taip, kvailas Paukšti, būtent Tavo šunis... Tavo... – juokiamės iš Parepiolkino, nes jis visos kuopos bendraaugintinį Dembelį prisiskyrė sau. Jo, Kūzia – tikras praporas, į jį aplojusį Dembelį iššaudė visą pistoleto apkabą taip ir nepataikydamas. Ir dėl to persiutęs puolė gaudyti, norėdamas pasmaugti.

– Ką galvojat daryti, kad „išgyventumėt“? – paklausėm.

Jie gūžtelėjo pečiais ir pasilenkė link mūsų pašnibždomis:

– Turim mintikę...

– Na.

– Nešti mėsą iš čia.

– Kaip tai? – suglumom.

– O kokio bybio laukti? Jei ne šiandien, tai ryt atgal gali pistolėti.

Mes mąstydami pakraipėm galvas.

– Her žino kokia dabar padėtis bazėje. O jei vėl puolimas? Mūsų batalionai – vienas Bamiane, kitas kažkur Painšere. Jiems ten reikia frontą laikyti. Tiek Painšeras, tiek Bamianas labai šūdini rajonai... Patys žinot.

Nejučiomis palingavome galvomis. Paklausiau:

– O prie ko mes? Mes savo jau atpisom. Mes be penkių kapeikų civiliai.

– Vo vo, – sujudo jie, – be penkių kapeikų, tame ir kampas. Pistels atgal, dėl tų penkių kapeikų kaip rezervą ekstra atveju ir žinokis. Gerai, jei pasiseks, o jei ne? Parves kaip šūdo gabalą įvyniotą į foliją, langelis su tavo snukiu, jei iš jo kas liks, tėvams atsisveikinti.

– Na, jūs mums ir įvarėt baimės. Kiaušiniai žim žim daryti ima... – pusiau juokais prasarė Liolikas.

– Aš, atrodo, jau apsišikau... – paporino jam rūkalio juoku Luzinas.

– Na tai ką dabar? Apsišikt ir nebegyvent?

Vyrukų mūsų juokeliai nepralinksmino. Vienas jų įtikinančiai tarė:

– Brolyčiai, supraskite – du kartus taip sektis negali.

– Kaip tai?

– Na pirmas pasisiekimas, kad mes grįžom.

– O antras?

– Antro nėra. Nulis šansų. Girdėjęt, ką Kuzia sakė: „Jūs man nulis, vienkartiniai kareiviai“. Mes jau atpisom savo, iš mūsų išspaudė viską, ką galėjo. Išmetė mus. O kuriems neužteks smegenų išnešt subinių, paims už kiaušių ir įmes atgal į katilą, vadinamą Afganas.

– Na, bet jei pagaus be atžymų apie tarnybos baigimą kariniame biliete, įrūrins „dizbato“. Tipo, esi dezertyras, – mėginau prieštarauti.

– O tu, Labusai, manai, kad „dizbatas“ blogiau už Afganą? Aš tai nemanau. Ir geriau du metus atsėdėjęs „dirbate“ gyvas grįšiu namo.

Visi susimąstę nutilom.

– Nu bliat, o kokio bybio mes? – kaip visada emocingai Liolikas. – Juk čia dar visas mūsų batalionas – lėktuvų pakrovimo-iškrovimo komanda. Mes jų vietoje galim ir sargyboje pastovėti ir lėktuvus krauti. Tegu jie kalnais palaksto.

– Va va, brolyti, pats supranti, kad jie tik cinkams iškrauti ir tetin-

ka. Dar prieš juos išsiunčiant, reikėtų užsakyti didelę partiją cinkų. Mes, kas kita – ne kartą šauti žvirbliai. Ir mūsų jau kaip ir nebėr, bet pasinaudoti dar galima.

– Nu, tipo, pisk, kol neataušo! – vėl sužvigo Luzinas. – Eikit jūs, vyrai, pist su savo „šuheriais“. Aš dar po Kūzios kelių neišsikračiau.

Visi imam krizenti.

– Ptica siūlo gerą planą – „zdavatsa“.

Jie sukluso. Kol pasakojam „genialų planą“, Ptica sėdėjo išdidus kaip maršalas Žukovas. Baigę sutartinai sužvigome draugiškai plekšnodami vieni kitiems per pečius ir sutartinai rodydami Ptikai „liuks“. Šis jautėsi labai pamalonintas, o bufetininkė vėl mus apšaukė.

Vyrukai išėjo. Mes aptilom. Kurį laiką sėdėjome mąstydami.

– Na, kas turit ką pasiūlyti? – paklausiau.

– Gal tikrai reikia nešti subines, – tarė kažkuris.

– O gal kaip nors praslysim?

Vėl nutilom. Ptikai pagaliau „dašuto“, apie ką eina kalba:

– Aš jums, durneliai, sakiau – pasiduoti reikia.

Juokui aprimus kažkuris pasakė:

– Na, Paukščio mintis gal ir ne tokia jau šūdina.

– Eime pas kuopos viršilą Kolią. Jis čia visas skyles, visas landas žino ir visą tą gyvenimą supranta.

Visi pritariamai pakilo nuo stalų.

Einant mums į nakvynei paskirtas kuopos patalpas, galvojau: „neudobniakas“ gavosi. Iš šauktinių Kolia – vyras kaip reikia – stambus, augalotas ir ne ropę vietoje galvos kaso. Išlaikytas, o mes užvirtom kaip laukiniai: „Kas pas jus staršoj?“ ir iš karto: „Siųsk dūchus „čšmos“ nešti“. Kolia šypsosi, kviečia visus į kaptiorę (kuopos viršilos patalpos), sodina, klausinėja, kas kaip, bet visiškai be baimės, nors mūsų 14. Davė mums naujus apatinius, vadinamus „triusikais“, telnikus (jūrinukes), vienam pakeitė beretę į naujesnę, kitam – diržą, trečiam – aulinukus. Man į geresnį pakeitė kitelį. Perspėjome, jog mūsų paradinės uniformos pilnos drabužinių utėlių. Jis nepatenkintas pakraipė galvą, sušaukė jaunos kareivukus ir liepė karštais lygintuvais deginti utėles ir jų glindas. O mes, kas visiškai nuogi, kas po jūrinukėm, stiklinėm gėrėm pigų uzbekišką vyną, užkąsdami „lepioškėm“ ir dešra. Pinigų turėjome. „Jauni“ lakstė pirmyn ir atgal su vynu per kareivinių

tvorą į miestą. Apgirtę tapome dosnūs – Koliai dovanojome įvairius niekučius, slapta rūbuose pervežtus per sieną iš Afgano. Šis kuklinosi ir ėmė dovanas nenorom. „Čia tau, brolyti, „dembeliui“, „cackos“, – plekšnojome jam per pečius. „Čiosą turi?“ – klausiam. „Turiu“, – atsako ir rodo jos nuotraukas. „Laukia?“ – klausiam. „Laukia“, – atsako. „Reiškia, ne kurva. Imk, parveši jai dovanų kryžiuką“, – kišame jam vokiečių gamybos kryžiuką su grandinėle. Pasakojam kiekvienas apie savo merginas, kurios kaip susitarusios viena anksčiau, kita vėliau, „permetė mus per bortą“. Vienas grasinosi grįžęs užmušt kaip kalę, kitas – padaryt „izdivoną“ – įkaitinti, numauti „triusikėlius“ ir... nedulkint. Visi buvome vienos nuomonės – visos mergos yra kalės ir kurvos. Po to dainavome populiarią Afgane dainą apie kariaujančią vaikinuką, kuris sugalvoja išmėginti savo merginos jausmus, rašo jai laiške, kad jis guli ligoninėje nutraukta koja, peršauta ranka ir klausia savo mylimosios, ką darysi su tokiu bekoju šlubiu, ar bemylēsi? Mergina atsako: „Šlubuok neskubėdamas ir mane tu pamiršk“. Bet ateina pavasaris, grįžta vaikinas – nei ranka peršauta, su abiem kojom ir krūtinė vien ordiniais nusagstyta. Visi aikčioja, pribėga buvusi mergina, na ir: „Aš tokia laiminga ir t.t.“, o jis, vyras, jai sako: „Klibinkščiuok į šalį po truputį, o mane tu pamiršk. Užgis tavo žaizdos, gyvensi kaip nors“. Dainuojame jau kelintą kartą vis apsiašarodami, girdami vaikiną už tvirtumą, jo merginą vadiname kale. Ir vis giriame Kolios laukiančią merginą. Nors jos nepažįstame, bet Koliai įrodinėjame, jog ji – tikra boba, su tokia „ni vpadlu“ susimesti skudurus ir daryti vaikus. Ir vėl dovanojame jai ir jam visokius niekučius, kurių mundurų pamušaluose buvom įsiuvę, prislėpę. „Bangomis“ prisimename visokius Afgane patirtus vargus, kelintą kartą geriame už mūsų kuopos žuvusiuosius. Griežiame dantį ant „ne pagal palkačių kosilinantį Kuzią“ ant mūsų pulko karininkų, kurie žeminančiai mus apieškojo, grasindami, kad Sąjungoje pasieniečiai viską nuodugniai ištiks. O pasieniečiai tik patikrino karinius bilietus ir palinkėjo gero kelio. „Na, jei svetimi atliktų tokį „šmoną“ dar dar, bet savi...“, – griežem dantimis.

Po tiek daug išgerti buvome atpratę. Girtėjame ir visas ilgai kaup-tas apmaudas ima veržtis lauk. „Kaptiorkė“ pasidaro per ankšta, kad visas apmaudas sutilptų, o Kolia, nors ir geras vyras, bet jis tik vienas. O norėjosi išsilieti bent jau miniai. Ir mudu su Ptica einame „mušti

šlangų“ su nuostata: „Mes ten po kalnus lakstėm, o jie čia „čašmą“ rijo ir mergas piso“. Nulingavome prie miegančios kuopos. Eidami nusprendėme – mušim tik „senius“, „jauni“ niekuo dėti. Jiems tarnyba tik prasideda, didelė tikimybė atsidurti Afgane ir iš ten negrižti. „Seniai“ – kas kita. Ir nuėję į bendrą skyrių du puspročiai suriko: „Šaukimas 1980 m. spalio ir 1981 m. balandis! Stot!“. Šie pašoko iš lovų, o mes ėjome iš eilės prie gulinčiųjų ir pakėlę juos daužėme klausdami: „Kiek pratarnavai?“. Kareivukas sako: „Pusantrų metų“. Mudu tariam: „Mes po pusantrų atpisom Afgane“. Ir daužom. Jie krenta, keliasi, vėl nuo smūgių krenta ir jokio pasipriešinimo. Vienus mušam, kiti gulėdami laukia savo eilės. Ir nei vieno smūgio atgal, o juk jų apie keturiasdešimt ir smūgius priima kaip pelnytą bausmę. Kruvinomis nuo smūgiavimo galvomis, kaktomis, nudaužytais, išmuštais sąnariais su Ptica pagaliau apimome ir dar bjauriau pasijutome. Na, būtų geriau mums nors truputį įvertę malkų, būtų visai kas kita. Juk įsiutę prašėm: „Trenk man, trenk“. Kažkodėl pasidarė dar gaudžiau. Nuėjome į „kaptiorę“, be eilės pririjome.

Pabundu, nes kažkas žadina. Kurį laiką nesuprantu, kur esu. Koridoriuje dega šviesa ir stovi visų demobilizuotų rikiuotė. Žadinusio budinčio kareivuko klausiu:

– Kas do „šuheris“?

Šis nedrąsiai:

– Pulko budinčiojo patikrinimas.

– Koks laipsnis?

– „Starlėjus“ (vyr.leitenantas).

– Eina jis pist, – grubiai atrėžiu ir sukuosi ant kito šono.

Kareivukas vėl mane nedrąsiai budina:

– Draugas seržante, aš jums patarčiau keltis... Labai prašau...

Pasižiūriu į jį:

– Gerai.

Atsikeliu ir tik tada pastebiu, jog miegojau nuogas. Mėginu apsimauti kelnes, bet niekaip nepavyksta pastovėti ant vienos kojos net su kareivuko pagalba. Liepiu pakišti mano mundurą po lova. Apsisuku paklode kaip senovės romėnas tunika ir nueinu į rikiuotę. Karininkui mane išvydus atvimpsta stalčius:

– Koks čia plunksnotas stebuklas?

Visa rikiuotė riečiasi iš juoko. Aš rimtu veidu:

– Gvardijos seržantas Stankus.

Kažkas iš rikiuotės prideda:

– Apdovanotas medaliu „Už narsą“.

– Na, stok į rikiuotę, narsuoli, – pasako ir įdėmiai nužvelgęs mano aprėdą klausia:

– O kur tavo apranga, gvardieti?

– Nežinau, – atsakau pasitaisydamas paklodės kraštą ant peties, – matyt, kažkas nupiso.

Budintysis mala šūdą apie drausmę, o mes siūbuojame kaip išplaukę javai.

– Gerai, – kažkur radęs „gero“. – Dabar nustatysiu, kuris iš jūsų girtas.

– Mes visi girti, – atsakom.

– Kuris girčiausias, – pasitaiso jis, ima atsineštą kibirą vandens ir stiklinę. Priėjęs prie rikiuotės pradžios kraštiniam liepia:

– Pūsk į stiklinę.

Šis pūsteli. „Starlėjus“ pauosto ir praskalavęs kibire stiklinę pareiškia:

– Gėrei „čašma“.

Rikiuotė replikuoja:

– Irgi mat magas atsirado...

– Tu jam geriau subinę pauostyk.

– Mulkis.

„Starlėjus“ eina vis prie kito ir nustato diagnozę – „čašma“.

– Tu jei gudrus pasakyk, kas kiek išgėrėm, o ne ko? – siūlome.

Šis mums grasindamas tildo, bet jam nelabai pavyksta. Pagaliau jis baigia savo diagnostinių tyrimų eksperimentus ir mus nužiūri.

– Draugas vyr. leitenante, o jūs Afgane buvot? – paklausia kažkuris.

– Tylėt! – užbliauna jis. – Kas per kalbos rikiuotėje!

Bet uzbekiška „čašma“ buvo padariusi savo, mes jau jautėmės kaip civiliai:

– Ką toks šiknius ten veiks.

– Jau pirmoje operacijoje prišiks kelnes.

– Ne, toks neprišiks, jis ten bus „povaru“.

Vyr. Leitenantas pasiunta:

– Tylėt. Ramiai. Tyliai!

Išklykė komandas ir pasiekęs trumpą tylą Napoleono mostu riktėlėjo:

- Tu, tu, tu ir tu einate su mumis.
- Kur einam, ką einam? – sujudam.
- Aš juos, kaip pažeidusius statutinę tvarką, areštuoju. Jie girti.
- Ką girti, mes visi girti.

Karininkas kartu atėjusiems budinčiojo padėjėjams keturiems karėivukams liepia suimti nurodytuosius.

– Tik sujudėkit, kurvos! – užbliaunam. – Ranką nuo durklo nuimk, o tai sukišiu tau jį į šikną.

Karėivukai paklūsta ir glaudžiau susispaudžia bijodami sujudėti. Vyr. leitenantas uždeda ranką ant pistoleto dėklo.

- Nė nemėgink!
- Šito nepatarčiau.
- Vieną gal ir spėsi nušaut, antras būsi tu pats.

Budintysis išbalęs, jo pavaldiniai šypsosi persigandę ir aiškiai rodydami – paaukotų mums vyr. leitenantą. Padėtis darosi nebeprognozuojama. Siūlau ramiu balsu:

– Draugas vyresnysis leitenante, susitariame gražiuoju: arba mes visi važiuojame į haubtvah tą, nes visi esame girti, arba nei vienas nevažiuos ir mes einame miegoti.

- Ten visiems vietos neužteks, – atsako budintysis.
- Tai skirstomės. Likusios nakties dalies tvarką garantuoju.

Budintysis pamažu atgauna veido spalvą ir linksmesniu balsu užklausia:

- Tikrai garantuojat, kad nebebus snukiadaužio ir kitokio „debošo“?
- Garantuojam, – užbliaunam.

Kažkas prideda:

- Mes miego norim.

Taip Sovietų sąjungoje praėjo pirmoji naktis, kurią ilgai planavome būdami Afganistane – pagaliau ramiai išsimiegoti.

* * *

Viršila Kolia, jo žodžiais tariant, „dėl šventos ramybės“ patarė mums apsisotiti viešbutyje „Duslik“ (draugystė). Ten nebus nei pul-

ko budinčiojo patikrinimų, nei karininkų. Atsisveikinom su Kolia: „Aleisk, brolau, jei kas ne taip“. Šis net prisivertė nusišypsoti ir, prieš išeidami iš kareivinių, kiek paabejoję, su Paukščiu nuėjome atsiprašyti mudviejų sumuštų kareivių. Atsiprašius, dūšia kiek atlėgo.

Pagal statutą palikti pulko teritorijos neturėjome teisės, bet pasukome prie KPP. Žinojome, jog KPP vyresniuojų geriausiu atveju bus leitenantas. Ir neapsirikome – KPP vyresnysis buvo tik praporščikas. Jam mes ne tik neparodėme leidimų išeiti (nes jų ir neturėjome), bet net nesiteikėme paaiškinti, kur einame.

Už pulko vartų, lyg nebūtų šio svetimkūnio – pulko teritorijos, virė civilis gyvenimas. Kažkur pirmyn atgal rytietišškai neskubėdami ėjo žmonės – azijatai ir slavai. Asfaltuotu keliu riedėjo lengvieji automobiliai, reikia nereikia signalizuodami ir lenkdami dvirates asiliukų traukiamas „kibitkas“. Abipus kelio tekėjo arykai ir augo aukšti, eile susodinti medžiai suteikdami tiek šaligatviui, tiek pusei gatvės malonų pavėšį. Bet ne tas mums rūpėjo. Asfalto, babajų su asiliukais mes buvome prisižiūrėję ir ten. Mums rūpėjo moterys.

- Žiūrėk, žiūrėk, kokia eina...
- Oi, brolyčiai, o kaip subinę kraipo ir papai vos pridengti...
- Chebra, įleiskit mane į ratą, man jau stovi.
- Į kokį ratą, mums visiems jau stovi.
- Čia net babaikės be parandžų!
- Nu pizdec!
- Nesikeikim, ne laukiniai esam. Aplink tiek moterų.
- Kaip bliat nesikeiksi, kai tiek ir iš karto.
- Brolyčiai, mums šypsosi! Kaip aš atrodau?

Ir mes kaip darželinukų grupė chorą sveikinamės su visomis mums patikusiomis moterimis. O patiko mums visos iki 60-70 metų. Pasveikintos jos dar labiau šypsojosi ar net prapliupdavo juoku, tuomus ir save dar labiau pamalonindamos.

Vyrai ir armijos patrulis mums nerūpėjo. Atsiprašinėdami moterų traukėme vieni kitus už rankovių sustoję, su pasitenkinimu: „Gal adresiuką užrašytumėt? Mums skubėti reikia“.

Visą euforiją sugadino pro šalį važiuojęs senas rusiškas išsiderinusių variklio degimu sunkvežimis. Lyg tyčia mes buvome apsupę ratu tris gražias rusaites, kurios mums viltingai šypsojosi, klausinėjo apie

nuopelnus, už kuriuos mūsų krūtines puošė medaliai, o mes murkėme kaip rujojančios katinai. Ir tas senas bjaurus kledaras dujų išmeta-muoju vamzdžiu driokstelėjo... Garsas buvo panašus, lyg šautų iš arti. Mes pabirome kaip kurapkos į šalis slėpdamiesi už priedangų. Išsi-gandusios tokios mūsų reakcijos merginos liko stovėti nekreipdamos dėmesio į elementarų sovietinės technikos darbą – ant žemės gulėjo nuo galvų nulėkusios mėlynos beretės.

Keltis iš už priedangos buvo baisiai nesmagu. Nuleidę galvas, bijo-dami pažiūrėt merginoms į akis susirinkome beretes, apsisvalę dulkes ir atsiprašinėdami sprukom. Mums buvo didžiai gėda.

Gerokai paspartinę žingsnį suradome „Duslyką“. Pastatas gražios šiuolaikinės architektūros. Nors mums bet kuris pastatas buvo gražus ir malonus širdžiai, išskyrus į sielą įsiėdusius plokščiastogius moliu drėbtus afganų būstus. Pasitiko pusamžė, maloni administratorė.

– Oi, vyrukai, kaipgi jūs čia... Matau iš ten... Dėkui, Dievui, sveiki ir gyvi... Ir prisikentėjot jūs. Oi, kiek daug jūsiškių parskraidina cin-kuose... Koks siaubas... Ir velniam viso šito reikia... Tebūnie prakeikti tie, kurie tą košę užvirė... Mano vyras kapitonas Petrovas irgi ten. Gal žinote?

Mes traukėme pečiais, jog tokio nepažįstą. Sausai atsakinėjome, kad su juo viskas gerai, kitaip praneštų. Ir jautėmės baisiai nesma-giai susidūrę su moterišku motinišku rūpesčiu, užuojauta ir gailėsčiu. Tuos jausmus buvome gerokai primiršę ir per ilgai buvome spardomi. Ir nedaug trūko, kad būtume išsliūkinę per duris, pamiršę, ko atėjom. Kažkaip ne taip kalbėjo ta moteris ir jos žodžiai spaudė širdį. Bet ji pati atsitokėjo ir labai nuoširdžiai paklausė:

– O pas mus, vyrukai, kokių reikalų?

– Apsigyventi keletui dienų norim.

– Ką?... Visi?

Mes gūžtelėjome pečiais lyg būtų savaime suprantama, primiršę, kad Sovietų Sąjungoje viskas – deficitas – ir gauti viešbutyje numerį – tai didelė loterija.

– Ką jūs, vaikinukai, niekaip. Su didžiausiu malonumu, bet tai ne-įmanoma. Tokiam kiekiui leidimą iš centro komiteto reikėtų gauti. Atleiskite, bet negaliu.

Ir šiek tiek pamąsčiusi tarė:

– Turiu tik rezervinį, dviejų vietų. Su valdžia sutarsiu. Sakysiu, kad aukštą pareigūną apgyvendinau, atvyko nepranešęs.

Mes stovėjome pasimetę. kažkas burbtelėjo:

– Na, užteks ir dviejų. Kaip nors sutilpsim.

– Jūs ką! Vaikinukai, taip negalima. Dviviečiame gali apsistoti tik du asmenys. O jūsų kiek?

– Keturiolika.

– Na, ką jūs, jei valdžia sužinotų mane iš darbo atleistų.

Mes dar labiau suglumome. Ir šis gyvenimo punktas mums buvo pamirštas. Armijoje anksčiau ar vėliau tau parūpinamas maistas ir guolis.

– Na, tai tvarkoje, duokite mums dvivietį, – įsiterpiau. – Dėl kitų ką nors sugalvosim.

Administratorė vikriai atsidūrė už užsakymo stalo:

– Duokit dokumentus.

Mes kaip mulčiai visi atkišom savo karinius bilietus.

– Ne, man reikia tik dviejų, kurie apsigyvens.

Pasitarę nusprendė, jog tie du – tai aš ir Luzinas.

Užpildėme anketas. Administratorė iš stalčiaus ištraukė raktus. Ir kiek pasimetusi nužiūrėjo mus visus.

– Na, nepykit, tikrai negaliu. Stankus ir Luzinas einam.

Bet mes nejučia pajudėjom paskui visu būriu. Administratorė stabtelėjo:

– Na, negaliu visų, negaliu.

– O gal galėtume pažiūrėt, kur Labusas ir Luzinas gyvens? – paklausė Fomičiovas.

Administratorė pamastė ir mostelėjo:

– Einam.

Visu būriu eidami garsiai stebėjomės ant sienų kabančiais paveikslais, kilimu per visą koridorių, poilsio kampeliu su televizoriumi, ant kurio minkštų baldų paprašėm leisti trumpam prisėsti. Moters akyse ėmė kauptis ašaros. Mes pasijutome nesmagiai, nesuprasdami, kaip ir kuris ją įskaudinome. Pasiekėme numerį. Administratorė atrakino duris. Mes sugužėjome į vidų.

– Žiūrėk, „škonkės“ nemetalinės, o „matrasinės“!

– Dušas ir šikykla yra!

- Kvaily, tai ne šikykla, tai tualetas, nes unitazas stovi.
- Pažiūrėk, ar vanduo bėga.
- Ir šiltas yra!
- Kas pirmas šikt?
- Kas pirmas maudosi?

Kaip vaikai negailėdami pagyrų, pasikeisdami mėginome lovų minkštumą, kiekvienas. Kiekvienas turėjom pasukti dušo maišytuvo čiaupus, nuleist unitazo vandenį, žiūrėdami, kaip jis nuteka, būtinai pareikšdami savo nuostabą. Kažkas būreliu jau metė pirštais „pomarskomu“ ir skaičiavosi, kuris pirmas sės šikti. Laimingasis puolė, pakeliui sagstydamasis kelnes, prie unitazo ir užsėdęs:

- Laikraštį man, laikraštį. Ir cigaretę.

Kažkuris rado seną laikraštį, kažkuris uždegė ir padavė cigaretę, kažkas pareiškė:

– Ant „sralniko“ sėdim kiekvienas ne ilgiau kaip po penkias minutes. Laikas nuimtas, sekantis sėdasi po keturių minučių penkiolikos sekundžių.

Sena visų svajonė, šikt ne kaip kurvai susilenkusiai, o kaip žmogui, atsisėdus ant unitazo, skaitant laikraštį ir rūkant, ėmė pildytis. Tikėjomės dar vienos – ryte nubusti pačiam, o ne nuo budinčiojo klyksmo: „Kelk!“.

Su savo vaikiškais džiaugsmais pamiršome administratorę. O ji, vargšė, stovėjo tarpdury, ašarojo, skepetaite valydamą išdažytas akis ir kraipydamą galvą, lyg sau sakydama: „Vaikiniai, vaikinai... Ką jie su jumis padarė...“

Pamėginęs lovos minkštumą, atsidariau balkono duris – nors ir aukštakai, bet aukštis paimamas. Įlipt ir iššokt – be problemų. Ir pamačiau tarpduryje ašarotą administratorę. Spustelėjo širdį paskutinis matytas nuoširdžių – ne baimės, o ašarotų mamos akių vaizdas, kai išėjau į armiją. Priėjau prie jos, atsiprašiau už visus, jei įžeidėm. Ji purtė galvą, dar labiau ašarodama ir vos ne balsu ėmė verkti. Stovėjau kaip stuobrys ir nežinojau, ką daryti. Suglumęs paglosčiau jos ranką prašydamas:

- Neverkit...

Ji šyptelėjo ašarotomis akimis, delnu nusibraukė skruostu riedėju-sią ašarą ir tarė:

– Juk mano sūnus irgi greit bus šaukiamojo amžiaus. Gyvenu kariškių name, kuriame jau daug našlių. O kiek jomis dar taps.

Kvailai sumurmėjau apie internacionalinės pagalbos reikalingumą broliškai tautai – tiesiog galvoje tokių kvailų frazių buvo prigrūsta daug. Ji motiniškai atlaidžiai žvilgtelėjo į mane, paglostė petį:

– Svarbu gyvi, sveiki grįžot.

Susizgribęs iš kišenės ištraukiau raktų pakabuką ir žnyplytes namams karpyti, atkišau sakydamas:

– Bakšišas iš Afgano, – ir nedrąsiai pridūriau, – Gal galėtų vyručiai čia truputį pabūti...Na, mes seniai tokių dalykų nematę.

Ji užlenkė mano atkišto delno pirštus sakydama:

– Merginai lauktuvių parvežk. Pabūkit, vaikučiai, pabūkit. Su valdžia sutarsiu, – ir švelniai moteriškai nulenkė ranką žemyn.

– Tai, kad seniai neberašo... Kaip ir neturiu, – suglumau.

– O Dieve tu mano. O mamą bent turi?

– Turiu, – atsakau. – Greit pas ją važiuosiu.

– Na, ir su Dievu... su Dievu... – kartodama tuos pačius žodžius nuėjo koridoriumi.

* * *

Trumpai pasitarėme – išeiname visi pro fojė, apsirūpiname degtine ir mudu su Luzinu grįžtame pro administratorę, kiti – per balkoną. Visi, išskyrus mudu, maloniai atsisveikina su administratore, prašydami prižiūrėt tuos du nevykėlius. Ši pažada ir palinki visiems kuo greičiau grįžti pas mamas.

Gatvėje teiraujamės artimiausios degtinės parduotuvės. Ir visu būriu – pirmyn. Parduotuvėje negalime atsistebėti degtinės kaina – tik penki rubliai su kapeikomis. Tai nuperkame dėžę, t.y. dvidešimt butelių ir du kilogramus pomidorų, dar po du pakelius cigarečių. Eidami atgal džiaugiamės, kad apsirūpinome ilgam ir galėsime „klirencio pagalba gulti ant dugno“: sėdėsime tyliai ir taip pralauksime 2-3 paras.

Mudu su Luzinu, nešini pomidorais, grįžome „oficialiai“ – pro administratorės postą.

Po pirmą gerėme už sugrįžimą, po antrą – už motinas, po trečią – už žuvusiuosius, ketvirtą – už VDV ir t.t. Prisiminėm, kaip,

būnant bazėje, kažkoks babajus pasiūlė mums vynuogių samagono. Ilgai neįgudusiai rodydamas ir aiškindamas: „Šuravi šarop“, nes gėrimą reiškiančių tradicinių mostų jie neturi. Pagaliau supratę tarėm: „Tašakor“. Ir užsakėm keturis. Netrukus senis pasirodė su keturiais į maišelius supiltais paketais. Pradžiai apsirūkėme čarso. Man užėjo įtarumo gyliukas. Sakau: „O ką, jei „šaropas“ užnuodytas? – senio snukis kažkoks įtartinas pasirodė. Visi susimąstė: „Jo, snukis, jo, kaip ir visų „dūchų“ įtartinas. Kažkas čia negerai“. Bet išgert velniškai norėjosi. Mąstom, ką daryti, kaip ištirti, užnuodyta naminė ar ne? Kažkuris siūlo: „Išmėginkime ant jaunų kareivių. Jiems vis vien dembelio sulaukti nėra šansų“. Budintysis riktelėjo „Jauniems rikiuotis“. Kaip bulių turguje išsirinkome patį silpniausią – greičiausiai pajus nuodų veikimą. Jam pareiškėm: „Tau skiriama ypatingos paskirties užduotis. Ragausi užnuodytos „šaropos“ ar ne? Jei užnuodytas, aukodamas save, išgelbėsi 14 „dembelių“ gyvybes. Tai, žmogau, žygdarbis. O jei mirsi, nepyk brolau, išvilksime tave už kuopos teritorijos ribų, kad nebūtų kokių nemalonumų. Mums namo reikia“. Žinoma, ką mano apie visa tai „bandomasis“ niekas nepaklausė, o ir kam rūpi jo nuomonė. Įpylėme jam pusę „stakano“. Pažadėjome: „Liksi gyvas, tau 2 paros atostogų – esi atleidžiamas nuo visų darbų“. „Jaunas“ ryžtingai mostelėjo. Mes žiūrime į laikrodį, atseit nuodai pradeda veikti maksimum po 20 minučių. Tikrinam akių vyzdžius, liepiam ištiesti rankas, žiūrim, ar nedreba. Praeina 20 minučių. Klausiamo: „Na, ką jauti?“. Bandomasis: „Jaučiu, kad dar norėčiau įkalt“.

Mes laimingi pilstomės „šaropą“ į aliumininius puodelius, už narsą ir atsidavimą „dembeliams“ įpilame ir „jaunam“. Ir geriam. Geriam ir šlykštimės bjauriu naminės skoniu eilinį kartą keikdami vietinius – net samagono nemoka gaminti.

Sutariam sėdėti tyliai dar gerokai prieš baigiantis degtinei. Ir nusprendę, kad taip bus geriau, išlipam per balkoną ir į miestą – gal kokią „čiosą“ nukabinsim.

Mieste trankėmės gatvėmis, kalbinome merginas, sveikinomės su saviškiais iš Afgano. Visi buvo mieste ir nei vieno kareivinėse. Išlaisvinome iš milicijos ilgą spuoğuotą ryšininką, kuris operacijose nešiojo sunkią R-104 radijo stotį ryšiui tarp kuopos ir bataliono vadų. O dabar miegojo milicijoj prie salo girtas. Visu būriu įėjome į poskyrį ir milici-

jos kapitonui, rašančiam protokolą pasakiau:

– Čia mūsų žmogus, mes jį pasiimame.

Ir nelaukdami atsakymo čiupom ryšininką už pažastų ir išsivedėme. Po to mieste sutikome taip pat saviškį estuką, kurį vadinom tiesiog Ryžu. Jis paprašė pinigų, kas kiek gali. Sakė, jog užlūžo čia jau daugiau kaip dvi savaites – pragerė pinigus grįžimui namo. Susimetėm ir iš kitų parinkom: „Bėda broliukui, padėt reikia“. Atiduodami pinigus prigrasėm mauti namo. Šis apsiašarojęs pasakojo, kad pirmosios partijos „dembeliai“ iš Afgano surengė „pagromus“: „Nu, tipo, kuo skiriasi tie uzbekai nuo anų. Tuos ir tuos žudyti reikia“. Prie jų prisijungė vietiniai rusų tautybės civiliai. Kilo masinės muštynės. Milicijos pajėgoms nebesusitvarkant buvo iškviesti armijos daliniai. Pavyko perskirti abi priešiškas grupes. Afganai, ginkluotų kareivių paimti į žiedą, šiaušėsi:

– Šauk, kurva, šauk...

Ir priėję prie voros automatais ginkluotų kareivukų, patys įrėmė į krūtines automato vamzdžius:

– Į širdį šauk, jei nepataikysi, atimsiu automatą ir tave nugalabsiu.

Kareivukai iš VVS, išsigandę aerodromo apsaugos, nevykdė karininko įsakymo „Areštuot ir į mašinas“. Kadangi muštis nebebuvo su kuo, afganai būriu patraukė pulko KPP link, apsupti kad ir labai neryžtingu, VVS kareivių žiedu.

– Vyručiai, važiuokit namo, neužlūžkit čia, – prašo Ryžas. – Aš čia ne vienas toks esu, yra ir daugiau.

* * *

Ryte smarkus beldimas į duris. Kažkuris jas atidaro. Pradėtas administratorės sakiny s „Jūsų numeryje yra pašal...“ nutrūksta, nes mes visi 14 gulime – kas ant grindų, kas skersai lovos, net balkonas pilnas miegančiųjų. O aš net merginą parsivedęs „oficialiai“ per paradinį įėjimą. Stalas apšnerkštas nuorūkom ir pomidorų likučiais, mėtosi tušti buteliai. Administratorė neviltingai pasukioja galvą:

– Vaikinai, taip negalima...

Mums baisiai nesmagu. Jau geriau klyktų ir spardyty.

* * *

Kažkaip stebėtina! stebuklingai mums pirmiesiems sutvarko dokumentus. Nustebina dar ir tuo, kad už ištarnautą laiką Afganistane gauname pinigų: kas – daugiau kaip šimtą, su lengvais sužeidimais – daugiau kaip du, aš – 127 rublius. Autobuso teks laukti pusdienį, tai mes keliais taksi važiuojame į Kirgilį. Bijome „užlūžti“ Ferganoje. Mane lydi vakarykštė mergina, žadanti niekada nepamiršti.

Iš Kirgilio – traukiniu į Taškentą. Ten mūsų grupė pradeda byrėti – Ptica skrenda Čiuvašijos link, vieni į Altajų, kiti į Sibirą. Mes, septyni, į Maskvą, į europinę plačios Sovietų Socialistinės Respublikos dalį. Su atskylančiaisiais atsisveikindami, žadame visą gyvenimą broliautis ir džiaugtis gyvenimu, nes mums karas baigėsi.

Pabaigai

Tada mes negalėjome žinoti:

kad tas karas truks dar 8 metus;

kad sovietams išvedus karines pajėgas, Afganistane prasidės tarpusavio karas, kuris truks dar 10 metų;

kad Babraką Karmalį pakeis buvęs saugumo vadas Nadžibula, kurio valdymas ilgai neišsilaikys ir, sovietams nustojus remti jo pajėgas, talibų bus gėdingai pakartas ant šviesoforo stulpo;

kad S. Bondarčiukas, remdamasis 3 bataliono 9 kuopos vieno iš mūsų faktais, pastays filmą „9 kuopa“. Tame mūsų mūsų pulko kuopa susidūrė su mirtininkais, save vadinančiais „Juodaisiais garniais“, kurie prieš mūsų atlieka musulmonišką pasiruošimą mirčiai (panašiai kaip katalikų paskutinis patepimas – nuodėmių atleidimas) ir eina į ataką nesislapstydami, šaukdami „Alah akbar“ su noru žūti ir papulti į rojų;

kad Vakarų ir JAV remiamas talibų judėjimas nukariaus didesnę dalį šalies teritorijos. Sunaikins 4 tūkst. metų senumo Budos statulas, kaip neatitinkančias ideologijos. Uždraus mobiliuosius telefonus, vyrams rengtis europietišškai, moterims vaikščioti be čadros ir palydos;

kad buvę priešai taps draugais – sovietai ginkluote remis uzbekų vadą Rašidą Dostumą ir tadžikų vadą Achmad sach Masudą. Tuo užsitikrindami šalies rytinių sienų saugumą nuo islamo fundamentalistų veržimosi;

kad buvę draugai taps priešais: JAV įsiverš į Afganistaną mėginama nukariauti jos pačios sukurtus ir įvairiapusiškai remtus talibus;

kad per tuos 10 metų mūsų pulkas neteks 412 žuvusiųjų, 8 bus pa-

skelbti Tarybų Sąjungos didvyriais, 6 – pripažinti dingę be žinios. Po išvedimo iš Afganistano dalyvaus malšinant riaušes Oše, Ferganoje, Baku, Tbilisyje. Bus mestas į Gruzijos ir Abchazijos konfliktą, kur neteks dar 21 kario. Ir 1998 m. bus paslaptingai išformuotas;

kad reiks ilgai įrodinėti, kas ten vyksta, ir mumis mažai kas tikės;

kad ilgainiui tas karas bus įvardintas kaip „nereikalingas“ ir „nepopuliarus“. Ir mums bus sakoma: „Mes jūsų ten nesiuntėm“. Mūsų vargas, mūsų apdovanojimai bus paniekinti;

kad 1991 m. žlugs TSRS, nutrupės jos pakraščiuose esančios respublikos ir paskelbs nepriklausomybę. Tarp jų ir Lietuva. Ir jau būdama laisva, niekinusi sovietų invaziją į Afganistaną, vėl siųs ten savo tėvynainius tik jau kaip NATO bloko narė. Remdamasi nebe internacinalinės pagalbos reikalingumu, o taikos palaikymu. O tauta vėl tylės, kaip tylėjo tuos 10 metų, kol vyko mūsų karas.

Mes galvojome – svarbu grįžti, nusimetei mundurą ir viskas – karas baigėsi.

Bet nežinojome, jog jis taip giliai mumyse, kad niekada nesibaigs.

Pirmieji kariai iš pulko, apdovanoti koviniais apdovanojimais.

Aš – šios mašinos ir ekipažo vadas.

Mano skyrius operacijos metu. Klausome vado nurodymų netoli Čarikaro.

Čia kažkokiame kišlake, kai gyvenome mokykloje. Mums išvykus, išpjauti visi 40 su mumis atvykusių afganų komunistų.

Pirmoji operacija Painšere.

Operacijos metu kovinė mašina kulkosvaidžių ir pabūklo ugnimi palaiko skyrių.

Mūsų bataliono 5 kuopos kovinės mašinos.

345 pulko dislokacijos bazė Bagrame.

Prie mašinos BMD su kuopos kariais.

Operacija Painšere.

6 kuopa prieš pirmąsias operacijas. Per pusantrų metų iš čia esančių 14 žuvo, 34 buvo sužeisti.

Aš su žemiečiu Rezgiu ant tanko.

Bamiano operacijos epizodas – pavasarį keliai nepravažiuojami net vikšrinėms mašinoms.

„Stovime“ Kabulo apsupime – kiti armijos junginiai „šukuoja“ miestą.

Stankus, Zigmas

St76 Kaip tampama albinosais / Zigmas Stankus ; [sudarytojas Mindaugas Mizaras]. - 2-oji laida, papild. ir patais. - Vilnius : colibris, 2008. - 272 p. : iliustr.

ISBN 978-9955-906-00-1

„Kaip tampama Albinosais“ dažnai pavadinama kitos epochos „Dievų mišku“. Kitas laikas ir vieta, riebesni keiksmažodžiai, tačiau ne mažesnis absurdas ir beviltiškumas. Tokia pat ironija persmelkti iki skausmo rimti dalykai – vienintelė atsvara visuotinam žiaurumui.

Detaliuose ir lakoniškuose Zigmo Stankaus – žmogaus, dalyvavusio Afganistano „išvadavime“ 9-ojo dešimtmečio pradžioje – atsiminimuose natūraliai ir be pagražinimų piešiamas žmogaus virsmas robotu-žudiku bei kokčiai komiški kariuomenės kuriozai. Piešiama taip, kad po truputį atbunka net skaitytojas...

1993 metais pasirodęs pirmosios lietuviškos knygos apie Afganistaną leidimas sukėlė nemažai diskusijų ir pelnė daugybę simpatijų tarp stiprių nervų skaitytojų – knyga buvo išgraibstyta, o interneto forumuose iki šiol mirga prašymai išleisti daugiau jos egzempliorių.

Antrasis sukrečiančio kūrinio leidimas skirtas visiems, kurie ieškojo, nerado, „suskaitė“, tiems, kurie prisimins, ir tiems, kurie baisėsis ir „... žiūrės į mus kaip į albinosus...“

UDK 355.48(581)+355(=172:47+57)](093)+888.2-94

Leidykla colibris, Gedimino pr. 46-13, LT-01110 Vilnius

El. paštas: mimi@colibris.lt